ปริจเฉท 1 จิตปรมัตถ์
ปริจเฉท 2 เจตสิกปรมัตถ์
ปริจเฉท 6 รูปปรมัตถ์และนิพพานปรมัตถ์

เอกสารประกอบการศึกษาชั้นจูฬอาภิธรรมิกะตรี

จัดทำโดย
พระดลนะภา ฉนฺทสีโล

จัดพิมพ์โดย
กลุ่มวิชชาวิมุตติปริเยสกะ

ปริจเฉท 1 จิตปรมัตถ์
ปริจเฉท 2 เจตสิกปรมัตถ์
ปริจเฉท 6 รูปปรมัตถ์และนิพพานปรมัตถ์

เอกสารประกอบการศึกษาชั้นจูฬอาภิธรรมิกะตรี

จัดทำโดย

พระดลนะภา ฉนฺทสีโล

จัดพิมพ์โดย

กลุ่มวิชชาวิมุตติปริเยสกะ

เอกสารประกอบการศึกษา ชั้นจูฬอาภิธรรมิกะตรี ปรมัตถธรรม 4

ปริจเฉท 1 จิตปรมัตถ์

ปริจเฉท 2 เจตสิกปรมัตถ์

ปริจเฉท 6 รูปปรมัตถ์และนิพพานปรมัตถ์

โดย **พระดลนะภา ฉนฺทสีโล**
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

ISBN : 978-616-348-288-4

พิมพ์ครั้งที่ 1 จำนวน 2,000 เล่ม ธันวาคม 2556
พิมพ์ครั้งที่ 2 จำนวน 500 เล่ม ธันวาคม 2558
พิมพ์ครั้งที่ 3 จำนวน 1,000 เล่ม มกราคม 2567
พิมพ์ครั้งที่ 4 จำนวน 1,000 เล่ม มิถุนายน 2567
พิมพ์ครั้งที่ 5 จำนวน 2,000 เล่ม ธันวาคม 2567
พิมพ์ครั้งที่ 6 จำนวน 2,000 เล่ม มิถุนายน 2569

คณะทำงาน :
1. คุณพิรพร คล่องเวสสะ อภิธรรมบัณฑิตรุ่น 51/57
   ผู้แทนกลุ่มวิชชาวิมุตติปริเยสกะ และฝ่ายดูแลงานพิมพ์
2. คุณพนิดา ชอบวณิชชา อภิธรรมบัณฑิตรุ่น 52/58
   ผู้อุปถัมภ์ทางด้านการเงิน และฝ่ายดูแลงานพิมพ์
3. คุณพิกุล ศรีศาสตรา อภิธรรมบัณฑิตรุ่น 54/60
   ฝ่ายบัญชีการเงิน และติดต่อประสานงานดูแลสมาชิกและการจัดส่ง
4. คุณชนิกา รุ่งสิริธนบูลย์
   แอดมินสถาบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก วัดวิหารธรรม อุดรธานี
   ผู้ช่วยดูแลระบบและติดต่อประสานงานสมาชิกและการจัดส่ง

จัดพิมพ์โดย กลุ่มวิชชาวิมุตติปริเยสกะ
(กลุ่มผู้แสวงหาปัญญาและความหลุดพ้น)

ภาพปก : ได้รับความอนุเคราะห์จากศิลปิน : วสันต์ คร้ามศรี จันครามแกลลอรี่
โทร. 062-6626300

พิมพ์ที่ บริษัท ธนาเพรส จำกัด 9 ซอยลาดพร้าว 64 แยก 14 แขวง/เขตวังทองหลาง
กรุงเทพฯ 10310 โทร. 0-2530-4114 โทรสาร 0-2108-8950-51
E-mail : tanapress@gmail.com

พระพุทธวิสุทธิรัตนมงคล

พระประธานวัดสว่างสำโรง บ้านสำโรง ต.หนองค่าย อ.ประทาย จ.นครราชสีมา

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ชานิตพฺพำ ปชานาติ เทสิตพฺพำ ปิ อาสยำ
เทสโก เยน ญาเณน เทเสตุ ตสฺส เตชสา ฯ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงแสดงพระสัทธรรม ย่อมทรงทราบธรรมที่จะพึงทรงทราบ (เญยฺยธรรม) และนัยที่จะทรงแสดง และทรงทราบอัชฌาศัยแห่งเวไนยสัตว์ด้วยพระปรีชาญาณอันใด ด้วยอำนาจแห่งพระปรีชาญาณอันนั้น ขอพระองค์ทรงประสิทธิ์ประสาทพระสัทธรรมให้ข้าพระองค์ได้ทราบด้วยเทอญ.

จากหนังสือ..ปรมัตถโชติกะ ปริจเฉทที่ 1-2-6 จิต เจตสิก รูป นิพพาน หลักสูตรชั้นจูฬอาภิธรรมิกะตรี พ.ศ. 2556 หน้า ก
และคัมภีร์อายตนยมกและธาตุยมก ชั้นมหาอาภิธรรมิกะโท พ.ศ. 2552 หน้า ฌ
รจนาโดย...พระสัทธัมมโชติกเถระ ธัมมาจริยะ
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กลุ่มวิชชาวิมุตติปริเยสกะ : กลุ่มผู้แสวงหาปัญญาและความหลุดพ้น

ชื่อบาลี : วิชฺชาวิมุตฺติปริเยสกสมิติ

วิชฺชา	หมายถึง	ปัญญา มีวิปัสสนาปัญญาเป็นเบื้องต้น มีมรรคปัญญาเป็นที่สุด
วิมุตฺติ	หมายถึง	ความหลุดพ้น หรือแดนหลุดพ้น กล่าวคือพระนิพพาน
ปริเยสก	หมายถึง	ผู้แสวงหาหรือผู้มุ่งมั่นขวนขวาย
สมิติ	หมายถึง	กลุ่มหรือชมรม หมู่คณะ

ตั้งชื่อกลุ่ม โดย หลวงพ่อพระภัททันตะ อัคคญาณาภิวังสะ อัครมหาบัณฑิต
รองสังฆราช ฝ่ายชเวจิน ประเทศเมียนมาร์ (คล้ายฝ่ายธรรมยุติของไทย
น่าเสียดายที่ท่านได้มรณภาพไปเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2566 สิริอายุ 85 ปี 66 พรรษา)
แปลโดย พระอาจารย์นรมย์ วิสารโท พระไทยที่เป็นลูกศิษย์ไปศึกษากับท่านที่ประเทศเมียนมาร์

วัตถุประสงค์ของกลุ่ม

จัดทำเอกสาร สื่อมัลติมีเดีย รวมทั้งจัดกิจกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาถวายเป็นพุทธบูชา
ธรรมบูชา สังฆบูชา โดยการเผยแผ่เป็นธรรมทาน เพื่อปัจจัยสู่มรรค ผล นิพพาน

สามารถติดต่อขอรับเอกสารหรือสอบถามกับกลุ่มได้ที่ QR Code

E-Book จูฬตรี | E-Book จูฬโท | E-Book จูฬเอก เล่ม 1 | E-Book จูฬเอก เล่ม 2 | E-Book มัชเอก | E-Book ตามรอย | E-Book คัมภีร์มหาปัฏฐาน

คำนำจากผู้จัดพิมพ์

เมื่อข้าพเจ้า *นางพิรพร คล่องเวสสะ* ได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาพระอภิธรรม ที่อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2551 ข้าพเจ้ารู้สึกปีติเป็นอย่างยิ่งและเสียดายเวลาที่ผ่านไปที่ข้าพเจ้ายังไม่รู้จักพระอภิธรรม แต่ก็ให้กำลังใจตนเองว่ามีบุญที่ยังได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาและไม่สายเกินไปตราบที่ยังมีลมหายใจอยู่

ข้าพเจ้าเริ่มศึกษาตั้งแต่ชั้นจูพอาภิธรรมิกะตรีด้วยความสนุก ซาบซึ้ง และจับใจในความลุ่มลึกกับสิ่งที่ไม่เคยเรียนรู้มาก่อน และได้จัดทำบันทึกของตนเองเสนอต่อ**พระอาจารย์ดลนะภา ฉนฺทสีโล** (ขณะนั้นท่านยังครองสมณเพศอยู่ และท่านได้เมตตาใช้เป็นสื่อประกอบการสอนในชั้นจูพอาภิธรรมิกะตรีของท่าน) ข้าพเจ้าได้แบ่งปันเพื่อนๆ ด้วยความยินดีอย่างยิ่ง จนแพร่หลายออกไปและเมื่อขึ้นชั้นอื่นๆ ก็ยังคงจัดทำต่อไปพร้อมกับความร่วมมือจากอีกหลายๆ ท่าน

ต่อมาเมื่อมีโอกาสกราบนมัสการและปวารณาตัวเป็นลูกศิษย์ของ**หลวงพ่อพระภัททันตะอัคคญาณาภิวังสะ อัครมหาบัณฑิต รองสังฆราชฝ่ายชเวจิน ประเทศเมียนมาร์** (คล้ายฝ่ายธรรมยุติของไทย) ท่านได้เมตตาให้ข้อแนะนำและตั้งชื่อกลุ่มให้ เพื่อใช้เป็นบาทฐานในการสร้างธรรมกุศลยิ่งๆ ขึ้นไป โดยได้รับความเมตตาจากคณาจารย์อีกหลายๆ ท่าน น่าเสียดายที่หลวงพ่อได้มรณภาพไปเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2566 สิริอายุ 85 ปี 66 พรรษา นอกจากนี้คุณพนิดา ชอบวณิชชา และคุณจตุพร ลิ้มปิยะศรีสกุล อภิธรรมบัณฑิต รุ่น 52/2558 ผู้เป็นพี่สาวร่วมสายโลหิตทั้งสองได้เข้ามามีส่วนช่วยเหลือและเป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่งของกลุ่ม อีกประการหนึ่งที่สำคัญที่สุดเช่นกัน คือได้รับความร่วมมือร่วมใจจากสำนักพิมพ์ ธนาเพรส ได้เข้ามาเป็นกัลยาณมิตร ให้คำแนะนำ ชี้แนะ ช่วยเหลือในด้านการจัดพิมพ์ทุกรูปแบบอย่างดียิ่งที่ยากจะหาได้ ทำให้งานมหากุศลนี้ออกมาอย่างสมบูรณ์ที่สุด

ด้วยปัจจัยที่ประจวบเหมาะข้างต้นเหล่านี้ พร้อมด้วยความปรารถนาที่จะเกื้อกูลผู้เรียนรุ่นต่อๆ มาให้ได้รับประโยชน์จากสิ่งที่รุ่นพี่ๆ ได้จัดทำไว้ เพื่อเสริมให้มีความเข้าใจในพระสัทธรรมของพระพุทธองค์ชัดเจนขึ้นตามเจตนารมณ์ของครูบาอาจารย์ที่เมตตาถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านี้ไว้ให้รุ่นต่อรุ่น

กลุ่มวิชชาวิมุตติปริเยสกะจึงได้ปรารภกันจัดทำเอกสารชั้นต่างๆ ที่เคยจัดทำมาแล้ว โดยพระอาจารย์, อาจารย์แม่ชี อาจารย์ฆราวาส และคณาจารย์อีกหลายๆ ท่าน ได้เมตตาอนุเคราะห์ตรวจสอบปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์ยิ่งๆ ขึ้นไปอีก ตลอดจนนักศึกษาทั้งหลายที่กำลังเพียรศึกษาพระอภิธรรมซึ่งมีส่วนต่อยอดพระพุทธศาสนาให้เจริญแผ่ไพศาลกว้างไกลไพบูลย์ยั่งยืนนานออกไปอีก

ท้ายนี้ขออนุโมทนา กราบนมัสการ กราบคารวะคณาจารย์และกัลยาณมิตรทุกๆ รูป ทุกๆ ท่าน ที่มีส่วนช่วยให้ธรรมกุศลครั้งนี้เจริญงอกงามสมบูรณ์และเชื่อว่าจะสามารถผลิดอกออกผลเป็นเสบียงในการเดินทางไปสู่ มรรค ผล นิพพานตามกาลของตนๆ

สาธุ สาธุ สาธุ

พิรพร คล่องเวสสะ อภิธรรมบัณฑิตรุ่น 51/2557

กลุ่มวิชชาวิมุตติปริเยสกะ

(กลุ่มผู้แสวงหาปัญญาและความหลุดพ้น)

9 ธันวาคม 2567

<u>หมายเหตุ</u>: จุดมุ่งหมายในการจัดพิมพ์บันทึกฉบับนี้เพียงเพื่อเป็นคู่มือเสริมการเรียนในหลักวิชาให้เข้าใจ และจดจำง่ายขึ้นต่อการเรียนเท่านั้น และสำหรับการจัดพิมพ์ครั้งที่ 4 นี้ ได้แก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องตามที่มีผู้แจ้ง ให้สมบูรณ์ยิ่งๆ ขึ้น ขออนุโมทนาอย่างยิ่ง สาธุ สาธุ สาธุ (29 มิถุนายน 2567)

คำนำ (เดิม)

อาตมา...โชคดีที่เกิดมาภายใต้ร่มเงาของพระพุทธศาสนา

โชคดีที่มีโอกาสเติบโตภายใต้ร่มกาสาวพัสตร์

โชคดีที่ได้รับการอบรมบ่มจิตใจภายใต้พระธรรมคำสั่งสอน

โชคดีที่มีโอกาสศึกษาพระอภิธรรมจากพระอาจารย์และคณาจารย์ที่ทรงคุณวุฒิ

โชคดีที่ได้มีโอกาสเผยแผ่พระธรรมโดยผ่านการสอนพระอภิธรรมในชั้นเรียน ฯลฯ

ความโชคดีนี้ หากตายไปก็ไม่เสียดายชีวิตในชาตินี้ แต่ชีวิตที่เหลืออยู่...

อาตมาขอถวายชีวิตเป็นพุทธบูชาด้วยตั้งใจมุ่งมั่นที่จะเผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ไปยังมหาชนผู้สร้างสมบุญจนโชคดีมีโอกาสพบพระพุทธศาสนาและโชคดีที่สุดที่ได้มีโอกาสศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนที่ทรงคุณค่าหาที่เปรียบมิได้นี้ ชั้นเรียนพระอภิธรรมจึงเปรียบเสมือนที่ที่กัลยาณมิตรได้มีโอกาสมาสร้างสมบุญกุศลร่วมกันทั้งผู้เรียนและผู้สอน

เอกสารประกอบการศึกษาพระอภิธรรมชั้นจูฬอาภิธรรมิกะตรีนี้ ได้รวบรวมเรียบเรียงตามหลักสูตรของอภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ที่**ท่านอาจารย์พระสัทธัมมโชติกเถระ ธัมมาจริยะ พระบูรพาจารย์แห่งอภิธรรมโชติกะวิทยาลัยได้รจนาไว้ดีแล้ว** ได้จัดทำขึ้นโดยความร่วมมือร่วมใจของนักศึกษาชั้นจูฬอาภิธรรมิกะตรี กลุ่มวันจันทร์-วันศุกร์ ภาคบ่าย มกราคม-มิถุนายน 2551 โดยครั้งแรกทำเป็นเอกสารประกอบการท่องจำในชั้นเรียน ซึ่งได้มีการปรับปรุงแก้ไขร่วมกันจนสามารถรวบรวมเป็นรูปเล่มและแก้ไขต่อมาอีกหลายครั้ง โดยมี คุณพิรพร คล่องเวสสะ เป็นกำลังสำคัญทั้งในการเรียบเรียงเนื้อหาและจัดทำรูปเล่มตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งคณะนักศึกษาและกัลยาณมิตรอีกหลายๆ ท่าน ที่มีส่วนร่วมในการปรับปรุงแก้ไขในแต่ละครั้ง จนเกิดความสมบูรณ์ยิ่งๆ ขึ้น อาตมาขออนุโมทนาในจิตที่เป็นมหากุศลของทุกๆ ท่าน มา ณ ที่นี้ด้วย

อย่างไรก็ดี เอกสารประกอบการศึกษาฉบับนี้ยังมิใช่เอกสารที่สมบูรณ์ เป็นเพียงเอกสารที่ยังต้องการการแก้ไขปรับปรุงด้วยจิตที่เป็นมหากุศลของกัลยาณมิตรทุกท่านให้สมบูรณ์ยิ่งๆ ขึ้นไป แต่อย่างน้อยก็เป็นเอกสารที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถศึกษาพระอภิธรรมชั้นแรกได้สะดวกและจะเป็นพื้นฐานที่จะศึกษาพระอภิธรรมให้สูงยิ่งๆ ขึ้นไป

ท้ายนี้ ขอบุญกุศลจากจิตที่ร่วมกันสร้างเอกสารประกอบการศึกษาเล่มนี้ จงเป็นอานิสงส์ให้ผู้ที่มีส่วนร่วมทุกท่าน เกิดปัญญาญาณในธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จนถึงความสิ้นทุกข์คือ มรรค ผล และนิพพานในอนาคตกาลอันใกล้ด้วยเทอญ.

พระดลนะภา ฉนฺทสีโล

อาจารย์ประจำอภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

5 ธันวาคม 2556

สารบัญ

หน้า

ปริจเฉทที่ 1 จิตปรมัตถ์

- การอ่านคำบาลีอย่างง่ายๆ 1
- บทท่องจำ 2
- ความหมายของชื่อจิต (23 ชื่อ) 9
- บาลีพร้อมคำแปล : จิตกลุ่ม 8 ดวง 10
- จิตกลุ่ม 2 ดวง 12
- จิตกลุ่ม 10 ดวง 13
- กลุ่มสัมปฏิจฉนจิต 2 15
- กลุ่มสันตีรณจิต 3 15
- กลุ่มอเหตุกกิริยาจิต 3 16
- กลุ่มรูปาวจรจิต 15 17
- กลุ่มอรูปาวจรจิต 12 19
- กลุ่มมรรคจิต 20 20
- กลุ่มผลจิต 20 21
- กลุ่มฌานจิต 67 22
- บาลี คำแปลในจิต 89/121 24
- การเรียกชื่อจิตกลุ่มต่างๆ 28
- จำแนกจิต 89/121 โดย เภทนัยทั้ง 9 นัย 35
- สรุปจำแนกจิต 89/121 โดยเภทนัยทั้ง 9 นัย 45

ปริจเฉทที่ 2 เจตสิกปรมัตถ์

- ปริจเฉทที่ 2 เจตสิกปรมัตถ์ 51
- ความหมายของเจตสิก 52
- จำแนกเจตสิก 52 โดยราสี 52
- ชื่อและธรรมชาติของเจตสิก 53
- นิยตโยคีเจตสิก อนิยตโยคีเจตสิก 56
- หลักสำคัญของสัมปโยคนัย (ยกเจ.-หาจิต) 57
- สัมปโยคนัย (ยกเจ.-หาจิต) - อัญญสมานเจตสิก 13 59
- สัมปโยคนัย (ยกเจ.-หาจิต) - อกุศลเจตสิก 14 63
- สัมปโยคนัย (ยกเจ.-หาจิต) - โสภณเจตสิก 25 64
- สรุปสัมปโยคนัย 66
- สัมปโยคนัย 16 นัย 68

สารบัญ

หน้า

- หลักสำคัญของสังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) 69
- สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) 72
- รวมสังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) 75
- เจตสิกประกอบสูงสุดในฌานจิต 67 76
- สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) - อกุศลจิต 12 77
- สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) - กามาวจรโสภณจิต 24 79
- สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) - มหัคคตจิต 27 81
- สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) - โลกุตตรจิต 40 82
- สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) - จิตกลุ่มต่างๆ 83
- สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) - เภทนัยทั้ง 9 90
- สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) - อริยมรรค 97
- สรุปสังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) 99
- สังคหนัย 33 นัย 106
- หลักสำคัญของตทุภยมิสสกนัย 107
- ตทุภยมิสสกนัย (ยกเจ.-หาเจ.เกิดร่วม-เว้นตัวเอง) 109
- ตทุภยมิสสกนัย (ยกเจ.-หาเจ.เกิดร่วม-เว้นตัวเอง) - อัญญสมานเจตสิก 13 112
- ตทุภยมิสสกนัย (ยกเจ.-หาเจ.เกิดร่วม-เว้นตัวเอง) - อกุศลเจตสิก 14 113
- ตทุภยมิสสกนัย (ยกเจ.-หาเจ.เกิดร่วม-เว้นตัวเอง) - โสภณเจตสิก 25 115
- แสดงเจตสิกโดยพิสดาร 3,426 117

ปริจเฉทที่ 6 รูปปรมัตถ์

- หมวดที่ 1 รูปสมุทเทสนัย : การแสดงรูปโดยสังเขป 122
- หมวดที่ 2 รูปวิภาคนัย : การจำแนกรูปโดยพิสดาร 128
- หมวดที่ 3 รูปสมุฏฐานนัย : การแสดงสมุฏฐานของรูป 133
- หมวดที่ 4 รูปกลาปนัย : การแสดงรูปที่เกิดขึ้นเป็นหมวดๆ 144
- หมวดที่ 5 รูปปวัตติกกมนัย : การแสดงความเกิดขึ้นพร้อมด้วยความดับของรูปตามลำดับ 154

ปริจเฉทที่ 6 นิพพานปรมัตถ์ 167

- คาถา 167
- ประเภทของพระนิพพาน 168
- ความปรารถนาพระนิพพานที่จัดว่าเป็นวิภวตัณหา 169

สาระเพิ่มเติม 170

โครงสร้าง

ชั้นจูฬอาภิธรรมิกะตรี

ปริจเฉทที่ 1

จิตปรมัตถ์

- ความหมายของจิต
- บาลีพร้อมคำแปล
- การเรียกชื่อจิตกลุ่มต่างๆ
- จำแนกจิต 89/121 โดย เภทนัยทั้ง 9 นัย

ปริจเฉทที่ 2

เจตสิกปรมัตถ์

- ความหมายของเจตสิก
- ชื่อและธรรมชาติของเจตสิก
- นิยตโยคีเจตสิก
- อนิยตโยคีเจตสิก
- หลักสำคัญของสัมปโยคนัย
- สัมปโยคนัย
- หลักสำคัญของสังคหนัย
- สังคหนัย
- หลักสำคัญของตทุภยมิสสกนัย
- ตทุภยมิสสกนัย
- แสดงเจตสิกโดยพิสดาร 3,426

ปริจเฉทที่ 6

รูปปรมัตถ์

- หมวดที่ 1 รูปสมุทเทสนัย
- หมวดที่ 2 รูปวิภาคนัย
- หมวดที่ 3 รูปสมุฏฐานนัย
- หมวดที่ 4 รูปกลาปนัย
- หมวดที่ 5 รูปปวัตติกกมนัย

นิพพานปรมัตถ์

- คาถา
- แสดงวจนัตถะ และอธิบายในคำว่า นิพพาน
- ประเภทของพระนิพพาน
- ความปรารถนาพระนิพพานที่จัดว่าเป็นวิภวตัณหา

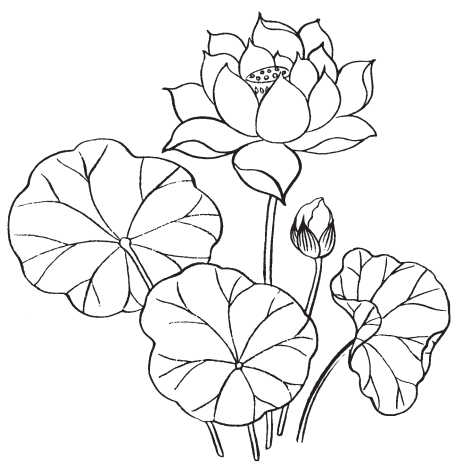

โพธิมูเล ปลฺลงฺกมฺหิ มารํ สเสนอาวุธํ
คเหตฺวา ปารมิ์ ขคฺคํ โย ชินาติ ชยุสฺสโว
สพฺเพ เวรี ปหนฺตฺวาน โส เม เทตุ ชยํ วรํ.

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ผู้ทรงได้ชัยชนะในโลก ประทับเหนือรัตนบัลลังก์ ภายใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ พร้อมทั้งตั้งพระหฤทัยอธิษฐานว่า จะทรงพยายามให้รู้แจ้งซึ่งอริยสัจจ์ ๔ ทรงถือพระขรรค์คือพระบารมี ๓๐ ทัศ แล้วทรงได้ชัยชนะแก่เทวบุตรมาร ผู้ปรารถนาจะเป็นผู้ยิ่งใหญ่ในโลก ซึ่งพรั่งพร้อมด้วยกองทัพเสนามารประกอบด้วยศาสตราวุธอันหาประมาณจำนวนมิได้ ขอเดชะพระบารมีแห่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น จงมาเป็นฉัตรชัยกางกั้นอันตรายต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก ขอให้ความมีชัยมงคลอันประเสริฐเช่นนั้น จงมีแก่ข้าพระพุทธเจ้าด้วยเทอญ.

“จากหนังสือ...มาติกาโชติกะ ธัมมสังคณีสรูปัตถนิสสยะ หลักสูตรชั้นจูฬอาภิธรรมิกะเอก
รจนาโดย...พระสัทธัมมโชติกเถระ ธัมมาจริยะ
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๕๑ หน้า ก”

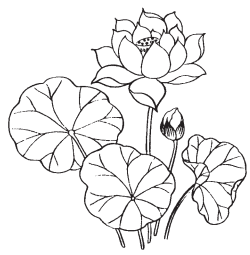

การอ่านคำบาลีอย่างง่ายๆ

1. มี ฺ (พินทุ) ไม่มีสระ ให้เป็นไม้หันอากาศ ◌ั เช่น
   สมฺ อ่านว่า สัม
   โสมนสฺ " โส-มะ-นัด

2. มีสระ ให้เป็นตัวสะกด เช่น
   พุทฺ อ่านว่า พุด
   สิสฺ " สิด
   วุตฺ " วุด

3. เฉพาะคำ ทฺวา อ่านว่า ***ทะ**-วา
   เทฺว " ***ทะ**-เว } แปลว่า สอง
   ทฺวิ " ***ทะ**-วิ } ***ทะ** ออกกึ่งเสียง

4. ไม่มีสระ แต่มี วา ต่อท้าย อ่านเสียงตัวสะกดครึ่งเสียง เช่น
   กตฺวา อ่านว่า กัต-ตะ-วา (ตะ ออกครึ่งเสียง)

5. มี ◌ं (นฤคหิต) อยู่เหนือตัวอักษร ไม่มีสระ ออกเสียง ◌ัง เช่น
   ตํ อ่านว่า ตัง
   ยํ " ยัง
   กํ " กัง

6. มี ◌ं (นฤคหิต) อยู่เหนือตัวอักษร มีสระ ออกเสียงเป็น -ง เช่น
   สมิ ◌ं อ่านว่า สะ-มิง
   สิยุ ◌ं " สิ-ยุง

7. ถ้า ญญ เรียงกัน 2 ตัว = นย เช่น
   ปฏิญฺญา อ่านว่า ปะ-ติน-ยา
   ทฺวิปญฺญาส " ทะ-วิ-ปัน-ยา-สะ

8. ถ้าไม่มีตัวสะกด ไม่มีจุด ออกเสียง อะ เช่น
   โลภมูลจิต อ่านว่า โล-พะ-มู-ละ-จิด
   โสมนสฺสสหคตํ " โส-มะ-นัด-สะ-สะ-หะ-คะ-ตัง

9. หลักการเขียนภาษาบาลีที่ควรรู้
   - ไม่มีไม้หันอากาศ เช่น อภิธมฺ อ่านว่า อะ-พิ-ทำ
   - ไม่มีสระ ะ เช่น โสมนสฺ อ่านว่า โส-มะ-นัด
   - ตัวอักษร ฐ และ ญ ต้องเขียนเฉพาะตัวอักษรบน คือ จ และ ฌ
   - ตัวอักษร บ ไม่มี ใช้ ป แทน
   - ตัวอักษร ศ ไม่มี ใช้ ส แทน

10. หลักการแปลภาษาบาลีที่ควรรู้
    ภาษาบาลีแปลจากหลังมาหน้า เช่น คำว่า ปรมัตถ์ = ปรม + อตฺถ
    มาจากคำว่า ปรม (แปลว่าเป็นธรรมอันประเสริฐ)
    อตฺถ (แปลว่าสภาพของรูปนาม ที่เป็นองค์ธรรม เป็นต้น)
    ปรมัตถ์แปลว่า สภาพของรูปนามที่เป็นองค์ธรรม (อตฺถ) อันประเสริฐ (ปรม)

บทท่องจำ

ปรมัตถธรรม 4

จิตปรมัตถ์	จิต	เป็นธรรมชาติที่รู้อารมณ์ (อารมฺมณวิชานนลกฺขณำ)
เจตสิกปรมัตถ์	เจตสิก	เป็นธรรมชาติที่อาศัยจิตเกิด (จิตฺตนิสฺสิตลกฺขณำ)
รูปปรมัตถ์	รูป	เป็นธรรมชาติที่มีการผันแปรเปลี่ยนแปลงสลายไป (รุปฺปนลกฺขณำ)
นิพพานปรมัตถ์	นิพพาน	เป็นธรรมชาติที่สงบจากรูปนามขันธ์ 5 (สนฺติลกฺขณำ)

.....

จิตปรมัตถ์

(เล่มสีน้ำตาล)

<u>คาถาที่ 1</u> (หน้า 2) **ประณามและปฏิญญาของพระอนุรุทธาจารย์**

สมฺมาสมฺพุทฺธมตุลำ สสทฺธมฺมคณุตฺตมำ
อภิวาทิย ภาสิสฺสำ อภิธมฺมตฺถสงฺคหำ

ข้าพระพุทธเจ้า (พระอนุรุทธาจารย์) ขอนอบน้อมถวายอภิวันทนาการแด่พระพุทธองค์ผู้ตรัสรู้เญยยธรรมทั้งหลายเอง ไม่มีผู้เปรียบปาน พร้อมด้วยพระสัทธรรม และคณะพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้อุดมแล้ว จักแต่งคัมภีร์ที่มีนามว่า อภิธัมมัตถสังคหะ ต่อไป

(เล่มสีน้ำเงิน)

<u>อธิบาย 1</u> (หน้า 4) **คาถานี้เมื่อจำแนกบทโดยสามัญแล้ว มี 6 บท คือ**

1. สมฺมาสมฺพุทฺธำ	หมายความว่า	ผู้ตรัสรู้เญยยธรรมทั้งปวงตามลำพังพระองค์เองอย่างถูกถ้วน ได้แก่ พระสัมมาสัมพุทธะจำพวกเดียว เป็นการปฏิเสธปัจเจกพุทธะ สาวกพุทธะทั้งสอง
2. อตุลำ	หมายความว่า	หาผู้เปรียบปานมิได้
3. สสทฺธมฺมคณุตฺตมำ	หมายความว่า	พร้อมด้วยพระสัทธรรมและคณะพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลายซึ่งเป็นผู้อุดม
4. อภิวาทิย	หมายความว่า	เป็นคำนอบน้อมแด่พระรัตนตรัย ด้วยบทว่า**สมฺมาสมฺพุทฺธมตุลำ สสทฺธมฺมคณุตฺตมำ** นั้นเอง
5. ภาสิสฺสำ	หมายความว่า	เป็นคำรับรองว่าจะแต่ง
6. อภิธมฺมตฺถสงฺคหำ	หมายความว่า	ตามที่ได้กล่าวคำรับรองไว้ว่าจะแต่งนั้นก็ได้แก่คัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหปกรณ์ นี้เอง

(เล่มสีน้ำเงิน)

<u>อธิบาย 2</u> (หน้า 5) **พระสัทธรรม มี 10 ประการ คือ มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1 ปริยัติธรรม 1 หรือ สัทธรรม มี 3 อย่าง คือ**

1. ปริยัติสัทธรรม	ได้แก่	พระบาลี และอรรถกถา
2. ปฏิบัติสัทธรรม	ได้แก่	การรักษาศีล, การถือธุดงค์, การเจริญสมถกัมมัฏฐาน และวิปัสสนา กัมมัฏฐาน
3. ปฏิเวธสัทธรรม	ได้แก่	มรรค ผล นิพพาน ฌาน อภิญญา

(เล่มสีน้ำเงิน)

<u>อธิบาย 3</u> <u>(หน้า 6)</u> **เญยยธรรม หมายความว่า ธรรมที่ควรรู้ มี 5 ประการ คือ**

1. สังขาร ได้แก่ จิต 89 เจตสิก 52 และนิปผันนรูป 18
2. วิการ ได้แก่ วิการรูป 5
3. ลักขณะ ได้แก่ ลักขณรูป 4
4. นิพพาน ได้แก่ ธรรมชาติที่พ้นจากขันธ์ 5 (สันติลักขณะ)
5. บัญญัติ ได้แก่ สัททบัญญัติ คือ ชื่อต่างๆ ภาษาต่างๆ
   อัตถบัญญัติ ได้แก่ เนื้อความ คือ อธิบายใจความในเรื่อง

<u>คาถาที่ 2</u> <u>(หน้า 3)</u> **ปรมัตถธรรม 4**

ตตฺถ วุตฺตาภิธมฺมตฺถา จตุธา ปรมตฺถโต
จิตฺตํ เจตสิกํ รูปํ นิพฺพานมิติ สพฺพถา

ในคำว่า อภิธัมมัตถสังคหะ นั้น เมื่อว่าโดยปรมัตถธรรมแล้ว ไม่ว่าประการใดๆ ย่อมมีเนื้อความของพระอภิธรรมอยู่เพียง 4 ประการ คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน

(เล่มสีน้ำตาล)

<u>อธิบาย 1</u> <u>(หน้า 3)</u> **คำว่า อภิธมฺมตฺถสงฺคห นั้น เมื่อแยกบทแล้วคงได้ 4 บท คือ**

อภิธมฺม + อตฺถ + สํ + คห

อภิธมฺม = ธรรมที่พิเศษยิ่งกว่าพระสูตร ได้แก่ พระอภิธรรม 7 คัมภีร์
อตฺถ = เนื้อความแห่งพระอภิธรรม ได้แก่ จิต, เจตสิก, รูป, นิพพาน, บัญญัติ
สํ = โดยย่อ
คห = การรวบรวม

ฉะนั้น เมื่อรวมบททั้ง 4 บทนี้แล้วเป็น อภิธมฺมตฺถสงฺคห แปลว่า การรวบรวมจิต, เจตสิก, รูป, นิพพาน, บัญญัติ ที่พระองค์ทรงแสดงไว้ในอภิธรรม 7 คัมภีร์ ย่อลงในปกรณ์นี้ ฉะนั้น อาจารย์ทั้งหลายจึงเรียก อภิธัมมัตถสังคหปกรณ์นี้ว่า **"อรรถกถานิ้วก้อย"**

(เล่มสีน้ำตาล)

<u>อธิบาย 2</u> <u>(หน้า 4)</u> **ปรมตฺถ แยกออกเป็น 2 บท คือ ปรม + อตฺถ**

ปรม = เป็นธรรมอันประเสริฐ คือ ไม่มีการผิดแปลกผันแปรอย่างใด หรือเป็นธรรมที่เป็นประธานในอัตถบัญญัติ และนามบัญญัติทั้งปวง

อตฺถ = เป็นเนื้อความ คือ สภาพของรูปนามที่เป็นองค์ธรรมนั้นเอง

ฉะนั้น เมื่อรวมความทั้งสองบทนี้แล้ว คือ สภาพของรูปนามที่เป็นองค์ธรรมอันประเสริฐไม่มีการผิดแปลกผันแปรอย่างใด และเป็นธรรมที่เป็นประธานในอัตถบัญญัติ และนามบัญญัติ ชื่อว่า ปรมัตถ์

การแสดงธรรมที่เป็นความจริงของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น มีอยู่ 2 ประการ คือ

1. ทรงแสดงธรรมตามความเป็นจริงของสมมุติโวหาร ชื่อว่า **สมมุติสัจจะ** ได้แก่ พระสูตร พระวินัย ปุคคลบัญญัติ
2. ทรงแสดงธรรมตามความเป็นจริงของสภาวะ ชื่อว่า **ปรมัตถสัจจะ** ได้แก่ พระอภิธรรม 6 คัมภีร์ เว้นปุคคลบัญญัติ

อธิบาย 3 (หน้า 6) **ปรมัตถสัจจะ มี 2 ประการ คือ**

1. สภาวสัจจะ ธรรมที่เป็นจริงตามสภาวลักษณะ ได้แก่ กุศลธรรม อกุศลธรรม เป็นต้น ที่แสดงไว้ในอภิธรรมปิฎก
2. อริยสัจจะ ธรรมที่เป็นจริงโดยเฉพาะอริยบุคคลทั้งหลาย ได้แก่ อริยสัจจ์ 4 มี ทุกขสัจจะ เป็นต้น

(เล่มสีน้ำเงิน)

คาถาที่ 3 (หน้า 10) **จำแนกจิตโดยภูมิ**

ตตฺถ จิตฺตํ ตาว จตุพฺพิธํ โหติ กามาวจรํ รูปาวจรํ อรูปาวจรํ โลกุตฺตรญฺเจติ

ในปรมัตถธรรมทั้ง 4 นั้น จิตปรมัตถธรรมที่แสดงไว้เป็นอันดับแรกในอารัมภบทนั้นมี 4 ประเภท คือ กามาวจรจิต รูปาวจรจิต อรูปาวจรจิต โลกุตตรจิต

(เล่มสีน้ำตาล)

อธิบาย 1 (หน้า 6) **สรุปความว่า ธรรมชาติของจิตนั้น มีอยู่ 3 ประการ คือ:-**

1. มีการรับอารมณ์อยู่เสมอ
2. เป็นเหตุให้เจตสิกทั้งหลายรู้อารมณ์ได้คล้ายๆ กับผู้นำ
3. ทำให้สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตวิจิตรพิสดาร

คาถาที่ 5 (หน้า 18) **อธิบายความหมายชื่อจิตตามลำดับ**

อกุศลจิต 12

อฏฺฐธา โลภมูลานิ โทสมูลานิ จ ทฺวิธา
โมหมูลานิ จ เทฺวติ ทฺวาทสากุสลา สิยุ

โลภมูลจิต 8 โทสมูลจิต 2 โมหมูลจิต 2 รวมจิต 12 ดวงนี้ เป็นอกุศลจิต

.....

เจตสิกปรมัตถ์

คาถาที่ 1 (หน้า 28) **ลักษณะ 4 ประการของเจตสิก**

เอกุปฺปาทนิโรธา จ เอกาลมฺพนวตฺถุกา
เจโตยุตฺตา ทฺวิปญฺญาส ธมฺมา เจตสิกา มตา

นักศึกษาทั้งหลาย พึงทราบธรรมชาติของเจตสิก ซึ่งมีจำนวน 52 ดวง ที่ประกอบกับจิต มีลักษณะดังนี้ คือ 1. เกิดพร้อมกับจิต 2. ดับพร้อมกับจิต 3. มีอารมณ์เดียวกันกับจิต 4. มีที่อาศัยเกิดอย่างเดียวกันกับจิต

รูปปรมัตถ์

คาถาที่ 1 (หน้า 61)

สมุทฺเทสา วิภาคา จ สมุฏฺฐานา กลาปโต
ปวตฺติกฺกมโต เจติ ปญฺจธา ตตฺถ สงฺคโห

การแสดงสงเคราะห์รูปในรูปปริจเฉทนี้ พระอนุรุทธาจารย์แสดงเป็น 5 นัย คือ

1. รูปสมุทเทสนัย การแสดงรูปโดยสังเขป
2. รูปวิภาคนัย การจำแนกรูปโดยพิสดาร
3. รูปสมุฏฐานนัย การแสดงสมุฏฐานของรูป
4. รูปกลาปนัย การแสดงรูปที่เกิดขึ้นเป็นหมวดๆ
5. รูปปวัตติกกมนัย การแสดงความเกิดขึ้นพร้อมด้วยความดับของรูปตามลำดับ

คาถาที่ 2 (หน้า 106) **คาถาแสดงรูปที่เกิดได้และไม่ได้ใน 31 ภูมิ**

อฏฺฐวีสติ กาเมสุ โหนฺติ เตวีส รูปิสุ
สตฺตรเสวสญฺญีนํ อรูเป นตฺถิ กิญฺจิปิ

ในกามภูมิ 11 รูปทั้ง 28 ย่อมเกิดได้, ในรูปภูมิ 15 (เว้นอสัญญสัตตภูมิ) รูป 23 (เว้น ฆานะ ชิวหา กายะ ภาวรูป 2) ย่อมเกิดได้, ในอสัญญสัตตภูมิ 1 รูป 17 (เว้นปสาทรูป 5 สัททรูป 1 ภาวรูป 2 หทยรูป 1 วิญญัติรูป 2) ย่อมเกิดได้, ในอรูปภูมิ ไม่มีรูปอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดเลย

คาถาที่ 3 (หน้า 109) **คาถาแสดงรูปที่เกิดไม่ได้ในปฏิสนธิกาล แต่เกิดได้ในปวัตติกาล**

สทฺโท วิกาโร ชรตา มรณญฺจปปตฺติยํ
น ลพฺภนฺติ ปวตฺเต ตุ น กิญฺจิปิ น ลพฺภติ

สัททรูป 1 วิการรูป 5 ชรตารูป 1 อนิจจตารูป 1 รวม 8 รูปนี้ เกิดไม่ได้ในปฏิสนธิกาล คือ อุปปาทักขณะของปฏิสนธิจิต ส่วนในปวัตติกาลนั้น รูปใดรูปหนึ่งที่จะเกิดไม่ได้นั้น ไม่มีเลย ย่อมเกิดได้ทั้งหมด

นิพพานปรมัตถ์

คาถาที่ 1 (หน้า 125) ปทมจฺจุตมจฺจนฺตํ อสงฺขตมนุตฺตรํ
นิพฺพานมิติ ภาสนฺติ วานมุตฺตา มเหสโย

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายผู้แสวงหาซึ่งคุณอันยิ่งใหญ่ คือ ศีลขันธ์ สมาธิขันธ์ ปัญญาขันธ์ ผู้พ้นแล้วจากตัณหาเครื่องร้อยรัด ย่อมกล่าวสภาวธรรมชนิดหนึ่งที่เข้าถึงได้ มีอยู่โดยเฉพาะไม่เกี่ยวด้วยสังขตธรรม ไม่มีความตาย และก้าวล่วงไปจากขันธ์ 5 เสียได้ ไม่ถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัย 4 อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นธรรมที่ประเสริฐสุดนั้นว่า นิพพาน

(เล่มสีน้ำตาล)

อธิบาย 1 (หน้า 125) **การพรรณนาคุณของพระนิพพานในคาถานี้มี 5 บท คือ**

1. **ปทำ** แปลว่า **"ส่วนหนึ่ง"** หมายความว่า สภาวธรรมชนิดหนึ่งที่เข้าถึงได้ มีอยู่โดยเฉพาะไม่เกี่ยวด้วยสังขตธรรม ได้แก่ พระนิพพาน
2. **อจฺจุตำ** แปลว่า **"ธรรมที่ไม่ตาย"** หมายความว่า ไม่มีเกิด ไม่มีตาย
3. **อจฺจนฺตำ** แปลว่า **"ธรรมที่ก้าวล่วงขันธ์ 5 ที่เป็นอดีตและอนาคต"** หมายความว่า พระนิพพานนั้นก้าวล่วงจากขันธ์ 5 ที่ดับไปแล้ว และก้าวล่วงขันธ์ 5 ที่จะเกิดข้างหน้า
4. **อสงฺขตำ** แปลว่า **"ธรรมที่ไม่ถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัย 4 อย่างใดอย่างหนึ่ง"** หมายความว่า พระนิพพานนี้เป็นธรรมที่ไม่ใช่จิต เจตสิก รูป เพราะ จิต เจตสิก รูป เหล่านี้ เกิดขึ้นได้ก็โดยมีปัจจัย 4 คือ กรรม จิต อุตุ อาหาร อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นผู้ปรุงแต่ง
5. **อนุตฺตรำ** แปลว่า **"เป็นธรรมที่ประเสริฐ"** หมายความว่า ธรรมอื่นๆ ที่จะประเสริฐกว่าพระนิพพานนั้นไม่มีเลย

(เล่มสีน้ำตาล)

อธิบาย 2 (หน้า 126) **แสดงวจนัตถะ และอธิบายในคำว่า นิพพาน**

คำว่า **นิพพาน** เมื่อแยกออกแล้วมี 2 บท คือ **นิ + วาน**

นิ แปลว่า **พ้น**

วาน แปลว่า **ธรรมที่เป็นเครื่องเกี่ยวโยงไว้** หมายถึง ตัณหา

เมื่อรวม 2 บทเข้ากันแล้วเป็น **นิวาน** แปลว่า **ธรรมที่พ้นจากเครื่องเกี่ยวโยง** หมายถึง **พ้นจากตัณหา** ดังมี วจนัตถะแสดงว่า

วินติ สสิพฺพตีติ = วานำ ธรรมชาติใดย่อมเป็นผู้เกี่ยวไว้ ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า **วาน** ได้แก่ **ตัณหา**

วานโต นิกฺขนฺตนฺติ = นิพฺพานำ ธรรมชาติใดย่อมพ้นจากเครื่องเกี่ยวโยง คือ ตัณหา ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า **นิพพาน**

(เล่มสีน้ำตาล)

อธิบาย 3 (หน้า 8) **แสดงวจนัตถะ ของคำว่า นิพพาน**

นิพฺพายนฺติ สพฺเพ วฏฺฏทุกฺขสนฺตาปา เอตสฺมินฺติ = นิพฺพานํ

วัฏฏทุกข์ และความเดือดร้อนต่างๆ ย่อมไม่มีในนิพพานนี้ ฉะนั้น ธรรมชาติที่เป็นที่ดับแห่งวัฏฏทุกข์ และความเดือดร้อนต่างๆ นี้ชื่อว่า นิพพาน

นิพฺพายนฺติ อริยชนา เอตสฺมินฺติ = นิพฺพานํ

พระอริยบุคคลทั้งหลายเมื่อถึงซึ่งขันธปรินิพพานแล้วย่อมดับสูญสิ้น คือ ไม่เกิด ไม่ตาย ฉะนั้น ธรรมชาติที่ทำลายการเกิด การตาย ให้สูญสิ้นหมดไปชื่อว่า นิพพาน

วานโต นิกฺขนฺตนฺติ = นิพพานํ

ธรรมชาติใดย่อมพ้นจากเครื่องเกี่ยวโยง คือ ตัณหา ฉะนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า นิพพาน

(เล่มสีน้ำตาล)

อธิบาย 4 (หน้า 5) **แสดงวจนัตถะ ของคำว่า จิต**

อารมฺมณํ จินฺเตตีติ = จิตฺตํ ธรรมชาติใด ย่อมรู้อารมณ์ คือ ได้รับอารมณ์อยู่เสมอ ฉะนั้นธรรมชาตินั้นชื่อว่า จิต

จินฺเตนฺติ สมฺปยุตฺตธมฺมา เอเตนาติ = จิตฺตํ สัมปยุตตธรรม คือ เจตสิกทั้งหลาย ย่อมรู้อารมณ์โดยอาศัยธรรมชาตินั้น ฉะนั้น ธรรมชาติที่เป็นเหตุแห่งการรู้อารมณ์ของเจตสิกเหล่านั้น ชื่อว่า จิต

จินฺตนมตฺตํ = จิตฺตํ ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ ได้รับอารมณ์ นั้นแหละชื่อว่า จิต

จิตฺตี กโรตีติ = จิตฺตํ ธรรมชาติใดทำความเป็นอยู่ของสัตว์ทั้งหลายให้วิจิตร ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า จิต

(เล่มสีน้ำตาล)

อธิบาย 5 (หน้า 8) **แสดงวจนัตถะ ของคำว่า เจตสิก**

เจตสิ ภวํ = เจตสิกํ ธรรมชาติที่เกิดในจิต ชื่อว่า เจตสิก

เจตสิ นิยุตฺตํ = เจตสิกํ ธรรมชาติที่ประกอบในจิตเป็นนิตย์ ชื่อว่า เจตสิก

(เล่มสีน้ำตาล)

อธิบาย 6 (หน้า 5) **แสดงวจนัตถะ ของคำว่า รูป**

สีตุณฺหาทิวิโรธิปจฺจเยหิ รุปฺปตีติ = รูปํ ธรรมชาติใดย่อมเปลี่ยนแปลงสลายไปเพราะวิโรธิปัจจัย มีความเย็น ร้อน เป็นต้น ฉะนั้น ธรรมชาตินั้น ชื่อว่า รูป

จิต 89/121

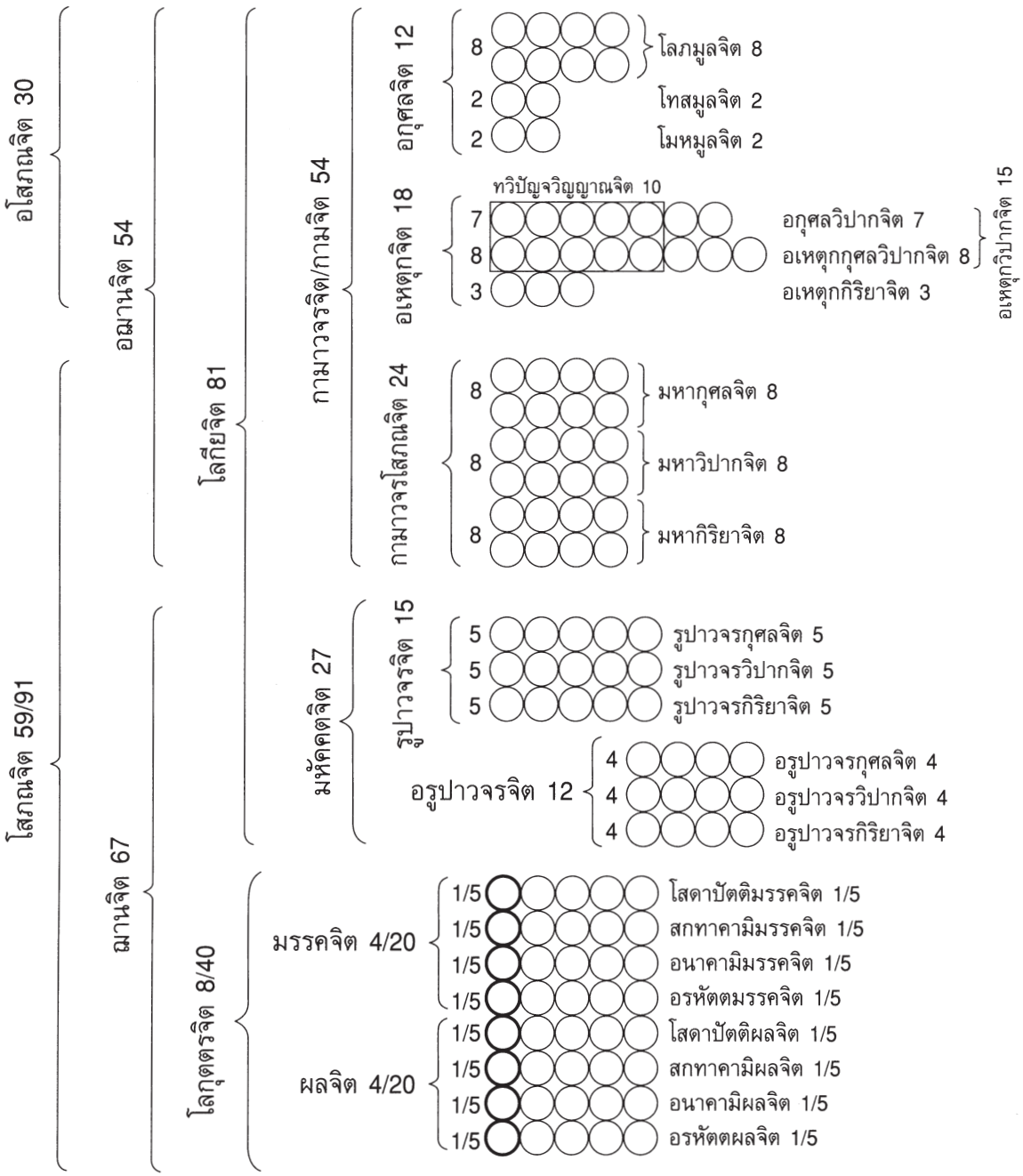

สเหตุกจิต 71/103 ได้แก่
อกุศลจิต 12 กามาวจรโสภณจิต 24 มหัคคตจิต 27 โลกุตตรจิต 8/40

โลกุตตรจิต 8 ว่าโดยเฉพาะ พระอริยบุคคล ที่เจริญวิปัสสนาโดยส่วนเดียว คือ ไม่มี **ฌาน** เกิดนั้นเอง
โลกุตตรจิต 40 ว่าโดยเฉพาะ พระอริยบุคคล ที่เจริญทั้งสมถะและวิปัสสนา คือ ได้ทั้ง **ฌาน** และ **อริยะ** ด้วยนั้นเอง

ความหมายของชื่อจิต (23 ชื่อ)

(เล่มสีน้ำเงิน หน้าที่ 39 - 41)

ชุดที่ 1	กามาวจรจิต	หมายความว่า	จิตที่ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในกามภูมิ 11 เป็นส่วนมาก
	อกุศลจิต	"	จิตที่ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภูมิอันเป็นที่เกิดแห่งวัตถุกามและกิเลสกามเป็นส่วนมาก
	โลภมูลจิต	"	จิตที่มีโทษและให้ผลตรงกันข้ามกับกุศลจิต หรือเป็นจิตที่เกิดพร้อมกับอกุศลเจตสิก
	โทสมูลจิต	"	จิตที่เกิดขึ้นโดยมี โลภเจตสิก เป็นมูลเป็นประธาน
	โมหมูลจิต	"	" โทสเจตสิก "
			" โมหเจตสิก "
ชุดที่ 2	อเหตุกจิต	"	จิตที่ **ไม่มี** เหตุ 6 ประกอบ คือ โลภเหตุ โทสเหตุ โมหเหตุ อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ
	สเหตุกจิต	"	จิตที่ **มี** เหตุ 6 ประกอบ คือ โลภเหตุ โทสเหตุ โมหเหตุ อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ
	อกุศลวิปากจิต	"	วิบากที่เกิดจากอกุศลกรรม 12 มีการเห็น การได้ยิน การรู้กลิ่น ที่**ไม่ดี** เป็นต้น
	อเหตุกกุศลวิปากจิต	"	วิบากที่เกิดจากมหากุศลกรรม 8 มีการเห็น การได้ยิน การรู้กลิ่นที่ **ดี** เป็นต้น แต่เป็นอเหตุกะ
	อเหตุกกิริยาจิต	"	จิตที่เกิดขึ้นโดยลำพัง ไม่ได้อาศัยกรรมแต่อย่างใด และไม่เป็นบุญเป็นบาป แต่เป็นอเหตุกะ
ชุดที่ 3	อโสภณจิต	"	จิตที่นอกจากโสภณจิตที่เป็นจิตสวยงาม หรือเป็นจิตที่ไม่เกิดพร้อมกับโสภณเจตสิก
	โสภณจิต	"	จิตที่เกิดพร้อมกันกับโสภณเจตสิก หรือเป็นจิตที่สวยงาม
	มหากุศลจิต	"	จิตที่ไม่มีโทษ และให้ผลเป็นความสุข ทั้งสามารถให้ผลเกิดขึ้นมากกว่าตน ทั้งเป็นเบื้องต้นของฌาน อภิญญา มรรค ผล
	มหาวิปากจิต	"	จิตที่เป็นผลของมหากุศล เพราะเมื่อว่าโดยเวทนา สัมปโยค และสังขารแล้วก็เหมือนกันกับมหากุศลทุกประการ
	มหากิริยาจิต	"	จิตที่มีชื่อว่ามหากุศลนั่นแหละ แต่เกิดขึ้นในสันดานของพระอรหันต์
ชุดที่ 4	กามาวจรโสภณจิต	"	จิตที่สวยงามและเป็นกามาวจรจิตที่เกิดพร้อมกันกับโสภณเจตสิกซึ่งท่องเที่ยวเกิดอยู่ในกามภูมิเป็นส่วนมาก
	รูปาวจรจิต	"	จิตทั้ง 15 ดวงนี้ ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภูมิอันเป็นที่เกิดแห่งวัตถุ **รูป** และกิเลส **รูป** เป็นส่วนมาก
	อรูปาวจรจิต	"	จิตทั้ง 12 ดวงนี้ ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภูมิอันเป็นที่เกิดแห่งวัตถุ **อรูป** และกิเลส **อรูป** เป็นส่วนมาก
	มหัคคตจิต	"	จิตที่เข้าถึงความเป็นใหญ่และประเสริฐ
ชุดที่ 5	โลกียจิต	"	จิตเหล่านี้ย่อม **เกิด** อยู่ในโลกทั้ง 3 คือ กามโลก รูปโลก อรูปโลก
	โลกุตตรจิต	"	จิตเหล่านี้ **พ้น** จากโลกทั้ง 3 คือ กามโลก รูปโลก อรูปโลก
	ฌานจิต	"	จิตที่ **เกิด** พร้อมกันกับองค์ฌาน 5 มี วิตกองค์ฌาน เป็นต้น
	อฌานจิต	"	จิตที่ **ไม่เกิด** พร้อมกันกับองค์ฌาน 5 มี วิตกองค์ฌาน เป็นต้น

บาลีพร้อมคำแปล : จิตกลุ่ม 8 ดวง

บาลีพร้อมคำแปลจิตกลุ่ม 8 ดวง ว่าโดย เวทนา สัมปโยค สังขาร

เวทนา	บน 4 (1, 2, 3, 4) ล่าง 4 (5, 6, 7, 8)	โสมนสฺสสหคตํ อุเปกฺขาสหคตํ	พร้อมด้วยความดีใจ พร้อมด้วยความเฉยๆ
สัมปโยค	ซ้าย 4 (1, 2, 5, 6) ขวา 4 (3, 4, 7, 8)	.....สมฺปยุตฺตํ .....วิปฺปยุตฺตํ	ประกอบด้วย..... ไม่ประกอบด้วย.....
สังขาร	คี่ 4 (1, 3, 5, 7) คู่ 4 (2, 4, 6, 8)	อสงฺขาริกํ สสงฺขาริกํ	จิตที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการชักชวน จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน

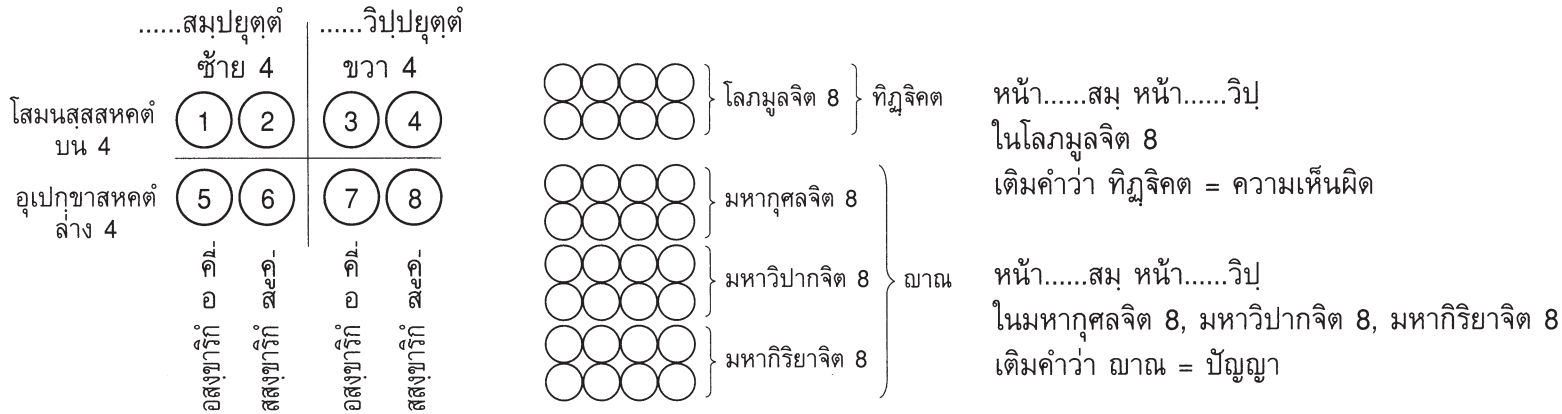

- **เวทนา** บน : โสมนสฺสสหคตํ ล่าง : อุเปกฺขาสหคตํ
- **สัมปโยค** ซ้าย : .....สมฺปยุตฺตํ ขวา : .....วิปฺปยุตฺตํ **คือ**

โลภมูลจิต 8 สัมปโยค ซ้าย 4 (1, 2, 5, 6) ทิฏฐิคตสมฺปยุตฺตํ / ขวา 4 (3, 4, 7, 8) ทิฏฐิคตวิปฺปยุตฺตํ } (ทิฏฐิคต = ความเห็นผิด)

มหากุศลจิต 8 / มหาวิปากจิต 8 / มหากิริยาจิต 8 } สัมปโยค ซ้าย 4 (1, 2, 5, 6) ญาณสมฺปยุตฺตํ / ขวา 4 (3, 4, 7, 8) ญาณวิปฺปยุตฺตํ } (ญาณ = ปัญญา)

- **สังขาร** อสงฺขาริกํ (อ) : คี่, สสงฺขาริกํ (ส) : คู่

จิตกลุ่ม 8 ดวง
ดวงที่ 1 บน ซ้าย คี่
ดวงที่ 2 บน ซ้าย คู่
ดวงที่ 3 บน ขวา คี่
ดวงที่ 4 บน ขวา คู่
ดวงที่ 5 ล่าง ซ้าย คี่
ดวงที่ 6 ล่าง ซ้าย คู่
ดวงที่ 7 ล่าง ขวา คี่
ดวงที่ 8 ล่าง ขวา คู่

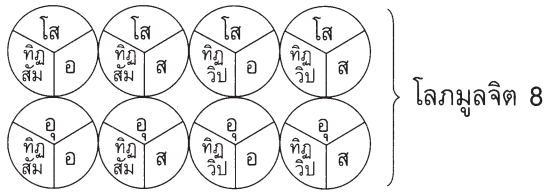

โลภมูลจิต 8

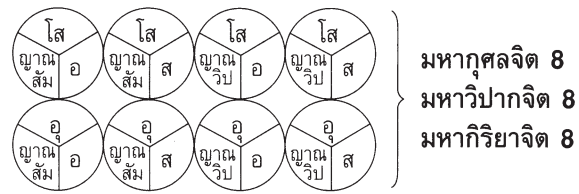

มหากุศลจิต 8
มหาวิปากจิต 8
มหากิริยาจิต 8

โลภมูลจิต 8 ดวง คือ

ชื่อจิต	บาลี				คำแปล				
โลภมูลจิตดวงที่ 1	โสมนสฺสสหคตํ	ทิฏฺฐิคตสมฺปยุตฺตํ	อสงฺขาริกํ	=	จิตที่เกิดขึ้นโดย	ไม่มี	การชักชวน	พร้อมด้วยความดีใจ	ประกอบด้วยความเห็นผิด
" 2	"	"	สสงฺขาริกํ	=	"	มี	"	"	"
" 3	"	ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตํ	อสงฺขาริกํ	=	"	ไม่มี	"	"	**ไม่**ประกอบด้วยความเห็นผิด
" 4	"	"	สสงฺขาริกํ	=	"	มี	"	"	"
" 5	อุเปกฺขาสหคตํ	ทิฏฺฐิคตสมฺปยุตฺตํ	อสงฺขาริกํ	=	"	ไม่มี	"	พร้อมด้วยความเฉยๆ	ประกอบด้วยความเห็นผิด
" 6	"	"	สสงฺขาริกํ	=	"	มี	"	"	"
" 7	"	ทิฏฺฐิคตวิปฺปยุตฺตํ	อสงฺขาริกํ	=	"	ไม่มี	"	"	**ไม่**ประกอบด้วยความเห็นผิด
" 8	"	"	สสงฺขาริกํ	=	"	มี	"	"	"

มหากุศลจิต 8 คือ (มหาวิปากจิต 8, มหากิริยาจิต 8 เหมือนกับมหากุศลจิต 8)

มหากุศลจิตดวงที่ 1	โสมนสฺสสหคตํ	ญาณสมฺปยุตฺตํ	อสงฺขาริกํ	=	จิตที่เกิดขึ้นโดย	ไม่มี	การชักชวน	พร้อมด้วยความดีใจ	ประกอบด้วยปัญญา
" 2	"	"	สสงฺขาริกํ	=	"	มี	"	"	"
" 3	"	ญาณวิปฺปยุตฺตํ	อสงฺขาริกํ	=	"	ไม่มี	"	"	**ไม่**ประกอบด้วยปัญญา
" 4	"	"	สสงฺขาริกํ	=	"	มี	"	"	"
" 5	อุเปกฺขาสหคตํ	ญาณสมฺปยุตฺตํ	อสงฺขาริกํ	=	"	ไม่มี	"	พร้อมด้วยความเฉยๆ	ประกอบด้วยปัญญา
" 6	"	"	สสงฺขาริกํ	=	"	มี	"	"	"
" 7	"	ญาณวิปฺปยุตฺตํ	อสงฺขาริกํ	=	"	ไม่มี	"	"	**ไม่**ประกอบด้วยปัญญา
" 8	"	"	สสงฺขาริกํ	=	"	มี	"	"	"

จิตกลุ่ม 2 ดวง

ในอกุศลจิต 12 มีจิตกลุ่ม 2 ดวง คือ โทสมูลจิต 2 โมหมูลจิต 2

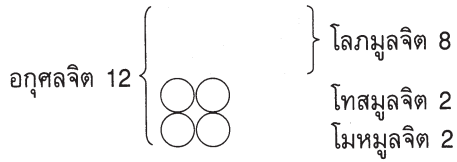

โทสมูลจิต 2

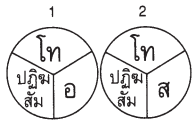

เวทนา โทมนสฺสสหคตํ = พร้อมด้วยความเสียใจ

สัมปโยค ปฏิฆสมฺปยุตฺตํ = ประกอบด้วยความโกรธ

สังขาร
- อสงฺขาริกํ = จิตที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการชักชวน
- สสงฺขาริกํ = จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน

โมหมูลจิต 2

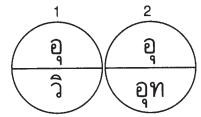

เวทนา อุเปกฺขาสหคตํ = พร้อมด้วยความเฉยๆ

สัมปโยค
- วิจิกิจฺฉาสมฺปยุตฺตํ = ประกอบด้วยความสงสัย
- อุทฺธจฺจสมฺปยุตฺตํ = ประกอบด้วยความฟุ้งซ่าน

สังขาร ไม่มีคำบาลีแต่สงเคราะห์ให้อยู่ในกลุ่ม**อสงฺขาริกํ**

โทสมูลจิต 2 ดวง คือ

ชื่อจิต	บาลี		คำแปล
โทสมูลจิต ดวงที่ 1	โทมนสฺสสหคตํ ปฏิฆสมฺปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ	=	จิตที่เกิดขึ้นโดย ไม่มี การชักชวน พร้อมด้วยความเสียใจ ประกอบด้วยความโกรธ
” 2	โทมนสฺสสหคตํ ปฏิฆสมฺปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ	=	จิตที่เกิดขึ้นโดย มี การชักชวน พร้อมด้วยความเสียใจ ประกอบด้วยความโกรธ

โมหมูลจิต 2 ดวง คือ

โมหมูลจิต ดวงที่ 1	(วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1)	อุเปกฺขาสหคตํ	วิจิกิจฺฉาสมฺปยุตฺตํ	=	จิตที่เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉยๆ ประกอบด้วยความสงสัย
” 2	(อุทธัจจสัมปยุตตจิต 1)	อุเปกฺขาสหคตํ	อุทฺธจฺจสมฺปยุตฺตํ	=	จิตที่เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉยๆ ประกอบด้วยความฟุ้งซ่าน

จิตกลุ่ม 10 ดวง

ในกลุ่มอเหตุกจิต 18 มีจิตกลุ่ม 10 ดวง คือ 5 ดวงแรกของกลุ่ม อกุศลวิปากจิต 7 และ 5 ดวงแรกของกลุ่ม อเหตุกกุศลวิปากจิต 8 รวมเรียกจิตกลุ่ม 10 ดวง นี้ว่า **ทวิปัญจวิญญาณจิต 10**

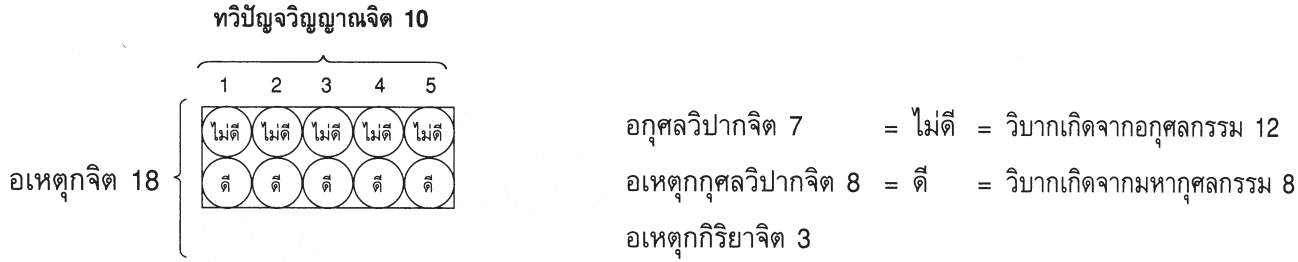

ทวิปัญจวิญญาณจิต 10 นี้ ยังแยกออกเป็น 5 กลุ่มย่อย กลุ่มละ 2 ดวง บน-ล่าง

บน คือ อกุศลวิปากจิต = วิบากที่เกิดจากอกุศลกรรม 12 มีการเห็น การได้ยิน การรู้กลิ่น ที่ไม่ดี เป็นต้น

ล่าง คือ อเหตุกกุศลวิปากจิต = วิบากที่เกิดจากมหากุศลกรรม 8 มีการเห็น การได้ยิน การรู้กลิ่น ที่ดี เป็นต้น แต่เป็นอเหตุกะ

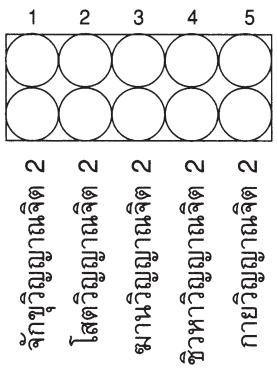

ทั้ง 5 กลุ่ม ดังกล่าว มีชื่อเรียกตามที่มาของจิต ดังนี้

1. จักขุวิญญาณจิต 2 เกิดจาก จักขุปสาท (ตา) - เห็นรูปารมณ์
2. โสตวิญญาณจิต 2 เกิดจาก โสตปสาท (หู) - ได้ยินเสียง (สัททารมณ์)
3. ฆานวิญญาณจิต 2 เกิดจาก ฆานปสาท (จมูก) - รู้กลิ่น (คันธารมณ์)
4. ชิวหาวิญญาณจิต 2 เกิดจาก ชิวหาปสาท (ลิ้น) - รู้รส (รสารมณ์)
5. กายวิญญาณจิต 2 เกิดจาก กายปสาท - รู้สึกโผฏฐัพพารมณ์

(โผฏฐัพพารมณ์ = เย็น/ร้อน (ไฟ) , อ่อน/แข็ง (ดิน), หย่อน/ตึง (ลม)

ปุจฉา

ทำไมประเภทของอกุศลวิปากจิต จึงไม่มีคำว่า "อเหตุก" แต่ประเภทของ อเหตุกกุศลวิปากจิต และอเหตุกกิริยาจิต จึงมีคำว่า อเหตุก นำหน้า เพราะอะไร?

วิสัชนา

เพราะว่า อกุศลวิปากจิต ที่เป็นผลจากอกุศลจิตนั้น เกิดอยู่ในจิตฝ่ายอเหตุกจิต โดยส่วนเดียว ฉะนั้นจึงไม่ต้องมีคำว่า "อเหตุก" แต่ในส่วนของอเหตุกกุศลวิปากจิต และอเหตุกกิริยาจิตนั้นเกิดอยู่ในกลุ่มอเหตุกจิต และสเหตุกจิตด้วย

จิตกลุ่ม 10 ดวง

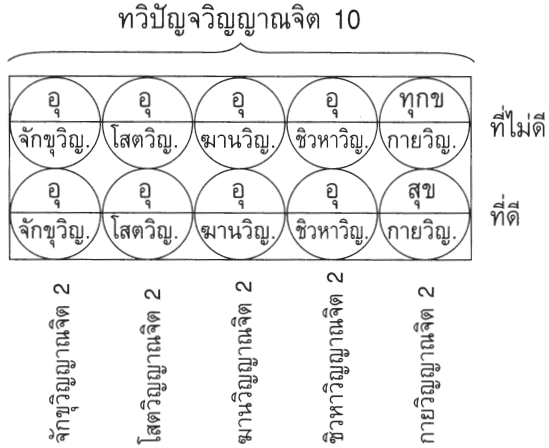

ทวิปัญจวิญญาณจิต 10 ดวง คือ

	ชื่อจิต	บาลี			คำแปล		
	จักขุวิญญาณจิต 2	อุเปกฺขาสหคตํ	จกฺขุวิญฺญาณํ	=	จิตที่อาศัย จักขุวัตถุ เห็นรูปารมณ์	ที่ดีและไม่ดี	เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉยๆ
	โสตวิญญาณจิต 2	”	โสตวิญฺญาณํ	=	จิตที่อาศัย โสตวัตถุ ได้ยินเสียง	”	”
	ฆานวิญญาณจิต 2	”	ฆานวิญฺญาณํ	=	จิตที่อาศัย ฆานวัตถุ รู้กลิ่น	”	”
	ชิวหาวิญญาณจิต 2	”	ชิวฺหาวิญฺญาณํ	=	จิตที่อาศัย ชิวหาวัตถุ รู้รส	”	”
กายวิญญาณจิต 2	ทุกขสหคตกายวิญญาณจิต 1	ทุกฺขสหคตํ	กายวิญฺญาณํ	=	จิตที่อาศัย กายวัตถุ รู้สึกโผฏฐัพพารมณ์	ที่ไม่ดี	เกิดขึ้นพร้อมด้วยทุกขเวทนา
	สุขสหคตกายวิญญาณจิต 1	สุขสหคตํ	กายวิญฺญาณํ	=	จิตที่อาศัย กายวัตถุ รู้สึกโผฏฐัพพารมณ์	ที่ดี	เกิดขึ้นพร้อมด้วยสุขเวทนา

กลุ่มสัมปฏิจฉนจิต 2

เป็นกลุ่มจิต 2 ดวงที่ต่อจากกลุ่มทวิปัญจวิญญาณจิต 10 เป็นจิตที่รับปัญจารมณ์ที่ไม่ดี และที่ดี

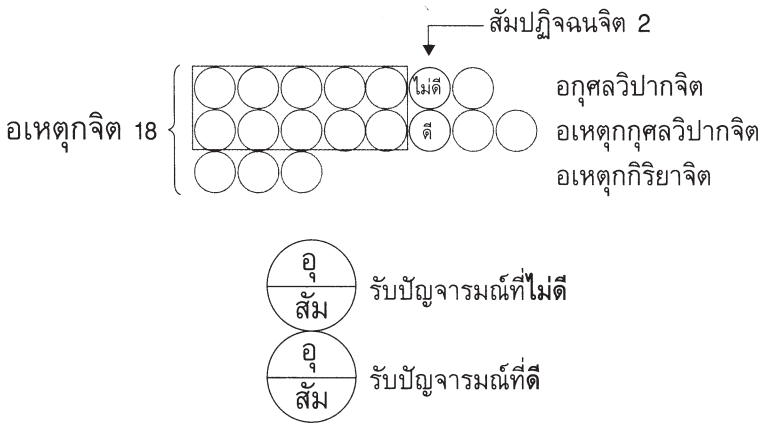

สัมปฏิจฉนจิต 2

อุเปกฺขาสหคตำ สมฺปฏิจฺฉนจิตฺตำ = จิตที่ รับปัญจารมณ์ที่ดี และไม่ดี เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉยๆ

กลุ่มสันตีรณจิต 3

เป็นจิตกลุ่ม 3 ดวงที่ต่อจากกลุ่มสัมปฏิจฉนจิต 2 เป็นจิตที่ไต่สวนปัญจารมณ์ที่ไม่ดี และที่ดี

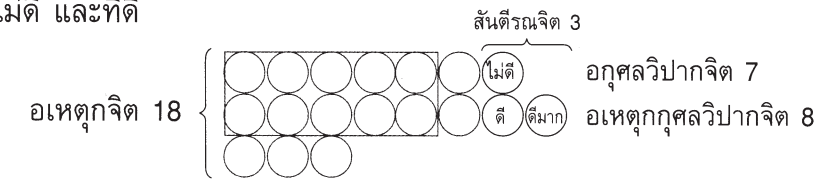

ในกลุ่มจิต 3 ดวงนี้ แบ่งตามเวทนา ดังนี้

อุเบกขาเวทนา มี 2 ดวง คือ อุเบกขาสันตีรณจิต 2

โสมนัสสเวทนา มี 1 ดวง คือ โสมนัสสันตีรณจิต 1

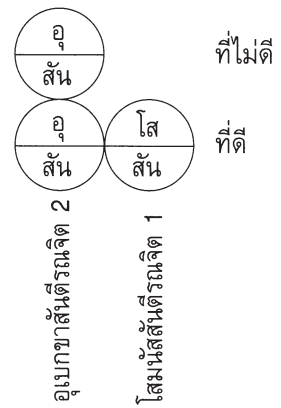

อุเบกขาสันตีรณจิต 2

อุเปกฺขาสหคตำ สนฺตีรณจิตฺตำ = จิตที่ไต่สวนปัญจารมณ์ที่ดีและที่ไม่ดี เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉยๆ

โสมนัสสันตีรณจิต 1

โสมนสฺสสหคตำ สนฺตีรณจิตฺตำ = จิตที่ไต่สวนปัญจารมณ์ที่ดี เกิดขึ้นพร้อมด้วยความดีใจ

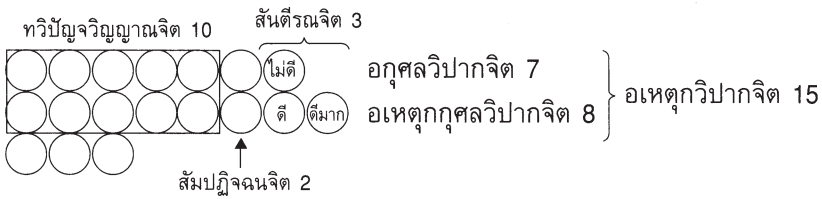

กลุ่มทวิปัญจวิญญาณจิต 10 สัมปฏิจฉนจิต 2 สันตีรณจิต 3
(หรือกลุ่มอกุศลวิปากจิต 7 และกลุ่มอเหตุกกุศลวิปากจิต 8)
เรียกว่า กลุ่มอเหตุกวิปากจิต 15

กลุ่มอเหตุกกิริยาจิต 3

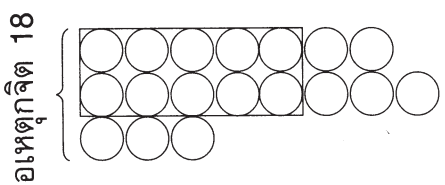

อกุศลวิปากจิต 7
อเหตุกกุศลวิปากจิต 8
อเหตุกกิริยาจิต 3

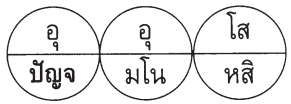

อเหตุกกิริยาจิต 3

กลุ่มอเหตุกกิริยาจิตมี 3 ดวง

ดวงที่ 1 เป็นจิตที่พิจารณาอารมณ์ทางทวารทั้ง 5 มี ตา หู จมูก ลิ้น กาย (ปัญจทวาร)
" 2 " ใจ (มโนทวาร)
" 3 เป็นจิตที่ทำให้เกิดการยิ้มของพระอรหันต์ (หสิตุปปาทจิต)

อเหตุกกิริยาจิต 3 ดวง คือ

ดวงที่ 1 ปัญจทวาราวัชชนจิต 1 อุเปกฺขาสหคตํ ปญฺจทวาราวชฺชนจิตฺตุ = จิตที่พิจารณาอารมณ์ทางปัญจทวารที่ไม่ดีและที่ดี เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉย ๆ
" 2 มโนทวาราวัชชนจิต 1 " มโนทวาราวชฺชนจิตฺตุ = " มโนทวาร " "
" 3 หสิตุปปาทจิต 1 โสมนสฺสสหคตํ หสิตุปฺปาทจิตฺตุ = จิตที่ทำให้เกิดการยิ้มของพระอรหันต์ เกิดขึ้นพร้อมด้วยความดีใจ

.....

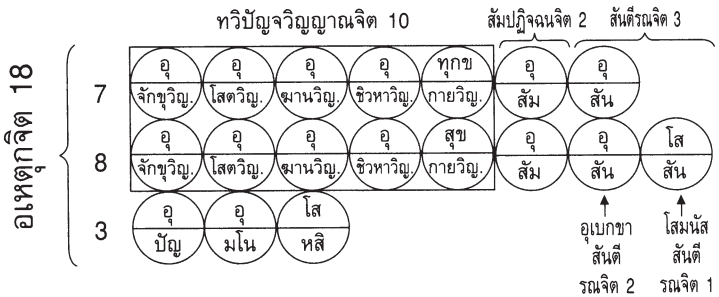

อกุศลวิปากจิต 7
อเหตุกกุศลวิปากจิต 8
อเหตุกกิริยาจิต 3

สรุปกลุ่มอเหตุกจิต 18

กลุ่มอเหตุกจิต 18 ประกอบด้วยกลุ่มทวิปัญจวิญญาณจิต 10, กลุ่มสัมปฏิจฉนจิต 2, กลุ่มสันตีรณจิต 3 (อุเบกขาสันตีรณจิต 2, โสมนัสสันตีรณจิต 1) และกลุ่มอเหตุกกิริยาจิต 3

กลุ่มรูปาวจรจิต 15

เป็นจิตกลุ่มที่อยู่ภายในกลุ่มฌานจิต 67 โดยในแต่ละแนวตั้งของกลุ่มรูปาวจรจิต15 แบ่งเป็น ฌานระดับต่างๆ ดังนี้

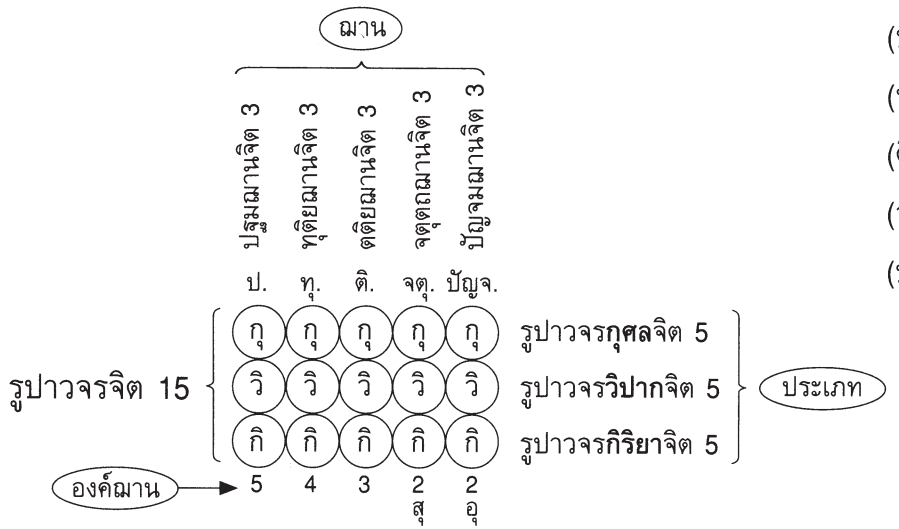

(ป.)	ปฺรมชฺฌาน	อ่านว่า	ปะถะมัชฌานะ	=	ปฐมฌาน
(ทุ.)	ทุติยชฺฌาน	”	ทุติยัชฌานะ	=	ทุติยฌาน
(ติ.)	ตติยชฺฌาน	”	ตะติยัชฌานะ	=	ตติยฌาน
(จตุ.)	จตุตฺถชฺฌาน	”	จะตุตถัชฌานะ	=	จตุตถฌาน
(ปัญจ.)	ปญฺจมชฺฌาน	”	ปัญจะมัชฌานะ	=	ปัญจมฌาน

ในฌานแต่ละระดับประกอบด้วยองค์ฌานดังนี้

ฌาน		องค์ฌาน					องค์ธรรม
ปฐมฌาน	=	วิตก	วิจาร	ปีติ	สุข	เอกัคคตา	5
ทุติยฌาน	=	x	วิจาร	ปีติ	สุข	เอกัคคตา	4
ตติยฌาน	=	x	x	ปีติ	สุข	เอกัคคตา	3
จตุตถฌาน	=	x	x	x	สุข	เอกัคคตา	2
ปัญจมฌาน	=	x	x	x	อุเบกขา	เอกัคคตา	2

กลุ่มรูปาวจรจิต 15

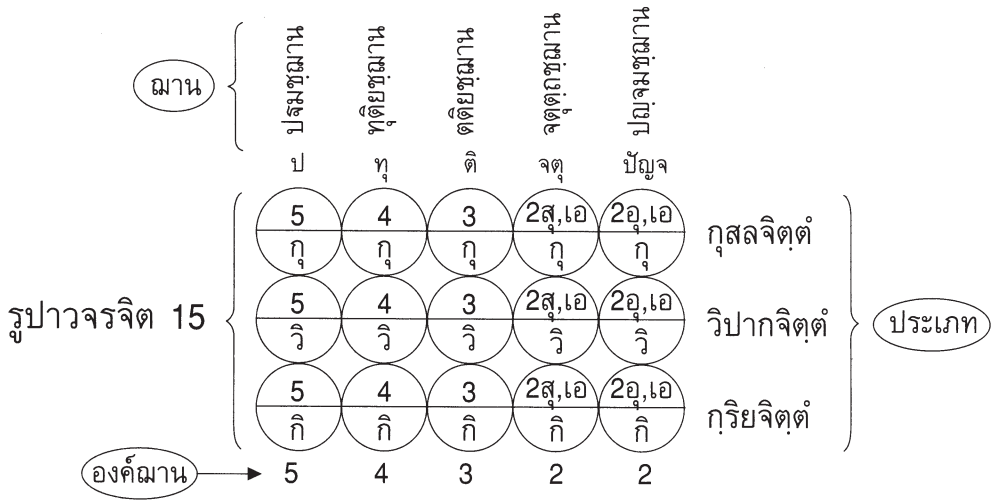

รูปาวจรจิต

ชื่อจิต	องค์ฌาน	ฌาน	ประเภท			
รูปาวจรปฐมฌานจิต 3	**วิตกฺก วิจาร ปีติ สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**ปฐมชฺฌาน**	**กุสลจิตฺตํ**	**วิปากจิตฺตํ**	**กิริยจิตฺตํ**	
		= ปฐมฌาน	กุศลจิต 1	วิปากจิต 1	กิริยาจิต 1	ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 5 คือ วิตก วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา
รูปาวจรทุติยฌานจิต 3	**วิจาร ปีติ สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**ทุติยชฺฌาน**	**กุสลจิตฺตํ**	**วิปากจิตฺตํ**	**กิริยจิตฺตํ**	
		= ทุติยฌาน	กุศลจิต 1	วิปากจิต 1	กิริยาจิต 1	ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 4 คือ วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา
รูปาวจรตติยฌานจิต 3	**ปีติ สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**ตติยชฺฌาน**	**กุสลจิตฺตํ**	**วิปากจิตฺตํ**	**กิริยจิตฺตํ**	
		= ตติยฌาน	กุศลจิต 1	วิปากจิต 1	กิริยาจิต 1	ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 3 คือ ปีติ สุข เอกัคคตา
รูปาวจรจตุตถฌานจิต 3	**สุขเอกคฺคตาสหิตํ**	**จตุตฺถชฺฌาน**	**กุสลจิตฺตํ**	**วิปากจิตฺตํ**	**กิริยจิตฺตํ**	
		= จตุตถฌาน	กุศลจิต 1	วิปากจิต 1	กิริยาจิต 1	ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ สุข เอกัคคตา
รูปาวจรปัญจมฌานจิต 3	**อุเปกฺขา เอกคฺคตาสหิตํ**	**ปญฺจมชฺฌาน**	**กุสลจิตฺตํ**	**วิปากจิตฺตํ**	**กิริยจิตฺตํ**	
		= ปัญจมฌาน	กุศลจิต 1	วิปากจิต 1	กิริยาจิต 1	ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ อุเบกขา เอกัคคตา

กลุ่มอรูปาวจรจิต 12

เป็นจิตกลุ่มที่อยู่ภายในกลุ่มฌานจิต 67 เช่นเดียวกับกลุ่มรูปาวจรจิต 15 แต่มีองค์ฌานเพียง 2 คือ อุเบกขา เอกัคคตา เช่นเดียวกับแถวปัญจมฌาน ในกลุ่มรูปาวจรจิต 15

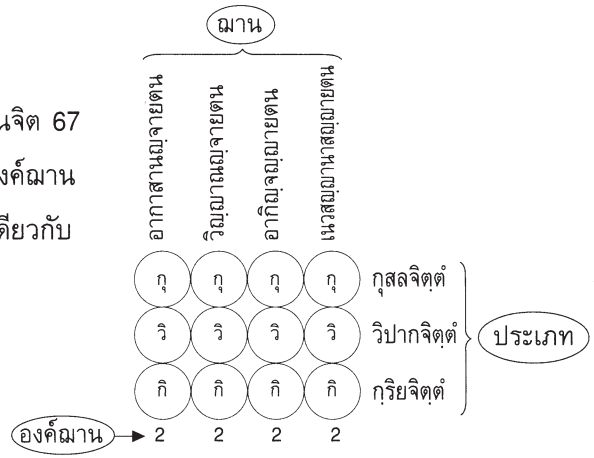

อากาสานญฺจายตน อ่านว่า อา-กา-สา-นัญ-จา-ยะ-ตะ-นะ
วิญฺญาณญฺจายตน " วิญ-ญา-ณัญ-จา-ยะ-ตะ-นะ
อากิญฺจญฺญายตน " อา-กิญ-จัญ-ญา-ยะ-ตะ-นะ
เนวสญฺญานาสญฺญายตน " เน-วะ-สัญ-ญา-นา-สัญ-ญา-ยะ-ตะ-นะ

***อุเปกฺขาเอกคฺคตาสหิตํ อา. วิญ. กิญ. เน. กุ. วิ. กิ.

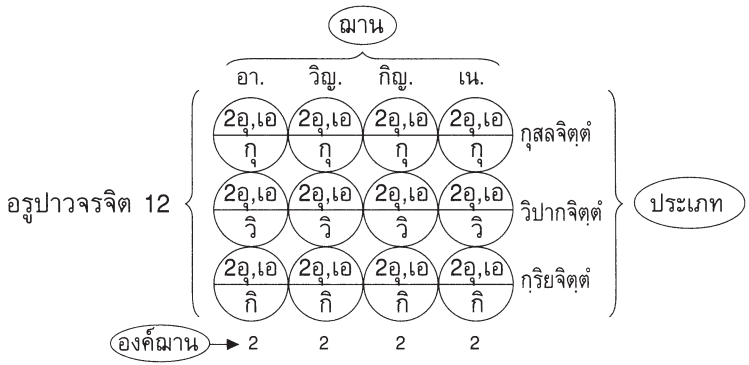

อรูปาวจรจิต

ชื่อจิต	องค์ฌาน		ฌาน	ประเภท	
อากาสานัญจายตนฌานจิต 3	**อุเปกฺขาเอกคฺคตาสหิตํ**		**อากาสานญฺจายตน**	**กุสลจิตฺตํ วิปากจิตฺตํ กฺริยจิตฺตํ**	
		=	อากาสานัญจายตน	กุศลจิต 1 วิปากจิต 1 กิริยาจิต 1	ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ อุเบกขา เอกัคคตา
วิญญาณัญจายตนฌานจิต 3	**อุเปกฺขาเอกคฺคตาสหิตํ**		**วิญฺญาณญฺจายตน**	**กุสลจิตฺตํ วิปากจิตฺตํ กฺริยจิตฺตํ**	
		=	วิญญานัญจายตน	กุศลจิต 1 วิปากจิต 1 กิริยาจิต 1	ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ อุเบกขา เอกัคคตา
อากิญจัญญายตนฌานจิต 3	**อุเปกฺขาเอกคฺคตาสหิตํ**		**อากิญฺจญฺญายตน**	**กุสลจิตฺตํ วิปากจิตฺตํ กฺริยจิตฺตํ**	
		=	อากิญจัญญายตน	กุศลจิต 1 วิปากจิต 1 กิริยาจิต 1	ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ อุเบกขา เอกัคคตา
เนวสัญญานาสัญญายตนฌานจิต 3	**อุเปกฺขาเอกคฺคตาสหิตํ**		**เนวสญฺญานาสญฺญายตน**	**กุสลจิตฺตํ วิปากจิตฺตํ กฺริยจิตฺตํ**	
		=	เนวสัญญานาสัญญายตน	กุศลจิต 1 วิปากจิต 1 กิริยาจิต 1	ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ อุเบกขา เอกัคคตา

กลุ่มมรรคจิต 20

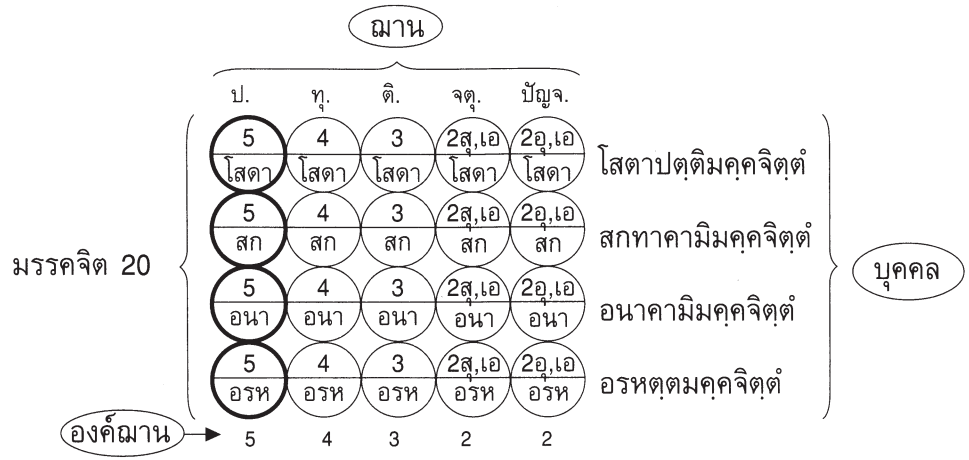

มรรคจิต 20

ชื่อจิต	องค์ฌาน	ฌาน	บุคคล
ปฐมฌานมรรคจิต 4	**วิตกฺก วิจาร ปีติ สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**ปฐมชฺฌาน** = ปฐมฌาน	**โสตาปตฺติมคฺคจิตฺตํ สกทาคามิมคฺคจิตฺตํ อนาคามิมคฺคจิตฺตํ อรหตฺตมคฺคจิตฺตํ** โสดาปัตติมรรคจิต 1 สกทาคามิมรรคจิต 1 อนาคามิมรรคจิต 1 อรหัตตมรรคจิต 1 ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 5 คือ วิตก วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา
ทุติยฌานมรรคจิต 4	**วิจาร ปีติ สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**ทุติยชฺฌาน** = ทุติยฌาน	**โสตาปตฺติมคฺคจิตฺตํ สกทาคามิมคฺคจิตฺตํ อนาคามิมคฺคจิตฺตํ อรหตฺตมคฺคจิตฺตํ** โสดาปัตติมรรคจิต 1 สกทาคามิมรรคจิต 1 อนาคามิมรรคจิต 1 อรหัตตมรรคจิต 1 ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 4 คือ วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา
ตติยฌานมรรคจิต 4	**ปีติ สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**ตติยชฺฌาน** = ตติยฌาน	**โสตาปตฺติมคฺคจิตฺตํ สกทาคามิมคฺคจิตฺตํ อนาคามิมคฺคจิตฺตํ อรหตฺตมคฺคจิตฺตํ** โสดาปัตติมรรคจิต 1 สกทาคามิมรรคจิต 1 อนาคามิมรรคจิต 1 อรหัตตมรรคจิต 1 ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 3 คือ ปีติ สุข เอกัคคตา
จตุตฺถฌานมรรคจิต 4	**สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**จตุตฺถชฺฌาน** = จตุตฺถฌาน	**โสตาปตฺติมคฺคจิตฺตํ สกทาคามิมคฺคจิตฺตํ อนาคามิมคฺคจิตฺตํ อรหตฺตมคฺคจิตฺตํ** โสดาปัตติมรรคจิต 1 สกทาคามิมรรคจิต 1 อนาคามิมรรคจิต 1 อรหัตตมรรคจิต 1 ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ สุข เอกัคคตา
ปัญจมฌานมรรคจิต 4	**อุเปกฺขา เอกคฺคตาสหิตํ**	**ปญฺจมชฺฌาน** = ปัญจมฌาน	**โสตาปตฺติมคฺคจิตฺตํ สกทาคามิมคฺคจิตฺตํ อนาคามิมคฺคจิตฺตํ อรหตฺตมคฺคจิตฺตํ** โสดาปัตติมรรคจิต 1 สกทาคามิมรรคจิต 1 อนาคามิมรรคจิต 1 อรหัตตมรรคจิต 1 ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ อุเบกขา เอกัคคตา

กลุ่มผลจิต 20

กลุ่มผลจิตมีองค์ฌานเหมือนกับกลุ่มมรรคจิตทุกประการ
จึงเพียงแต่เปลี่ยน **มคฺคจิตฺตํ** เป็น **ผลจิตฺตํ**

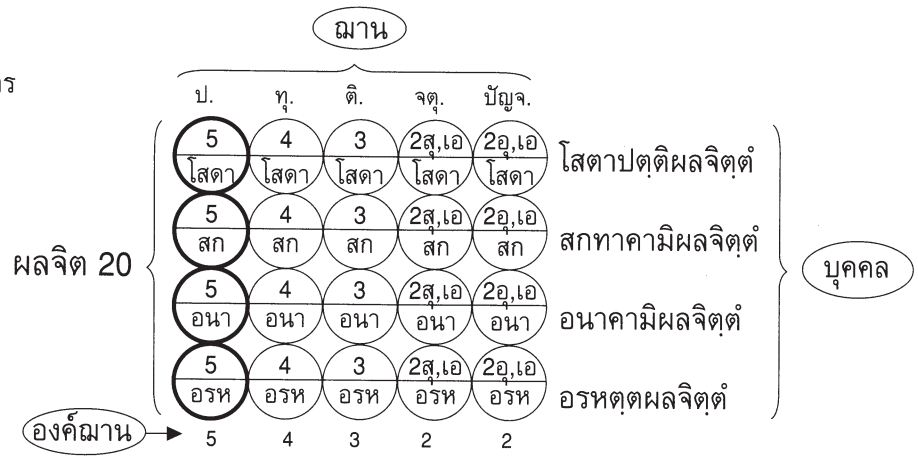

ผลจิต 20

ชื่อจิต	องค์ฌาน	ฌาน	บุคคล
ปฐมฌานผลจิต 4	**วิตกฺก วิจาร ปีติ สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**ปฐมชฺฌาน** = ปฐมฌาน	**โสตาปตฺติผลจิตฺตํ สกทาคามิผลจิตฺตํ อนาคามิผลจิตฺตํ อรหตฺตผลจิตฺตํ** โสดาปัตติผลจิต 1 สกทาคามิผลจิต 1 อนาคามิผลจิต 1 อรหัตตผลจิต 1 ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 5 คือ วิตก วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา
ทุติยฌานผลจิต 4	**วิจาร ปีติ สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**ทุติยชฺฌาน** = ทุติยฌาน	**โสตาปตฺติผลจิตฺตํ สกทาคามิผลจิตฺตํ อนาคามิผลจิตฺตํ อรหตฺตผลจิตฺตํ** โสดาปัตติผลจิต 1 สกทาคามิผลจิต 1 อนาคามิผลจิต 1 อรหัตตผลจิต 1 ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 4 คือ วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา
ตติยฌานผลจิต 4	**ปีติ สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**ตติยชฺฌาน** = ตติยฌาน	**โสตาปตฺติผลจิตฺตํ สกทาคามิผลจิตฺตํ อนาคามิผลจิตฺตํ อรหตฺตผลจิตฺตํ** โสดาปัตติผลจิต 1 สกทาคามิผลจิต 1 อนาคามิผลจิต 1 อรหัตตผลจิต 1 ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 3 คือ ปีติ สุข เอกัคคตา
จตุตถฌานผลจิต 4	**สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**จตุตฺถชฺฌาน** = จตุตถฌาน	**โสตาปตฺติผลจิตฺตํ สกทาคามิผลจิตฺตํ อนาคามิผลจิตฺตํ อรหตฺตผลจิตฺตํ** โสดาปัตติผลจิต 1 สกทาคามิผลจิต 1 อนาคามิผลจิต 1 อรหัตตผลจิต 1 ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ สุข เอกัคคตา
ปัญจมฌานผลจิต 4	**อุเปกฺขา เอกคฺคตาสหิตํ**	**ปญฺจมชฺฌาน** = ปัญจมฌาน	**โสตาปตฺติผลจิตฺตํ สกทาคามิผลจิตฺตํ อนาคามิผลจิตฺตํ อรหตฺตผลจิตฺตํ** โสดาปัตติผลจิต 1 สกทาคามิผลจิต 1 อนาคามิผลจิต 1 อรหัตตผลจิต 1 ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ อุเบกขา เอกัคคตา

กลุ่มฌานจิต 67

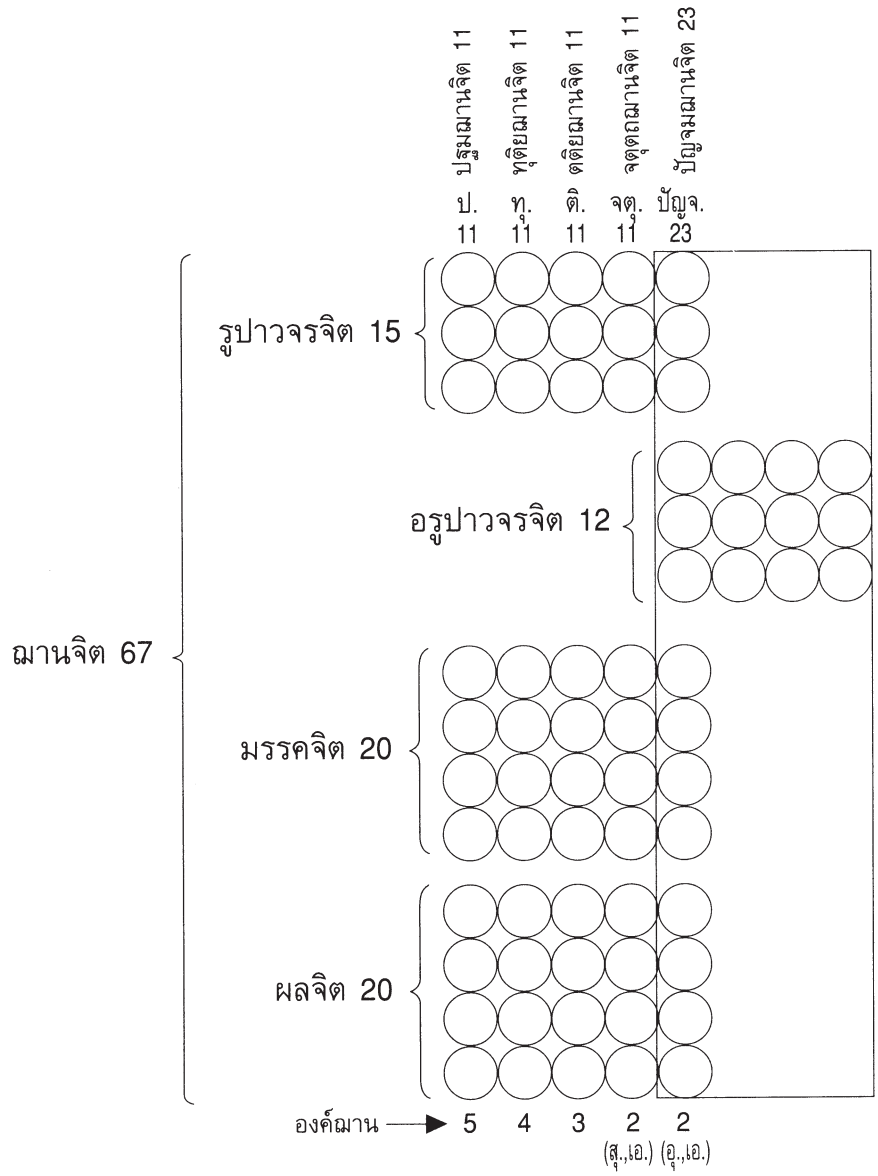

ประกอบด้วยกลุ่มรูปาวจรจิต 15 อรูปาวจรจิต 12 มรรคจิต 20 และผลจิต 20 ทั้ง 4 กลุ่มนี้เป็นจิตที่ประกอบด้วย

- ปฐมฌานจิต 11
- ทุติยฌานจิต 11
- ตติยฌานจิต 11
- จตุตถฌานจิต 11
- ปัญจมฌานจิต 23 (โดยจิตกลุ่มอรูปาวจรจิต 12 ถือเป็นกลุ่มปัญจมฌานจิต เพราะมีองค์ฌาน 2 คือ อุเบกขา เอกัคคตา เช่นเดียวกัน)

ฌานจิตที่มีองค์ฌาน 2 มี 34 ได้แก่

- จตุตถฌานจิต 11 องค์ธรรมของฌานได้แก่ สุข เอกัคคตา
- ปัญจมฌานจิต 23 " อุเบกขา เอกัคคตา

จิต 89/121

- อโสภณจิต 30
  - อฌานจิต 54
    - โลกียจิต 81
      - กามาวจรจิต 54 หรือ กามจิต 54
        - อกุศลจิต 12
          - 8 โลภมูลจิต 8
          - 2 โทสมูลจิต 2
          - 2 โมหมูลจิต 2
        - อเหตุกจิต 18
          - 7 อกุศลวิปากจิต 7
          - 8 อเหตุกกุศลวิปากจิต 8
          - 3 อเหตุกกิริยาจิต 3
        - กามาวจรโสภณจิต 24
          - 8 มหากุศลจิต 8
          - 8 มหาวิปากจิต 8
          - 8 มหากิริยาจิต 8
      - มหัคคตจิต 27
        - รูปาวจรจิต 15
          - 5 รูปาวจรกุศลจิต 5
          - 5 รูปาวจรวิปากจิต 5
          - 5 รูปาวจรกิริยาจิต 5
        - อรูปาวจรจิต 12
          - 4 อรูปาวจรกุศลจิต 4
          - 4 อรูปาวจรวิปากจิต 4
          - 4 อรูปาวจรกิริยาจิต 4
    - โลกุตตรจิต 8/40
      - มรรคจิต 4/20
        - 1/5 โสดาปัตติมรรคจิต 1/5
        - 1/5 สกทาคามิมรรคจิต 1/5
        - 1/5 อนาคามิมรรคจิต 1/5
        - 1/5 อรหัตตมรรคจิต 1/5
      - ผลจิต 4/20
        - 1/5 โสดาปัตติผลจิต 1/5
        - 1/5 สกทาคามิผลจิต 1/5
        - 1/5 อนาคามิผลจิต 1/5
        - 1/5 อรหัตตผลจิต 1/5
  - โสภณจิต 59/91
    - ฌานจิต 67
    - โลกียจิต 81
    - โลกุตตรจิต 8/40
      - ผลจิต 4/20
        - 1/5 โสดาปัตติผลจิต 1/5
        - 1/5 สกทาคามิผลจิต 1/5
        - 1/5 อนาคามิผลจิต 1/5
        - 1/5 อรหัตตผลจิต 1/5
      - มรรคจิต 4/20
        - 1/5 โสดาปัตติมรรคจิต 1/5
        - 1/5 สกทาคามิมรรคจิต 1/5
        - 1/5 อนาคามิมรรคจิต 1/5
        - 1/5 อรหัตตมรรคจิต 1/5
    - โลกียจิต 81
      - กามาวจรจิต 54 หรือ กามจิต 54
        - อกุศลสสังขาริกจิต 5
        - อกุศลจิต 12
          - 8 โลภมูลจิต 8
          - 2 โทสมูลจิต 2
          - 2 โมหมูลจิต 2
        - ทวิปัญจวิญญาณจิต 10
        - สัมปฏิจฉนจิต 2
        - สันตีรณจิต 3
        - อเหตุกจิต 18
          - 7 อกุศลวิปากจิต 7
          - 8 อเหตุกกุศลวิปากจิต 8
          - 3 อเหตุกกิริยาจิต 3
        - อุเปกขาสันตีรณจิต 2
        - โสมนัสสันตีรณจิต 1
        - ญาณวิปยุตตจิต 12
        - กามาวจรโสภณจิต 24
          - 8 มหากุศลจิต 8
          - 8 มหาวิปากจิต 8
          - 8 มหากิริยาจิต 8
      - มหัคคตจิต 27
        - ป. ทุ. ติ. จตุ. ปัญจ.
        - รูปาวจรจิต 15
          - 5 รูปาวจรกุศลจิต 5
          - 5 รูปาวจรวิปากจิต 5
          - 5 รูปาวจรกิริยาจิต 5
        - อรูปาวจรจิต 12
          - อา. วิญ. กิญ. เน.
          - 4 อรูปาวจรกุศลจิต 4
          - 4 อรูปาวจรวิปากจิต 4
          - 4 อรูปาวจรกิริยาจิต 4
    - โลกียจิต 81
    - โลกุตตรจิต 8/40
      - มรรคจิต 4/20
        - ป. ทุ. ติ. จตุ. ปัญจ.
        - 1/5 โสดาปัตติมรรคจิต 1/5
        - 1/5 สกทาคามิมรรคจิต 1/5
        - 1/5 อนาคามิมรรคจิต 1/5
        - 1/5 อรหัตตมรรคจิต 1/5
      - ผลจิต 4/20
        - 1/5 โสดาปัตติผลจิต 1/5
        - 1/5 สกทาคามิผลจิต 1/5
        - 1/5 อนาคามิผลจิต 1/5
        - 1/5 อรหัตตผลจิต 1/5

บาลี คำแปลในจิต 89/121

อกุศลจิต 12

โลภมูลจิต 8

ดวงที่	1	โสมนสฺสสหคตํ	ทิฏฐิคตสมฺปยุตฺตํ	อสงฺขาริกํ	=	จิตที่เกิดขึ้นโดย	ไม่มี	การชักชวน	พร้อมด้วยความดีใจ	ประกอบด้วยความเห็นผิด
”	2	”	”	สสงฺขาริกํ	=	”	มี	”	”	”
”	3	”	ทิฏฐิคตวิปฺปยุตฺตํ	อสงฺขาริกํ	=	”	ไม่มี	”	”	**ไม่**ประกอบด้วยความเห็นผิด
”	4	”	”	สสงฺขาริกํ	=	”	มี	”	”	”
”	5	อุเปกฺขาสหคตํ	ทิฏฐิคตสมฺปยุตฺตํ	อสงฺขาริกํ	=	”	ไม่มี	”	พร้อมด้วยความเฉยๆ	ประกอบด้วยความเห็นผิด
”	6	”	”	สสงฺขาริกํ	=	”	มี	”	”	”
”	7	”	ทิฏฐิคตวิปฺปยุตฺตํ	อสงฺขาริกํ	=	”	ไม่มี	”	”	**ไม่**ประกอบด้วยความเห็นผิด
”	8	”	”	สสงฺขาริกํ	=	”	มี	”	”	”

โทสมูลจิต 2

ดวงที่	1	โทมนสฺสสหคตํ	ปฏิฆสมฺปยุตฺตํ	อสงฺขาริกํ	=	จิตที่เกิดขึ้นโดย	ไม่มี	การชักชวน	พร้อมด้วยความเสียใจ	ประกอบด้วยความโกรธ
”	2	”	”	สสงฺขาริกํ	=	”	มี	”	”	”

โมหมูลจิต 2

ดวงที่	1	อุเปกฺขาสหคตํ	วิจิกิจฺฉาสมฺปยุตฺตํ	=	จิตที่เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉยๆ	ประกอบด้วยความสงสัย
	2	”	อุทฺธจฺจสมฺปยุตฺตํ	=	”	” ความฟุ้งซ่าน

อเหตุกจิต 18

ทวิปัญจวิญญาณจิต 10	จักขุวิญญาณจิต 2	อุเปกฺขาสหคตํ	จกฺขุ วิญฺญาณํ	=	จิตที่อาศัย	จักขุวัตถุ เห็นรูปารมณ์ ที่ไม่ดีและที่ดีเกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉยๆ
	โสตวิญญาณจิต 2	”	โสต ”	=	”	โสตวัตถุ ได้ยินเสียง ”
	ฆานวิญญาณจิต 2	”	ฆาน ”	=	”	ฆานวัตถุ รู้กลิ่น ”
	ชิวหาวิญญาณจิต 2	”	ชิวฺหา ”	=	”	ชิวหาวัตถุ รู้รส ”
	ทุกขสหคตกายวิญญาณจิต 1	**ทุกฺ**ขสหคตํ	กาย ”	=	”	กายวัตถุรู้สึกโผฏฐัพพารมณ์ที่ ไม่ดี เกิดขึ้นพร้อมด้วย ทุกขเวทนา
	สุขสหคตกายวิญญาณจิต 1	**สุข**สหคตํ	” ”	=	”	” ที่ ดี เกิดขึ้นพร้อมด้วย สุขเวทนา
สัมปฏิจฉนจิต 2	สัมปฏิจฉนจิต 2	อุเปกฺขาสหคตํ	สมฺปฏิจฺฉนจิตฺตํ	=	จิตที่ รับ	ปัญจารมณ์ที่ไม่ดี และที่ดี เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉยๆ
สันตีรณจิต 3	อุเบกขาสันตีรณจิต 2	”	สนฺตีรณจิตฺตํ	=	จิตที่ ไต่สวน	” ”
	โสมนัสสันตีรณจิต 1	โสมนสฺสสหคตํ	”	=	จิตที่ ไต่สวนปัญจารมณ์ที่ดี เกิดขึ้นพร้อมด้วยความดีใจ	

อเหตุกกิริยาจิต 3

ดวงที่	1	ปัญจทวาราวัชชนจิต 1	อุเปกฺขาสหคตํ	ปญฺจทวาราวชฺชนจิตฺตํ	=	จิตที่พิจารณาอารมณ์ทาง ปัญจทวาร ที่ดีและไม่ดี เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉยๆ
”	2	มโนทวาราวัชชนจิต 1	”	มโนทวาราวชฺชนจิตฺตํ	=	” มโนทวาร ” ”
”	3	หสิตุปปาทจิต 1	โสมนสฺสสหคตํ	หสิตุปฺปาทจิตฺตํ	=	จิตที่ทำให้เกิดการยิ้มของพระอรหันต์ เกิดขึ้นพร้อมด้วยความดีใจ

กามาวจรโสภณจิต 24

มหากุศลจิต 8, มหาวิปากจิต 8, มหากิริยาจิต 8

ดวงที่	1	โสมนสฺสสหคตํ	ญาณสมฺปยุตฺตํ	อสงฺขาริกํ	=	**จิต**ที่เกิดขึ้นโดย	ไม่มี	การชักชวน	พร้อมด้วยความดีใจ	ประกอบด้วยปัญญา
"	2	"	"	สสงฺขาริกํ	=	"	มี	"	"	"
"	3	"	ญาณวิปฺปยุตฺตํ	อสงฺขาริกํ	=	"	ไม่มี	"	"	**ไม่**ประกอบด้วยปัญญา
"	4	"	"	สสงฺขาริกํ	=	"	มี	"	"	"
"	5	อุเปกฺขาสหคตํ	ญาณสมฺปยุตฺตํ	อสงฺขาริกํ	=	"	ไม่มี	"	พร้อมด้วยความเฉยๆ	ประกอบด้วยปัญญา
"	6	"	"	สสงฺขาริกํ	=	"	มี	"	"	"
"	7	"	ญาณวิปฺปยุตฺตํ	อสงฺขาริกํ	=	"	ไม่มี	"	"	**ไม่**ประกอบด้วยปัญญา
"	8	"	"	สสงฺขาริกํ	=	"	มี	"	"	"

รูปาวจรจิต 15

ชื่อจิต	องค์ฌาน	ฌาน	ประเภท			
รูปาวจรปฐมฌานจิต 3	**วิตกฺก วิจาร ปีติ สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**ปฐมชฺฌาน**	**กุสลจิตฺตํ**	**วิปากจิตฺตํ**	**กิริยจิตฺตํ**	
		= ปฐมฌาน	กุศลจิต 1	วิปากจิต 1	กิริยาจิต 1	ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 5 คือ วิตก วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา
รูปาวจรทุติยฌานจิต 3	**วิจาร ปีติ สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**ทุติยชฺฌาน**	**กุสลจิตฺตํ**	**วิปากจิตฺตํ**	**กิริยจิตฺตํ**	
		= ทุติยฌาน	กุศลจิต 1	วิปากจิต 1	กิริยาจิต 1	ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 4 คือ วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา
รูปาวจรตติยฌานจิต 3	**ปีติ สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**ตติยชฺฌาน**	**กุสลจิตฺตํ**	**วิปากจิตฺตํ**	**กิริยจิตฺตํ**	
		= ตติยฌาน	กุศลจิต 1	วิปากจิต 1	กิริยาจิต 1	ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 3 คือ ปีติ สุข เอกัคคตา
รูปาวจรจตุตถฌานจิต 3	**สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**จตุตฺถชฺฌาน**	**กุสลจิตฺตํ**	**วิปากจิตฺตํ**	**กิริยจิตฺตํ**	
		= จตุตถฌาน	กุศลจิต 1	วิปากจิต 1	กิริยาจิต 1	ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ สุข เอกัคคตา
รูปาวจรปัญจมฌานจิต 3	**อุเปกฺขา เอกคฺคตาสหิตํ**	**ปญฺจมชฺฌาน**	**กุสลจิตฺตํ**	**วิปากจิตฺตํ**	**กิริยจิตฺตํ**	
		= ปัญจมฌาน	กุศลจิต 1	วิปากจิต 1	กิริยาจิต 1	ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ อุเบกขา เอกัคคตา

อรูปาวจรจิต 12

ชื่อจิต	องค์ฌาน		ฌาน	ประเภท
อากาสานัญจายตนฌานจิต 3	**อุเปกฺขาเอกคฺคตาสหิตํ**		**อากาสานญฺจายตน**	**กุสลจิตฺตํ วิปากจิตฺตํ กฺริยจิตฺตํ**
		=	อากาสานัญจายตน	กุศลจิต 1 วิปากจิต 1 กิริยาจิต 1 ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ อุเบกขา เอกัคคตา
วิญญาณัญจายตนฌานจิต 3	**อุเปกฺขาเอกคฺคตาสหิตํ**		**วิญฺญาณญฺจายตน**	**กุสลจิตฺตํ วิปากจิตฺตํ กฺริยจิตฺตํ**
		=	วิญญานัญจายตน	กุศลจิต 1 วิปากจิต 1 กิริยาจิต 1 ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ อุเบกขา เอกัคคตา
อากิญจัญญายตนฌานจิต 3	**อุเปกฺขาเอกคฺคตาสหิตํ**		**อากิญฺจญฺญายตน**	**กุสลจิตฺตํ วิปากจิตฺตํ กฺริยจิตฺตํ**
		=	อากิญจัญญายตน	กุศลจิต 1 วิปากจิต 1 กิริยาจิต 1 ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ อุเบกขา เอกัคคตา
เนวสัญญานาสัญญายตนฌานจิต 3	**อุเปกฺขาเอกคฺคตาสหิตํ**		**เนวสญฺญานาสญฺญายตน**	**กุสลจิตฺตํ วิปากจิตฺตํ กฺริยจิตฺตํ**
		=	เนวสัญญานาสัญญายตน	กุศลจิต 1 วิปากจิต 1 กิริยาจิต 1 ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ อุเบกขา เอกัคคตา

มรรคจิต 20

ชื่อจิต	องค์ฌาน		ฌาน	บุคคล
ปฐมฌานมรรคจิต 4	**วิตกฺก วิจาร ปีติ สุข เอกคฺคตาสหิตํ**		**ปฐมชฺฌาน**	**โสตาปตฺติมคฺคจิตฺตํ สกทาคามิมคฺคจิตฺตํ อนาคามิมคฺคจิตฺตํ อรหตฺตมคฺคจิตฺตํ**
		=	ปฐมฌาน	โสดาปัตติมรรคจิต 1 สกทาคามิมรรคจิต 1 อนาคามิมรรคจิต 1 อรหัตตมรรคจิต 1
				ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 5 คือ วิตก วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา
ทุติยฌานมรรคจิต 4	**วิจาร ปีติ สุข เอกคฺคตาสหิตํ**		**ทุติยชฺฌาน**	**โสตาปตฺติมคฺคจิตฺตํ สกทาคามิมคฺคจิตฺตํ อนาคามิมคฺคจิตฺตํ อรหตฺตมคฺคจิตฺตํ**
		=	ทุติยฌาน	โสดาปัตติมรรคจิต 1 สกทาคามิมรรคจิต 1 อนาคามิมรรคจิต 1 อรหัตตมรรคจิต 1
				ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 4 คือ วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา
ตติยฌานมรรคจิต 4	**ปีติ สุข เอกคฺคตาสหิตํ**		**ตติยชฺฌาน**	**โสตาปตฺติมคฺคจิตฺตํ สกทาคามิมคฺคจิตฺตํ อนาคามิมคฺคจิตฺตํ อรหตฺตมคฺคจิตฺตํ**
		=	ตติยฌาน	โสดาปัตติมรรคจิต 1 สกทาคามิมรรคจิต 1 อนาคามิมรรคจิต 1 อรหัตตมรรคจิต 1
				ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 3 คือ ปีติ สุข เอกัคคตา
จตุตถฌานมรรคจิต 4	**สุข เอกคฺคตาสหิตํ**		**จตุตฺถชฺฌาน**	**โสตาปตฺติมคฺคจิตฺตํ สกทาคามิมคฺคจิตฺตํ อนาคามิมคฺคจิตฺตํ อรหตฺตมคฺคจิตฺตํ**
		=	จตุตถฌาน	โสดาปัตติมรรคจิต 1 สกทาคามิมรรคจิต 1 อนาคามิมรรคจิต 1 อรหัตตมรรคจิต 1
				ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ สุข เอกัคคตา
ปัญจมฌานมรรคจิต 4	**อุเปกฺขา เอกคฺคตาสหิตํ**		**ปญฺจมชฺฌาน**	**โสตาปตฺติมคฺคจิตฺตํ สกทาคามิมคฺคจิตฺตํ อนาคามิมคฺคจิตฺตํ อรหตฺตมคฺคจิตฺตํ**
		=	ปัญจมฌาน	โสดาปัตติมรรคจิต 1 สกทาคามิมรรคจิต 1 อนาคามิมรรคจิต 1 อรหัตตมรรคจิต 1
				ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ อุเบกขา เอกัคคตา

ผลจิต 20

ชื่อจิต	องค์ฌาน	ฌาน	บุคคล
ปฐมฌานผลจิต 4	**วิตกฺก วิจาร ปีติ สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**ปฐมชฺฌาน**	**โสตาปตฺติผลจิตฺตํ สกทาคามิผลจิตฺตํ อนาคามิผลจิตฺตํ อรหตฺตผลจิตฺตํ**
		= ปฐมฌาน	โสดาปัตติผลจิต 1 สกทาคามิผลจิต 1 อนาคามิผลจิต 1 อรหัตตผลจิต 1
			ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 5 คือ วิตก วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา
ทุติยฌานผลจิต 4	**วิจาร ปีติ สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**ทุติยชฺฌาน**	**โสตาปตฺติผลจิตฺตํ สกทาคามิผลจิตฺตํ อนาคามิผลจิตฺตํ อรหตฺตผลจิตฺตํ**
		= ทุติยฌาน	โสดาปัตติผลจิต 1 สกทาคามิผลจิต 1 อนาคามิผลจิต 1 อรหัตตผลจิต 1
			ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 4 คือ วิจาร ปีติ สุข เอกัคคตา
ตติยฌานผลจิต 4	**ปีติ สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**ตติยชฺฌาน**	**โสตาปตฺติผลจิตฺตํ สกทาคามิผลจิตฺตํ อนาคามิผลจิตฺตํ อรหตฺตผลจิตฺตํ**
		= ตติยฌาน	โสดาปัตติผลจิต 1 สกทาคามิผลจิต 1 อนาคามิผลจิต 1 อรหัตตผลจิต 1
			ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 3 คือ ปีติ สุข เอกัคคตา
จตุตถฌานผลจิต 4	**สุข เอกคฺคตาสหิตํ**	**จตุตฺถชฺฌาน**	**โสตาปตฺติผลจิตฺตํ สกทาคามิผลจิตฺตํ อนาคามิผลจิตฺตํ อรหตฺตผลจิตฺตํ**
		= จตุตถฌาน	โสดาปัตติผลจิต 1 สกทาคามิผลจิต 1 อนาคามิผลจิต 1 อรหัตตผลจิต 1
			ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ สุข เอกัคคตา
ปัญจมฌานผลจิต 4	**อุเปกฺขา เอกคฺคตาสหิตํ**	**ปญฺจมชฺฌาน**	**โสตาปตฺติผลจิตฺตํ สกทาคามิผลจิตฺตํ อนาคามิผลจิตฺตํ อรหตฺตผลจิตฺตํ**
		= ปัญจมฌาน	โสดาปัตติผลจิต 1 สกทาคามิผลจิต 1 อนาคามิผลจิต 1 อรหัตตผลจิต 1
			ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน 2 คือ อุเบกขา เอกัคคตา

การเรียกชื่อจิตกลุ่มต่างๆ

โลภมูลจิต 8

จิตดวงที่ 1,2,3,4 บน
เรียกว่า โลภมูลโสมนัสสสหคตจิต 4

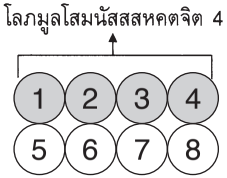

จิตดวงที่ 5,6,7,8 ล่าง
เรียกว่า โลภมูลอุเบกขาสหคตจิต 4

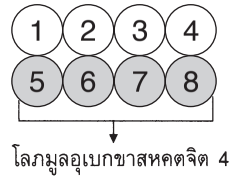

จิตดวงที่ 1,2,5,6 ซ้าย
เรียกว่า ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4

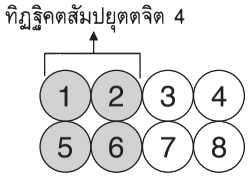

จิตดวงที่ 3,4,7,8 ขวา
เรียกว่า ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4

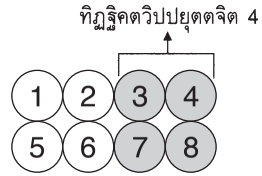

หมายเหตุ : ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4, ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4 ไม่ต้องมี คำว่า โลภมูลจิต นำหน้า เพราะทิฏฐิคตมีเฉพาะในกลุ่มโลภมูลจิตเท่านั้น

จิตดวงที่ 1,3,5,7 คี่
เรียกว่า โลภมูลอสังขาริกจิต 4

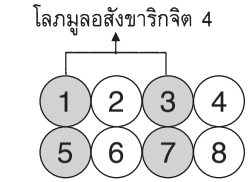

จิตดวงที่ 2,4,6,8 คู่
เรียกว่า โลภมูลสสังขาริกจิต 4

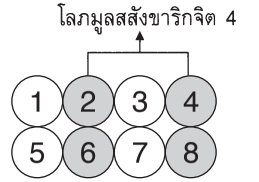

โทสมูลจิต 2

กลุ่มโทสมูลจิต 2
เรียกได้อีกหนึ่งชื่อว่า ปฏิฆสัมปยุตตจิต 2
จิตดวงที่ 1 เรียกว่า โทสมูลอสังขาริกจิต 1
จิตดวงที่ 2 เรียกว่า โทสมูลสสังขาริกจิต 1

โมหมูลจิต 2

จิตดวงที่ 1
เรียกว่า วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1
จิตดวงที่ 2
เรียกว่า อุทธัจจสัมปยุตตจิต 1

อกุศลจิต 12

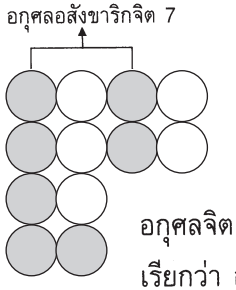

อกุศลจิต 7 ดวงนี้
เรียกว่า อกุศลอสังขาริกจิต 7

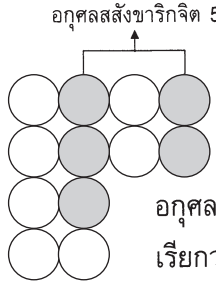

อกุศลจิต 5 ดวงนี้
เรียกว่า อกุศลสสังขาริกจิต 5

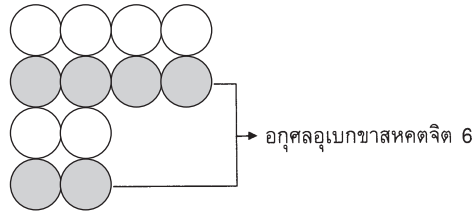

อกุศลจิต 6 ดวงนี้
เรียกว่า อกุศลอุเบกขาสหคตจิต 6

หมายเหตุ : โสมนัสสหคตจิตในอกุศลจิตมีเฉพาะในโลภมูลจิตเท่านั้น จึงเรียกโลภมูลโสมนัสสหคตจิต 4

อเหตุกจิต 18

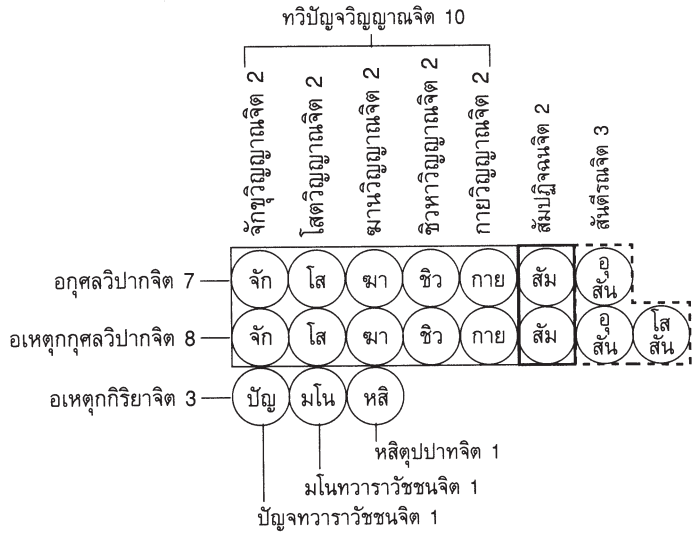

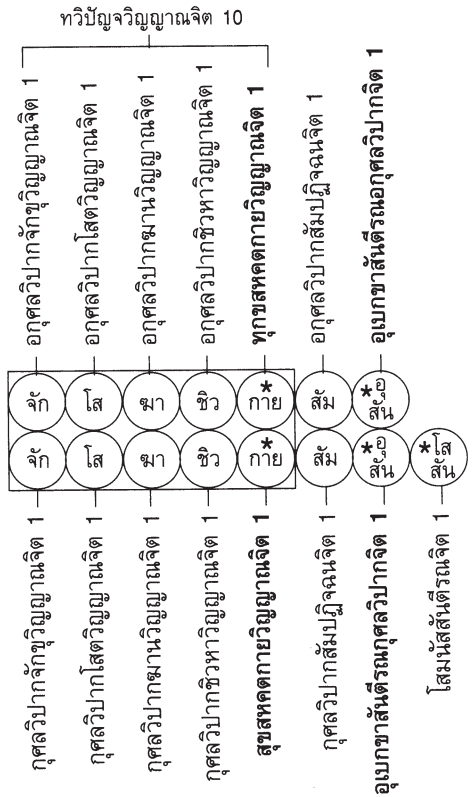

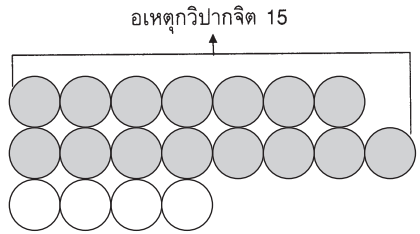

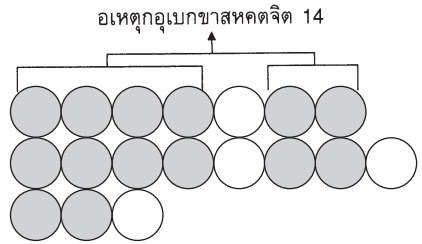

★ เฉพาะคู่ที่ 5 คู่ที่ 7 และดวงที่ 8 เรียกชื่อตาม **เวทนา** ก่อน

มหากุศลจิต 8

จิตดวงที่ 1,2,3,4 บน
เรียกว่า มหากุศลโสมนัสสสหคตจิต 4

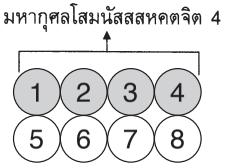

จิตดวงที่ 5,6,7,8 ล่าง
เรียกว่า มหากุศลอุเบกขาสหคตจิต 4

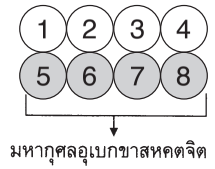

จิตดวงที่ 1,2,5,6 ซ้าย
เรียกว่า มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต 4

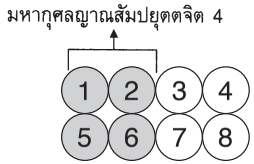

จิตดวงที่ 3,4,7,8 ขวา
เรียกว่า มหากุศลญาณวิปปยุตตจิต 4

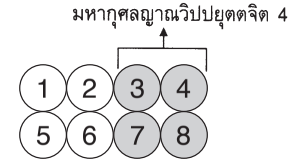

จิตดวงที่ 1,3,5,7 คี่
เรียกว่า มหากุศลอสังขาริกจิต 4

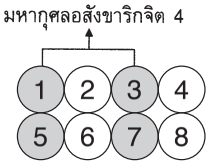

จิตดวงที่ 2,4,6,8 คู่
เรียกว่า มหากุศลสสังขาริกจิต 4

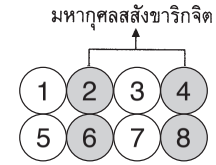

มหาวิปากจิต 8

จิตดวงที่ 1,2,3,4 บน
เรียกว่า มหาวิปากโสมนัสสสหคตจิต 4

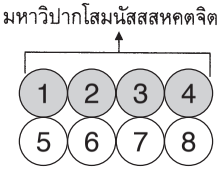

จิตดวงที่ 5,6,7,8 ล่าง
เรียกว่า มหาวิปากอุเบกขาสหคตจิต 4

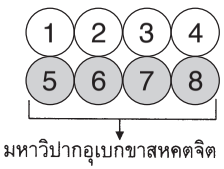

จิตดวงที่ 1,2,5,6 ซ้าย
เรียกว่า มหาวิปากญาณสัมปยุตตจิต 4

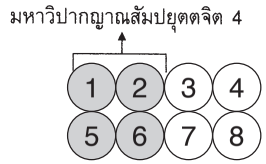

จิตดวงที่ 3,4,7,8 ขวา
เรียกว่า มหาวิปากญาณวิปปยุตตจิต 4

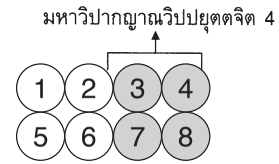

จิตดวงที่ 1,3,5,7 คี่
เรียกว่า มหาวิปากอสังขาริกจิต 4

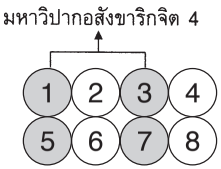

จิตดวงที่ 2,4,6,8 คู่
เรียกว่า มหาวิปากสสังขาริกจิต 4

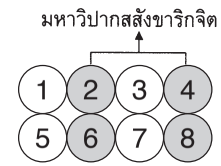

มหากิริยาจิต 8

จิตดวงที่ 1,2,3,4 บน
เรียกว่า มหากิริยาโสมนัสสสหคตจิต 4

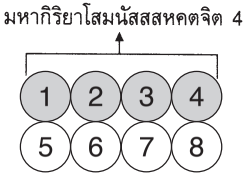

จิตดวงที่ 5,6,7,8 ล่าง
เรียกว่า มหากิริยาอุเบกขาสหคตจิต 4

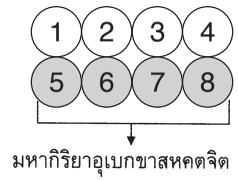

จิตดวงที่ 1,2,5,6 ซ้าย
เรียกว่า มหากิริยาญาณสัมปยุตตจิต 4

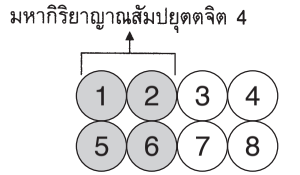

จิตดวงที่ 3,4,7,8 ขวา
เรียกว่า มหากิริยาญาณวิปปยุตตจิต 4

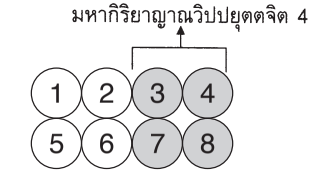

จิตดวงที่ 1,3,5,7 คี่
เรียกว่า มหากิริยาอสังขาริกจิต 4

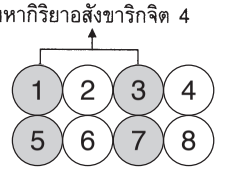

จิตดวงที่ 2,4,6,8 คู่
เรียกว่า มหากิริยาสสังขาริกจิต 4

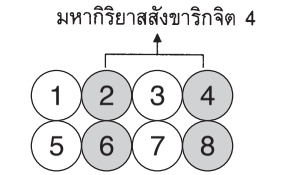

กามาวจรโสภณจิต 24

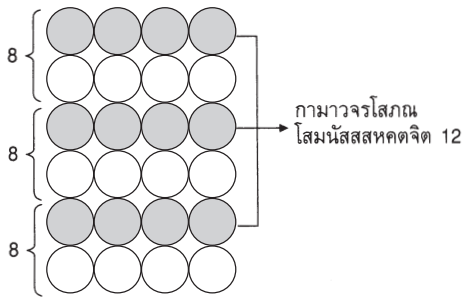

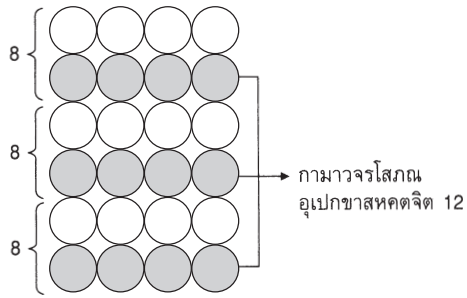

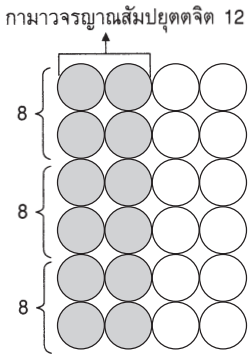

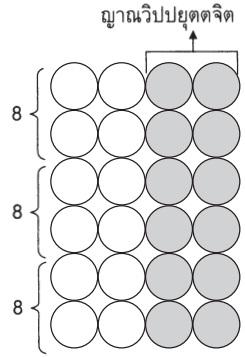

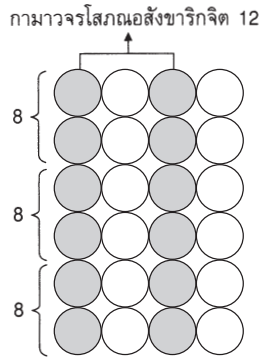

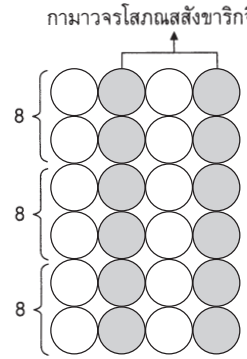

จิต 18 ดวงนี้
เรียกว่า กามาวจรโสมนัสสสหคตจิต 18

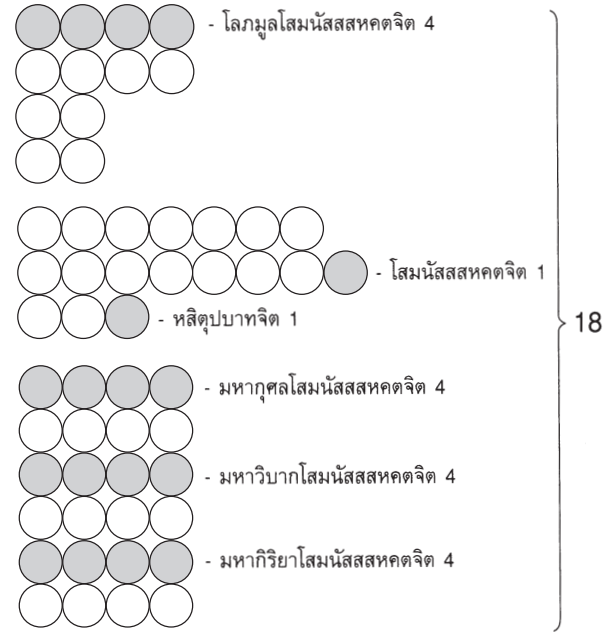

- **กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต**
  ไม่เรียกว่า กามาวจร**โสภณ**ญาณสัมปยุตตจิต เพราะ
  1. ในกลุ่มกามาวจรจิต 54 จิตที่เป็นโสภณจิตมีเฉพาะในกลุ่มมหากุศลจิต 8, มหาวิปากจิต 8, มหากิริยาจิต 8 ที่เรียกว่า กลุ่มกามาวจรโสภณจิต 24 แต่ญาณสัมปยุตตจิต ที่ประกอบในกามาวจรจิต 54 ไม่ได้ประกอบในกลุ่ม อโสภณจิต (อกุศลจิต 12, อเหตุกจิต 18) ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องมีคำว่าโสภณ
  2. ที่นำมาเฉพาะคำว่า **"กามาวจร"** นั้น เพราะคำว่า ญาณสัมปยุตตจิต มีอยู่ทั้งใน กามาวจร รูปาวจร อรูปาวจร โลกุตตร เพื่อให้รู้ว่า ญาณสัมปยุตตจิตนั้นอยู่ในจิตที่เป็นกามาวจรนั้น จึงเรียกว่า กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต

- **ญาณวิปปยุตตจิต**
  ไม่เรียกว่า **กามาวจรโสภณ**ญาณวิปปยุตตจิต หรือ **กามาวจร**ญาณวิปปยุตตจิต เพราะ
  1. กลุ่มกามาวจรโสภณจิต 24 เท่านั้น ที่มีทั้ง ญาณสัมปยุตจิต และ ญาณวิปปยุตตจิต
  2. จิตกลุ่ม รูปาวจรจิต อรูปาวจรจิต โลกุตตรจิต มีเฉพาะญาณสัมปยุตตจิตเท่านั้น ดังนั้น จึงใช้คำว่า ญาณวิปปยุตตจิต โดยไม่ต้องใส่คำว่ากามาวจร เพราะมีที่เดียวเท่านั้น

รูปาวจรจิต 15

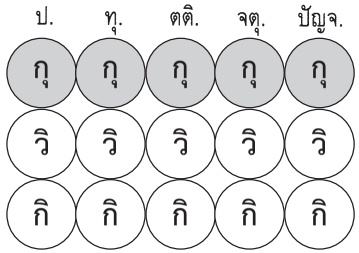

- รูปาวจรปฐมฌานกุศลจิต 1
- รูปาวจรทุติยฌานกุศลจิต 1
- รูปาวจรตติยฌานกุศลจิต 1
- รูปาวจรจตุตถฌานกุศลจิต 1
- รูปาวจรปัญจมฌานกุศลจิต 1

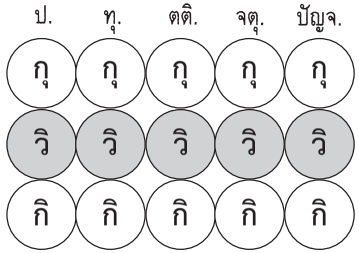

- รูปาวจรปฐมฌานวิปากจิต 1
- รูปาวจรทุติยฌานวิปากจิต 1
- รูปาวจรตติยฌานวิปากจิต 1
- รูปาวจรจตุตถฌานวิปากจิต 1
- รูปาวจรปัญจมฌานวิปากจิต 1

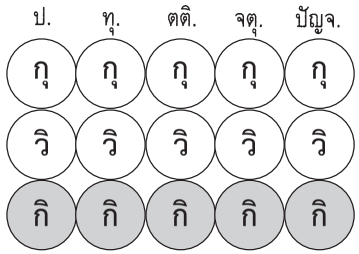

- รูปาวจรปฐมฌานกิริยาจิต 1
- รูปาวจรทุติยฌานกิริยาจิต 1
- รูปาวจรตติยฌานกิริยาจิต 1
- รูปาวจรจตุตถฌานกิริยาจิต 1
- รูปาวจรปัญจมฌานกิริยาจิต 1

อรูปาวจรจิต 12

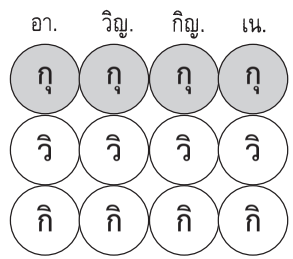

- อากาสานัญจายตน**กุศลจิต 1**
- วิญญานัญจายตน**กุศลจิต 1**
- อากิญจัญญายตน**กุศลจิต 1**
- เนวสัญญานาสัญญายตน**กุศลจิต 1**

- อากาสานัญจายตน**วิปากจิต 1**
- วิญญานัญจายตน**วิปากจิต 1**
- อากิญจัญญายตน**วิปากจิต 1**
- เนวสัญญานาสัญญายตน**วิปากจิต 1**

- อากาสานัญจายตน**กิริยาจิต 1**
- วิญญานัญจายตน**กิริยาจิต 1**
- อากิญจัญญายตน**กิริยาจิต 1**
- เนวสัญญานาสัญญายตน**กิริยาจิต 1**

โลกุตตรจิต 40

มรรคจิต 20

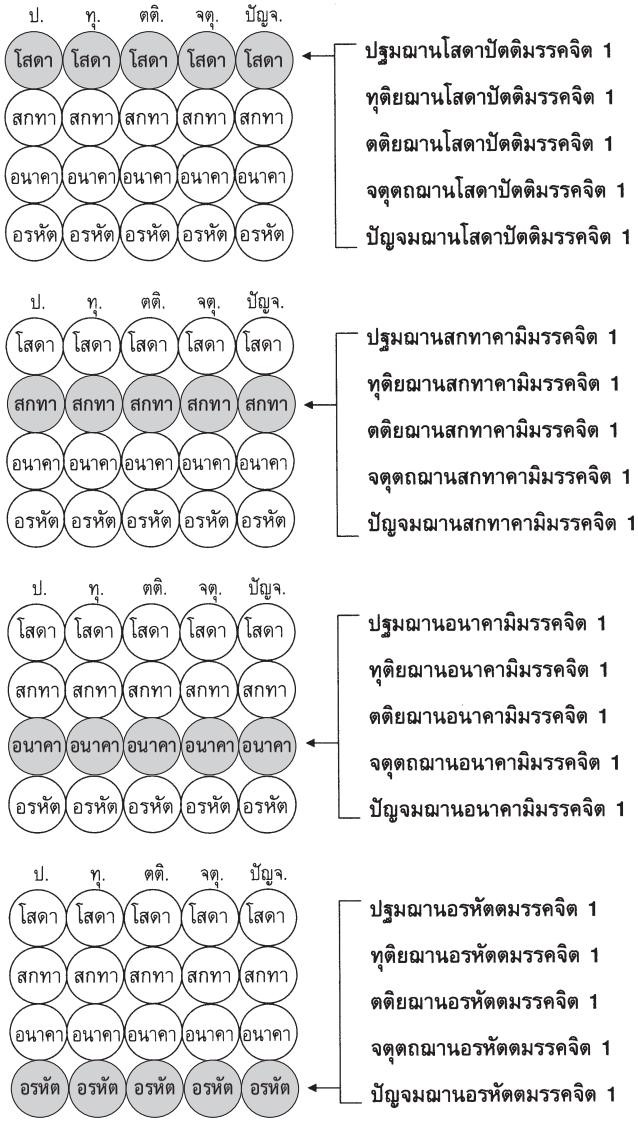

ผลจิต 20

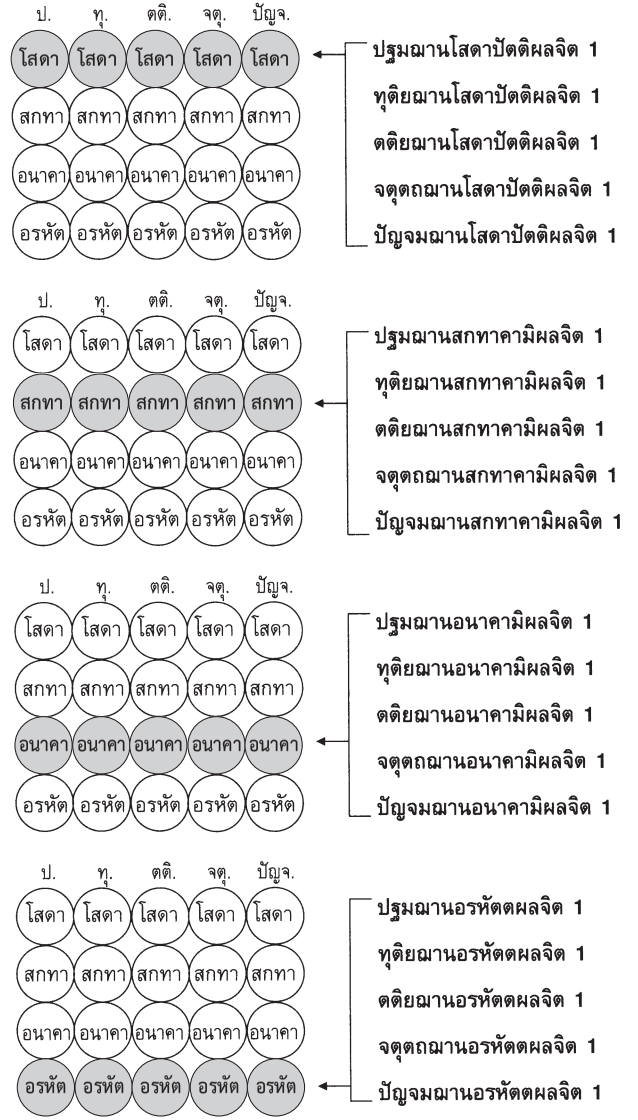

จำแนกจิต 89/121 โดย เภทนัยทั้ง 9 นัย

1. (ชา - 4)	ชาติเภทนัย	การแยกประเภทของจิตโดย	ชาติแล้ว	มี 4 คือ	อกุศลชาติ 12	กุศลชาติ 21/**37**	วิปากชาติ 36/**52**	กิริยาชาติ 20
2. (ภู - 4)	ภูมิเภทนัย	”	ภูมิแล้ว	มี 4 คือ	กามภูมิ 54	รูปภูมิ 15	อรูปภูมิ 12	โลกุตตรภูมิ 8/**40**
3. (โส - 2)	โสภณเภทนัย	”	โสภณแล้ว	มี 2 คือ	อโสภณจิต 30	โสภณจิต 59/**91**		
4. (โล - 2)	โลกเภทนัย	”	โลกแล้ว	มี 2 คือ	โลกียจิต 81	โลกุตตรจิต 8/**40**		
5. (เห - 2)	เหตุเภทนัย	”	เหตุแล้ว	มี 2 คือ	อเหตุกจิต 18	สเหตุกจิต 71/**103**		
6. (ฌา- 2)	ฌานเภทนัย	”	ฌานแล้ว	มี 2 คือ	อฌานจิต 54	ฌานจิต 67		
7. (เว - 5)	เวทนาเภทนัย	”	เวทนาแล้ว	มี 5 คือ	1. สุขเวทนา	ได้แก่	สุขสหคตจิต 1	
					2. ทุกขเวทนา	”	ทุกขสหคตจิต 1	
					3. โสมนัสเวทนา	”	โสมนัสสสหคตจิต 62	
					4. โทมนัสเวทนา	”	โทมนัสสหคตจิต 2	
					5. อุเบกขาเวทนา	”	อุเบกขาสหคตจิต 55	
8. (สัม- 2)	สัมปโยคเภทนัย	”	สัมปโยคแล้ว	มี 2 คือ	สัมปยุตตจิต 87	วิปปยุตตจิต 34		
9. (สัง - 2)	สังขารเภทนัย	”	สังขารแล้ว	มี 2 คือ	อสังขาริกจิต 37	สสังขาริกจิต 84		

โมหมูลจิต 2	สงเคราะห์เข้าใน	อสังขาริกจิต	
อเหตุกจิต 18	”	วิปปยุตตจิต	อสังขาริกจิต
ฌานจิต 67	”	สัมปยุตตจิต	สสังขาริกจิต

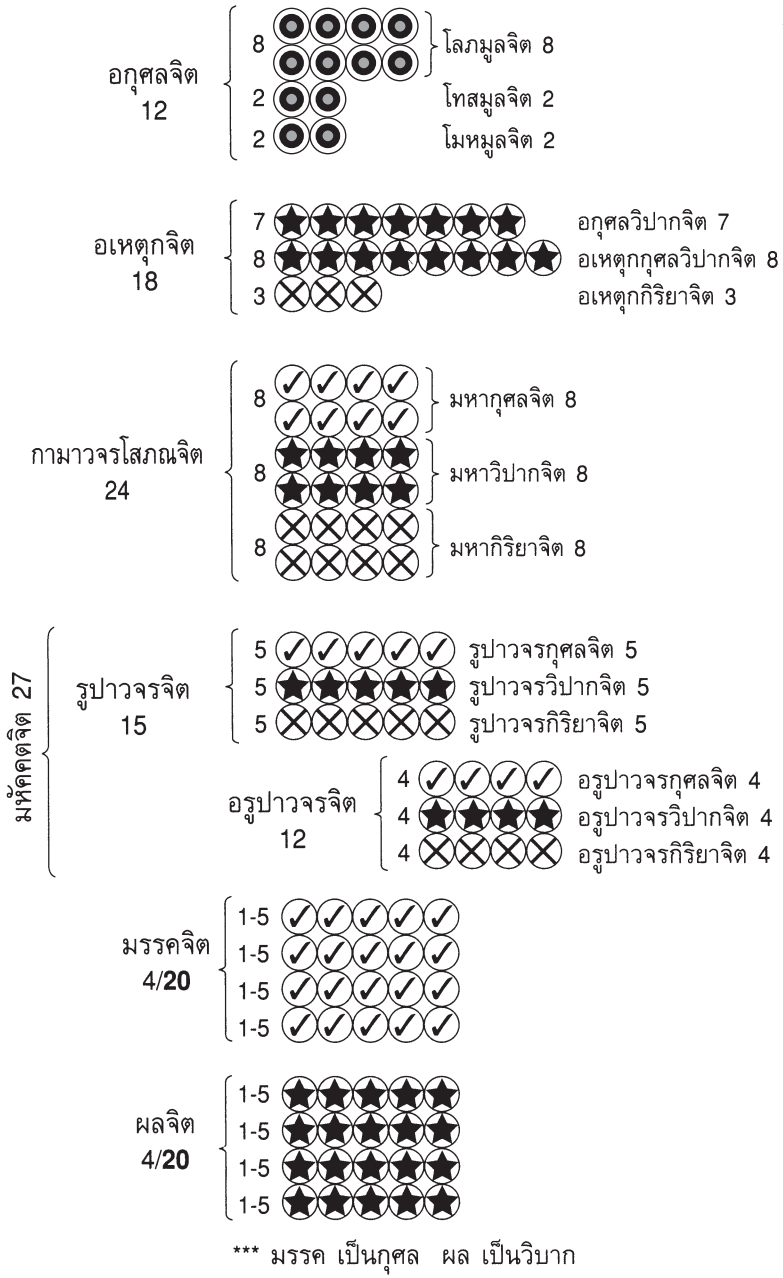

*** มรรค เป็นกุศล ผล เป็นวิบาก

จำแนกจิต 89/**121** โดยเภทนัย 9 นัย คือ **ชา4** ภู4 โส2 โล2 เห2 ฌา2 เว5 สัม2 สัง2

① **<u>ชาติเภทนัย</u>** = การแยกประเภทของจิตโดยชาติแล้ว มี 4 คือ

1. ◉ อกุศลชาติ มี 12 คือ
   - โลภมูลจิต 8
   - โทสมูลจิต 2
   - โมหมูลจิต 2

   } รวม 12 ดวง เป็น อกุศลชาติ 12

2. ✓ กุศลชาติ มี 21 หรือ **37** คือ
   - มหากุศลจิต 8
   - มหัคคตกุศลจิต 9 { - รูปาวจรกุศลจิต 5 / - อรูปาวจรกุศลจิต 4 / - มรรคจิต 4 หรือ **20** }

   } รวม 21 หรือ **37** ดวง เป็น กุศลชาติ 21 หรือ **37**

3. ★ วิปากชาติ มี 36 หรือ **52** คือ
   - อเหตุกวิปากจิต 15 { - อกุศลวิปากจิต 7 / - อเหตุกกุศลวิปากจิต 8 }
   - มหากวิปากจิต 8
   - มหัคคตวิปากจิต 9 { - รูปาวจรวิปากจิต 5 / - อรูปาวจรวิปากจิต 4 }
   - ผลจิต 4 หรือ **20**

   } รวม 36 หรือ **52** ดวง เป็น วิปากชาติ 36 หรือ **52**

4. ⊗ กิริยาชาติ มี 20 คือ
   - อเหตุกกิริยาจิต 3
   - มหากิริยาจิต 8
   - มหัคคตกิริยาจิต 9 { - รูปาวจรกิริยาจิต 5 / - อรูปาวจรกิริยาจิต 4 }

   } รวม 20 ดวง เป็นกิริยาชาติ 20

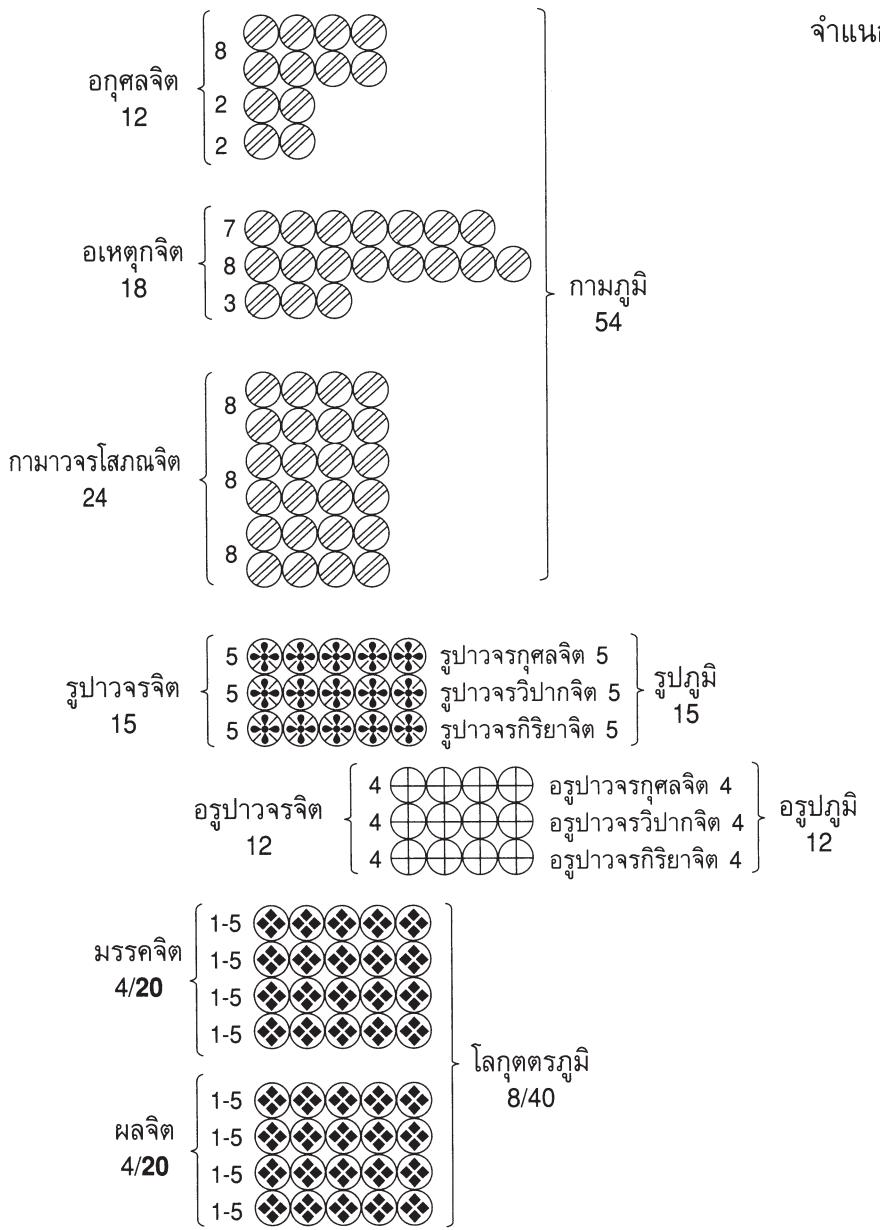

จำแนกจิต 89/**121** โดยเภทนัย 9 นัย คือ ชา4 **ภู4** โส2 โล2 เห2 ฌา2 เว5 สัม2 สัง2

(2) **ภูมิเภทนัย** = การแยกประเภทของจิตโดยภูมิแล้ว มี 4 คือ

1. ◍ กามภูมิ มี 54 คือ
   - อกุศลจิต 12
   - อเหตุกจิต 18
   - กามาวจรโสภณจิต 24

   } รวม 54 ดวง เป็น กามภูมิ 54

2. ❁ รูปภูมิ มี 15 คือ
   - รูปาวจรกุศลจิต 5
   - รูปาวจรวิปากจิต 5
   - รูปาวจรกิริยาจิต 5

   } รวม 15 ดวง เป็น รูปภูมิ 15

3. ⊕ อรูปภูมิ มี 12 คือ
   - อรูปาวจรกุศลจิต 4
   - อรูปาวจรวิปากจิต 4
   - อรูปาวจรกิริยาจิต 4

   } รวม 12 ดวง เป็น อรูปภูมิ 12

4. ❖ โลกุตตรภูมิ มี 8 หรือ **40** คือ
   - มรรคจิต 4 หรือ **20**
   - ผลจิต 4 หรือ **20**

   } รวม 8 หรือ **40** ดวง เป็น โลกุตตรภูมิ 8 หรือ **40**

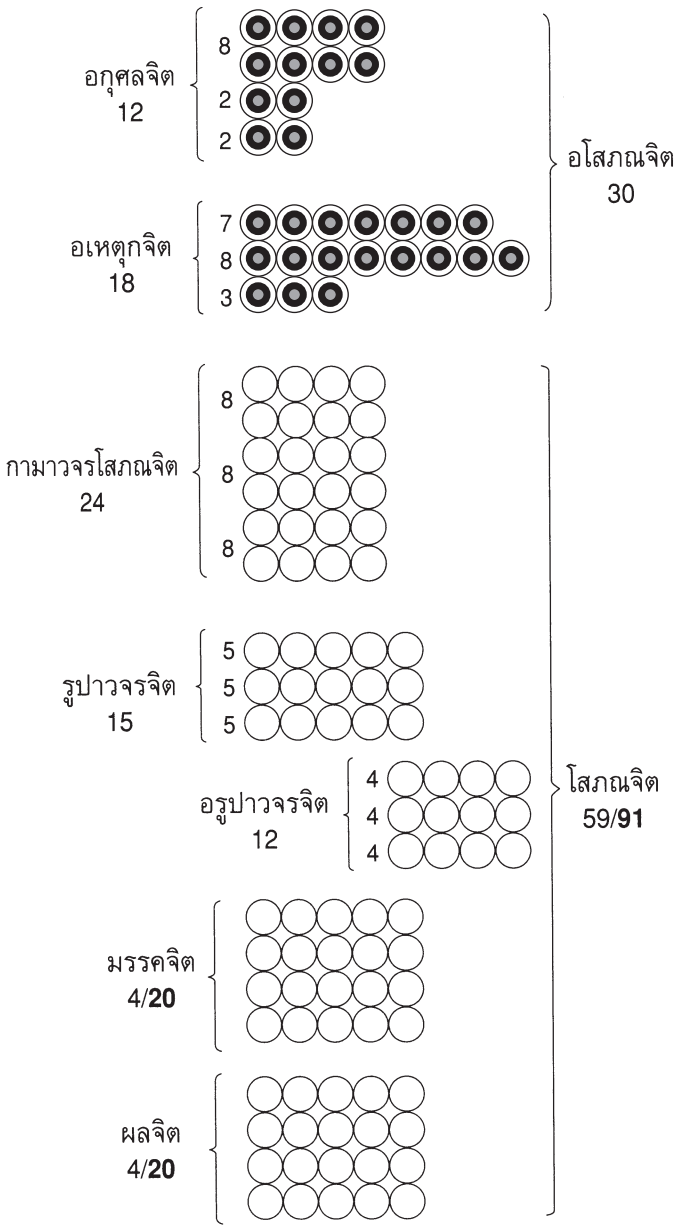

จำแนกจิต 89/**121** โดยเภทนัย 9 นัย คือ ชา4 ภู4 **โส2** โล2 เห2 ฌา2 เว5 สัม2 สัง2

③ **<u>โสภณเภทนัย</u>** = การจำแยกประเภทของจิตโดยโสภณแล้ว มี 2 คือ

1. ◉ อโสภณจิต มี 30 คือ
   - อกุศลจิต 12
   - อเหตุกจิต 18

   } รวม 30 ดวง เป็น อโสภณจิต 30

2. ◯ โสภณจิต มี 59 หรือ **91** คือ
   - กามาวจรโสภณจิต 24
   - มหัคคตจิต 27
     - รูปาวจรจิต 15
     - อรูปาวจรจิต 12
   - โลกุตตรจิต 8/**40**
     - มรรคจิต 4 หรือ **20**
     - ผลจิต 4 หรือ **20**

   } รวม 59 หรือ **91** ดวง เป็น โสภณจิต 59 หรือ **91**

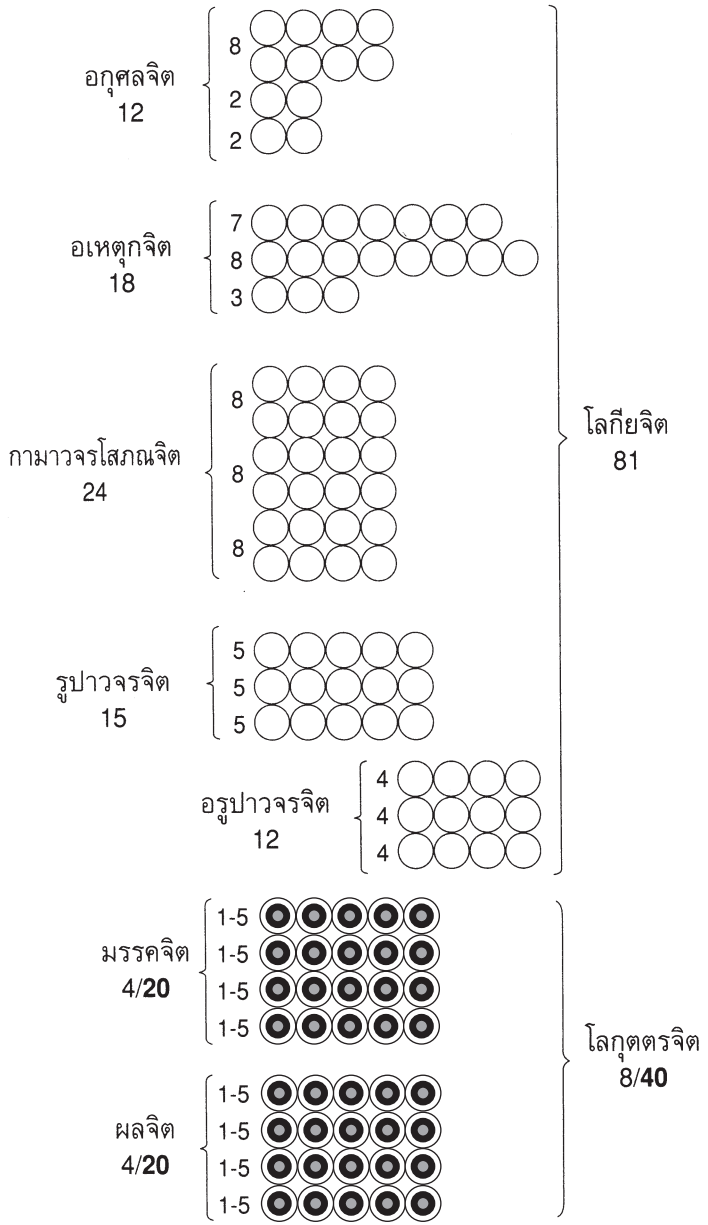

จำแนกจิต 89/**121** โดยเภทนัย 9 นัย คือ ชา4 ภู4 โส2 **โล2** เห2 ฌา2 เว5 สัม2 สัง2

④ **<u>โลกเภทนัย</u>** = การแยกประเภทของจิตโดยโลกแล้ว มี 2 คือ

1. ◯ โลกียจิต มี 81 คือ

- อกุศลจิต 12
- อเหตุกจิต 18
- กามาวจรโสภณจิต 24
- มหัคคตจิต 27
  - รูปาวจรจิต 15
  - อรูปาวจรจิต 12

} รวม 81 ดวง เป็น โลกียจิต 81

2. ◉ โลกุตตรจิต มี 8 หรือ **40** คือ

โลกุตตรจิต 8/40
- มรรคจิต 4 หรือ **20**
- ผลจิต 4 หรือ **20**

} รวม 8 หรือ **40** ดวง เป็น โลกุตตรจิต 8 หรือ **40**

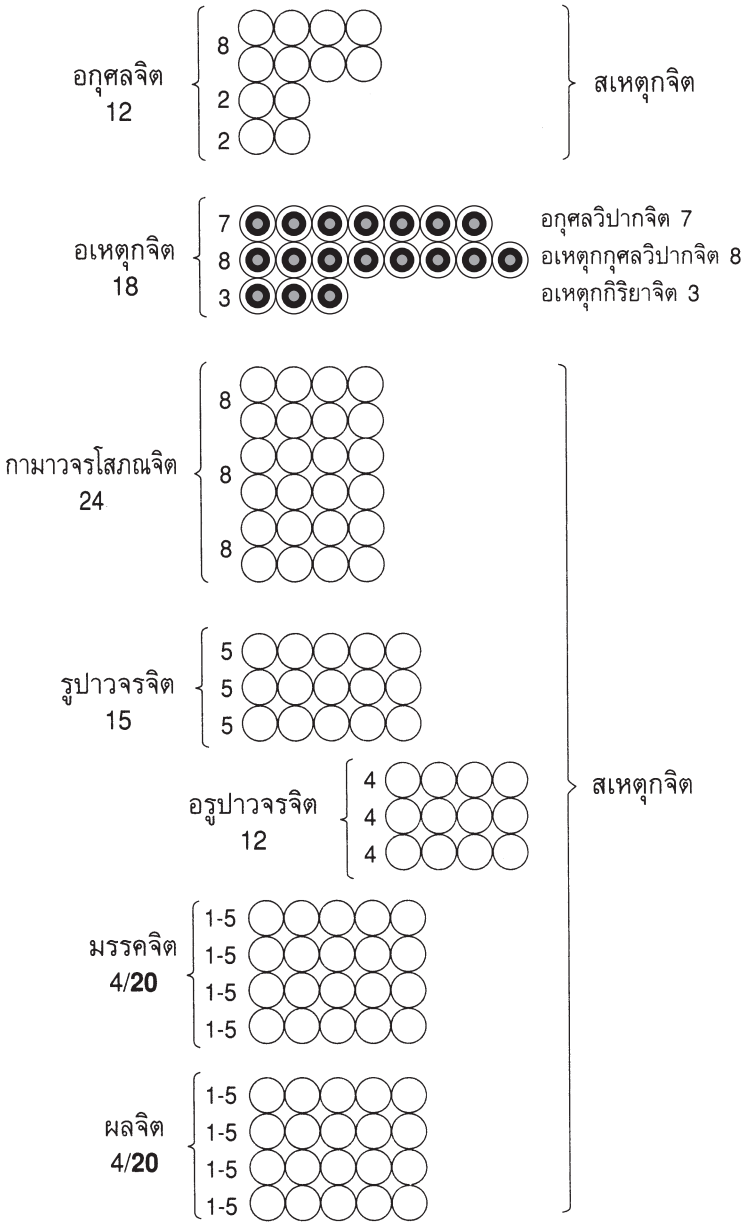

จำแนกจิต 89/**121** โดยเภทนัย 9 นัย คือ ชา4 ภู4 โส2 โล2 **เห2** ฌา2 เว5 สัม2 สัง2

⑤ **<u>เหตุเภทนัย</u>** = การแยกประเภทของจิตโดยเหตุแล้ว มี 2 คือ

1. ◉ อเหตุกจิต มี 18 คือ
   - อกุศลวิปากจิต 7
   - อเหตุกกุศลวิปากจิต 8
   - อเหตุกกิริยาจิต 3

   } รวม 18 ดวง เป็น อเหตุกจิต 18

2. ◯ สเหตุกจิต มี 71 หรือ **103** คือ
   - อกุศลจิต 12
   - กามาวจรโสภณจิต 24
   - มหัคคตจิต 27
     - รูปาวจรจิต 15
     - อรูปาวจรจิต 12
   - โลกุตตรจิต 8/**40**
     - มรรคจิต 4 หรือ **20**
     - ผลจิต 4 หรือ **20**

   } รวม 71 หรือ **103** ดวง เป็น สเหตุกจิต 71 หรือ **103**

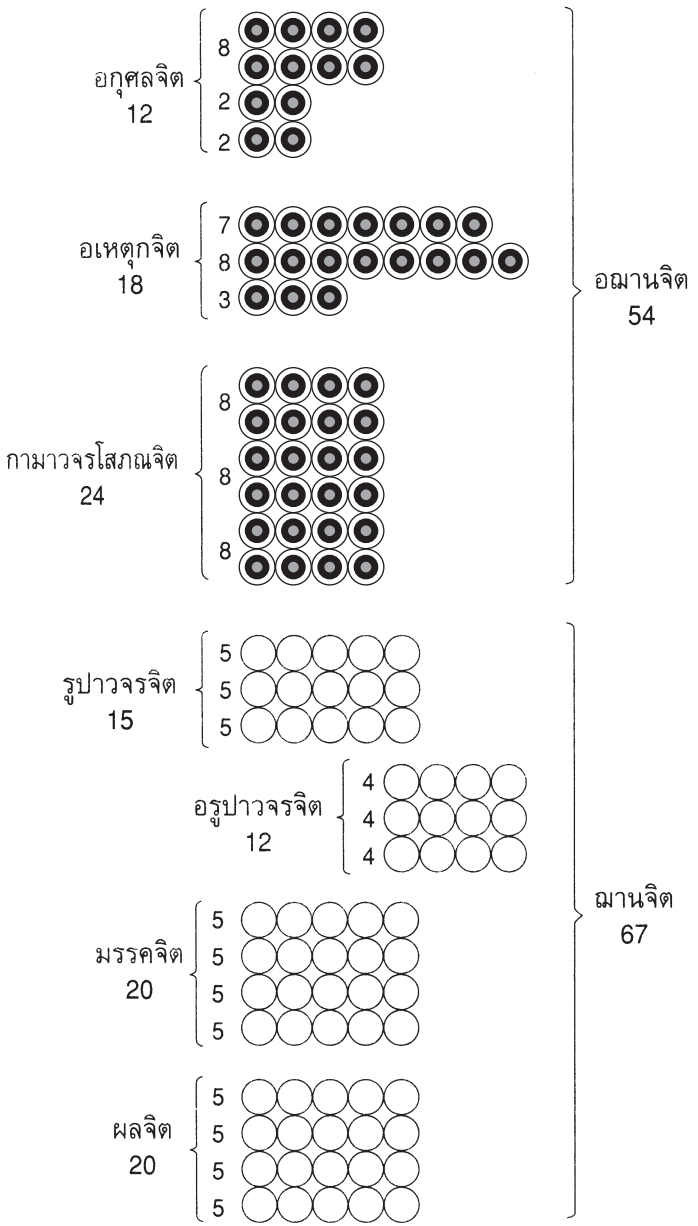

จำแนกจิต 121 โดยเภทนัย 9 นัย คือ ชา4 ภู4 โส2 โล2 เห2 **ฌา2** เว5 สัม2 สัง2

⑥ **<u>ฌานเภทนัย</u>** = การแยกประเภทของจิตโดยฌานแล้ว มี 2 คือ

1. ◉ อฌานจิต มี 54 คือ
   - อกุศลจิต 12
   - อเหตุกจิต 18
   - กามาวจรโสภณจิต 24

   } รวม 54 ดวง เป็น อฌานจิต 54

2. ◯ ฌานจิต มี 67 คือ

มหัคคตจิต 27
- รูปาวจรจิต 15
- อรูปาวจรจิต 12

โลกุตตรจิต 40
- มรรคจิต 20
- ผลจิต 20

} รวม 67 ดวง เป็น ฌานจิต 67

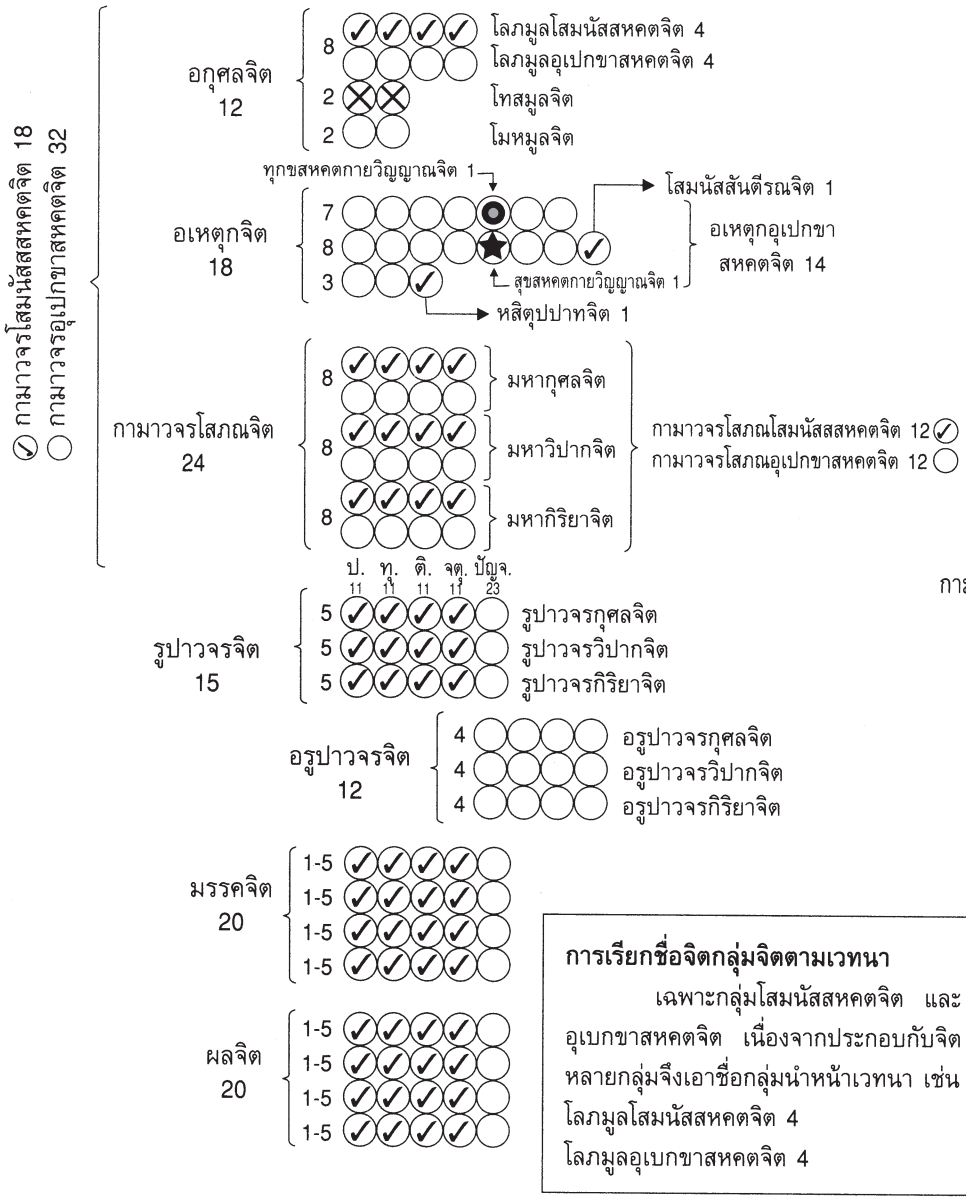

การเรียกชื่อจิตกลุ่มจิตตามเวทนา

เฉพาะกลุ่มโสมนัสสหคตจิต และอุเบกขาสหคตจิต เนื่องจากประกอบกับจิตหลายกลุ่มจึงเอาชื่อกลุ่มนำหน้าเวทนา เช่น
โลภมูลโสมนัสสหคตจิต 4
โลภมูลอุเบกขาสหคตจิต 4

จำแนกจิต 121 โดยเภทนัย 9 นัย คือ ชา4 ภู4 โส2 โล2 เห2 ฌา2 **เว5** สัม2 สัง2

⑦ **<u>เวทนาเภทนัย</u>** = การแยกประเภทของจิตโดยเวทนาแล้ว มี 5 คือ

1. ★ สุขสหคตจิต มี 1 ดวง คือ
   - สุขสหคตกายวิญญาณจิต 1 เป็น สุขเวทนา

2. ◉ ทุกขสหคตจิต มี 1 ดวง คือ
   - ทุกขสหคตกายวิญญาณจิต 1 เป็น ทุกขเวทนา

3. ✓ โสมนัสสสหคตจิต มี 62 ดวง คือ
   - โลภมูลโสมนัสสสหคตจิต 4
   - โสมนัสสันตีรณจิต 1
   - หสิตุปปาทจิต 1
   - มหากุศลโสมนัสสสหคตจิต 4
   - มหาวิปากโสมนัสสสหคตจิต 4
   - มหากิริยาโสมนัสสสหคตจิต 4
   - ปฐมฌานจิต 11 ทุติยฌานจิต 11
   - ตติยฌานจิต 11 จตุตถฌานจิต 11

   กามาวจรโสภณโสมนัสสหคตจิต 12 (มหากุศลโสมนัสสสหคตจิต 4 ... มหากิริยาโสมนัสสสหคตจิต 4)
   กามาวจรโสมนัสสสหคตจิต 18 (โลภมูลโสมนัสสสหคตจิต 4 ... มหากิริยาโสมนัสสสหคตจิต 4)
   สงเคราะห์ (ปฐมฌานจิต 11 ... ตติยฌานจิต 11 ... จตุตถฌานจิต 11)
   รวม 62 ดวง เป็น โสมนัสสสหคตจิต 62 เป็น โสมนัสเวทนา

4. ⊗ โทมนัสสสหคตจิต มี 2 ดวง คือ โทสมูลจิต 2 ดวง เป็น โทมนัสเวทนา

5. ○ อุเบกขาสหคตจิต มี 55 ดวง คือ
   - โลภมูลอุเบกขาสหคตจิต 4
   - โมหมูลจิต 2
   - อเหตุกอุเบกขาสหคตจิต 14
   - มหากุศลอุเบกขาสหคตจิต 4
   - มหาวิปากอุเบกขาสหคตจิต 4
   - มหากิริยาอุเบกขาสหคตจิต 4
   - ปัญจมฌานจิต 23

   กามาวจรอุเบกขาสหคตจิต 32 (โลภมูลอุเบกขาสหคตจิต 4 ... มหากิริยาอุเบกขาสหคตจิต 4)
   กามาวจรโสภณอุเปกขาสหคตจิต 12 (มหากุศลอุเบกขาสหคตจิต 4 ... มหากิริยาอุเบกขาสหคตจิต 4)
   รวม 55 ดวง เป็น อุเปกขาสหคตจิต 55 เป็น อุเบกขาเวทนา

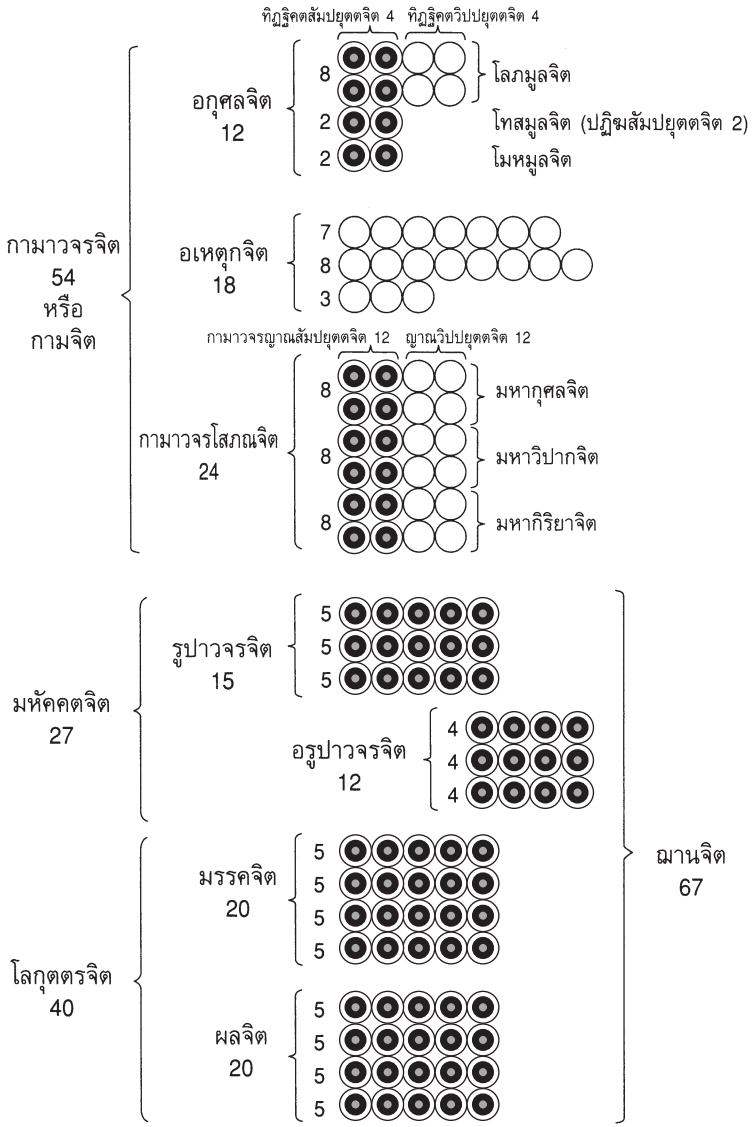

จำแนกจิต 121 โดยเภทนัย 9 นัย คือ ชา4 ภู4 โส2 โล2 เห2 ฌา2 เว5 **สัม2** สัง2

⑧ **<u>สัมปโยคเภทนัย</u>** = การแยกประเภทของจิตโดยสัมปโยคแล้ว มี 2 คือ

1. ◉ สัมปยุตตจิต มี 87 ดวง คือ
   - อกุศลสัมปยุตตจิต 8
     - ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4
     - โทสมูลจิต 2 (ปฏิฆสัมปยุตตจิต 2)
     - โมหมูลจิต 2
   - กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต 12
     - มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต 4
     - มหาวิปากญาณสัมปยุตตจิต 4
     - มหากิริยาญาณสัมปยุตตจิต 4
   - ฌานจิต 67 (สงเคราะห์เข้าใน ญาณสัมปยุตตจิต)
     - รูปาวจรจิต 15
     - อรูปาวจรจิต 12
     - โลกุตตรจิต 40

   รวม 87 ดวง เป็น สัมปยุตตจิต 87

2. ◯ วิปปยุตตจิต มี 34 ดวง คือ
   - ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4
   - อเหตุกจิต 18 (สงเคราะห์)
   - ญาณวิปปยุตตจิต 12
     - มหากุศลญาณวิปปยุตตจิต 4
     - มหาวิปากญาณวิปปยุตตจิต 4
     - มหากิริยาญาณวิปปยุตตจิต 4

   รวม 34 ดวง เป็น วิปปยุตตจิต 34

หมายเหตุ : **อเหตุกจิต 18** สงเคราะห์เข้าใน **วิปปยุตตจิต**
ฌานจิต 67 สงเคราะห์เข้าใน **สัมปยุตตจิต**

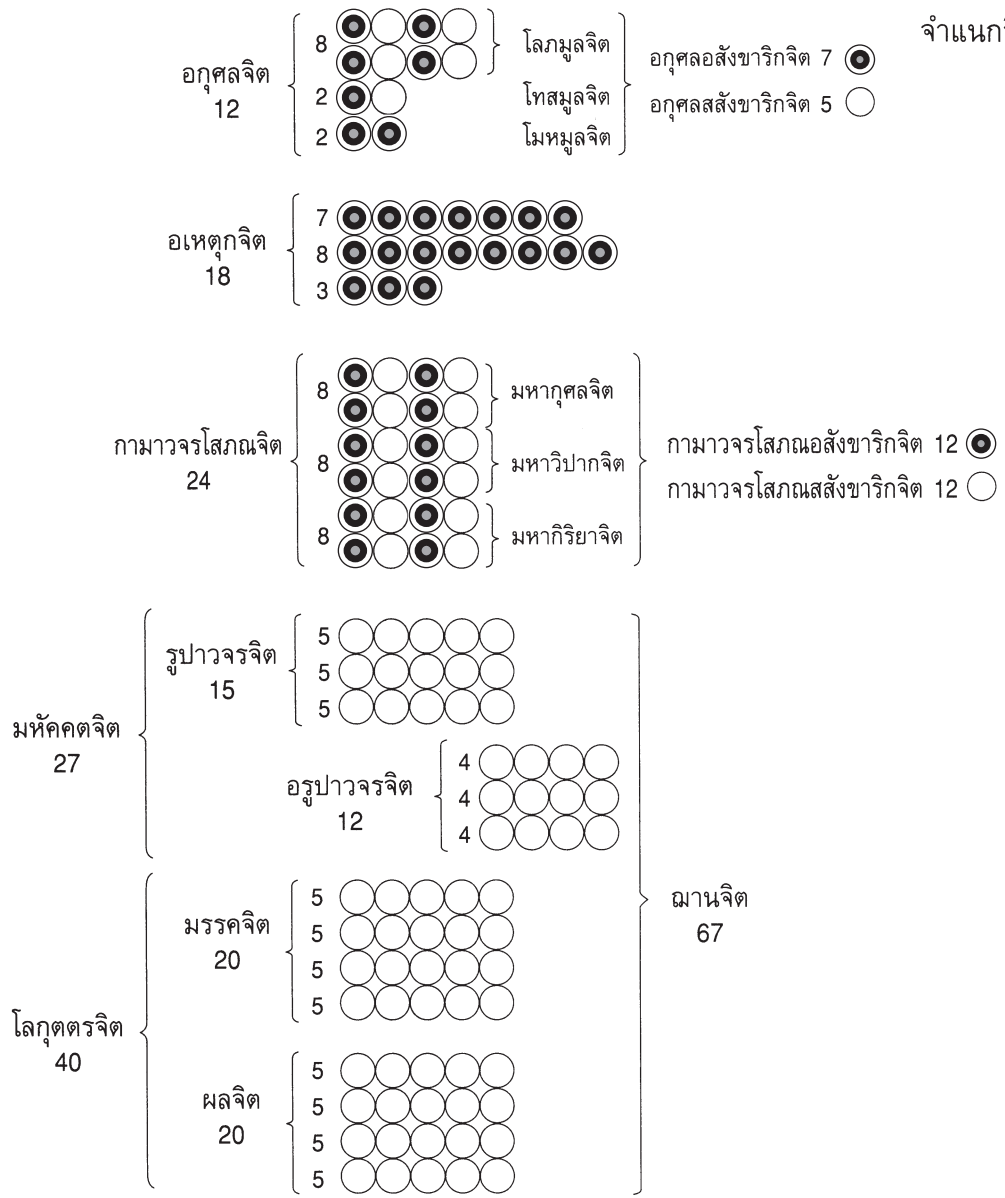

จำแนกจิต 121 โดยเภทนัย 9 นัย คือ ชา4 ภู4 โส2 โล2 เห2 ฌา2 เว5 สัม2 **สัง2**

⑨ **<u>สังขารเภทนัย</u>** = การแยกประเภทของจิตโดยสังขารแล้ว มี 2 คือ

1. ◉ อสังขาริกจิต มี 37 ดวง คือ

- โลภมูลอสังขาริกจิต 4, โทสมูลอสังขาริกจิต 1, โมหมูลจิต 2 (สงเคราะห์) — อกุศลอสังขาริกจิต 7
- อเหตุกจิต 18 (สงเคราะห์)
- กามาวจรโสภณอสังขาริกจิต 12
  - มหากุศลอสังขาริกจิต 4
  - มหาวิปากอสังขาริกจิต 4
  - มหากิริยาอสังขาริกจิต 4

รวม 37 ดวง เป็น อสังขาริกจิต 37

2. ◯ สสังขาริกจิต มี 84 ดวง คือ

- อกุศลสสังขาริกจิต 5 — โลภมูลสสังขาริกจิต 4, โทสมูลสสังขาริกจิต 1
- กามาวจรโสภณสสังขาริกจิต 12
  - มหากุศลสสังขาริกจิต 4
  - มหาวิปากสสังขาริกจิต 4
  - มหากิริยาสสังขาริกจิต 4
- ฌานจิต 67 (สงเคราะห์)
  - รูปาวจรจิต 15
  - อรูปาวจรจิต 12
  - โลกุตตรจิต 40

รวม 84 ดวง เป็น สสังขาริกจิต 84

โมหมูลจิต 2, **อเหตุกจิต 18** สงเคราะห์เข้าใน **อสังขาริกจิต**

ฌานจิต 67 สงเคราะห์เข้าใน **สสังขาริกจิต**

สรุปจำแนกจิต 89/121 โดยเภทนัยทั้ง 9 นัย

ชา. ภู. โส. โล. เห. ฌา. เว. สัม. สัง.

จิต 89/121 ดวง สามารถจำแนกได้โดยเภทนัยทั้ง 9 นัย ดังนี้

1. ชาติเภทนัย (ชา.)	การแยกประเภทของจิตโดย	ชาติแล้ว	มี 4	คือ	อกุศลชาติ 12	กุศลชาติ 21/**37** วิปากชาติ 36/**52** กิริยาชาติ 20
2. ภูมิเภทนัย (ภู.)	" "	ภูมิแล้ว	มี 4	คือ	กามภูมิ 54	รูปภูมิ 15 อรูปภูมิ 12 โลกุตตรภูมิ 8/**40**
3. โสภณเภทนัย (โส.)	" "	โสภณแล้ว	มี 2	คือ	อโสภณจิต 30	โสภณจิต 59/**91**
4. โลกเภทนัย (โล.)	" "	โลกแล้ว	มี 2	คือ	โลกียจิต 81	โลกุตตรจิต 8/**40**
5. เหตุเภทนัย (เห.)	" "	เหตุแล้ว	มี 2	คือ	อเหตุกจิต 18	สเหตุกจิต 71/**103**
6. ฌานเภทนัย (ฌา.)	" "	ฌานแล้ว	มี 2	คือ	อฌานจิต 54	ฌานจิต 67
7. เวทนาเภทนัย (เว.)	" "	เวทนาแล้ว	มี 5	คือ	สุขสหคตจิต 1	ทุกขสหคตจิต 1 โสมนัสสสหคตจิต 62
						โทมนัสสสหคตจิต 2 อุเบกขาสหคตจิต 55
8. สัมปโยคเภทนัย (สัม.)	" "	สัมปโยคแล้ว	มี 2	คือ	สัมปยุตตจิต 87	วิปปยุตตจิต 34
9. สังขารเภทนัย (สัง.)	" "	สังขารแล้ว	มี 2	คือ	อสังขาริกจิต 37	สสังขาริกจิต 84

เภทนัยทั้ง 9

			จิต 89/121												จิต 121									
			นัย 1				นัย 2				นัย 3		นัย 4		นัย 5		นัย 6		นัย 7					นัย 8		นัย 9	
		จิต	ชาติเภทนัย 4				ภูมิเภทนัย 4				โสภณ 2		โลกเภทนัย 2		เหตุ 2		ฌาน 2		*เวทนาเภทนัย 5					สัมปโยค 2		สังขาร 2	
			อกุ.	กุ.	วิ.	กิ.	กาม	รูป	อรูป	โลกุต.	อโสภ	โสภ	โลกี.	โลกุต.	อเห	สเห	อฌาน	ฌาน	สุข	ทุกข	โส.	โท	อุ	สัม	วิป	อสัง	สสัง
โลกียจิต 81	กามจิต 54	อกุศลจิต 12	12	–	–	–	12	–	–	–	12	–	12	–	–	12	12	–	–	–	4	2	6	8	4	7	5
		อเหตุกจิต 18	–	–	15	3	18	–	–	–	18	–	18	–	18	–	18	–	1	1	2	–	14	–	18	18	–
		กามาวจรโสภณจิต 24	–	8	8	8	24	–	–	–	–	24	24	–	–	24	24	–	–	–	12	–	12	12	12	12	12
		รวมกามจิต 54	**12**	**8**	**23**	**11**	**54**	–	–	–	**30**	**24**	**54**	–	**18**	**36**	**54**	–	**1**	**1**	**18**	**2**	**32**	**20**	**34**	**37**	**17**
	มหัคคตจิต 27	รูปาวจรจิต 15	–	5	5	5	–	15	–	–	–	15	15	–	–	15	–	15	–	–	*12	–	*3	15	–	–	15
		อรูปาวจรจิต 12	–	4	4	4	–	–	12	–	–	12	12	–	–	12	–	12	–	–	–	–	*12	12	–	–	12
โลกุตตรจิต 8/40		โลกุตตรจิต 8/40	–	4/20	4/20	–	–	–	–	8/40	–	8/40	–	8/40	–	8/40	–	40	–	–	*32	–	*8	40	–	–	40
		รวมจิต 89/121	**12**	**21/37**	**36/52**	**20**	**54**	**15**	**12**	**8/40**	**30**	**59/91**	**81**	**8/40**	**18**	**71/103**	**54**	**67**	**1**	**1**	**62**	**2**	**55**	**87**	**34**	**37**	**84**

*ดูรายละเอียดและภาพประกอบที่หน้า 41 (เวทนาเภทนัย)

นัย 1 - 5 ใช้จิตโดยย่อและพิสดารได้ คือ ใช้จิต 89/121

นัย 6 - 9 ใช้จิตโดยพิสดารเท่านั้น คือ จิต 121

นัย 1 ชาติเภทนัยทั้ง 4 ต่อท้ายด้วยคำว่า **ชาติ** ได้แก่
อกุศลชาติ กุศลชาติ วิปากชาติ กิริยาชาติ

นัย 2 ภูมิเภทนัยทั้ง 4 ต่อท้ายด้วยคำว่า **ภูมิ** ได้แก่
กามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ โลกุตตรภูมิ

นัย 3 - 9 ต่อท้ายด้วยคำว่า **จิต** ทั้งหมด

เวทนาเภทนัย (เว.) เวทนา มี 5 คือ สุขสหคตจิต 1 ทุกขสหคตจิต 1 โสมนัสสสหคตจิต 62 โทมนัสสสหคตจิต 2 อุเบกขาสหคตจิต 55

		จิต 121	*เวทนาเภทนัย 5				
			สุข	ทุกข	โส.	โท	อุ
โลกียจิต 81	กามาวจรจิต 54 กามจิต 54	อกุศลจิต 12		–	4	2	6
		อเหตุกจิต 18	1	1	2	–	14
		กามาวจรโสภณจิต 24	–	–	12	–	12
	มหัคคตจิต 27	รูปาวจรจิต 15	–	–	*12	–	*3
		อรูปาวจรจิต 12	–	–	–	–	*12
โลกุตตรจิต		โลกุตตรจิต	–	–	*32	–	*8
		รวม	**1**	**1**	**62**	**2**	**55**

หรือ

		จิต 121	เวทนา				
			สุขสหคตจิต	ทุกขสหคตจิต	โสมนัสสหคตจิต	โทมนัสสหคตจิต	อุเบกขาสหคตจิต
อฌานจิต 54	กามาวจรจิต 54 กามจิต 54	อกุศลจิต 12	-	-	4	2	6
		อเหตุกจิต 18	1	1	2	-	14
		กามาวจรโสภณจิต 24	-	-	12	-	12
ฌานจิต 67		ปฐมฌานจิต 3+8=11	-	-	11	-	-
		ทุติยฌานจิต 3+8=11	-	-	11	-	-
		ตติยฌานจิต 3+8=11	-	-	11	-	-
		จตุตถฌานจิต 3+8=11	-	-	11	-	-
		ปัญจมฌานจิต 3+12+8=23	-	-	-	-	23
		รวมจิต 121	**1**	**1**	**62**	**2**	**55**

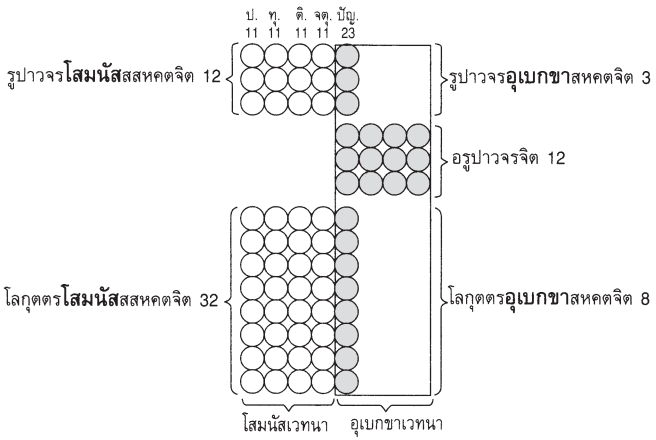

ปฐมฌานจิต = รูปาวจรจิต 3 + โลกุตตรจิต 8 = 11
ทุติยฌานจิต = รูปาวจรจิต 3 + โลกุตตรจิต 8 = 11
ตติยฌานจิต = รูปาวจรจิต 3 + โลกุตตรจิต 8 = 11
จตุตถฌานจิต = รูปาวจรจิต 3 + โลกุตตรจิต 8 = 11
} = *รูปาวจรจิต 12 + โลกุตตรจิต 32

* ปัญจมฌานจิต = รูปาวจรจิต 3 + อรูปาวจรจิต 12 + โลกุตตรจิต 8 = 23

สาระสำคัญ

สหคตๆ

คำว่า **"สหคตๆ"** มี 5 อย่าง ดูจากบาลีตัวแรกของจิตแต่ละดวงที่ไม่ซ้ำกัน หรือเอา **"เวทนา"** ทั้ง 5 เขียนแล้วต่อด้วย **"สหคตๆ"**

1. โสมนสฺส + สหคตๆ	=	โสมนสฺสสหคตๆ	:	จิตที่เกิดพร้อมด้วย	โสมนัสเวทนา	คือ	ความดีใจ
2. โทมนสฺส + สหคตๆ	=	โทมนสฺสสหคตๆ	:	"	โทมนัสสเวทนา	คือ	ความเสียใจ
3. อุเปกฺขา + สหคตๆ	=	อุเปกฺขาสหคตๆ	:	"	อุเบกขาเวทนา	คือ	ความเฉยๆ
4. ทุกฺข + สหคตๆ	=	ทุกฺขสหคตๆ	:	"	ทุกขเวทนา	คือ	ความทุกข์กาย
5. สุข + สหคตๆ	=	สุขสหคตๆ	:	"	สุขเวทนา	คือ	ความสุขกาย

สมฺปยุตฺตๆ

คำว่า **สมฺปยุตฺตๆ** มี 5 อย่าง ดูบาลี ชุดที่ 2 ของจิต จะมี ในจิต 2 กลุ่ม คือ

ในอกุศลจิต 12 มี สมฺปยุตฺตๆ 4 อย่าง ในโสภณจิต 59/91 มี สมฺปยุตฺตๆ 1 อย่าง ดังนี้

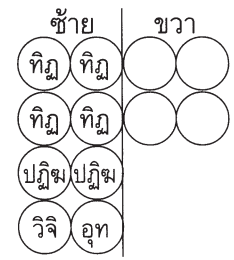

อกุศลจิต ซ้าย	1. ทิฏฺจิคต + สมฺปยุตฺตๆ	=	ทิฏฺจิคตสมฺปยุตฺตๆ	:	จิตที่ประกอบด้วย ทิฏฺฐิ คือ ความเห็นผิด
	2. ปฏิฆ + สมฺปยุตฺตๆ	=	ปฏิฆสมฺปยุตฺตๆ	:	จิตที่ประกอบด้วย โทสะ คือ ความโกรธ
	3. วิจิกิจฺฉา + สมฺปยุตฺตๆ	=	วิจิกิจฺฉาสมฺปยุตฺตๆ	:	จิตที่ประกอบด้วย วิจิกิจฉา คือ ความสงสัย
	4. อุทฺธจฺจ + สมฺปยุตฺตๆ	=	อุทฺธจฺจสมฺปยุตฺตๆ	:	จิตที่ประกอบด้วย อุทธัจจะ คือ ความฟุ้งซ่าน
โสภณจิต 59/91	5. ญาณ + สมฺปยุตฺตๆ	=	ญาณสมฺปยุตฺตๆ	:	จิตที่ประกอบด้วย ปัญญา คือ ความรู้

วิปฺปยุตฺตๆ

คำว่า **วิปฺปยุตฺตๆ** มี 2 อย่าง คือ

โลภมูลจิต (ขวา)	1. ทิฏฺจิคต + วิปฺปยุตฺตๆ	=	ทิฏฺจิคตวิปฺปยุตฺตๆ	:	จิตที่ไม่ประกอบด้วย ทิฏฺฐิ คือ ไม่ประกอบด้วยความเห็นผิด
กามโสภณจิต (ขวา)	2. ญาณ + วิปฺปยุตฺตๆ	=	ญาณวิปฺปยุตฺตๆ	:	จิตที่ไม่ประกอบด้วย ญาณ คือ ไม่ประกอบด้วยปัญญา

ปริจเฉทที่ 2 เจตสิกปรมัตถ์

ลักษณะ 4 ประการของเจตสิก

เอกุปฺปาทนิโรธา จ เอกาลมฺพนวตฺถุกา
เจโตยุตฺตา ทฺวิปญฺญาส ธมฺมา เจตสิกา มตา

นักศึกษาทั้งหลาย พึงทราบธรรมชาติของเจตสิก ซึ่งมีจำนวน 52 ดวง ที่ประกอบกับจิต มีลักษณะดังนี้ คือ 1. เกิดพร้อมกับจิต 2. ดับพร้อมกับจิต 3. มีอารมณ์เดียวกันกับจิต 4. มีที่อาศัยเกิดอย่างเดียวกันกับจิต

หลักในการจำ

ลักษณะ 4 ประการของเจตสิก คือ

1. เอกุปปาทะ เกิด = จิตก่อน เจหลัง, เจก่อน จิตหลัง
2. เอกนิโรธะ ดับ = ไม่มีใครดับก่อนหรือดับทีหลัง
3. เอกาลัมพนะ รับ (2) = อารมณ์ที่เจตสิกเข้าไปรับอยู่นั้น ก็เป็นอารมณ์เดียวกันกับที่จิตเข้าไปรับนั้นเอง 2 **ขาว ดำ** ดังนี้เป็นต้น
4. เอกวัตถุกะ อาศัย (3) = ที่อาศัยเกิดของเจตสิก ก็เป็นชนิดเดียวกันกับที่อาศัยเกิดของจิต 3 **ตา หู หัวใจ** ดังนี้เป็นต้น

ลักษณะ 4 ประการของเจตสิก คือ

1. เอกุปปาทะ เจตสิกนี้เกิดพร้อมกับจิตเสมอ หมายความว่า เมื่อจิตเกิด เจตสิกก็เกิดขึ้นด้วยกัน จะว่าจิตเกิดก่อน เจตสิกเกิดทีหลัง หรือเจตสิกเกิดก่อน จิตเกิดทีหลัง นั้นไม่ได้
2. เอกนิโรธะ ในทำนองเดียวกันนั้น เมื่อจิตดับ เจตสิกก็ดับด้วยกัน ไม่มีใครดับก่อนหรือดับทีหลัง
3. เอกาลัมพนะ อารมณ์ที่เจตสิกเข้าไปรับอยู่นั้น ก็เป็นอารมณ์เดียวกันกับที่จิตเข้าไปรับนั้นเอง เช่น จิตรับอารมณ์**สีขาว** เจตสิกก็รับ**สีขาว**ด้วย จิตรับอารมณ์**สีดำ** เจตสิกก็รับ**สีดำ**ด้วย ดังนี้เป็นต้น
4. เอกวัตถุกะ ที่อาศัยเกิดของเจตสิก ก็เป็นชนิดเดียวกันกับที่อาศัยเกิดของจิต เช่น จิตอาศัย**ตา**เกิด เจตสิกก็อาศัย**ตา**เกิดด้วย จิตอาศัย**หู**เกิด เจตสิกก็อาศัย**หู**เกิดด้วย จิตอาศัย**หัวใจ**เกิด เจตสิกก็อาศัย**หัวใจ**เกิดด้วย ดังนี้เป็นต้น

ในบรรดาเจโตยุตตลักขณะทั้ง 4 ประการนั้น **เอกุปปาทะ เอกนิโรธะ เอกาลัมพนะ** ทั้ง 3 ประการนี้มีอยู่ในเจตสิกโดยแน่นอน ส่วนลักษณะที่ 4 คือ **เอกวัตถุกะ** นั้น ไม่ใช่ลักษณะที่มีอยู่โดยแน่นอน เพราะว่าเจตสิกเหล่านี้เมื่อเกิดในปัญจโวการภูมิ จึงจะต้องอาศัยวัตถุเกิด แต่ถ้าเกิดในจตุโวการภูมิ ก็ไม่จำเป็นต้องอาศัยวัตถุเกิด

เจตสิก 52

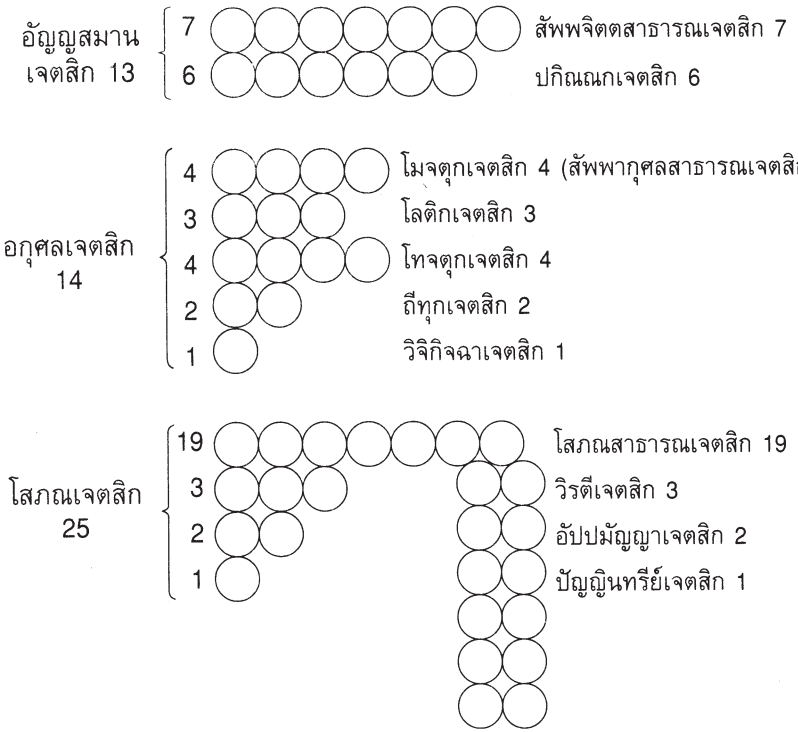

จำแนกเจตสิก 52 โดยราสี

ราสี = กอง, กลุ่ม ได้แก่

อัญญสมาน**ราสี**เจตสิก = กลุ่มอัญญสมานเจตสิก 13 ดวง คือ สัพพ.7, ปกิณ.6

อกุศล**ราสี**เจตสิก = กลุ่มอกุศลเจตสิก 14 ดวง คือ โมจ.4, โล.3, โทจ.4, ถี.2, วิจิ 1

โสภณ**ราสี**เจตสิก = กลุ่มโสภณเจตสิก 25 ดวง คือ โสภณ.19, วิรตี.3, อัป.2, ปัญ.1

ความหมายของ เจตสิก

เจตสิก	แปลว่า	สภาพธรรมที่มีอยู่ในจิต (อาศัยจิตเกิด)
อัญญสมานเจตสิก	หมายความว่า	เป็นเจตสิกที่เหมือนกันกับธรรมอื่น
สัพพจิตตสาธารณเจตสิก	"	เป็นเจตสิกที่ประกอบกับจิตทั้งหมดทั่วไป
ปกิณณกเจตสิก	"	เป็นเจตสิกที่ประกอบเรี่ยรายไปทั้งในฝ่าย โลกียะ โลกุตตระ โสภณะ อโสภณะ กุศล อกุศล วิบาก กิริยา แต่ไม่ใช่ทั้งหมด
อกุศลเจตสิก	"	เป็นเจตสิกที่ประกอบได้ในอกุศลจิต 12 ทั้งหมดตามสมควร
สัพพากุศลสาธารณเจตสิก	"	เป็นเจตสิกที่ประกอบในอกุศลจิต 12 ได้ทั่วไปทั้งหมด
โมจตุกเจตสิก	"	เจตสิก 4 ดวง ที่มี โมหเจตสิก เป็นประธาน
โลติกเจตสิก	"	" 3 " " โลภเจตสิก "
โทจตุกเจตสิก	"	" 4 " " โทสเจตสิก "
ถีทุกเจตสิก	"	เป็นเจตสิกที่ประกอบได้ในอกุศลสสังขาริกจิต 5 เท่านั้น
วิจิกิจฉาเจตสิก	"	เป็นเจตสิกที่ประกอบได้ในวิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1 หรือโมหมูลจิต ดวงที่ 1
โสภณเจตสิก	"	เป็นเจตสิกที่ประกอบได้ในโสภณจิต 59 หรือ 91 ตามสมควร
โสภณสาธารณเจตสิก	"	เป็นเจตสิกที่ประกอบทั่วไปในจิตที่มีความสวยงามและไม่มีโทษ
วิรตีเจตสิก	"	เป็นเจตสิกที่มีเจตนางดเว้นจากทุจริตเป็นประธาน
อัปปมัญญาเจตสิก	"	เป็นเจตสิกที่เกิดขึ้นโดยอาศัยทุกขิตสัตว์ หรือสุขิตสัตว์ทั่วไปไม่จำกัด
ปัญญินทรีย์เจตสิก	"	เป็นเจตสิกที่มีหน้าที่ปกครองในการรู้สภาพธรรมโดยทั่วๆ ไป ตามความเป็นจริง

ชื่อและธรรมชาติของเจตสิก

อัญญสมานเจตสิก 13 { ผัส เว สัญ เจ เอก ชีวิ มน - สัพพจิตตสาธารณเจตสิก 7
วิตก วิจาร อธิ วิริ ปีติ ฉัน - ปกิณณกเจตสิก 6

สัพพจิตตสาธารณเจตสิก 7 ดวง คือ

กระทบ	ผัสสเจตสิก	ธรรมชาติที่	กระทบอารมณ์
เสวย	เวทนาเจตสิก	"	เสวยอารมณ์
จำ	สัญญาเจตสิก	"	จำอารมณ์
กระทำ	เจตนาเจตสิก	"	กระตุ้นเตือนและชักชวนสัมปยุตตธรรมในอารมณ์ เพื่อให้ทำหน้าที่ของตนๆ
ตั้งมั่น	เอกัคคตาเจตสิก	"	สงบและให้สัมปยุตตธรรมตั้งอยู่ในอารมณ์เดียว
รักษา	ชีวิตินทรีย์เจตสิก	"	รักษาสัมปยุตตธรรม
ลงสู่ใจ	มนสิการเจตสิก	"	มุ่งและนำสัมปยุตตธรรมสู่อารมณ์

ปกิณณกเจตสิก 6 ดวง คือ

ยกขึ้น	วิตกเจตสิก	ธรรมชาติที่	ยกสัมปยุตตธรรมขึ้นสู่อารมณ์ คือ คิดอารมณ์
เคล้าคลึง	วิจารเจตสิก	"	มีการเคล้าคลึงอารมณ์
ตัดสิน	อธิโมกข์เจตสิก	"	ตัดสินอารมณ์
พยายาม	วิริยเจตสิก	"	มีความพยายามในอารมณ์
ชื่นชมยินดี	ปีติเจตสิก	"	มีความชื่นชมยินดีในอารมณ์
ปรารถนา	ฉันทเจตสิก	"	ปรารถนาอารมณ์

โมจตุกเจตสิก 4 ดวง คือ

โมหเจตสิก	ธรรมชาติที่	บังสภาพตามความเป็นจริงของอารมณ์ไว้ คือ หลง
อหิริกเจตสิก	"	ไม่มีความละอายต่อทุจริต
อโนตตัปปเจตสิก	"	ไม่กลัวต่อทุจริต
อุทธัจจเจตสิก	"	ฟุ้งซ่าน คือ รับอารมณ์ไม่มั่น

โลติกเจตสิก 3 ดวง คือ

โลภเจตสิก	ธรรมชาติที่	มีความต้องการและติดใจในกามคุณอารมณ์
ทิฏฐิเจตสิก	"	มีความเห็นผิดในอารมณ์
มานเจตสิก	"	มีความเย่อหยิ่งถือตัว

โทจตุกเจตสิก 4 ดวง คือ

โทสเจตสิก	ธรรมชาติที่	ประทุษร้ายในอารมณ์
อิสสาเจตสิก	"	มีความไม่พอใจในสมบัติหรือคุณความดีของผู้อื่น
มัจฉริยเจตสิก	"	มีความหวงแหนทรัพย์สมบัติหรือคุณความดีของตน
กุกกุจจเจตสิก	"	มีความรำคาญใจในทุจริตที่ทำไปแล้ว และในสุจริตที่ยังไม่ได้ทำ

ถีทุกเจตสิก 2 ดวง คือ

ถีนเจตสิก	ธรรมชาติที่	ทำให้จิตเซื่องซึม ท้อถอยจากอารมณ์
มิทธเจตสิก	"	ทำให้เจตสิกเซื่องซึม ท้อถอยจากอารมณ์

วิจิกิจฉาเจตสิก 1 ดวง คือ

วิจิกิจฉาเจตสิก	ธรรมชาติที่	มีความสงสัย ไม่ตกลงใจ คือ วิพากษ์วิจารณ์ในคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นต้น

โสภณสาธารณเจตสิก 19 ดวง คือ

สัทธาเจตสิก ธรรมชาติที่ มีความเชื่อและเลื่อมใสในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ตามความเป็นจริง เชื่อในกรรมและผลของกรรม

สติเจตสิก " มีความระลึกในอารมณ์ที่เกี่ยวด้วยกุศลธรรม มีคุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นต้น

หิริเจตสิก " มีความเกลียด และละอายต่อการงานอันเป็นทุจริต

โอตตัปปเจตสิก " สะดุ้งกลัวต่อการงานอันเป็นทุจริต

อโลภเจตสิก " ไม่อยากได้ และไม่ติดอยู่ในกามคุณอารมณ์

อโทสเจตสิก " ไม่ประทุษร้ายในอารมณ์

ตัตตรมัชฌัตตตาเจ. " ทำให้จิต เจตสิกสม่ำเสมอในกิจของตนๆ ไม่ให้มีการยิ่งหย่อน

กายปัสสัทธิเจ. / จิตตปัสสัทธิเจ. ธรรมชาติที่เป็น ความสงบ { ของเจตสิกขันธ์ 3 / ของจิต } ในการงานอันเป็นกุศล

กายลหุตาเจ. / จิตตลหุตาเจ. " ความเบา { ของเจตสิกขันธ์ 3 / ของจิต } "

กายมุทุตาเจ. / จิตตมุทุตาเจ. " ความอ่อน { ของเจตสิกขันธ์ 3 / ของจิต } "

กายกัมมัญญตาเจ. / จิตตกัมมัญญตาเจ. " ความควร { ของเจตสิกขันธ์ 3 / ของจิต } "

กายปาคุญญตาเจ. / จิตตปาคุญญตาเจ. " ความคล่องแคล่ว { ของเจตสิกขันธ์ 3 / ของจิต } "

กายุชุกตาเจ. / จิตตุชุกตาเจ. " ความซื่อตรง { ของเจตสิกขันธ์ 3 / ของจิต } "

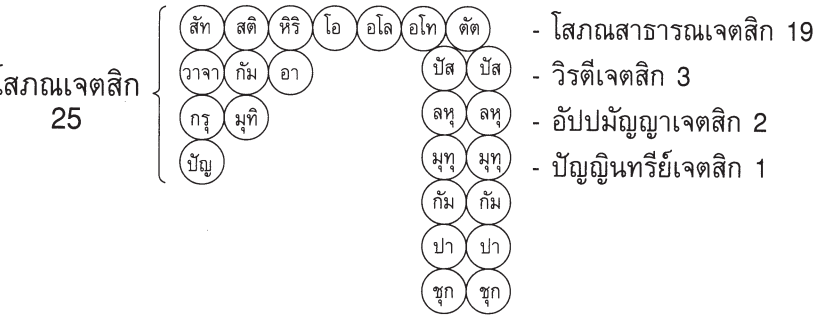

วิรตีเจตสิก 3 ดวง คือ

สัมมาวาจาเจ. การกล่าววาจาที่เว้นจากวจีทุจริต 4 ซึ่งไม่เกี่ยวกับการงานอันเป็นอาชีพ

สัมมากัมมันตเจ. การกระทำที่เว้นจากกายทุจริต 3 ซึ่งไม่เกี่ยวกับการงานอันเป็นอาชีพ

สัมมาอาชีวเจ. การประกอบอาชีพที่เว้นจากวจีทุจริต 4 กายทุจริต 3

อัปปมัญญาเจตสิก 2 ดวง คือ

กรุณาเจ. ธรรมชาติที่ มีความสงสารต่อทุกขิตสัตว์ คือ ผู้ที่กำลังได้รับความลำบากอยู่ หรือจะได้รับความลำบากในกาลข้างหน้า

มุทิตาเจ. ธรรมชาติที่ มีความยินดีต่อสุขิตสัตว์ คือ ผู้ที่กำลังได้รับความสุขอยู่ หรือผู้ที่จะได้รับความสุขในกาลข้างหน้า

ปัญญินทรีย์เจตสิก 1 ดวง คือ

ปัญญาเจ. ธรรมชาติที่ รู้สภาพธรรมโดยทั่วๆ ไปตามความเป็นจริง

นิยตโยคีเจตสิก อนิยตโยคีเจตสิก

เจตสิก 52

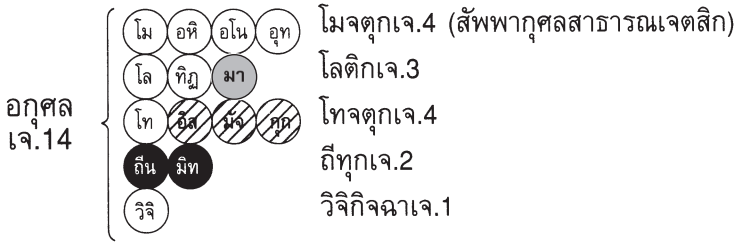

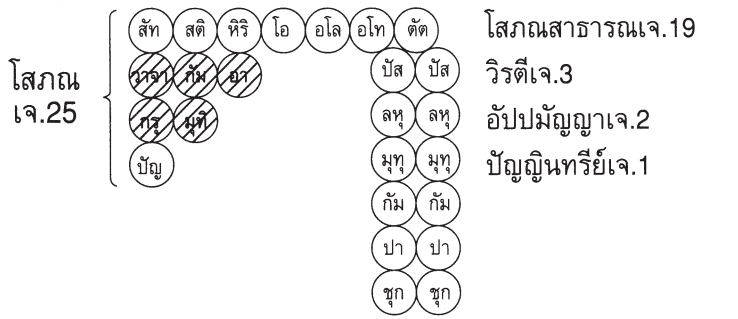

จำแนกเจตสิก 52 โดย นิยตโยคีเจตสิก อนิยตโยคีเจตสิก

นิยตโยคีเจตสิก หมายความว่า เป็นเจตสิกที่ประกอบกับจิตได้แน่นอน

อนิยตโยคีเจตสิก หมายความว่า เป็นเจตสิกที่ประกอบกับจิตได้**ไม่**แน่นอน

นิยตโยคีเจตสิก มี 41 ดวง

อนิยตโยคีเจตสิก มี 11 ดวงคือ **มานะ**
อิสสา มัจฉริยะ กุกกุจจะ
ถีนะ มิทธะ
วิรตีเจตสิก 3
อัปปมัญญาเจตสิก 2

อนิยตโยคีเจตสิก แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. กทาจิ เจตสิก หมายความว่า เป็นเจตสิกที่ประกอบได้เป็นบางครั้งบางคราว มี 1 ดวงคือ **มานะ**
2. นานากทาจิ เจตสิก " เป็นเจตสิกที่ประกอบได้เป็นบางครั้งบางคราว และไม่ประกอบพร้อมกัน มี 8 ดวง คือ **อิสสา มัจฉริยะ กุกกุจจะ วิรตีเจตสิก 3 อัปปมัญญาเจตสิก 2**
3. สหกทาจิ เจตสิก " เป็นเจตสิกที่ประกอบได้เป็นบางครั้งบางคราว แต่พร้อมกัน มี 2 ดวงคือ **ถีนะ มิทธะ**

นานา = และไม่ประกอบพร้อมกัน
กทาจิ = เป็นบางครั้งบางคราว
สห = แต่พร้อมกัน
เจตสิก = เป็นเจตสิกที่ประกอบได้

ปีติ ไม่ประกอบกับจิต 70 ดวง

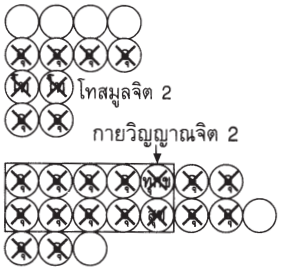

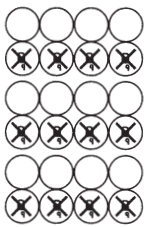

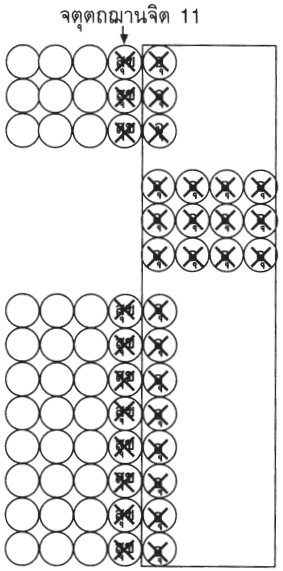

หลักสำคัญของสัมปโยคนัย (ยกเจ.-หาจิต)

สัมปโยคนัย คือ การยกเจตสิกขึ้นมากล่าวเป็นประธาน แล้วหาจิตเข้าประกอบ

หลักในปกิณณกเจตสิก 6

อธิโมกข์ **ไม่**ประกอบกับ วิจิกิจฉา
วิริยะ **ไม่**ประกอบกับ อวิริยจิต 16 คือ อเหตุกวิปากจิต 15 ปัญจทวาราวัชชนจิต 1
ปีติ **ไม่**ประกอบกับ กายวิญญาณจิต 2 โทสมูลจิต 2 อุเบกขาสหคตจิต 55 จตุตถฌานจิต 11 **(สุข. ทุก. โท. อุ. จตุ.)**
ฉันทะ **ไม่**ประกอบกับ จิตที่ไม่มีเหตุ คือ อเหตุกจิต 18 และเหตุ 1 คือ โมหมูลจิต 2
แต่ประกอบกับ จิตที่มีเหตุ 2 ขึ้นไป
ปกิณณกเจตสิก 6 ทั้งหมด **ไม่**ประกอบกับทวิปัญจวิญญาณจิต 10

หลักในอกุศลเจตสิก 14

เมื่อพูดถึง **โลภะ** ไม่ว่าเป็นจิตหรือเจตสิก **ไม่**เกี่ยวกับ **โทสะ**
เมื่อพูดถึง **โทสะ** ไม่ว่าเป็นจิตหรือเจตสิก **ไม่**เกี่ยวกับ **โลภะ**
เมื่อ **ทิฏฐิ** ประกอบ **มานะ** **ไม่**ประกอบ
เมื่อ **มานะ** ประกอบ **ทิฏฐิ** **ไม่**ประกอบ

อธิโมกข์ ไม่ประกอบกับ วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต หรือโมหมูลจิตดวงที่ 1

วิริยะ ไม่ประกอบกับอเหตุกวิปากจิต 15 ปัญจทวาราวัชชนจิต 1 หรือ อวิริยจิต 16

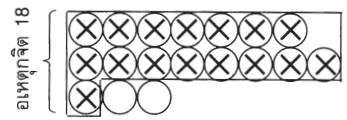

ฉันทะ ไม่ประกอบในจิต 20 ดวง

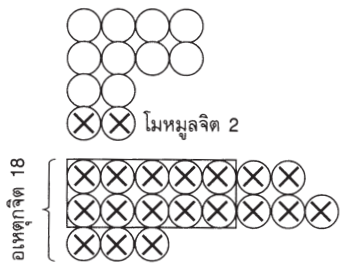

ปกิณณกเจตสิก 6 ทั้งหมด
ไม่ประกอบกับทวิปัญจวิญญาณจิต 10

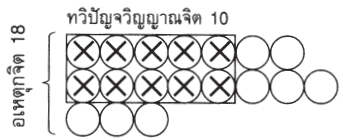

สัมปโยคนัย คือ การยก**เจตสิก**ขึ้นเป็นประธาน แล้วหา**จิต**เข้ามาประกอบ (ยกเจ-หาจิต) ว่า เจตสิกนี้ไปประกอบกับจิตได้กี่ดวง คืออะไรบ้าง?
สังคหนัย คือ การยก**จิต**ขึ้นเป็นประธาน แล้วหา**เจตสิก**เข้ามาประกอบ (ยกจิต-หาเจ) ว่า จิตนี้มีเจตสิกมาประกอบได้เท่าไร คืออะไรบ้าง?

หลักสำคัญของสัมปโยคนัย (ยกเจ.-หาจิต) (ต่อ)

โสภณสาธารณเจตสิก 19
ประกอบกับ โสภณจิตทุกดวง (59/91)

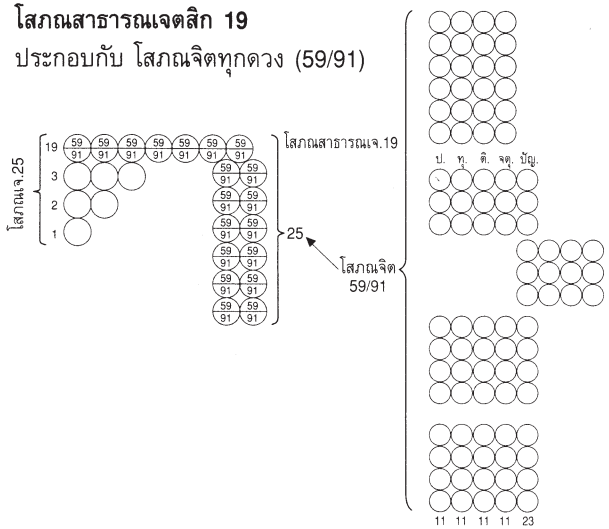

หลักในโสภณเจตสิก 25

โสภณสาธารณเจตสิก 19	ประกอบกับ	โสภณจิตทุกดวง (59/91)
วิรตีเจตสิก 3	ประกอบกับ	มหากุศลจิต 8 โลกุตตรจิต 8/40
อัปปมัญญาเจตสิก 2	ประกอบกับ	มหากุศลจิต 8 มหากิริยาจิต 8 รูปาวจรจิต 12 (เว้นรูปาปัญจมฌานจิต 3)
ปัญญาเจตสิก 1	ประกอบกับ	กามญาณสัมปยุตตจิต 12 มหัคคตจิต 27 โลกุตตรจิต 8/40

หลักทั่วไป

เหตุ มี 6 อย่างคือ โลภเหตุ โทสเหตุ โมหเหตุ - **เป็นอกุศลเหตุ**
อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ - **เป็นกุศลเหตุ**

เมื่อว่า วิตก วิจาร ปีติ ต้องมี **ฌาน** เกี่ยว
เมื่อว่า อธิโมกข์ วิริยะ ฉันทะ ต้องมี **มหัคคตจิต โลกุตตรจิต** เกี่ยว

เหตุ 6

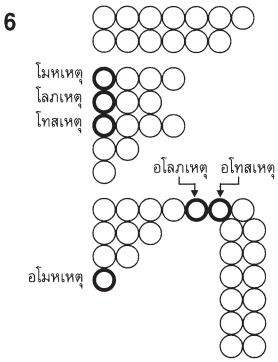

วิรตีเจตสิก 3
ประกอบกับ มหากุศลจิต 8
โลกุตตรจิต 8/40

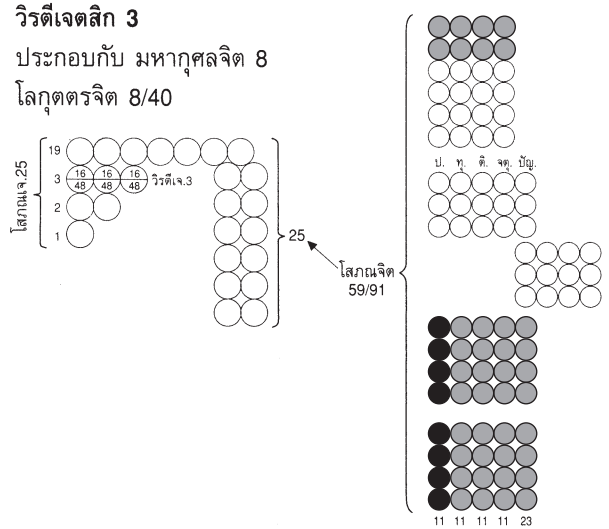

อัปปมัญญาเจตสิก 2
ประกอบกับ มหากุศลจิต 8 มหากิริยาจิต 8
รูปาวจรจิต 12 (เว้นปัญจมฌาณจิต 3)

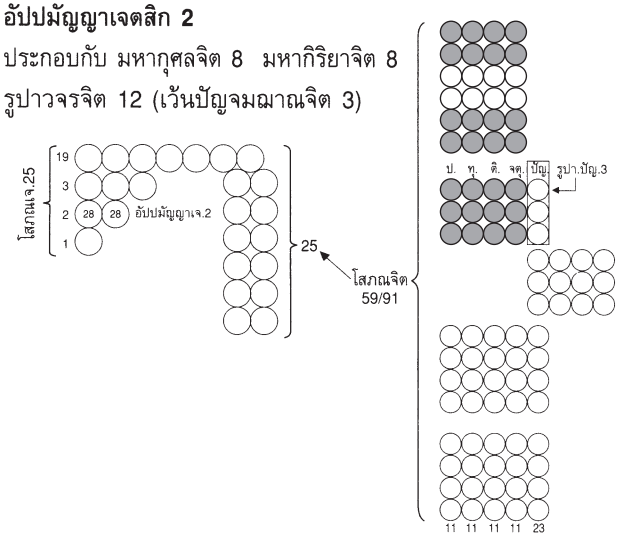

ปัญญาเจตสิก 1
ประกอบกับ กามญาณสัมปยุตตจิต 12
มหัคคตจิต27 โลกุตตรจิต 8/40

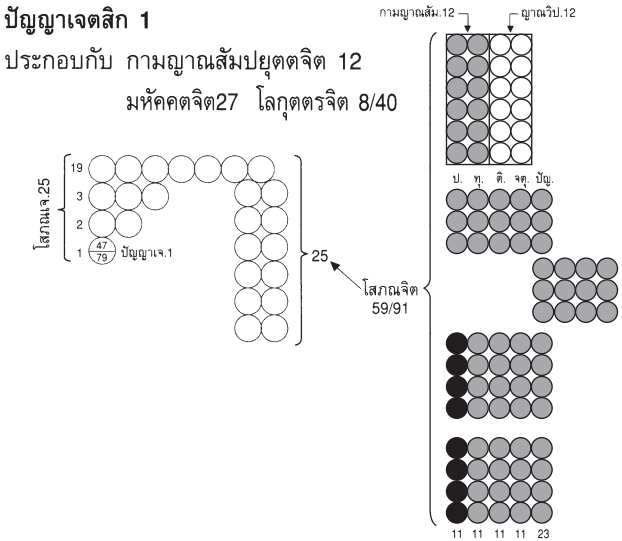

สัมปโยคนัย (ยกเจ.-หาจิต) - อัญญสมานเจตสิก 13

สัพพจิตตสาธารณเจตสิก 7

แต่ละดวง ประกอบ**ได้**ในจิตทั้งหมด 89/121 ดวง

ปกิณณกเจตสิก 6

1. **วิตก** ประกอบ**ได้**ในจิต 55 ดวง คือ
   กามจิต 44 (เว้นทวิ.10)
   ปฐมฌานจิต 11

   ประกอบ**ไม่ได้** 66 ดวงคือ
   ทวิปัญจวิญญาณจิต 10
   ทุติยฌานจิต 11
   ตติยฌานจิต 11
   จตุตถฌานจิต 11
   ปัญจมฌานจิต 23

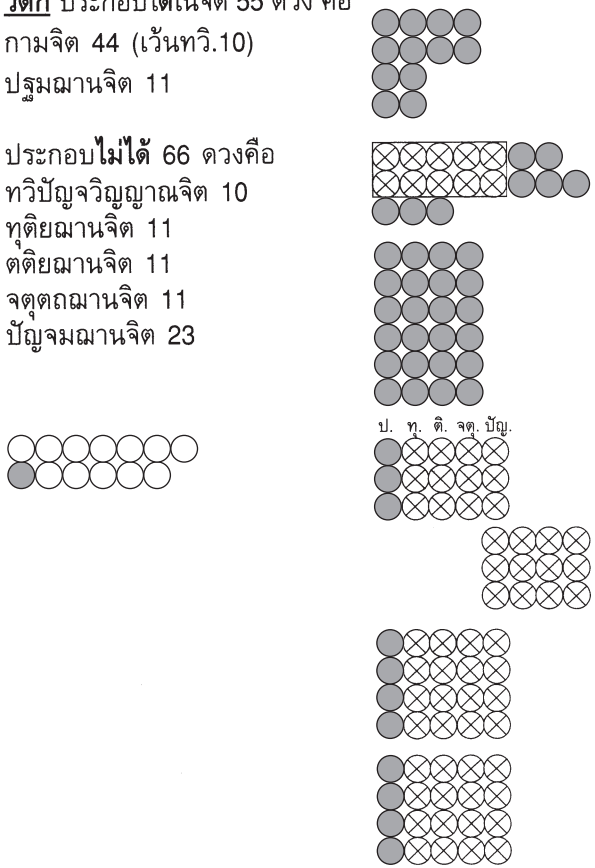

2. **วิจาร** ประกอบ**ได้**ในจิต 66 ดวงคือ
   กามจิต 44 (เว้นทวิ.10)
   ปฐมฌานจิต 11
   ทุติยฌานจิต 11

   ประกอบ**ไม่ได้** 55 ดวงคือ
   ทวิปัญจวิญญาณจิต 10
   ตติยฌานจิต 11
   จตุตถฌานจิต 11
   ปัญจมฌานจิต 23

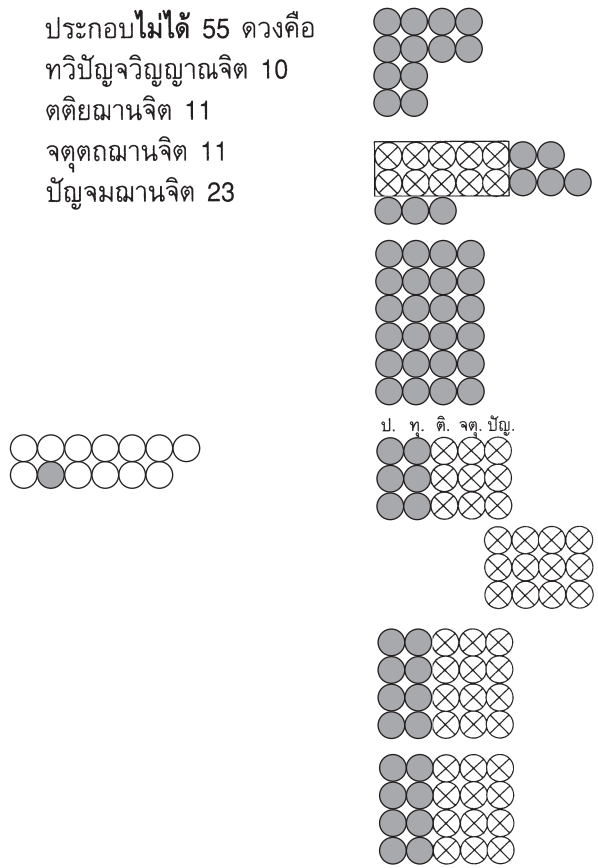

3. **อธิโมกข์** ประกอบ**ได้**ในจิต 110 ดวงคือ
   กามจิต 43 (เว้นทวิ.10 + วิจิ.1)
   มหัคคตจิต 27
   โลกุตตรจิต 40

   ประกอบ**ไม่ได้** 11 ดวงคือ
   ทวิปัญจวิญญาณจิต 10
   วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1

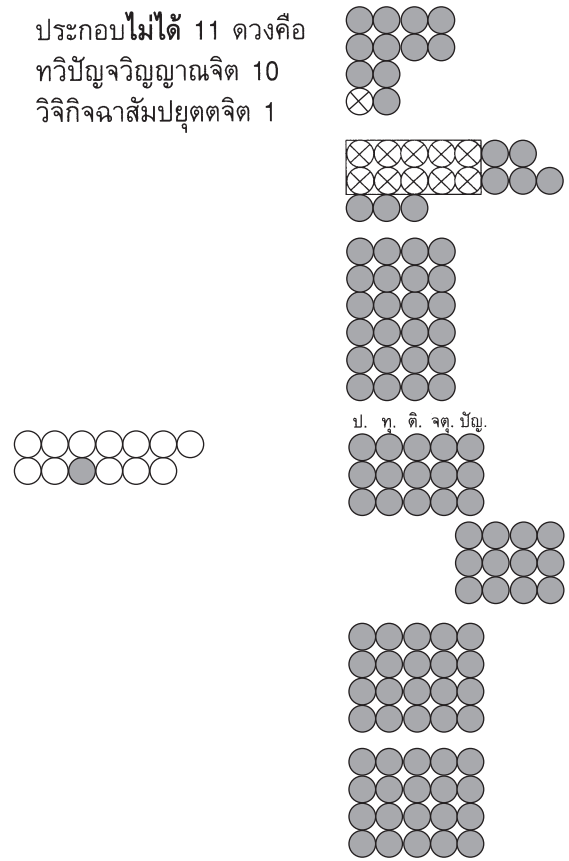

สัมปโยคนัย (ยกเจ.-หาจิต) **- อัญญสมานเจตสิก 13** (ต่อ)

4. **วิริยะ** ประกอบ**ได้**ในจิต 105 ดวงคือ
   กามจิต 38 (เว้นอเห.วิ.15 ปัญจ.1)
   มหัคคตจิต 27
   โลกุตตรจิต 40

   ประกอบ**ไม่ได้** 16 ดวงคือ
   อเหตุกวิปากจิต 15
   ปัญจทวาราวัชชนจิต 1

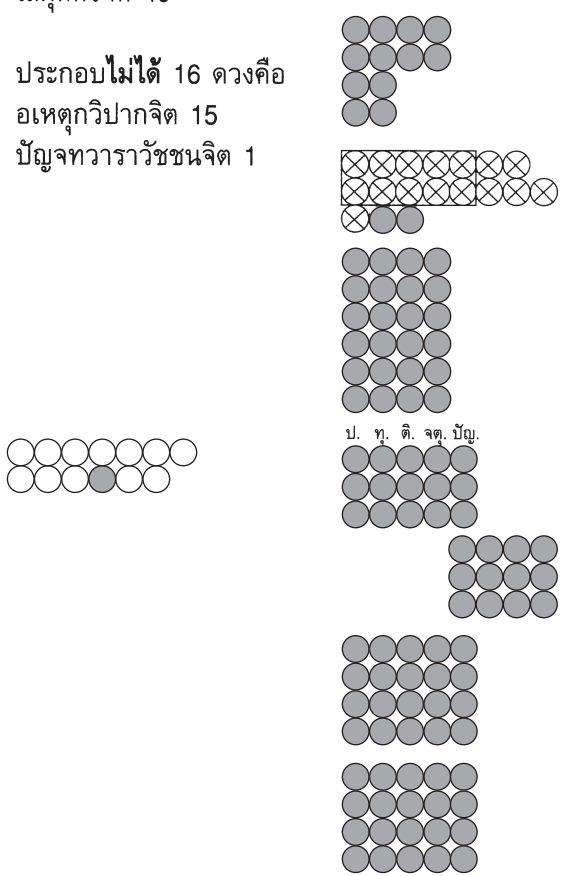

5. **ปีติ** ประกอบ**ได้**ในจิต 51 ดวงคือ
   กามาวจรโสมนัสสสหคตจิต 18
   ปฐมฌานจิต 11
   ทุติยฌานจิต 11
   ตติยฌานจิต 11

   ประกอบ**ไม่ได้** 70 ดวงคือ
   โทสมูลจิต 2
   กายวิญญาณจิต 2
   อุเบกขาสหคตจิต 55
   จตุตถฌานจิต 11

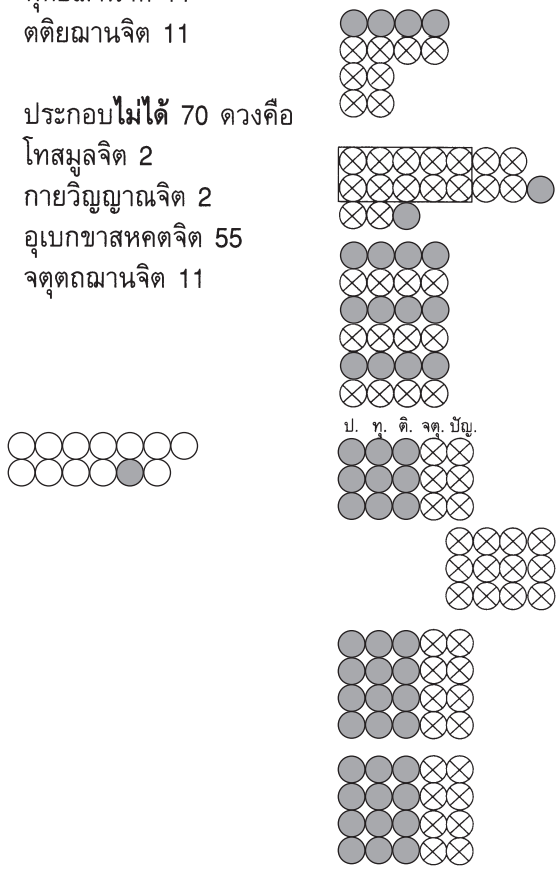

ปีติไม่ประกอบกับจิตที่เป็น สุข, ทุกข, โท, อุ จตุ

6. **ฉันทะ** ประกอบ**ได้**ในจิต 101 ดวงคือ
   กามจิต 34 (เว้นโมห.2 อเหตุก.18)
   มหัคคตจิต 27
   โลกุตตรจิต 40

   ประกอบ**ไม่ได้** 20 ดวงคือ
   โมหมูลจิต 2
   อเหตุกจิต 18

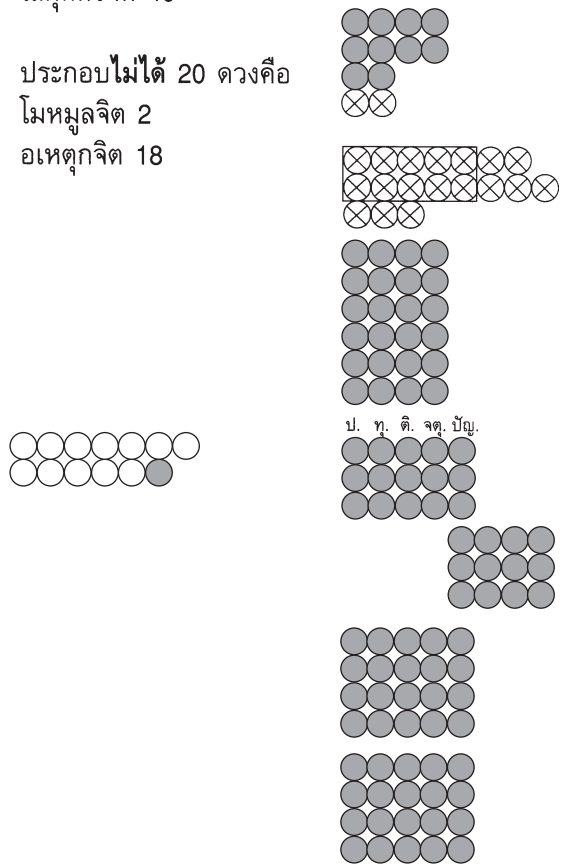

สรุปสัมปโยคนัย (ยกเจ.-หาจิต) - อัญญสมานเจตสิก 13

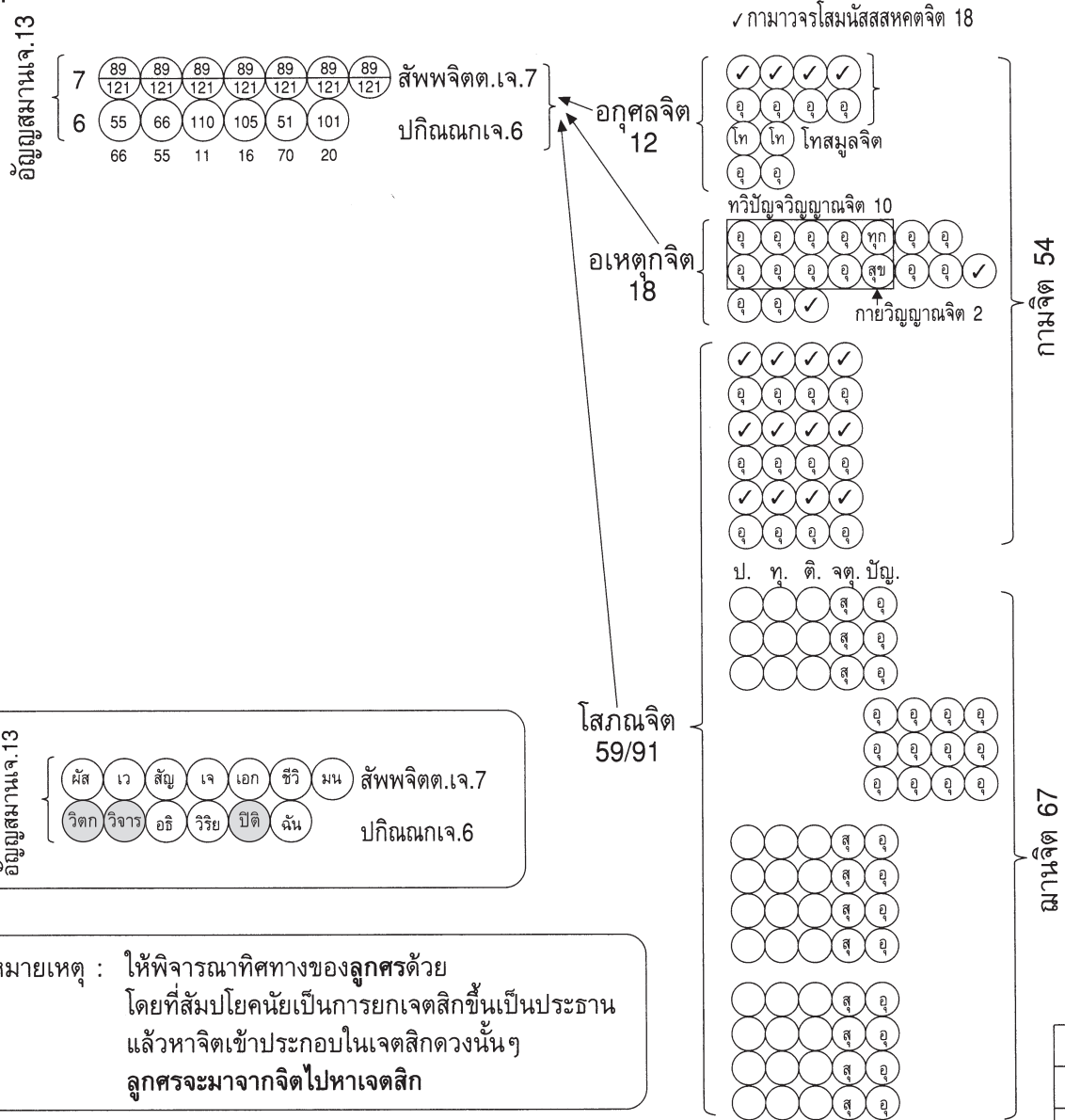

หมายเหตุ : ให้พิจารณาทิศทางของ**ลูกศร**ด้วย
โดยที่สัมปโยคนัยเป็นการยกเจตสิกขึ้นเป็นประธาน
แล้วหาจิตเข้าประกอบในเจตสิกดวงนั้นๆ
ลูกศรจะมาจากจิตไปหาเจตสิก

อัญญสมานเจตสิก 13

- สัพพจิตตสาธารณเจ.7 แต่ละดวงประกอบได้ในจิต 89/121 ดวง
- ปกิณณกเจ. 6 ดวง คือ

1. **วิตก** ประกอบ ได้ ในจิต 55 ดวงคือ กามจิต 44 (เว้นทวิ.10)
   ปฐมฌานจิต 11
   " ไม่ได้ 66 " ทวิปัญจวิญญาณจิต 10
   ทุติยฌานจิต 11
   ตติยฌานจิต 11
   จตุตถฌานจิต 11
   ปัญจมฌานจิต 23
2. **วิจาร** ประกอบ ได้ ในจิต 66 ดวงคือ กามจิต 44 (เว้นทวิ.10)
   ปฐมฌานจิต 11
   ทุติยฌานจิต 11
   " ไม่ได้ 55 " ทวิปัญจวิญญาณจิต 10
   ตติยฌานจิต 11
   จตุตถฌานจิต 11
   ปัญจมฌานจิต 23
5. **ปีติ** ประกอบ ได้ ในจิต 51 ดวงคือ กามาวจรโสมนัสสสหคตจิต 18
   ปฐมฌานจิต 11
   ทุติยฌานจิต 11
   ตติยฌานจิต 11
   " ไม่ได้ 70 " โทสมูลจิต 2
   กายวิญญาณจิต 2
   อุเบกขาสหคตจิต 55
   จตุตถฌานจิต 11

สรุป

				กามจิต	ป.	ทุ.	ต.
1. วิตก	ประกอบได้ในจิต	55	ดวงคือ	44 (เว้นทวิ.10)	11	x	x
2. วิจาร	"	66	"	44 (เว้นทวิ.10)	11	11	x
5. ปีติ	"	51	"	กา.โสม.18	11	11	11

สรุปสัมปโยคนัย (ยกเจ.-หาจิต) - อัญญสมานเจตสิก 13 (ต่อ)

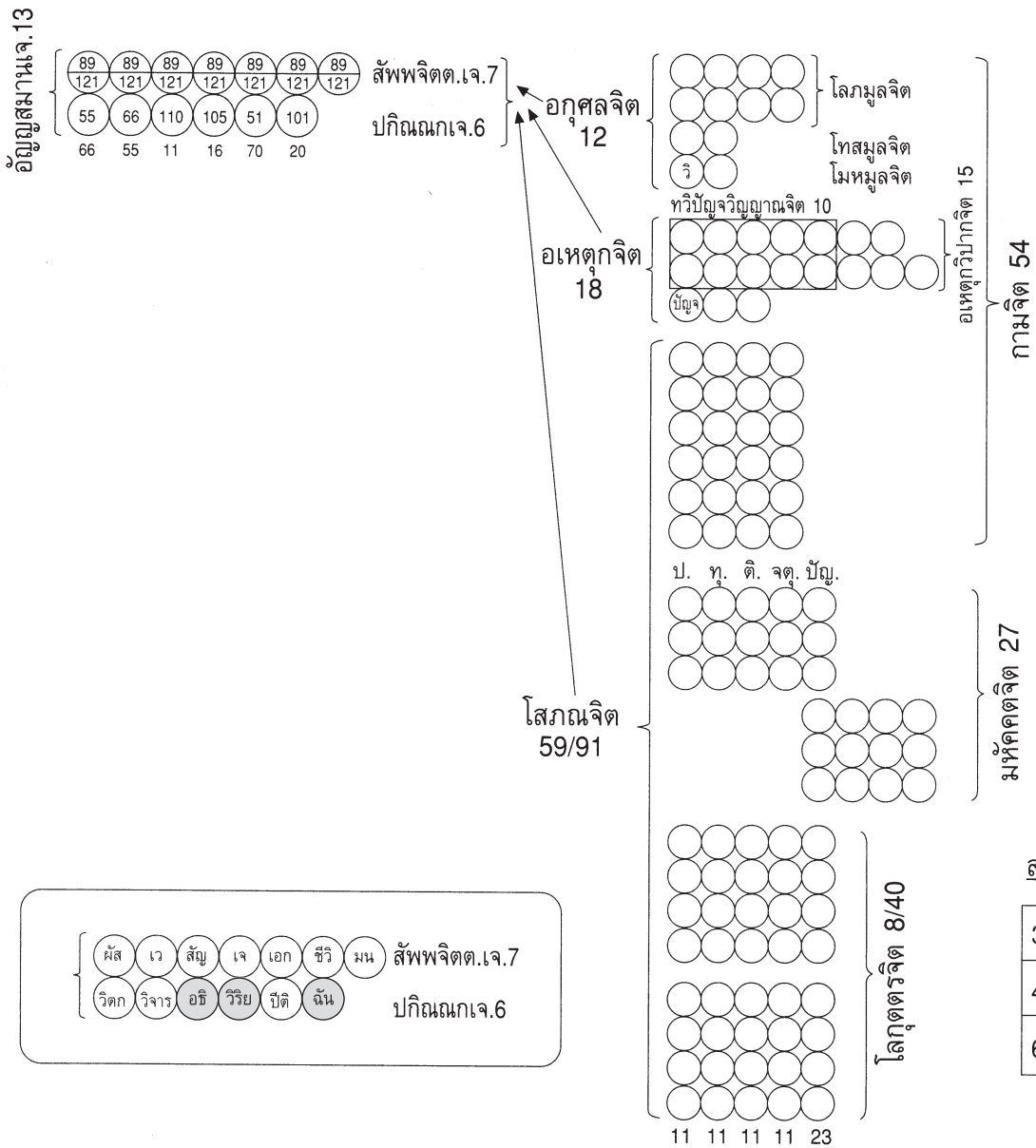

อัญญสมานเจตสิก 13 (ต่อ)

3. **อธิโมกข์** ประกอบ ได้ ในจิต 110 ดวงคือ กามจิต 43 (เว้นทวิ.10 + วิจิ.1)
   มหัคคตจิต 27
   โลกุตตรจิต 40
   " ไม่ได้ 11 " ทวิปัญจวิญญาณจิต 10
   วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1
4. **วิริยะ** ประกอบ ได้ ในจิต 105 ดวงคือ กามจิต 38 (เว้นอเห.วิ.15 ปัญจ.1)
   มหัคคตจิต 27
   โลกุตตรจิต 40
   " ไม่ได้ 16 " อเหตุกวิปากจิต 15
   ปัญจทวาราวัชชนจิต 1
6. **ฉันทะ** ประกอบ ได้ ในจิต 101 ดวงคือ กามจิต 34 (เว้นโมห.2 อเหตุก.18)
   มหัคคตจิต 27
   โลกุตตรจิต 40
   " ไม่ได้ 20 " โมหมูลจิต 2
   อเหตุกจิต 18

สรุป

	กามจิต	มหัคคต	โลกุตตระ
3. อธิโมกข์ ประกอบได้ในจิต 110 ดวงคือ	43 (เว้นทวิ.10 วิจิ.1)	27	40
4. วิริยะ " 105 "	38 (เว้นอเห.วิ.15 ปัญจ.1)	27	40
6. ฉันทะ " 101 "	34 (เว้นโมห.2 อเหตุก.18)	27	40

สัมปโยคนัย (ยกเจ.-หาจิต) - อกุศลเจตสิก 14

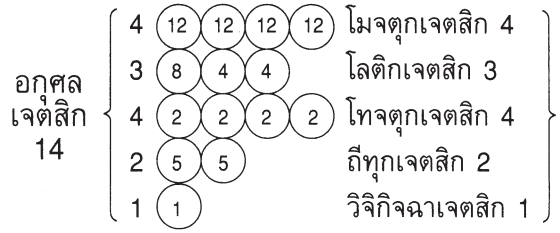

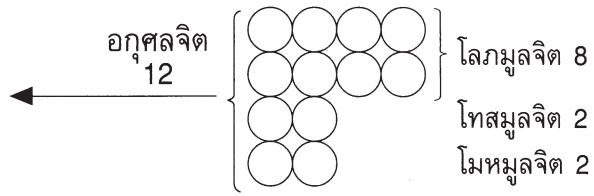

โมจตุกเจตสิก 4 ดวง แต่ละดวง
ประกอบได้ใน
อกุศลจิต 12 ทั้งหมด

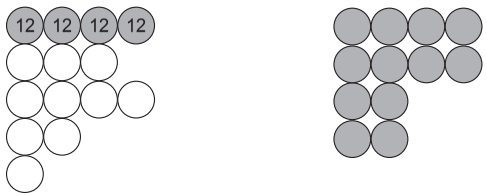

โลติกเจตสิก 3 ดวง

- ดวงที่ 1 โลภเจตสิก
ประกอบได้ใน
โลภมูลจิต 8

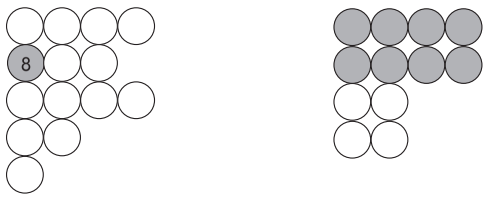

- ดวงที่ 2 ทิฏฐิเจตสิก
ประกอบได้ใน
ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4

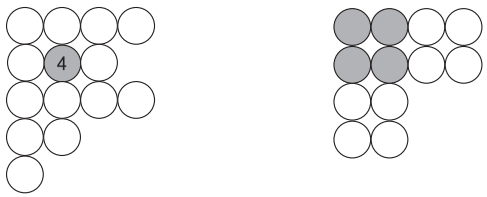

- ดวงที่ 3 มานเจตสิก
ประกอบได้ใน
ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4

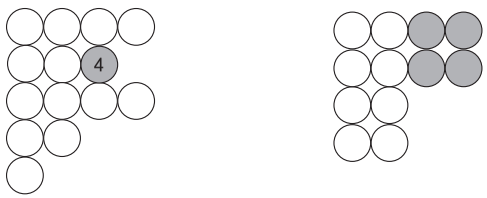

โทจตุกเจตสิก 4 ดวง แต่ละดวง
ประกอบได้ใน
โทสมูลจิต 2

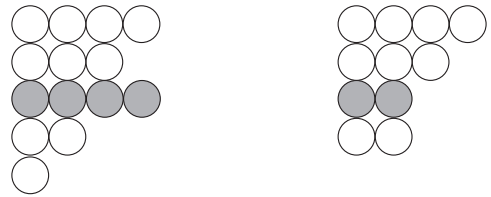

ถีทุกเจตสิก 2 ดวง แต่ละดวง
ประกอบได้ใน
อกุศลสสังขาริกจิต 5

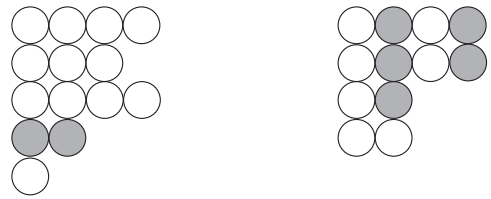

วิจิกิจฉาเจตสิก 1 ดวง
ประกอบได้ใน
วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1

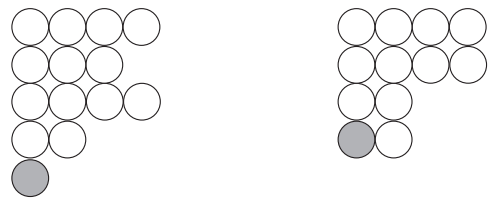

สัมปโยคนัย (ยกเจ.-หาจิต) -โสภณเจตสิก 25

โสภณสาธารณเจตสิก 19 แต่ละดวง ประกอบได้ใน โสภณจิต 59/91 ดวง คือ กามาวจรโสภณจิต 24 มหัคคตจิต 27 โลกุตตรจิต 8/40

วิรตีเจตสิก 3 แต่ละดวง ประกอบได้ใน จิต 16/48 ดวง คือ มหากุศลจิต 8 โลกุตตรจิต 8/40

อัปปมัญญาเจตสิก 2 แต่ละดวง ประกอบได้ใน จิต 28 ดวงคือ มหากุศลจิต 8 มหากิริยาจิต 8 รูปาวจรจิต 12 (เว้นรูปาวจรปัญจมฌานจิต 3)

ปัญญาเจตสิก 1 ประกอบได้ใน จิต 47/79 ดวงคือ กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต 12 มหัคคตจิต 27 โลกุตตรจิต 8/40

โสสาเจ.19 ประกอบได้ในโสภณจิตทั้งหมด 59/91 ดวง	ม.กุ.	ม.กิ.	รูปา.	ญาณสัม.	มหัค.	โลกุต.
วิรตีเจ.3 ประกอบได้ในจิต 16/48 ดวงคือ	8	x	x	x	x	8/40
อัปป.เจ.2 " 28 "	8	8	12(3)	x	x	x
ปัญ.เจ.1 " 47/79 "	x	x	x	12	27	8/40

กามญาณสัมปยุตตจิต 12

โสภณสาธารณเจตสิก 19 แต่ละดวง
ประกอบกับ โสภณจิตทุกดวง (59/91)

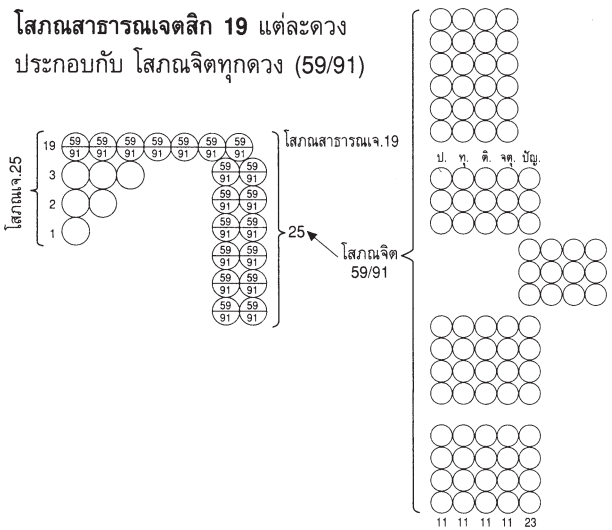

วิรตีเจตสิก 3 แต่ละดวง
ประกอบกับ มหากุศลจิต 8
โลกุตตรจิต 8/40

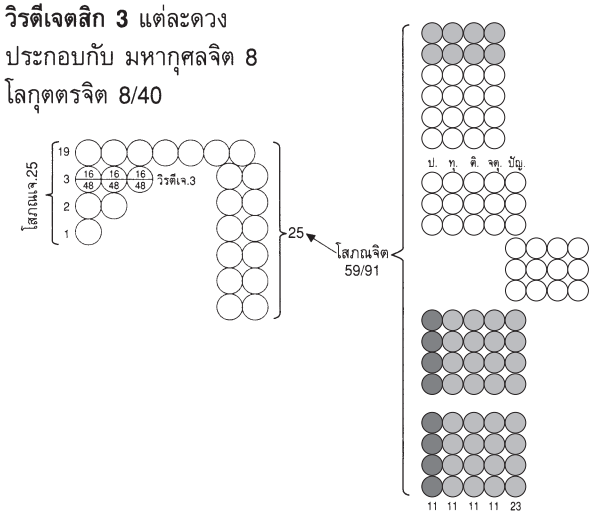

อัปปมัญญาเจตสิก 2 แต่ละดวง
ประกอบกับ มหากุศลจิต 8 มหากิริยาจิต 8
รูปาวจรจิต 12 (เว้นรูปาวจรปัญจมฌานจิต 3)

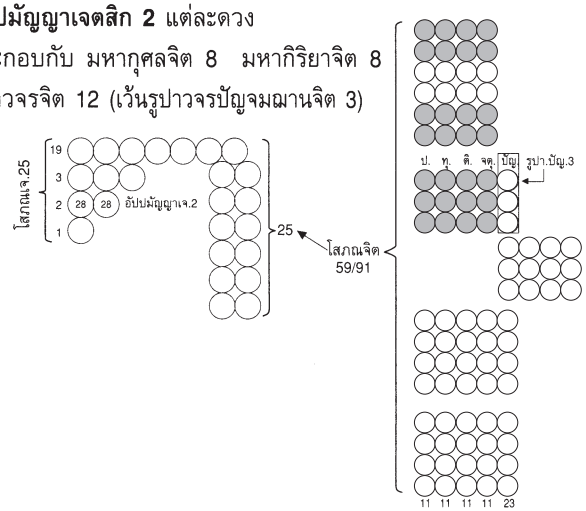

ปัญญาเจตสิก 1
ประกอบกับ กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต 12
มหัคคตจิต 27 โลกุตตรจิต 8/40

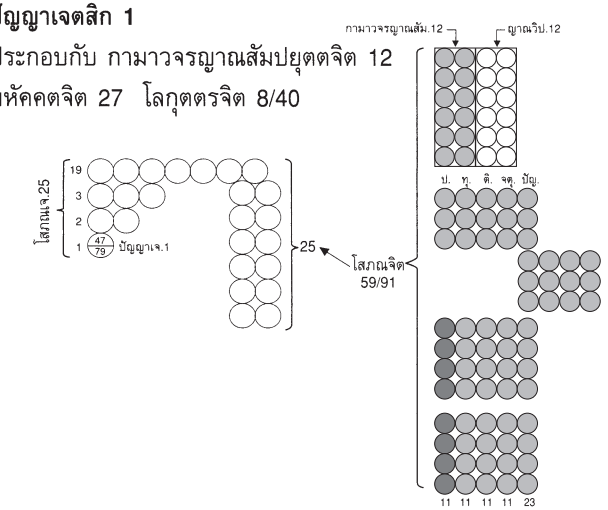

<u>สัมปโยคนัย</u> (ยกเจ.-หาจิต) <u>-โสภณเจตสิก 25</u> (ต่อ)

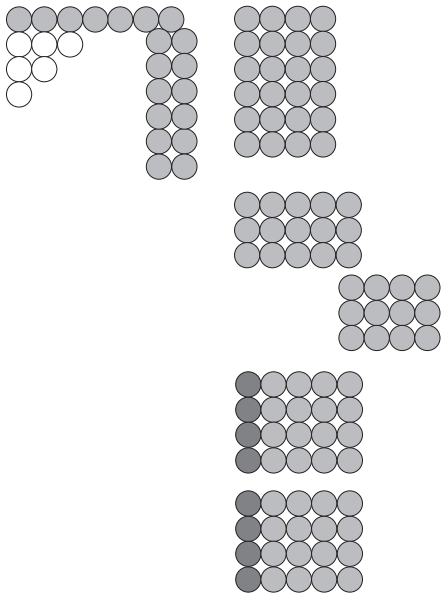

โสภณสาธารณเจตสิก 19 แต่ละดวง
ประกอบได้ในโสภณจิตทั้งหมด
59/91 ดวง คือ กามาวจรโสภณจิต 24
มหัคคตจิต 27
โลกุตตรจิต **8** หรือ 40

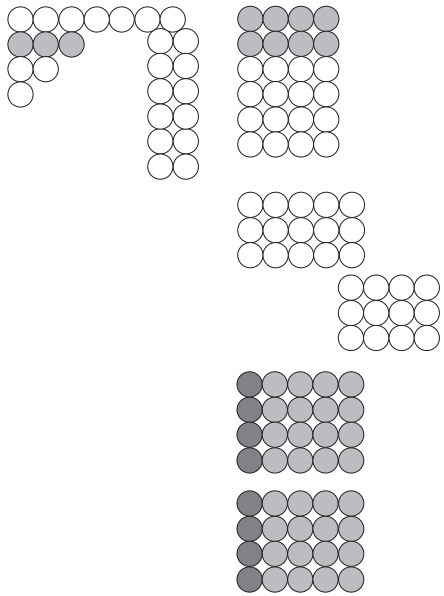

วิรตีเจตสิก 3 แต่ละดวง
ประกอบได้ในจิต **16**/48 ดวงคือ
มหากุศลจิต 8
โลกุตตรจิต **8**/40

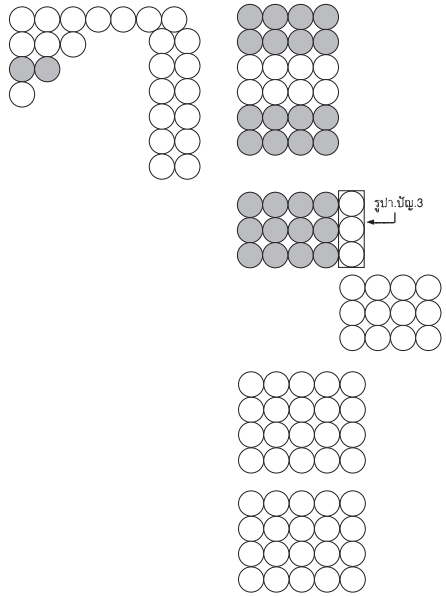

อัปปมัญญาเจตสิก 2 แต่ละดวง
ประกอบได้ในจิต 28 ดวงคือ
มหากุศลจิต 8
มหากิริยาจิต 8
รูปาวจรจิต 12
(เว้นรูปาวจรปัญจมฌานจิต 3)

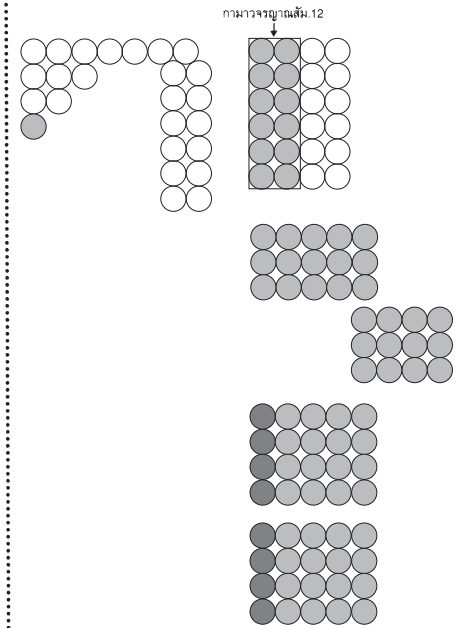

ปัญญาเจตสิก 1
ประกอบได้ในจิต **47**/79 ดวงคือ
กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต 12
มหัคคตจิต 27
โลกุตตรจิต **8**/40

สรุปสัมปโยคนัย (ยกเจ.-หาจิต)

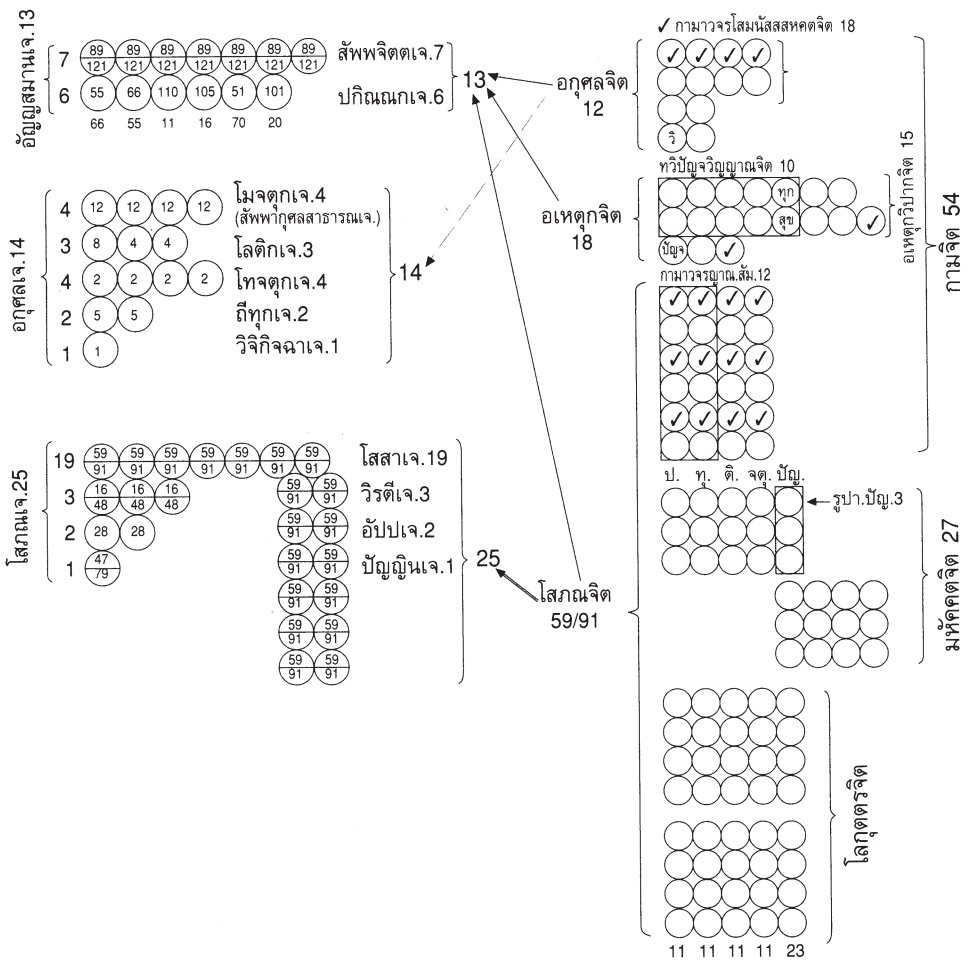

อัญญสมานเจตสิก 13

- **สัพพจิตตสาธารณเจตสิก 7** แต่ละดวง ประกอบได้ในจิต 89/121 ดวง
- **ปกิณณกเจตสิก 6**

	กามจิต	ป.	ทุ.	ต.
1. วิตก ประกอบได้ในจิต 55 ดวงคือ	44 (เว้นทวิ.10)	11	x	x
2. วิจาร " 66 "	44 (เว้นทวิ.10)	11	11	x
5. ปีติ " 51 "	กา.โสม.18	11	11	11

	กามจิต	มหัคคต	โลกุตตระ
3. อธิโมกข์ ประกอบได้ในจิต 110 ดวงคือ	43 (เว้นทวิ.10 วิจิ.1)	27	40
4. วิริยะ " 105 "	38 (เว้นอเห.วิ.15 ปัญจ.1)	27	40
6. ฉันทะ " 101 "	34 (เว้นโมห.2 อเหตุก.18)	27	40

อกุศลเจตสิก 14

โมจตุกเจตสิก 4 ประกอบได้ใน อกุศลจิต 12 ทั้งหมด
โลติกเจตสิก 3 ดวง - ดวงที่ 1 โลภเจ. ประกอบได้ใน โลภมูลจิต 8
- ดวงที่ 2 ทิฏฐิเจ. ประกอบได้ใน ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4
- ดวงที่ 3 มานเจ. ประกอบได้ใน ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4

โทจตุกเจตสิก 4 ประกอบได้ใน โทสมูลจิต 2
ถีทุกเจตสิก 2 ประกอบได้ใน อกุศลสสังขาริกจิต 5
วิจิกิจฉาเจตสิก 1 ประกอบได้ใน วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1

โสภณเจตสิก 25

โสสาเจ.19 ประกอบได้ในโสภณจิตทั้งหมด 59/91 ดวง	ม.กุ.	ม.กิ.	รูปา.	ญาณ.สัม.	มหัคคต	โลกุตตระ
วิรตีเจ.3 ประกอบได้ในจิต 16/48 ดวงคือ	8	x	x	x	x	8/40
อัปป.เจ.2 " 28 "	8	8	12(3)	x	x	x
ปัญ.เจ.1 " 47/79 "	x	x	x	12	27	8/40

↑ กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต

<u>สรุปสัมปโยคนัย</u> (ยกเจ.-หาจิต) (ต่อ)

คือการยกเจตสิกขึ้นมากล่าวเป็นประธาน แล้วหาจิตเข้าประกอบ

สัมปโยคนัย-อัญญสมานเจตสิก 13

สัพพจิตตสาธารณเจตสิก 7 ดวง แต่ละดวง	ประกอบ	ได้ในจิต	89/121	ดวงคือ	อกุศลจิต 12 อเหตุกจิต 18 กามาวจรโสภณจิต 24 รูปาวจรจิต 15 อรูปาวจรจิต 12 โลกุตตรจิต 8/40
วิตกเจตสิก 1 ดวง	"	ได้ในจิต	55	"	กามจิต 44 (เว้นทวิปัญจวิญญาณจิต 10) ปฐมฌานจิต 11
	"	ไม่ได้	66	"	ทวิปัญจวิญญาณจิต 10 ทุติยฌานจิต 11 ตติยฌานจิต 11 จตุตถฌานจิต 11 ปัญจมฌานจิต 23
วิจารเจตสิก 1 ดวง	"	ได้ในจิต	66	"	กามจิต 44 (เว้นทวิปัญจวิญญาณจิต 10) ปฐมฌานจิต 11 ทุติยฌานจิต 11
	"	ไม่ได้	55	"	ทวิปัญจวิญญาณจิต 10 ตติยฌานจิต 11 จตุตถฌานจิต 11 ปัญจมฌานจิต 23
อธิโมกข์เจตสิก 1 ดวง	"	ได้ในจิต	110	"	กามจิต 43 (เว้นทวิปัญจวิญญาณจิต 10, วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1) รูปาวจรจิต 15 อรูปาวจรจิต 12 โลกุตตรจิต 40
	"	ไม่ได้	11	"	ทวิปัญจวิญญาณจิต 10 วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1
วิริยเจตสิก 1 ดวง	"	ได้ในจิต	105	"	กามจิต 38 (เว้นอเหตุกวิปากจิต 15 ปัญจทวาราวัชชนจิต 1) รูปาวจรจิต 15 อรูปาวจรจิต 12 โลกุตตรจิต 40
	"	ไม่ได้	16	"	อเหตุกวิปากจิต 15 ปัญจทวาราวัชชนจิต 1
ปีติเจตสิก 1 ดวง	"	ได้ในจิต	51	"	กามาวจรโสมนัสสหคตจิต 18 ปฐมฌานจิต 11 ทุติยฌานจิต 11 ตติยฌานจิต 11
	"	ไม่ได้	70	"	โทสมูลจิต 2 กายวิญญาณจิต 2 อุเบกขาสหคตจิต 55 จตุตถฌานจิต 11
ฉันทเจตสิก 1 ดวง	"	ได้ในจิต	101	"	กามจิต 34 (เว้นโมหมูลจิต 2 อเหตุกจิต 18) รูปาวจรจิต 15 อรูปาวจรจิต 12 โลกุตตรจิต 40
	"	ไม่ได้	20	"	โมหมูลจิต 2 อเหตุกจิต 18

สัมปโยคนัย-อกุศลเจตสิก 14

โมจตุกเจตสิก 4 ดวง แต่ละดวง	ประกอบได้ใน	อกุศลจิต 12
โลภเจตสิก 1 ดวง	"	โลภมูลจิต 8
ทิฏฐิเจตสิก 1 ดวง	"	ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4
มานเจตสิก 1 ดวง	"	ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4
โทจตุกเจตสิก 4 ดวง แต่ละดวง	ประกอบได้ใน	โทสมูลจิต 2
ถีทุกเจตสิก 2 ดวง แต่ละดวง	"	อกุศลสสังขาริกจิต 5
วิจิกิจฉาเจตสิก 1 ดวง	"	วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1 หรือโมหมูลจิตดวงที่ 1

สัมปโยคนัย-โสภณเจตสิก 25

โสภณสาธารณเจตสิก 19 ดวง แต่ละดวง	ประกอบได้ในโสภณจิต	59/91	ดวงคือ	กามาวจรโสภณจิต 24 รูปาวจรจิต 15 อรูปาวจรจิต 12 โลกุตตรจิต 8/40
วิรตีเจตสิก 3 ดวง แต่ละดวง	ประกอบได้ในจิต	16/48	ดวงคือ	มหากุศลจิต 8 โลกุตตรจิต 8/40
อัปปมัญญาเจตสิก 2 ดวง แต่ละดวง	ประกอบได้ในจิต	28	ดวงคือ	มหากุศลจิต 8 มหากิริยาจิต 8 รูปาวจรจิต 12 (เว้นรูปาวจรปัญจมฌานจิต 3)
ปัญญาเจตสิก 1 ดวง	ประกอบได้ในจิต	47/79	ดวงคือ	กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต 12 รูปาวจรจิต 15 อรูปาวจรจิต 12 โลกุตตรจิต 8/40

สัมปโยคนัย 16 นัย

หลักการนับนัยต่างๆ ในสัมปโยคนัย

1. **เจตสิก**กลุ่มเดียวกันมี**จิต**มาประกอบเหมือนกัน นับ**เจตสิก**กลุ่มนั้นเป็น 1 นัย เช่น กลุ่มสัพพจิตตสาธารณเจตสิก 7 **เจตสิก**ทั้ง 7 ดวง ประกอบด้วย**จิต**เหมือนกัน จึงนับทั้งกลุ่มเป็น 1 นัย เช่นเดียวกับ โมจตุกเจตสิก 4 โทจตุกเจตสิก 4 ถีทุกเจตสิก 2 โสภณสาธารณเจตสิก 19 วิรตีเจตสิก 3 อัปปมัญญาเจตสิก 2 แต่ละกลุ่มนับเป็น 1 นัย ทั้งสิ้น
2. **เจตสิก**กลุ่มเดียวกัน มี**จิต**มาประกอบจากกลุ่มเดียวกัน แต่จำนวนไม่เท่ากัน ก็ยังคงนับเป็น 1 นัย ได้แก่ กลุ่มโลติกเจตสิก 3 คือ โลภเจตสิก มีจิตประกอบ 8 ดวง แต่ทิฏฐิเจตสิกและมานเจตสิก มีจิตประกอบเพียง 4 ดวง อย่างไรก็ดี **เจตสิก**ทั้ง 3 ดวงนี้ ก็มี**จิต**มาประกอบจากกลุ่มเดียวกัน คือ โลภมูลจิต 8 จึงยังคงนับกลุ่ม โลติกเจตสิก 3 เป็น 1 นัย
3. **เจตสิก**กลุ่มเดียวกัน แต่มี**จิต**ที่มาประกอบต่างกัน นับเป็นคนละนัย ได้แก่ กลุ่มปกิณณกเจตสิก 6 **เจตสิก**ทั้ง 6 ดวงในกลุ่ม มี**จิต**ที่มาประกอบต่างกันทุกดวง จึงนับเป็น 6 นัย

สรุปสัมปโยคนัย มี 16 นัย คือ

อัญญสมานเจตสิก 13	มีสัมปโยคนัย	7	นัย
อกุศลเจตสิก 14	มีสัมปโยคนัย	5	นัย
โสภณเจตสิก 25	มีสัมปโยคนัย	4	นัย
รวมเป็นสัมปโยคนัย		16	นัย

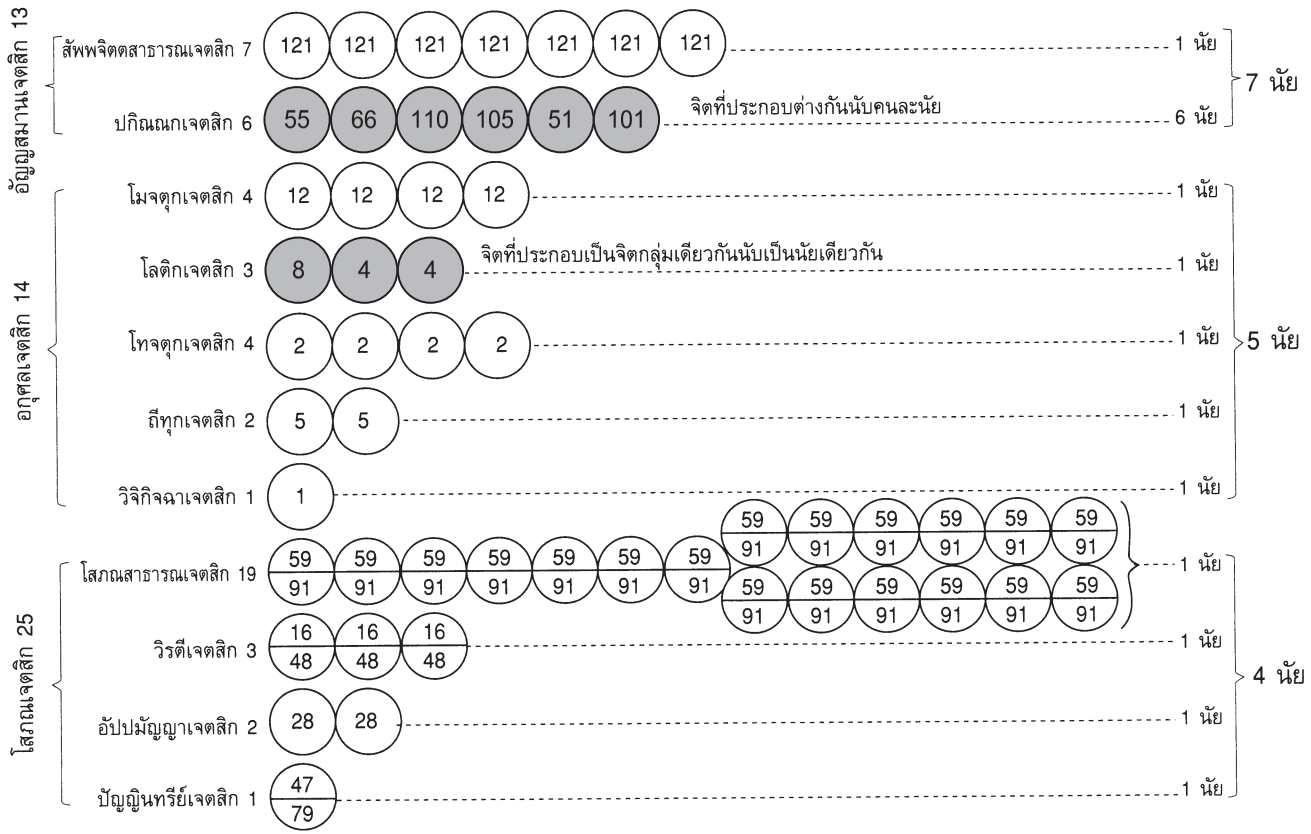

หลักสำคัญของสังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.)

สังคหนัย คือ การยกจิตขึ้นมากล่าวเป็นประธาน แล้วหาเจตสิกเข้าประกอบ

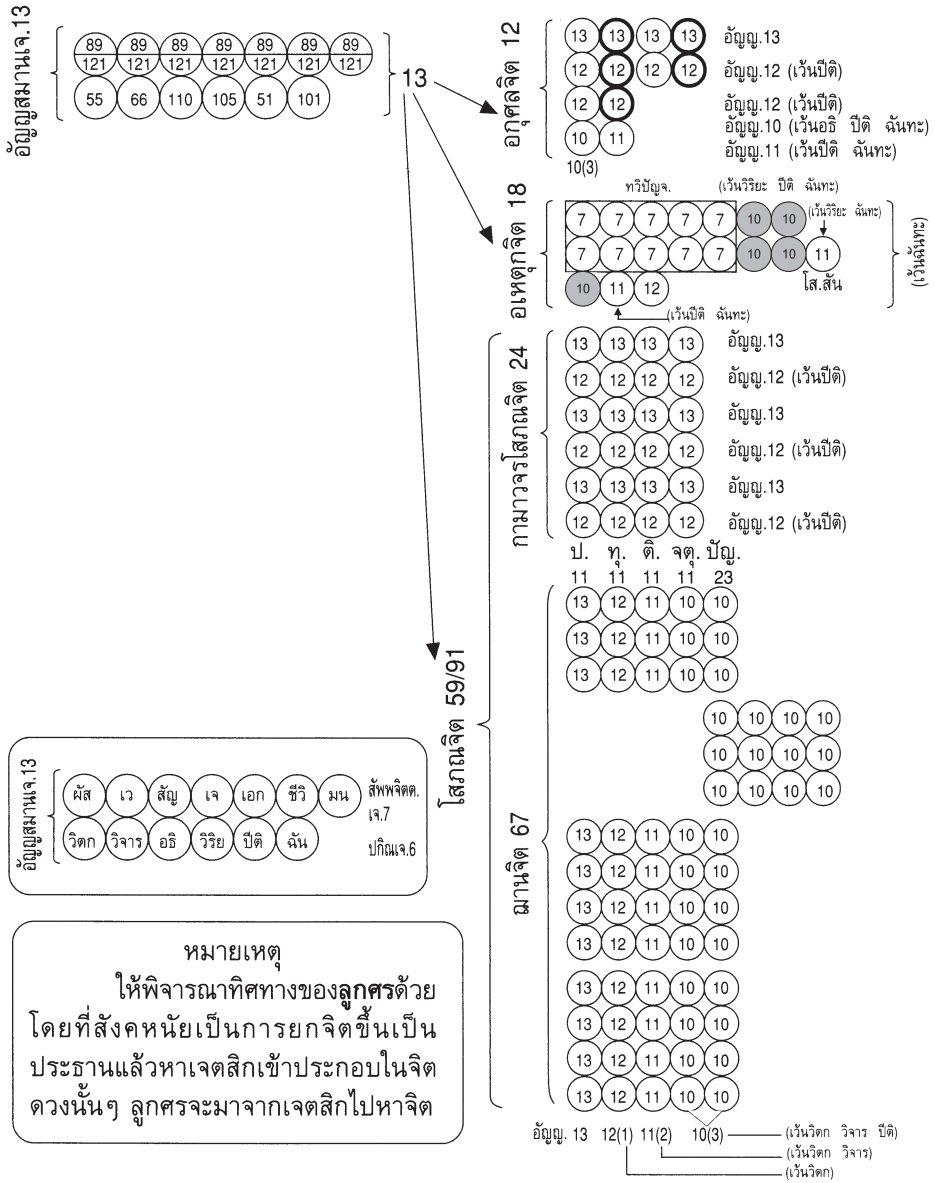

หมายเหตุ

ให้พิจารณาทิศทางของ**ลูกศร**ด้วย โดยที่สังคหนัยเป็นการยกจิตขึ้นเป็นประธานแล้วหาเจตสิกเข้าประกอบในจิตดวงนั้นๆ ลูกศรจะมาจากเจตสิกไปหาจิต

หลักในอัญญสมานเจตสิก 13

1. จิตกลุ่ม 8 ดวง ได้แก่ โลภมูลจิต 8, มหากุศลจิต 8, มหาวิปากจิต 8, มหากิริยาจิต 8 มีอัญญสมานเจตสิกประกอบโดยมีหลักดังนี้

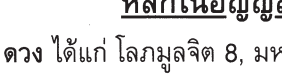

2. กลุ่มอกุศลจิต 12 มีอัญญสมานเจตสิกประกอบโดยมีหลักดังนี้

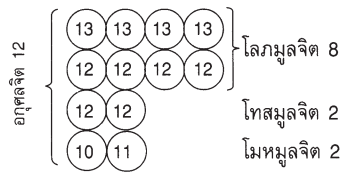

- **โทสมูลจิต 2**
  อัญญ. มา 12 (เว้นปีติ)
- **โมหมูลจิต 2**
  โมหมูลจิตดวงที่ 1 (วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1)
  อัญญ. มา 10 (เว้นอธิโมกข์ ปีติ ฉันทะ)
  โมหมูลจิตดวงที่ 2 (อุทธัจจสัมปยุตตจิต 1)
  อัญญ. มา 11 (เว้นปีติ ฉันทะ)

3. กลุ่มอเหตุกจิต 18 มีอัญญสมานเจตสิกประกอบโดยมีหลักดังนี้

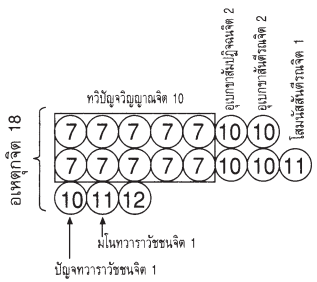

- กลุ่มอเหตุกจิต 18 อัญญ. มาสูงสุด 12 (เว้นฉันทะ)
- โสมนัสสันตีรณจิต 1 อัญญ. มา 11 (เว้นวิริยะ ฉันทะ)
- มโนทวาราวัชชจิต 1 อัญญ. มา 11 (เว้นปีติ ฉันทะ)
- อุเบกขาสัมปฏิจฉนจิต 2 อุเบกขาสันตีรณจิต 2 ปัญจทวาราวัชชนจิต 1
  อัญญ. มา 10 (เว้นวิริยะ ปีติ ฉันทะ)
- ทวิ.10 มาเฉพาะสัพพจิตตสาธารณเจตสิก 7

4. กลุ่มฌานจิต 67 มีอัญญสมานเจตสิกประกอบโดยมีหลักดังนี้

- ปฐมฌานจิต 11 อัญญ. มา 13 ทั้งหมด
- ทุติยฌานจิต 11 อัญญ. มา 12 (เว้นวิตก)
- ตติยฌานจิต 11 อัญญ. มา 11 (เว้นวิตก วิจาร)
- จตุตถฌานจิต 11
- ปัญจมฌานจิต 23

  } อัญญ. มา 10 (เว้นวิตก วิจาร ปีติ)

หลักสำคัญของสังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) (ต่อ)

หลักในอกุศลเจตสิก 14

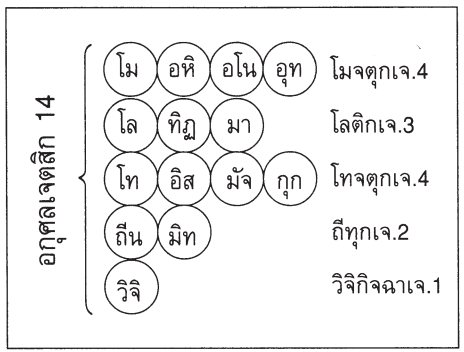

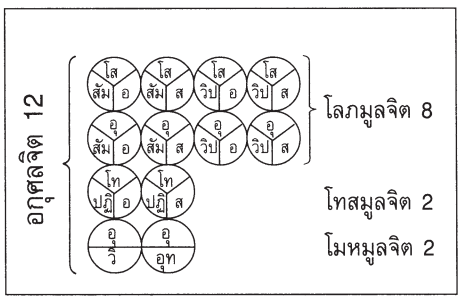

อกุศลเจตสิก 14 ประกอบในอกุศลจิต 12 โดยมีหลักคิดดังนี้

1. โมจตุกเจตสิก 4
ทั้ง 4 ดวง
ประกอบได้ใน
อกุศลจิต 12 ทั้งหมด

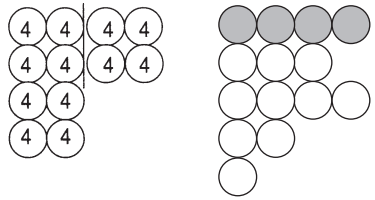

2. โลภเจตสิก 1
ประกอบได้
ในโลภมูลจิต 8

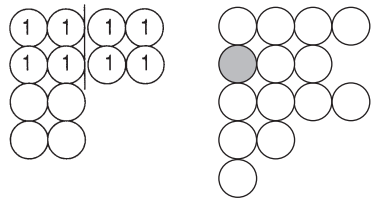

ทิฏฐิเจตสิก 1
ประกอบได้ใน
ทิฏจิคตสัมปยุตตจิต 4

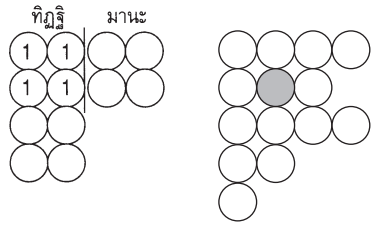

มานเจตสิก 1
ประกอบได้ใน
ทิฏจิคตวิปปยุตตจิต 4

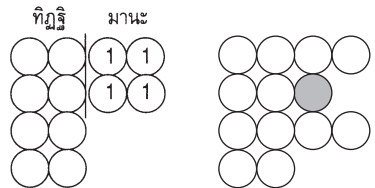

3. โทจตุกเจตสิก 4 ทั้ง 4 ดวง
ประกอบได้ในโทสมูลจิต 2 ดวง
ไม่ประกอบในโลภมูลจิต
(โลภะไม่เกี่ยวกับโทสะ)

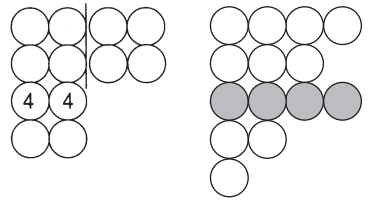

4. ถีทุกเจตสิก ทั้ง 2 ดวง
ประกอบได้ใน
อกุศลสสังขาริกจิต 5

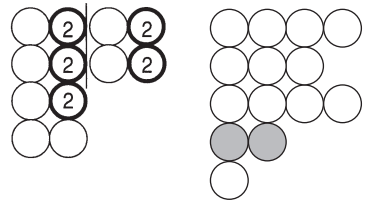

5. วิจิกิจฉาเจตสิก 1
ประกอบใน
วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1
หรือโมหมูลจิต ดวงที่ 1

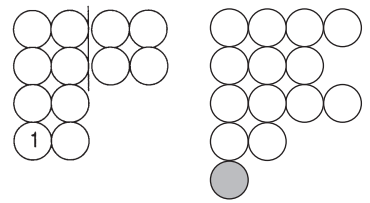

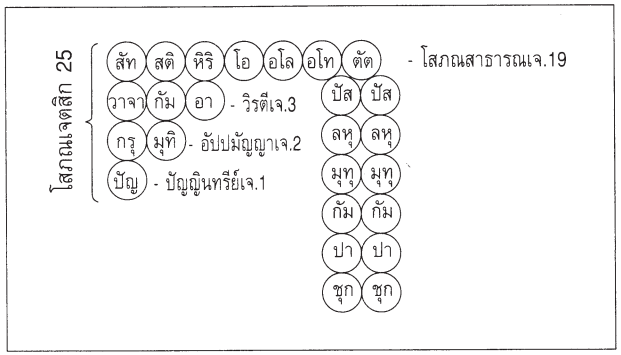

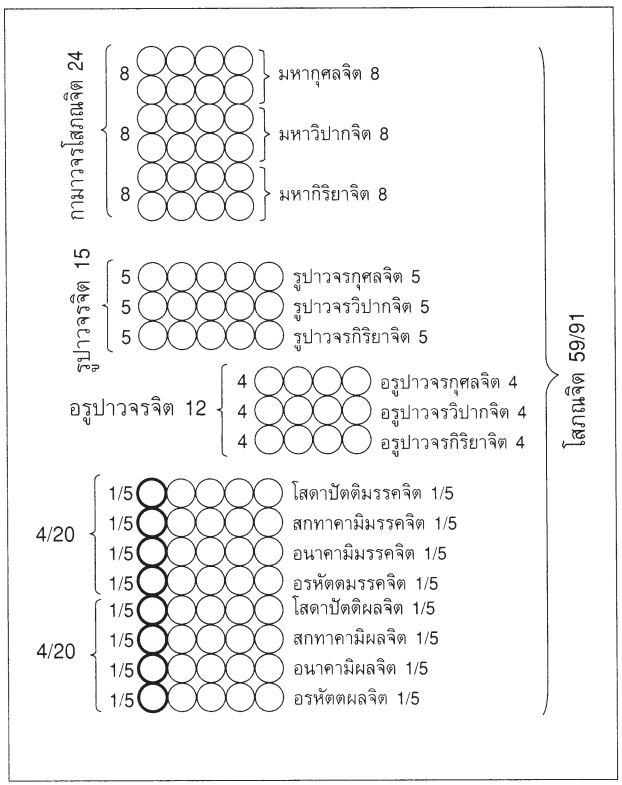

หลักสำคัญของสังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) (ต่อ)

หลักในโสภณเจตสิก 25

โสภณเจ.25 ประกอบในโสภณจิต 59/91 โดยมีหลักคิดดังนี้

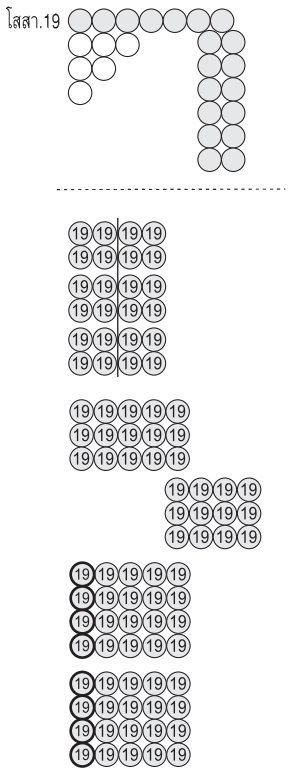

โสภณสาธารณเจตสิก
ทั้ง 19 ดวง
ประกอบได้ใน
โสภณจิต 59/91 ดวงคือ
กามาวจรโสภณจิต 24
มหัคคตจิต 27
โลกุตตรจิต 8/40

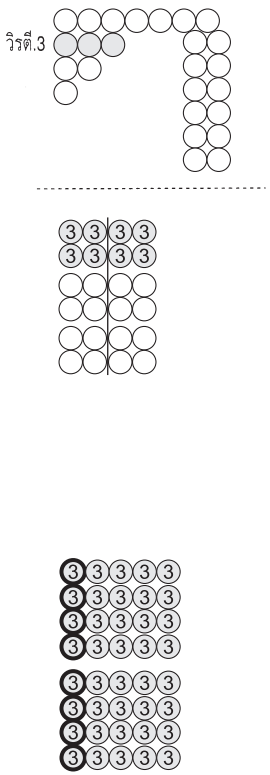

วิรตีเจตสิก ทั้ง 3 ดวง
ประกอบได้ใน
มหากุศลจิต 8
โลกุตตรจิต **8**/40

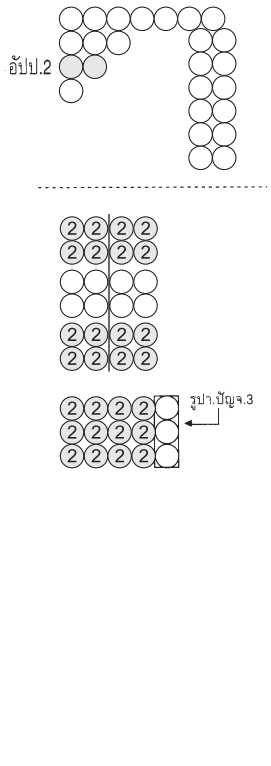

อัปปมัญญาเจตสิก 2
ประกอบได้ใน
มหากุศลจิต 8
มหากิริยาจิต 8
รูปาวจรจิต 12
(เว้นรูปาวจรปัญจมฌานจิต 3)

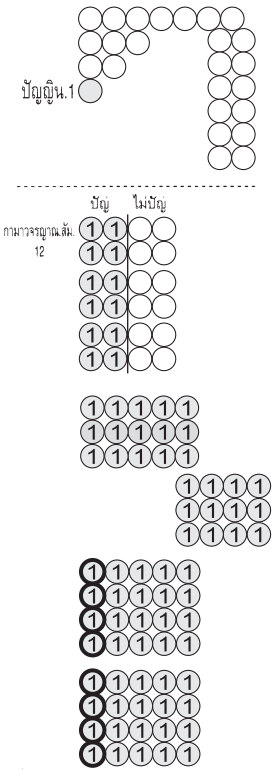

ปัญญาเจตสิก 1
ประกอบได้ใน
กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต 12
มหัคคตจิต 27
โลกุตตรจิต 8/40

สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.)

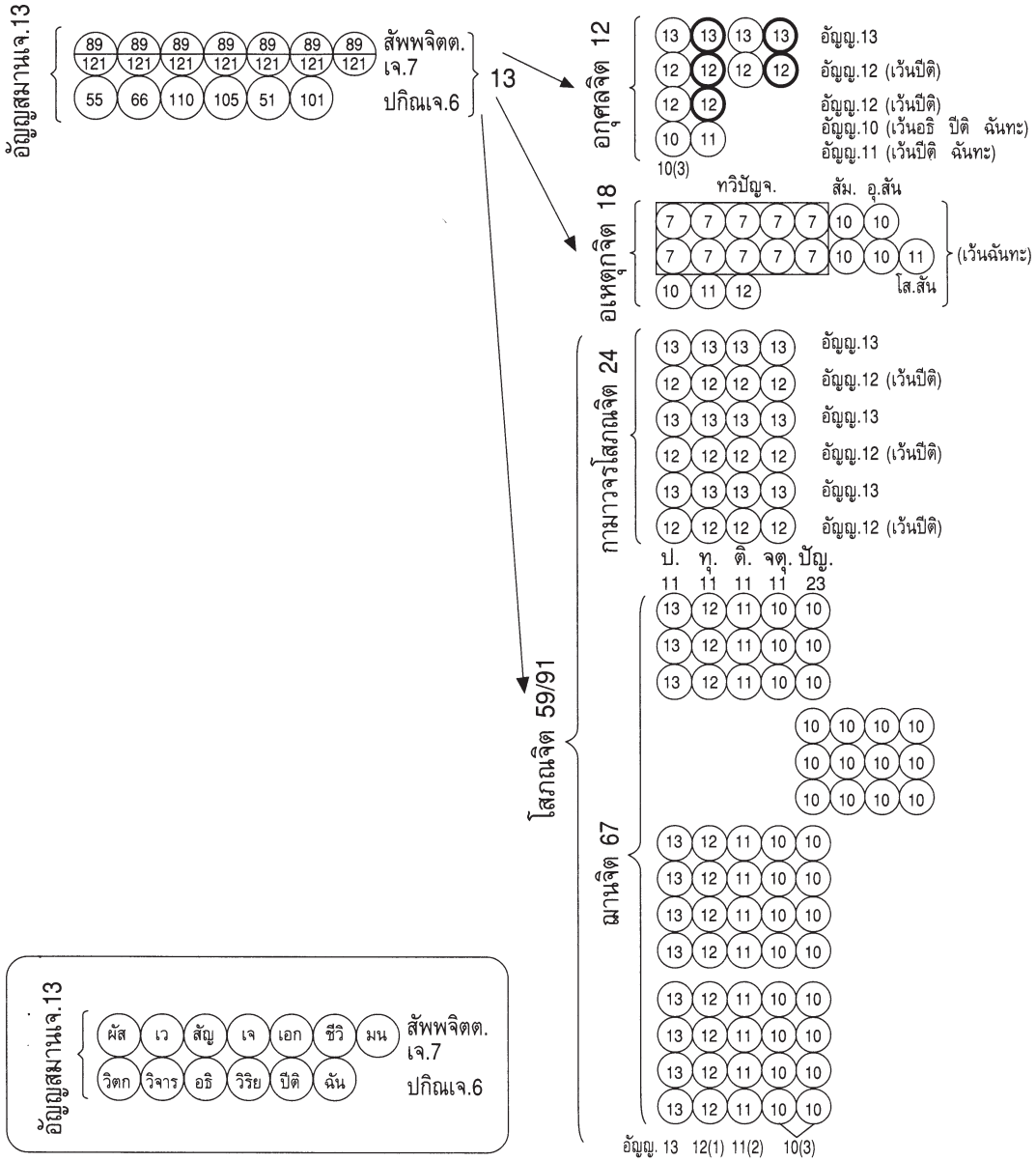

..... อัญญสมานเจตสิก 13 ในจิต 89/121 .....

อกุศลจิต 12

โลภมูลจิต	บน 4	อัญญ.ประกอบได้ 13
	ล่าง 4	อัญญ.ประกอบได้ 12 (เว้นปีติ)
โทสมูลจิต		อัญญ.ประกอบได้ 12 (เว้นปีติ)
โมหมูลจิต	ดวง 1	อัญญ.ประกอบได้ 10 (เว้นอธิโมกข์ ปีติ ฉันทะ)
	ดวง 2	อัญญ.ประกอบได้ 11 (เว้นปีติ ฉันทะ)

อเหตุกจิต 18

อเหตุกวิปากจิต 15

- ทวิปัญจวิญญาณจิต 10	สัพพจิตต.ประกอบได้ 7
- สัมปฏิจฉนจิต 2	อัญญ.ประกอบได้ 10 (เว้นวิริยะ ปีติ ฉันทะ)
- อุเบกขาสันตีรณจิต 2	อัญญ.ประกอบได้ 10 (เว้นวิริยะ ปีติ ฉันทะ)
- โสมนัสสันตีรณจิต 1	อัญญ.ประกอบได้ 11 (เว้นวิริยะ ฉันทะ)

อเหตุกกิริยาจิต 3

- ปัญจทวาราวัชชนจิต 1	อัญญ.ประกอบได้ 10 (เว้นวิริยะ ปีติ ฉันทะ)
- มโนทวาราวัชชนจิต 1	อัญญ.ประกอบได้ 11 (เว้นปีติ ฉันทะ)
- หสิตุปปาทจิต 1	อัญญ.ประกอบได้ 12 (เว้นฉันทะ)

โสภณจิต 59/91

กามาวจรโสภณจิต 24

มหากุศลจิต 8, มหาวิปากจิต 8, มหากิริยาจิต 8

บน 4 อัญญ.ประกอบได้ 13

ล่าง 4 อัญญ.ประกอบได้ 12 (เว้นปีติ)

ฌานจิต 67	ปฐมฌานจิต 11	อัญญ.ประกอบได้ 13
	ทุติยฌานจิต 11	อัญญ.ประกอบได้ 12 (เว้นวิตก)
	ตติยฌานจิต 11	อัญญ.ประกอบได้ 11 (เว้นวิตก วิจาร)
	จตุตถฌานจิต 11	อัญญ.ประกอบได้ 10 (เว้นวิตก วิจาร ปีติ)
	ปัญจมฌานจิต 23	อัญญ.ประกอบได้ 10 (เว้นวิตก วิจาร ปีติ)

สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) (ต่อ)

อัญญสมานเจตสิก 13 + อกุศลเจตสิก 14 ใน อกุศลจิต 12

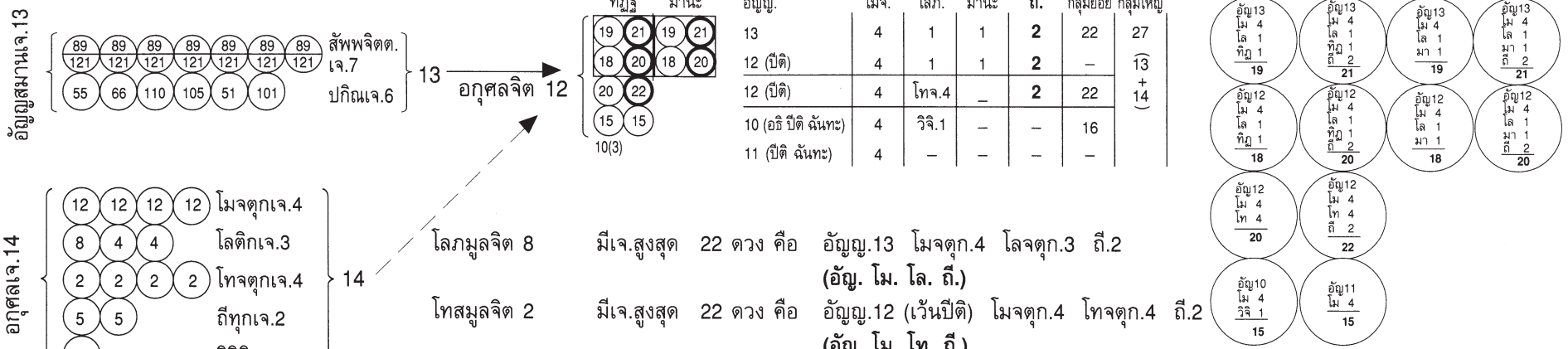

อัญญ.	โมจ.	โลภ.	ทิฏฐิ มานะ	ถี.	เจ.สูงสุด กลุ่มย่อย	เจ.สูงสุด กลุ่มใหญ่
13	4	1	1	**2**	22	27
12 (ปีติ)	4	1	1	**2**	–	13
12 (ปีติ)	4	โทจ.4	–	**2**	22	+ 14
10 (อธิ ปีติ ฉันทะ)	4	วิจิ.1	–	–	16	
11 (ปีติ ฉันทะ)	4	–	–	–	–	

โลภมูลจิต 8 มีเจ.สูงสุด 22 ดวง คือ อัญญ.13 โมจตุก.4 โลจตุก.3 ถี.2 **(อัญ. โม. โล. ถี.)**

โทสมูลจิต 2 มีเจ.สูงสุด 22 ดวง คือ อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจตุก.4 โทจตุก.4 ถี.2 **(อัญ. โม. โท. ถี.)**

โมหมูลจิต 2 มีเจ.สูงสุด 16 ดวง คือ อัญญ.11 (เว้นปีติ ฉันทะ) โมจตุก.4 วิจิ.1 **(อัญ. โม. วิ.)**

กลุ่มอกุศลจิต 12 มีเจ.สูงสุด 27 ดวง คือ อัญญ.13 อกุศลเจ.14

อัญญสมานเจตสิก 13 ใน อเหตุกจิต 18

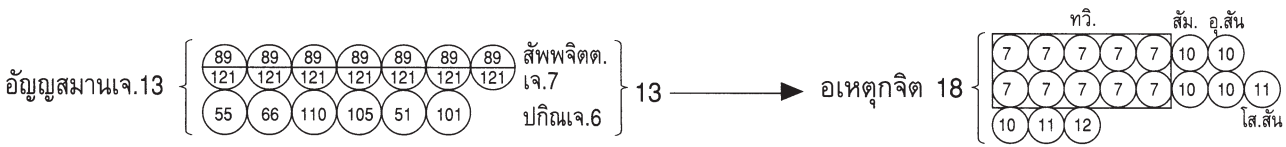

อเหตุกจิต 18

อเหตุกวิปากจิต 15

1. ทวิปัญจวิญญาณจิต 10 สัพพจิตตสาธารณเจตสิกประกอบได้ 7
2. สัมปฏิจฉนจิต 2 อัญญสมานเจตสิกประกอบได้ 10 (เว้นวิริยะ ปีติ ฉันทะ)
3. อุเบกขาสันตีรณจิต 2 " 10 (เว้นวิริยะ ปีติ ฉันทะ)
4. โสมนัสสันตีรณจิต 1 " 11 (เว้นวิริยะ ฉันทะ)

อเหตุกกิริยาจิต 3

ปัญจทวาราวัชชนจิต 1 อัญญสมานเจตสิกประกอบได้ 10 (เว้นวิริยะ ปีติ ฉันทะ)

มโนทวาราวัชชนจิต 1 " 11 (เว้นปีติ ฉันทะ)

หสิตุปปาทจิต 1 " 12 (เว้นฉันทะ)

สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) (ต่อ)

อัญญสมานเจตสิก 13 + โสภณเจตสิก 25 ใน โสภณจิต 59/91

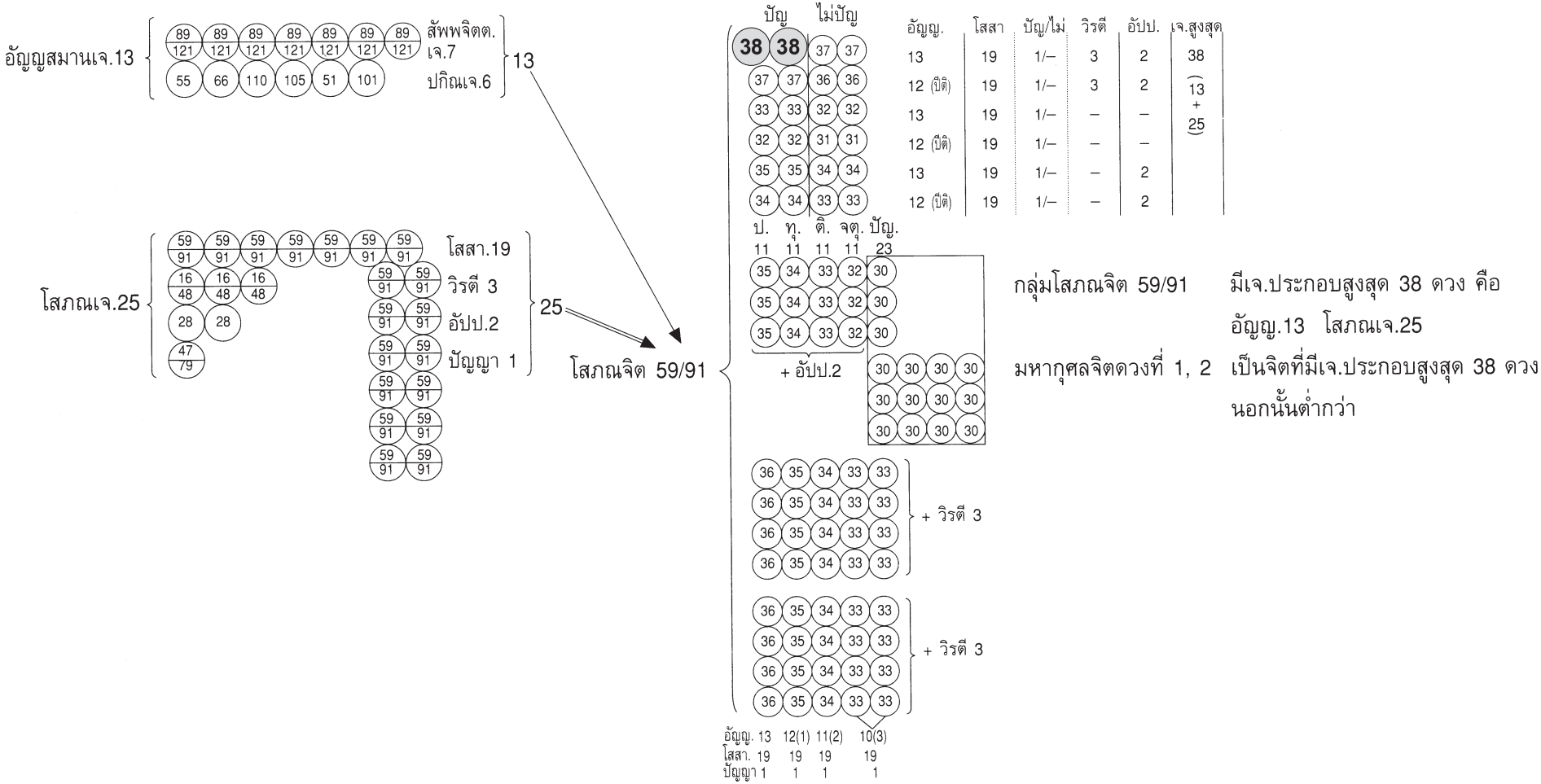

กลุ่มโสภณจิต 59/91 มีเจ.ประกอบสูงสุด 38 ดวง คือ อัญญ.13 โสภณเจ.25

มหากุศลจิตดวงที่ 1, 2 เป็นจิตที่มีเจ.ประกอบสูงสุด 38 ดวง นอกนั้นต่ำกว่า

รวมสังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.)

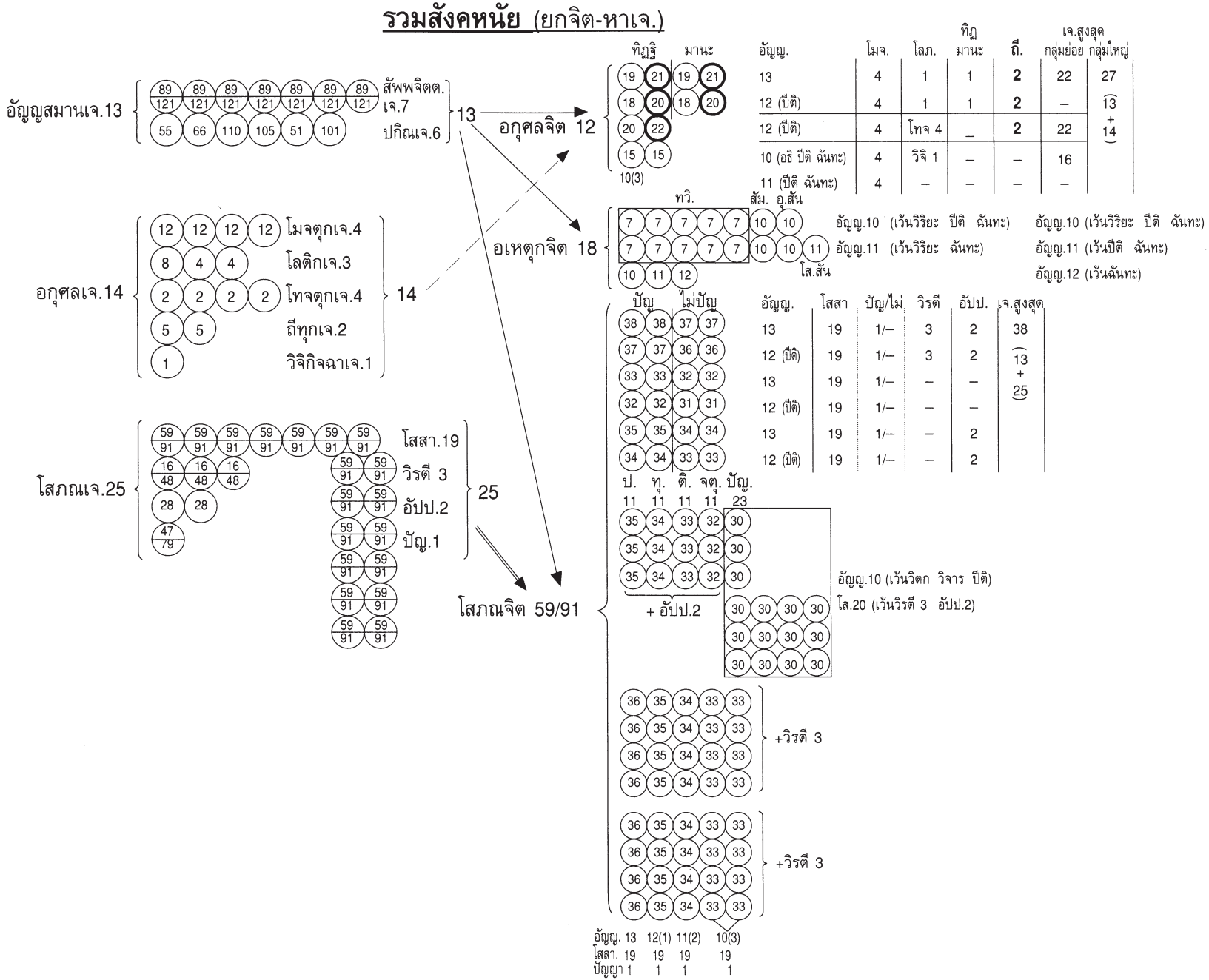

อัญญ.	โมจ.	โลภ.	ทิฏ มานะ	ถี.	เจ.สูงสุด กลุ่มย่อย	กลุ่มใหญ่
13	4	1	1	2	22	27
12 (ปีติ)	4	1	1	2	–	13 + 14
12 (ปีติ)	4	โทจ 4	_	2	22	
10 (อธิ ปีติ ฉันทะ)	4	วิจิ 1	–	–	16	
11 (ปีติ ฉันทะ)	4	–	–	–	–	

อัญญ.10 (เว้นวิริยะ ปีติ ฉันทะ)
อัญญ.11 (เว้นวิริยะ ฉันทะ)

อัญญ.10 (เว้นวิริยะ ปีติ ฉันทะ)
อัญญ.11 (เว้นปีติ ฉันทะ)
อัญญ.12 (เว้นฉันทะ)

อัญญ.	โสสา	ปัญ/ไม่	วิรตี	อัปป.	เจ.สูงสุด
13	19	1/–	3	2	38
12 (ปีติ)	19	1/–	3	2	13 + 25
13	19	1/–	–	–	
12 (ปีติ)	19	1/–	–	–	
13	19	1/–	–	2	
12 (ปีติ)	19	1/–	–	2	

อัญญ.10 (เว้นวิตก วิจาร ปีติ)
โส.20 (เว้นวิรตี 3 อัปป.2)

เจตสิกประกอบสูงสุด ในฌานจิต 67

..... ฌานจิต 67 (รูปาวจรจิต 15 + อรูปาวจรจิต 12 + โลกุตตรจิต 40) คือ ป.11, ทุ.11, ติ.11, จตุ.11 ปัญ.23 .....

หาเจตสิกที่เข้ามาประกอบสูงสุดในฌานจิตแต่ละฌาน ให้นับเจตสิกที่เข้ามาประกอบที่ไม่ซ้ำกัน

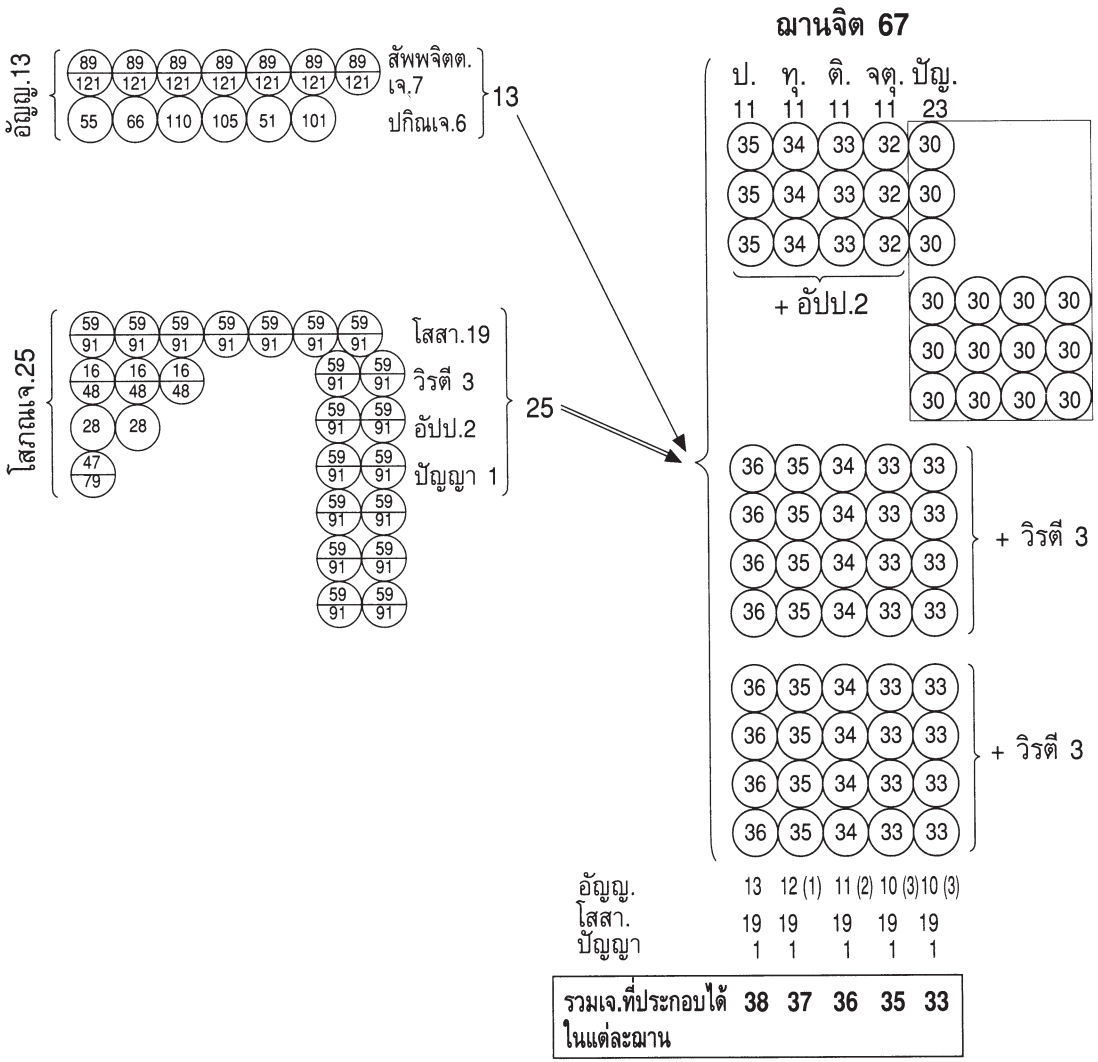

วิธีหาเจตสิกประกอบสูงสุดในฌานจิต 67

		ป.11	ทุ.11	ติ.11	จตุ.11	ปัญ.23
รูปาวจรจิต 15	อัญญ.	13	12 (1)	11 (2)	10 (3)	10 (3)
	โสสา	19	19	19	19	19
	อัปป.	**2**	**2**	**2**	**2**	**-**
	ปัญญา	1	1	1	1	1
	รวม	**35**	**34**	**33**	**32**	**30**
อรูปาวจรจิต 12	อัญญ.	-	-	-	-	10 (3)
	โสสา	-	-	-	-	19
	ปัญญา	-	-	-	-	1
	รวม	**-**	**-**	**-**	**-**	**30**
โลกุตตรจิต 40	อัญญ.	~~13~~	~~12~~ (1)	~~11~~ (2)	~~10~~ (3)	~~10~~ (3)
	โสสา	~~19~~	~~19~~	~~19~~	~~19~~	~~19~~
	วิรตี	**3**	**3**	**3**	**3**	**3**
	ปัญญา	~~1~~	~~1~~	~~1~~	~~1~~	~~1~~
	รวม	**36**	**35**	**34**	**33**	**33**

		ป.11	ทุ.11	ติ.11	จตุ.11	ปัญ.23
เจ.ประกอบสูงสุด ในฌานจิต 67	อัญญ.	**13**	**12 (1)**	**11 (2)**	**10 (3)**	**10 (3)**
	โสสา	**19**	**19**	**19**	**19**	**19**
	วิรตี	**3**	**3**	**3**	**3**	**3**
	อัปป.	**2**	**2**	**2**	**2**	**-**
	ปัญญา	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**
	รวม	**38**	**37**	**36**	**35**	**33**

สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) - อกุศลจิต 12

โลภมูลจิต 8

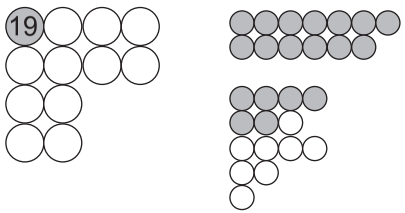

โลภมูลจิต ดวงที่ 1
มีเจ.ประกอบได้ 19 ดวงคือ
อัญญ.13 โมจ.4
โลภ.1 ทิฏ.1

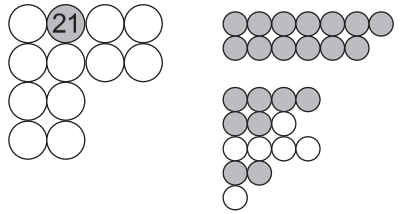

โลภมูลจิต ดวงที่ 2
มีเจ.ประกอบได้ 21 ดวงคือ
อัญญ.13 โมจ.4
โลภ.1 ทิฏ.1 ถี.2

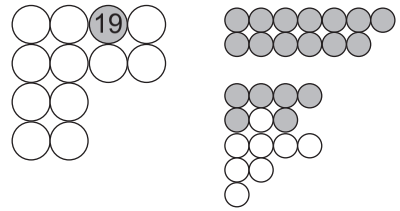

โลภมูลจิต ดวงที่ 3
มีเจ.ประกอบได้ 19 ดวงคือ
อัญญ.13 โมจ.4
โลภ.1 มาน.1

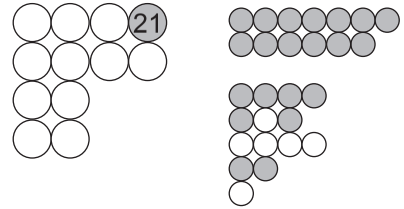

โลภมูลจิต ดวงที่ 4
มีเจ.ประกอบได้ 21 ดวงคือ
อัญญ.13 โมจ.4
โลภ.1 มาน.1 ถี.2

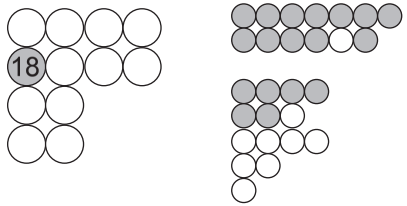

โลภมูลจิต ดวงที่ 5
มีเจ.ประกอบได้ 18 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจ.4
โลภ.1 ทิฏ.1

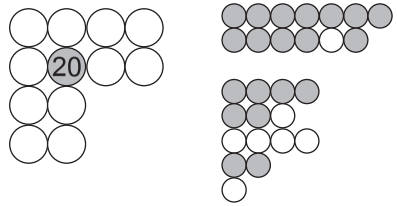

โลภมูลจิต ดวงที่ 6
มีเจ.ประกอบได้ 20 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจ.4
โลภ.1 ทิฏ.1 ถี.2

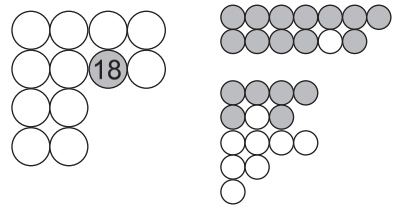

โลภมูลจิต ดวงที่ 7
มีเจ.ประกอบได้ 18 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจ.4
โลภ.1 มาน.1

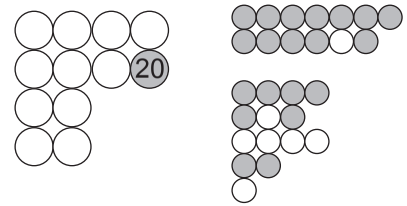

โลภมูลจิต ดวงที่ 8
มีเจ.ประกอบได้ 20 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจ.4
โลภ.1 มาน.1 ถี.2

สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) - อกุศลจิต 12 (ต่อ)

โทสมูลจิต 2

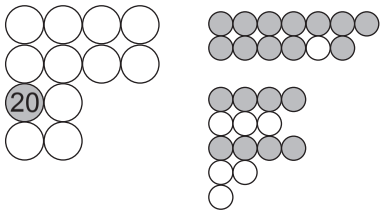

โทสมูลจิต ดวงที่ 1
มีเจ.ประกอบได้ 20 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ)
โมจ.4 โทจ.4

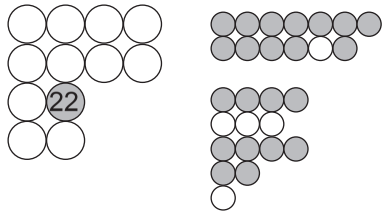

โทสมูลจิต ดวงที่ 2
มีเจ.ประกอบได้ 22 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ)
โมจ.4 โทจ.4 ถี.2

โมหมูลจิต 2

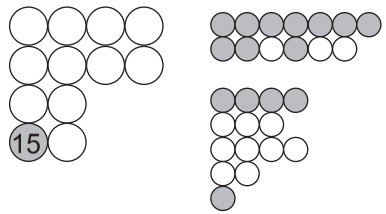

โมหมูลจิต ดวงที่ 1
มีเจ.ประกอบได้ 15 ดวง คือ
อัญญ.10 (เว้นอธิโมกข์ ปีติ ฉันทะ)
โมจ.4 วิจิ.1

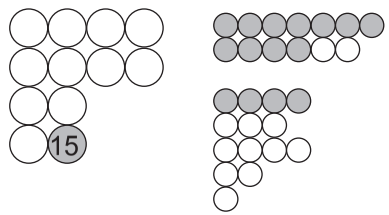

โมหมูลจิต ดวงที่ 2
มีเจ.ประกอบได้ 15 ดวงคือ
อัญญ.11 (เว้นปีติ ฉันทะ)
โมจ.4

อเหตุกจิต 18

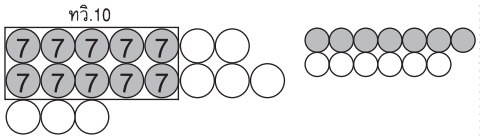

ทวิปัญจวิญญาณจิต 10
มีเจ.ประกอบได้ 7 ดวงคือ
สัพพจิตตสาธารณเจ.7
ทวิ.10 มีเจ.ประกอบน้อยที่สุด
ในอเหตุกจิต 18

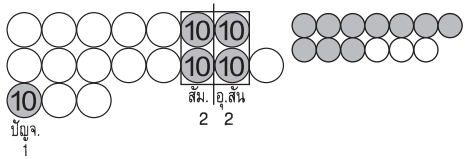

สัมปฏิจฉนจิต 2 อุเบกขาสันตีรณจิต 2
ปัญจทวาราวัชชนจิต 1 รวม 5 ดวงนี้
มีเจ.ประกอบได้ 10 ดวงคือ
อัญญ.10 (เว้นวิริยะ ปีติ ฉันทะ)

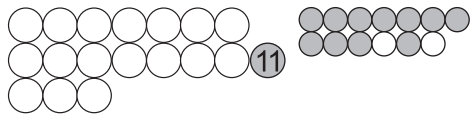

โสมนัสสันตีรณจิต 1
มีเจ.ประกอบได้ 11 ดวงคือ
อัญญ.11 (เว้นวิริยะ ฉันทะ)

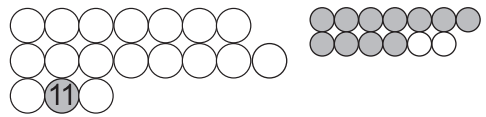

มโนทวาราวัชชนจิต 1
มีเจ.ประกอบได้ 11 ดวงคือ
อัญญ.11 (เว้นปีติ ฉันทะ)

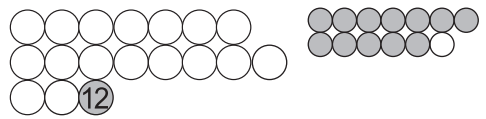

หสิตุปปาทจิต 1
มีเจ.ประกอบได้ 12 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นฉันทะ)
หสิ.1 มีเจ.ประกอบมากที่สุด ในอเหตุกจิต 18

สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ) - กามาวจรโสภณจิต 24

มหากุศลจิต 8

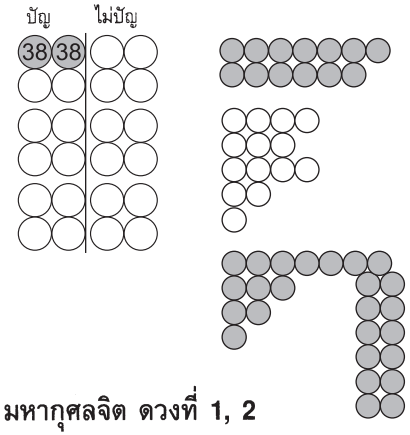

มหากุศลจิต ดวงที่ 1, 2
มีเจ.ประกอบได้ 38 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.25

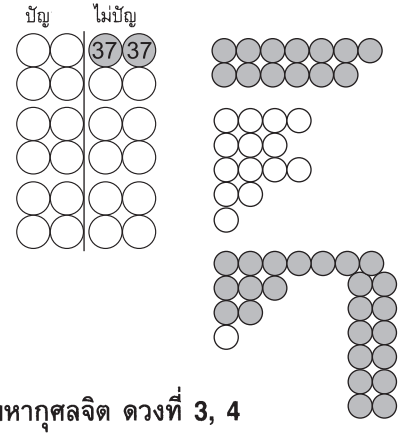

มหากุศลจิต ดวงที่ 3, 4
มีเจ.ประกอบได้ 37 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.24 (เว้นปัญญา.)

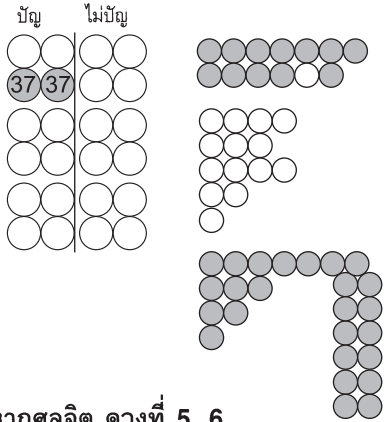

มหากุศลจิต ดวงที่ 5, 6
มีเจ.ประกอบได้ 37 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) โสภณ.25

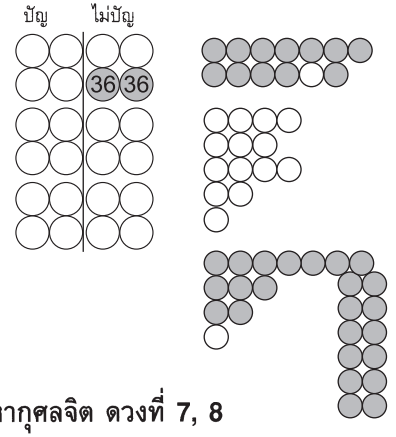

มหากุศลจิต ดวงที่ 7, 8
มีเจ.ประกอบได้ 36 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) โสภณ.24 (เว้นปัญญา.1)

มหาวิปากจิต 8

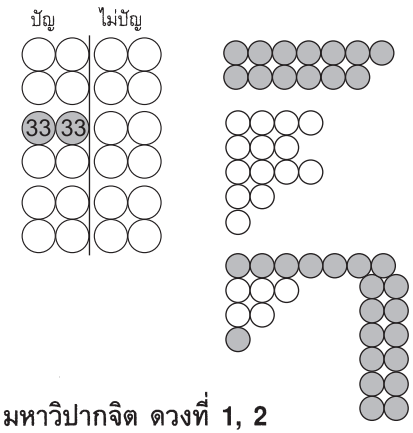

มหาวิปากจิต ดวงที่ 1, 2
มีเจ.ประกอบได้ 33 ดวงคือ
อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา.1

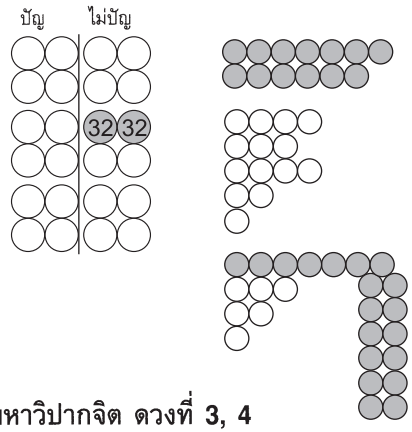

มหาวิปากจิต ดวงที่ 3, 4
มีเจ.ประกอบได้ 32 ดวงคือ
อัญญ.13 โสสา.19

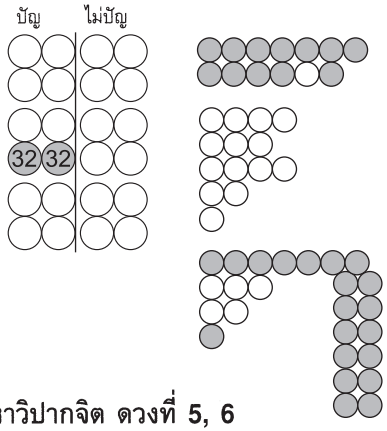

มหาวิปากจิต ดวงที่ 5, 6
มีเจ.ประกอบได้ 32 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) โสสา.19
ปัญญา.1

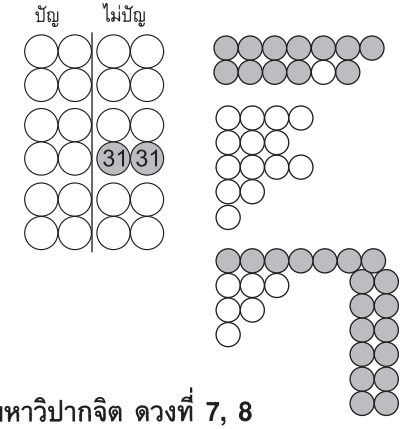

มหาวิปากจิต ดวงที่ 7, 8
มีเจ.ประกอบได้ 31 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) โสสา.19

สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) - กามาวจรโสภณจิต 24 (ต่อ)

มหากิริยาจิต 8

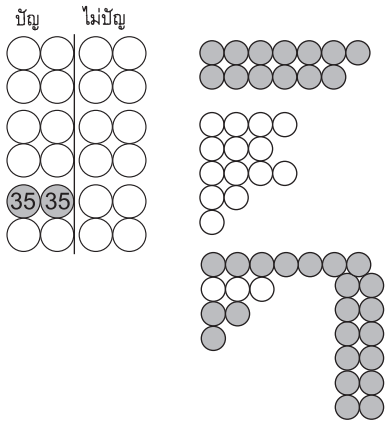

มหากิริยาจิต ดวงที่ 1, 2
มีเจ.ประกอบได้ 35 ดวงคือ
อัญญ.13
โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

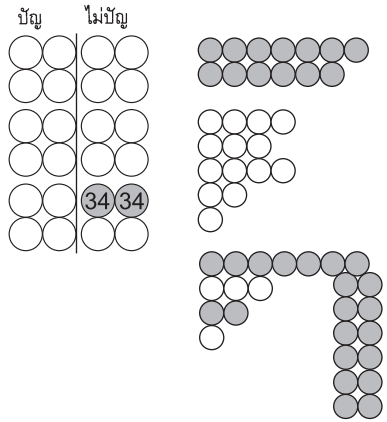

มหากิริยาจิต ดวงที่ 3, 4
มีเจ.ประกอบได้ 34 ดวงคือ
อัญญ.13
โสภณ.21 (เว้นวิรตี.3 ปัญญา.1)

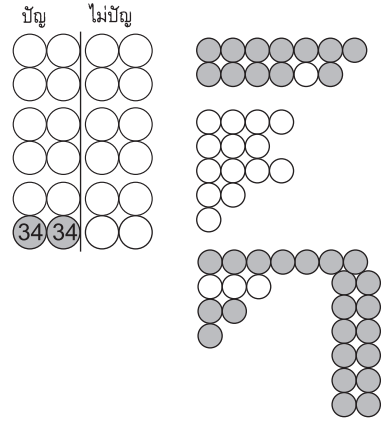

มหากิริยาจิต ดวงที่ 5, 6
มีเจ.ประกอบได้ 34 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ)
โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

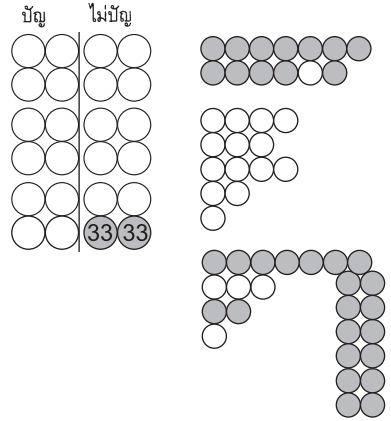

มหากิริยาจิต ดวงที่ 7, 8
มีเจ.ประกอบได้ 33 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ)
โสภณ.21 (เว้นวิรตี.3 ปัญญา.1)

สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) - มหัคคตจิต 27

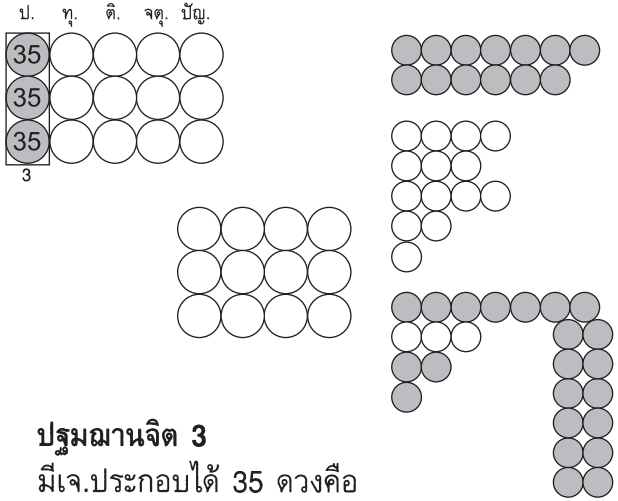

ปฐมฌานจิต 3
มีเจ.ประกอบได้ 35 ดวงคือ
อัญญ.13
โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

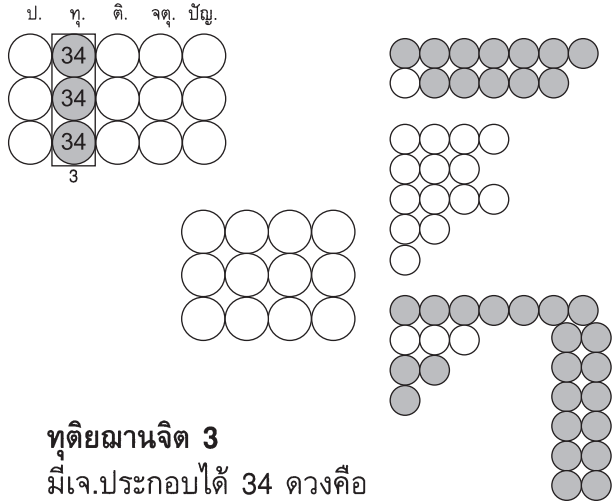

ทุติยฌานจิต 3
มีเจ.ประกอบได้ 34 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นวิตก)
โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

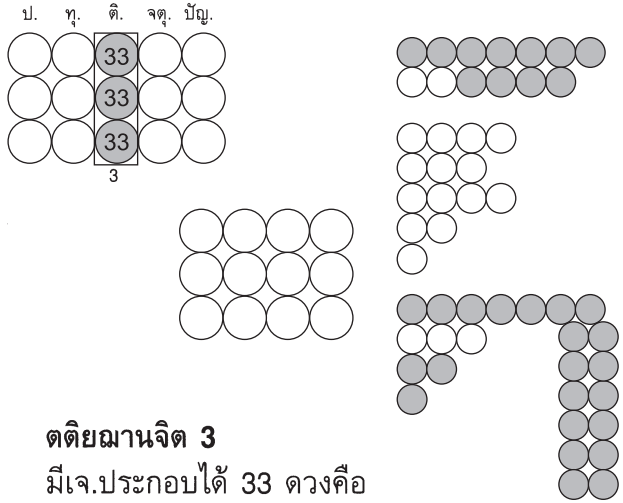

ตติยฌานจิต 3
มีเจ.ประกอบได้ 33 ดวงคือ
อัญญ.11 (เว้นวิตก วิจาร)
โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

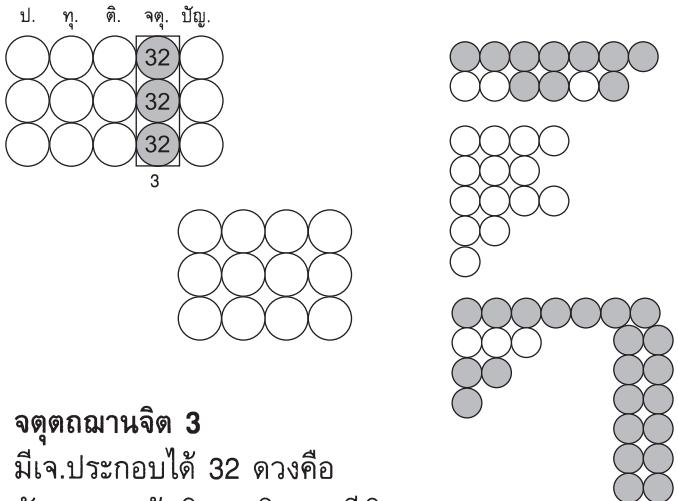

จตุตถฌานจิต 3
มีเจ.ประกอบได้ 32 ดวงคือ
อัญญ.10 (เว้นวิตก วิจาร ปีติ)
โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

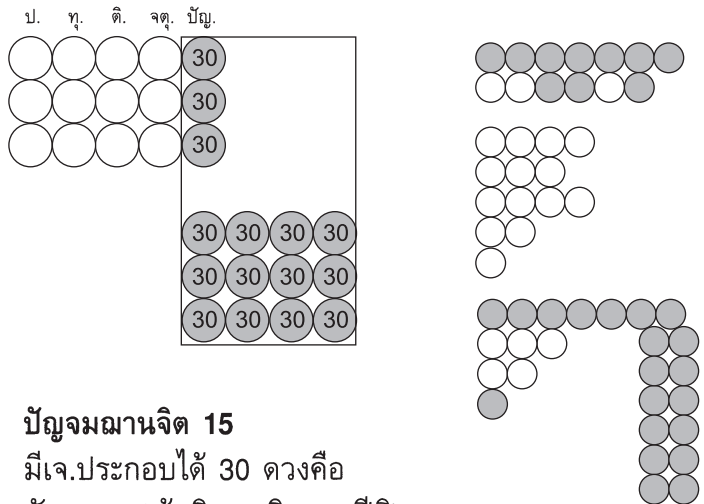

ปัญจมฌานจิต 15
มีเจ.ประกอบได้ 30 ดวงคือ
อัญญ.10 (เว้นวิตก วิจาร ปีติ)
โสภณ.20 (เว้นวิรตี.3 อัปป.2)

สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) - โลกุตตรจิต 40

ปฐมฌานจิต 8
มีเจ.ประกอบได้ 36 ดวงคือ
อัญญ.13
โสภณ.23 (เว้นอัปป.2)

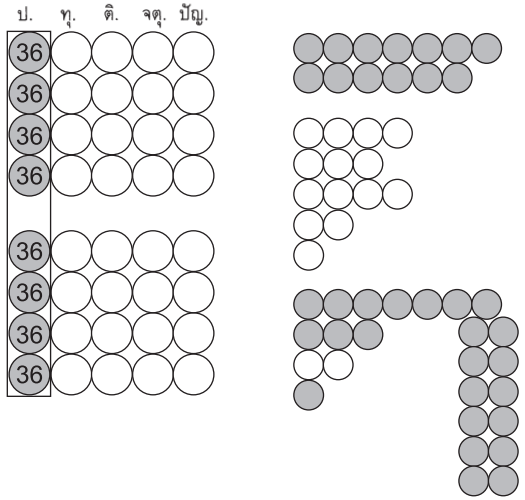

ทุติยฌานจิต 8
มีเจ.ประกอบได้ 35 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นวิตก)
โสภณ.23 (เว้นอัปป.2)

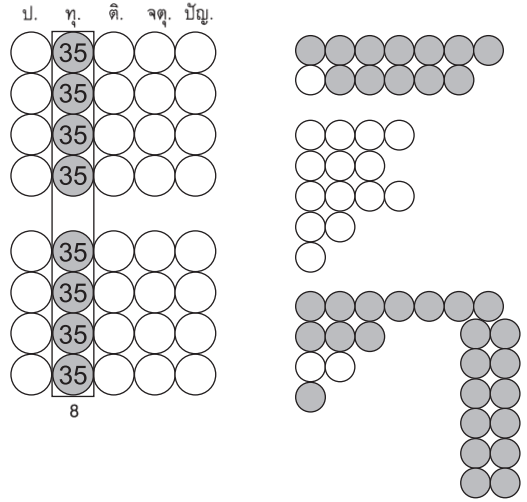

ตติยฌานจิต 8
มีเจ.ประกอบได้ 34 ดวงคือ
อัญญ.11 (เว้นวิตก วิจาร)
โสภณ.23 (เว้นอัปป.2)

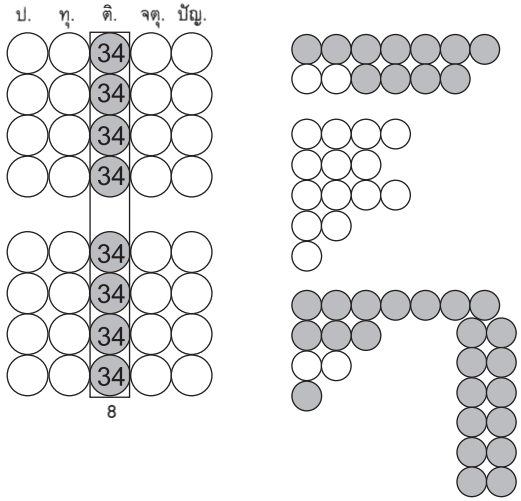

จตุตถฌานจิต 8
และ ปัญจมฌานจิต 8
แต่ละกลุ่ม มีเจ.ประกอบได้
33 ดวงคือ
อัญญ.10 (เว้นวิตก วิจาร ปีติ)
โสภณ.23 (เว้นอัปป.2)

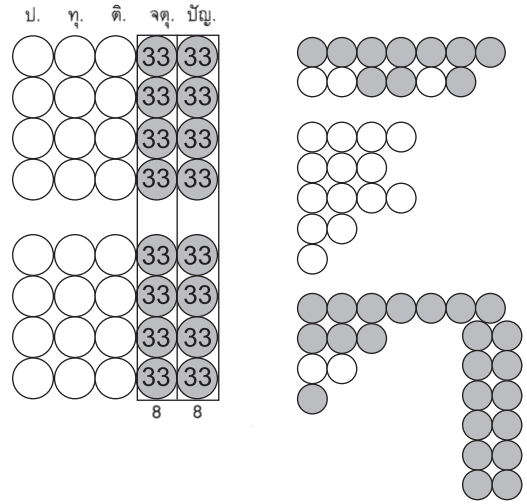

สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) - จิตกลุ่มต่างๆ

โลภมูลจิต 8

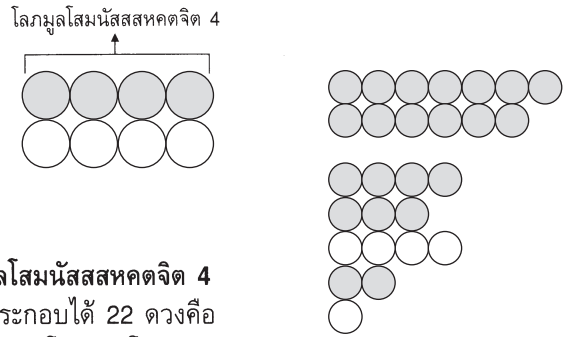

โลภมูลโสมนัสสสหคตจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 22 ดวงคือ
อัญญ.13 โมจ.4 โลติก.3 ถี.2

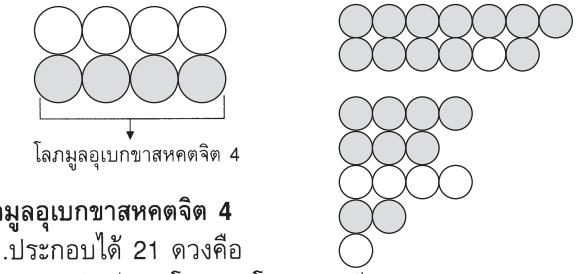

โลภมูลอุเบกขาสหคตจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 21 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจ.4 โลติก.3 ถี.2

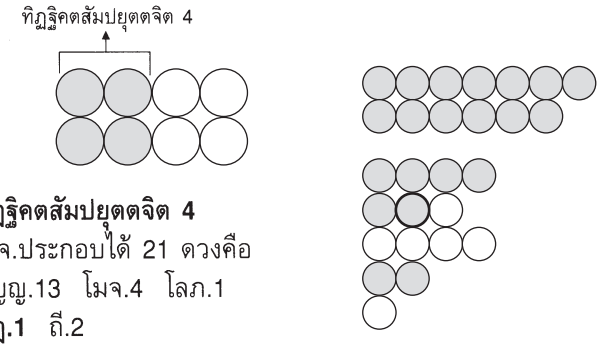

ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 21 ดวงคือ
อัญญ.13 โมจ.4 โลภ.1
ทิฏ.1 ถี.2
*มีเจ.ประกอบโดยเฉพาะ 1 ดวงคือ **ทิฏ.1**

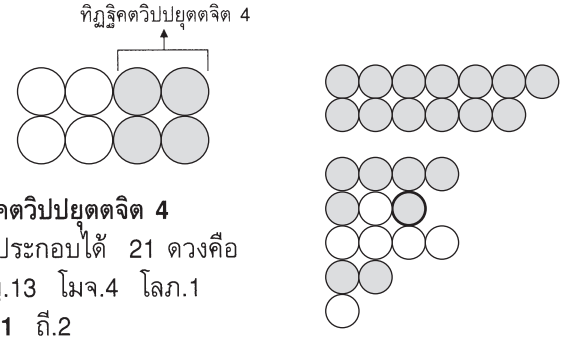

ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 21 ดวงคือ
อัญญ.13 โมจ.4 โลภ.1
มาน.1 ถี.2
*มีเจ.ประกอบโดยเฉพาะ 1 ดวงคือ **มาน.1**

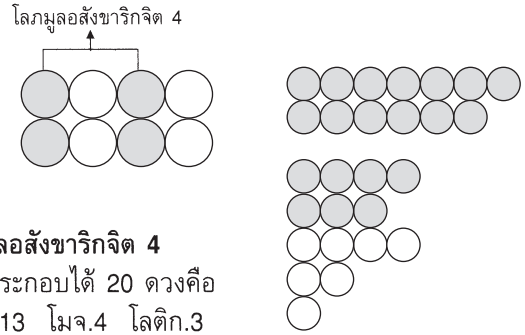

โลภมูลอสังขาริกจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 20 ดวงคือ
อัญญ.13 โมจ.4 โลติก.3

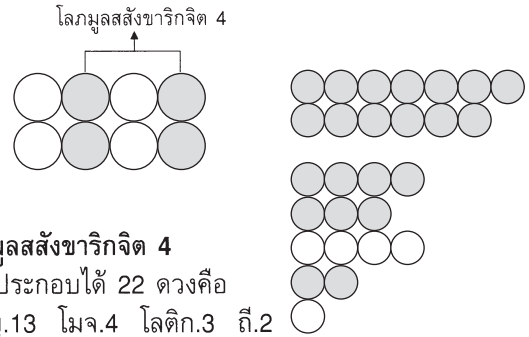

โลภมูลสสังขาริกจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 22 ดวงคือ
อัญญ.13 โมจ.4 โลติก.3 ถี.2

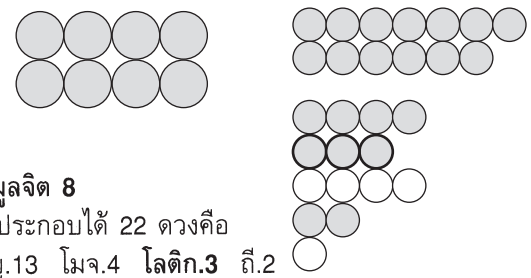

โลภมูลจิต 8
มีเจ.ประกอบได้ 22 ดวงคือ
อัญญ.13 โมจ.4 **โลติก.3** ถี.2
*มีเจ.ประกอบโดยเฉพาะ 3 ดวงคือ **โลติก.3**

โทสมูลจิต 2

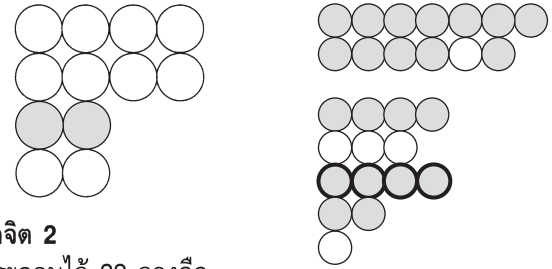

โทสมูลจิต 2
มีเจ.ประกอบได้ 22 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจ.4 **โทจ.4** ถี.2
*มีเจ.ประกอบโดยเฉพาะ 4 ดวงคือ **โทจ.4**

โมหมูลจิต 2

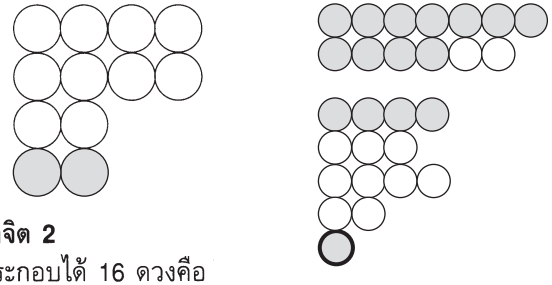

โมหมูลจิต 2
มีเจ.ประกอบได้ 16 ดวงคือ
อัญญ.11 (เว้นปีติ ฉันทะ) โมจ.4 **วิจิ.1**
*มีเจ.ประกอบโดยเฉพาะ 1 ดวงคือ **วิจิ.1**

อกุศลจิต 12

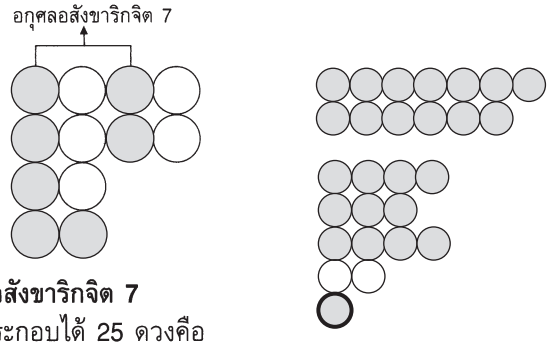

อกุศลอสังขาริกจิต 7
มีเจ.ประกอบได้ 25 ดวงคือ
อัญญ.13 โมจ.4 โลติก.3 โทจ.4 **วิจิ.1**
*มีเจ.ประกอบโดยเฉพาะ 1 ดวงคือ **วิจิ.1**

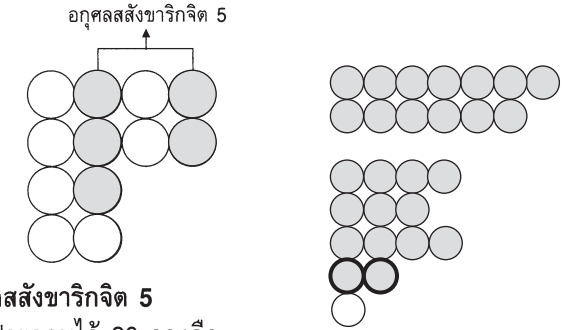

อกุศลสสังขาริกจิต 5
มีเจ.ประกอบได้ 26 ดวงคือ
อัญญ.13 อกุ.13 (เว้นวิจิ.)
*มีเจ.ประกอบโดยเฉพาะ 2 ดวงคือ **ถี.2**

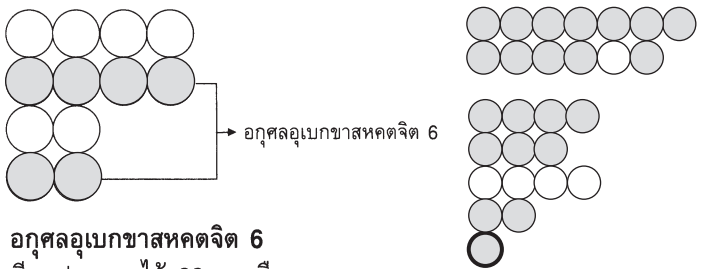

อกุศลอุเบกขาสหคตจิต 6
มีเจ.ประกอบได้ 22 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจ.4 โลติก.3 ถี.2 **วิจิ.1**
*มีเจ.ประกอบโดยเฉพาะ 1 ดวงคือ **วิจิ.1**

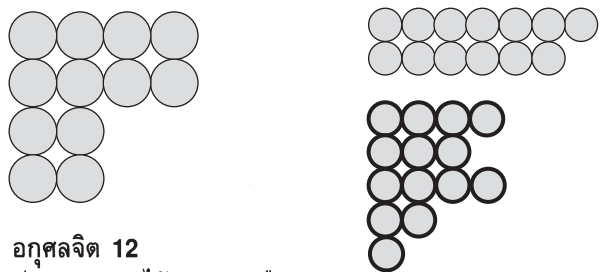

อกุศลจิต 12
มีเจ.ประกอบได้ 27 ดวงคือ
อัญญ.13 **อกุ.14**
*มีเจ.ประกอบโดยเฉพาะ 14 ดวงคือ **อกุ.14**

อเหตุกจิต 18

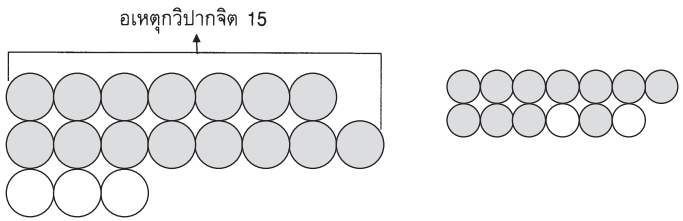

อเหตุกวิปากจิต 15
มีเจ.ประกอบได้ 11 ดวงคือ อัญญ.11 (เว้นวิริยะ ฉันทะ)

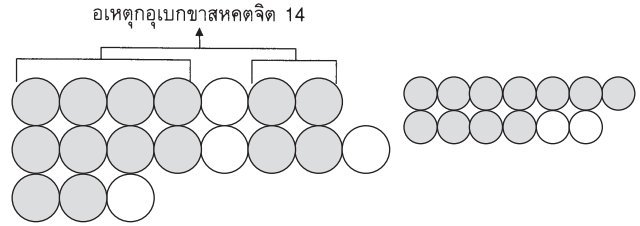

อเหตุกอุเบกขาสหคตจิต 14
มีเจ.ประกอบได้ 11 ดวงคือ อัญญ.11 (เว้นปีติ ฉันทะ)

มหากุศลจิต 8

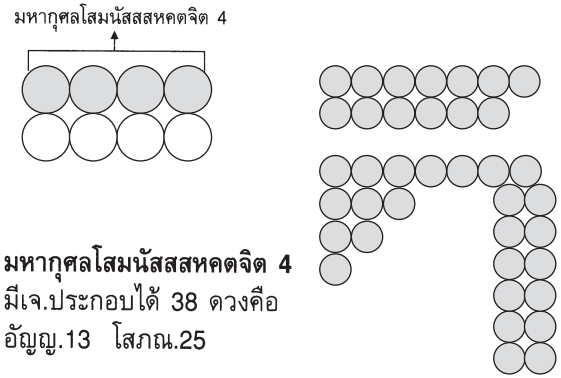

มหากุศลโสมนัสสสหคตจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 38 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.25

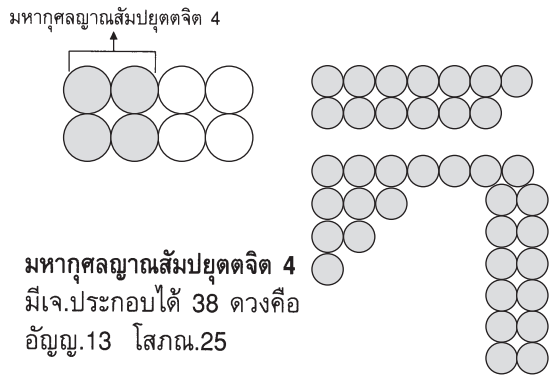

มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 38 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.25

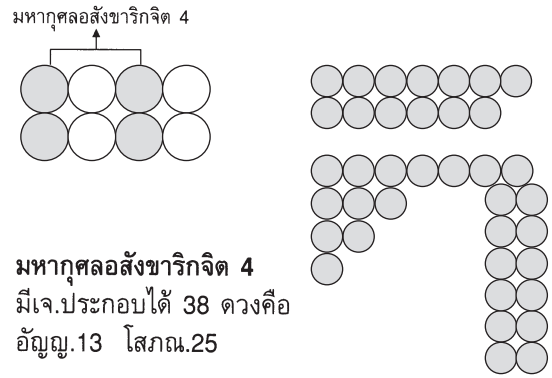

มหากุศลอสังขาริกจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 38 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.25

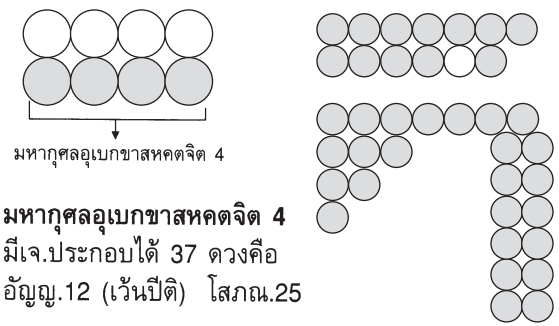

มหากุศลอุเบกขาสหคตจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 37 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) โสภณ.25

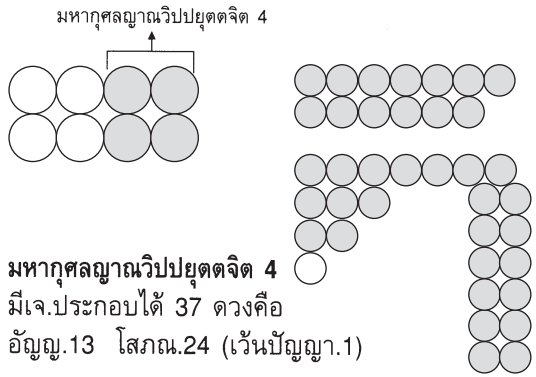

มหากุศลญาณวิปปยุตตจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 37 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.24 (เว้นปัญญา.1)

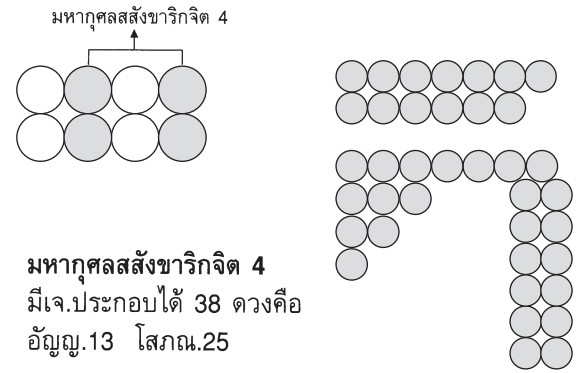

มหากุศลสสังขาริกจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 38 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.25

มหาวิปากจิต 8

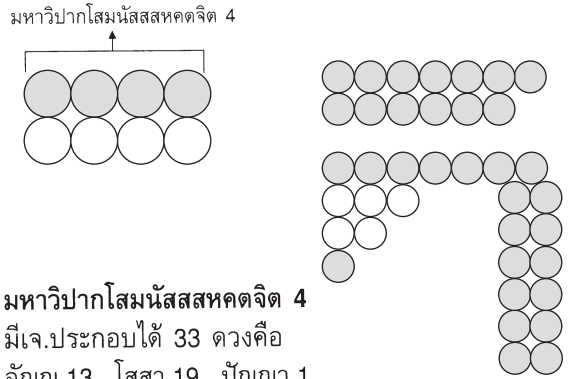

มหาวิปากโสมนัสสสหคตจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 33 ดวงคือ
อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา.1

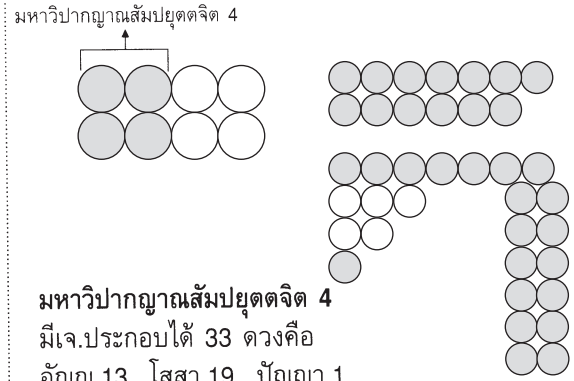

มหาวิปากญาณสัมปยุตตจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 33 ดวงคือ
อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา.1

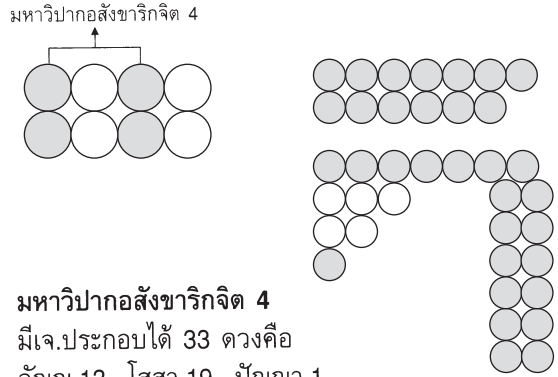

มหาวิปากอสังขาริกจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 33 ดวงคือ
อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา.1

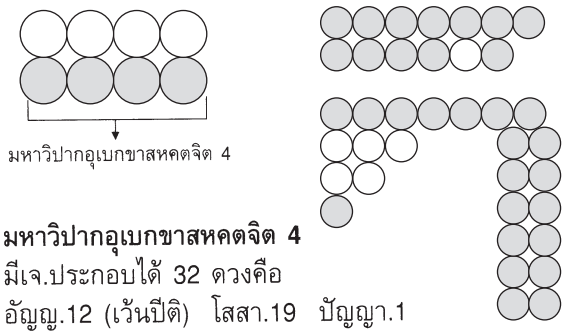

มหาวิปากอุเบกขาสหคตจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 32 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) โสสา.19 ปัญญา.1

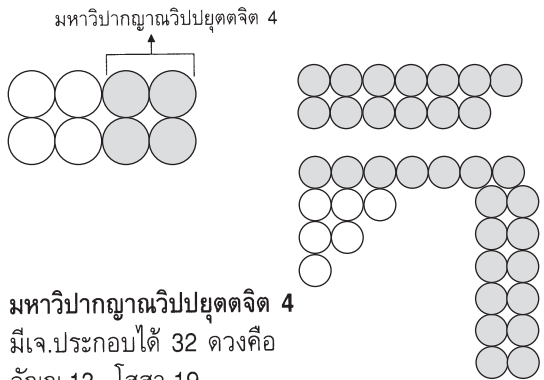

มหาวิปากญาณวิปปยุตตจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 32 ดวงคือ
อัญญ.13 โสสา.19

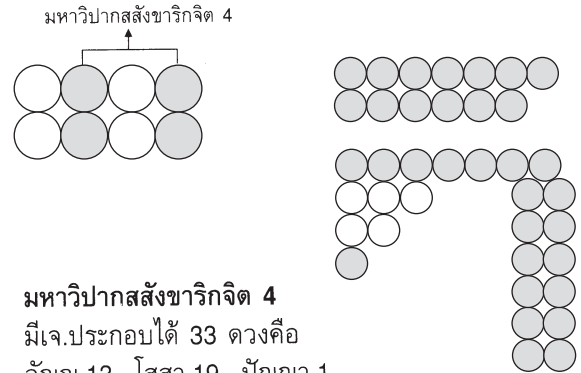

มหาวิปากสสังขาริกจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 33 ดวงคือ
อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา.1

มหากิริยาจิต 8

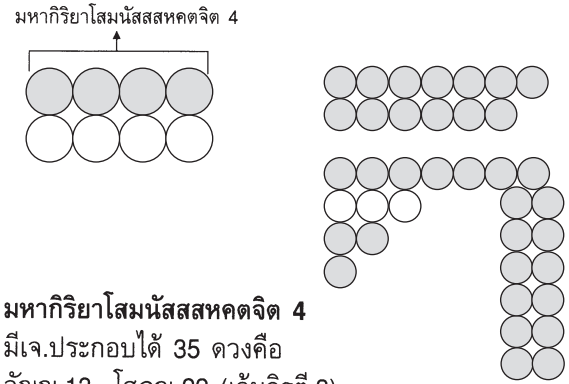

มหากิริยาโสมนัสสสหคตจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 35 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

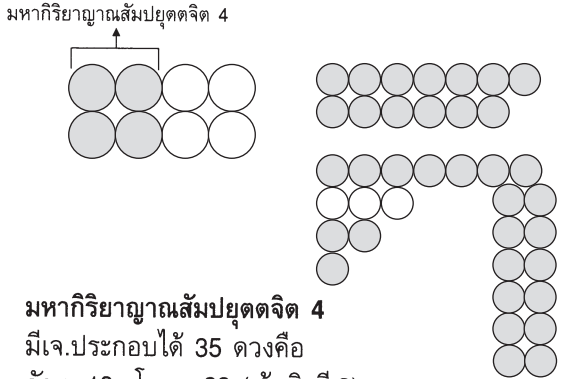

มหากิริยาญาณสัมปยุตตจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 35 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

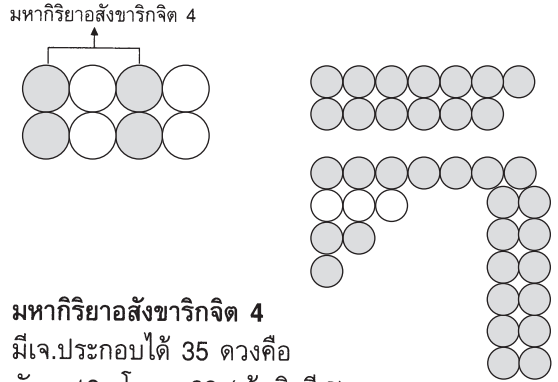

มหากิริยาอสังขาริกจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 35 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

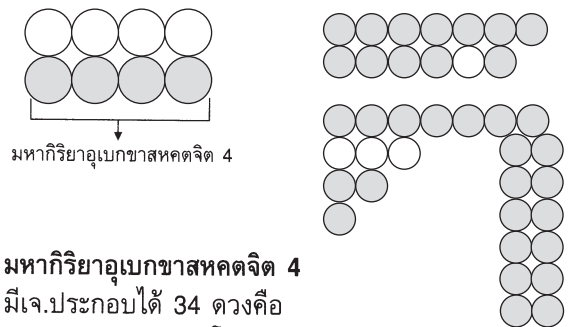

มหากิริยาอุเบกขาสหคตจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 34 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

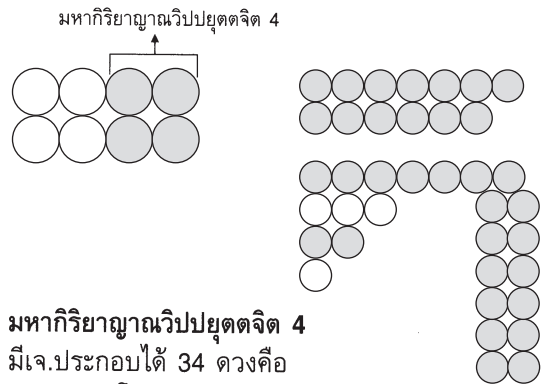

มหากิริยาญาณวิปปยุตตจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 34 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.21 (เว้นวิรตี.3, ปัญญา.1)

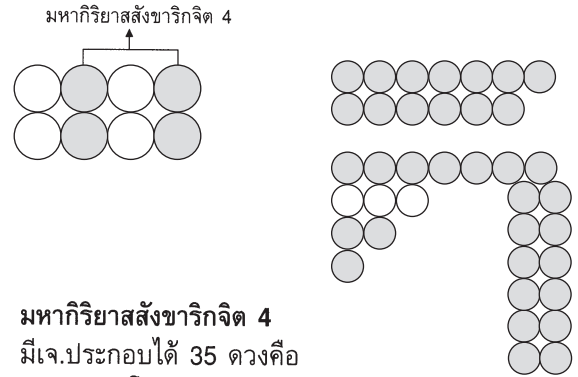

มหากิริยาสสังขาริกจิต 4
มีเจ.ประกอบได้ 35 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

กามาวจรโสภณจิต 24

กามาวจรโสภณโสมนัสสสหคตจิต 12

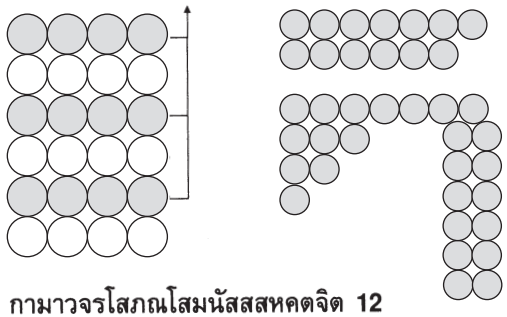

กามาวจรโสภณโสมนัสสสหคตจิต 12
มีเจ.ประกอบได้ 38 ดวงคือ อัญญ.13 โสภณ.25

กามาวจรโสภณอุเปกขาสหคตจิต 12

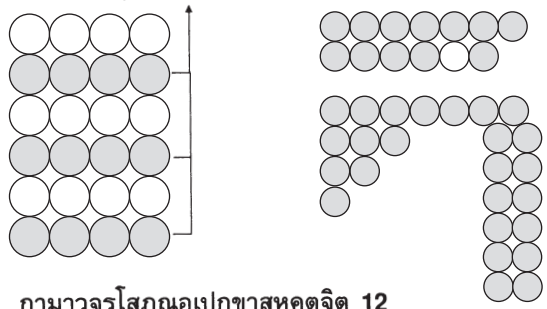

กามาวจรโสภณอุเปกขาสหคตจิต 12
มีเจ.ประกอบได้ 37 ดวงคือ อัญญ.12 (เว้นปีติ) โสภณ.25

กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต 12

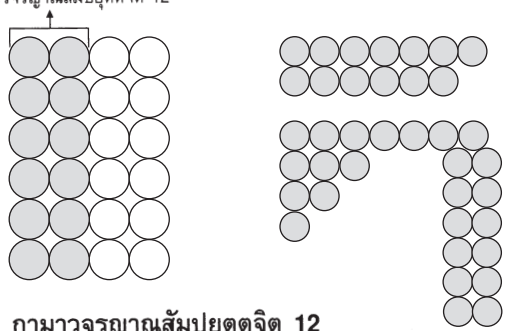

กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต 12
มีเจ.ประกอบได้ 38 ดวงคือ อัญญ.13 โสภณ.25

ญาณวิปปยุตตจิต 12

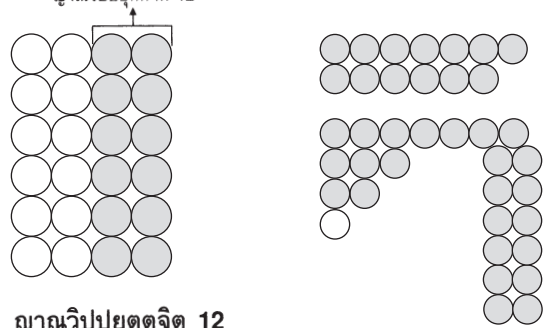

ญาณวิปปยุตตจิต 12
มีเจ.ประกอบได้ 37 ดวงคือ อัญญ.13 โสภณ.24 (เว้นปัญญา.1)

กามาวจรโสภณอสังขาริกจิต 12

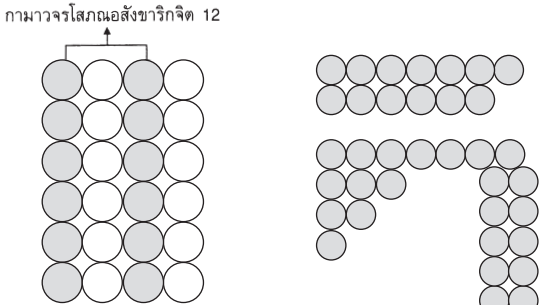

กามาวจรโสภณอสังขาริกจิต 12
มีเจ.ประกอบได้ 38 ดวงคือ อัญญ.13 โสภณ.25

กามาวจรโสภณสสังขาริกจิต 12

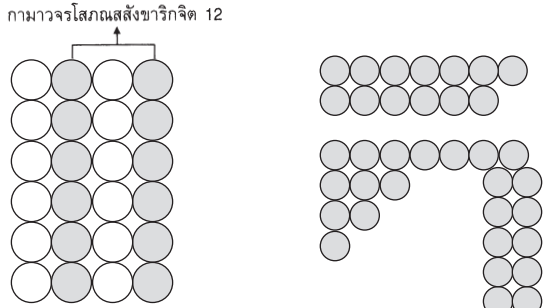

กามาวจรโสภณสสังขาริกจิต 12
มีเจ.ประกอบได้ 38 ดวงคือ อัญญ.13 โสภณ.25

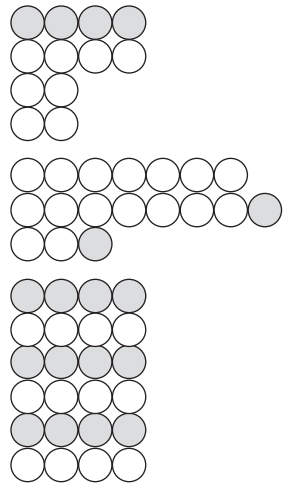

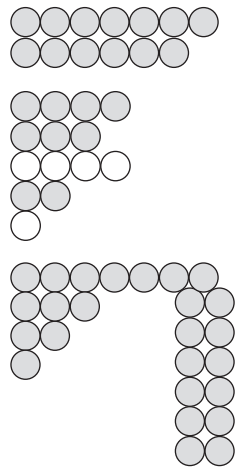

กามาวจรโสมนัสสสหคตจิต 18
มีเจ.ประกอบได้ 47 ดวงคือ
อัญญ.13 โมจ.4 โลติก.3
ถี.2 โสภณ.25

ฌาณจิต 67

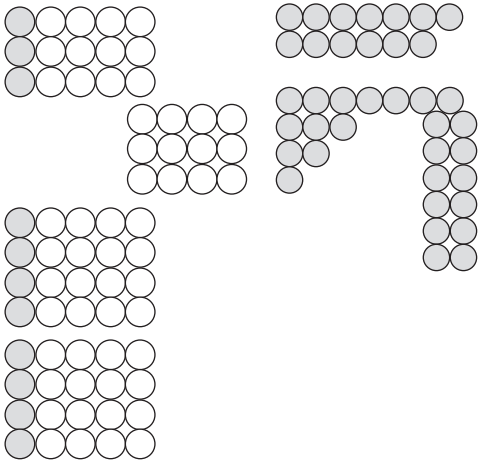

ปฐมฌานจิต 11
มีเจ.ประกอบได้ 38 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.25

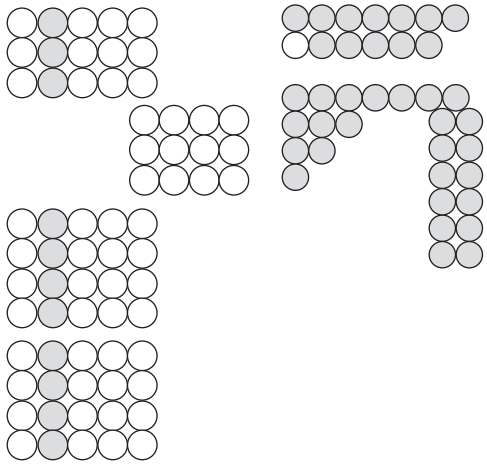

ทุติยฌานจิต 11
มีเจ.ประกอบได้ 37 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นวิตก) โสภณ.25

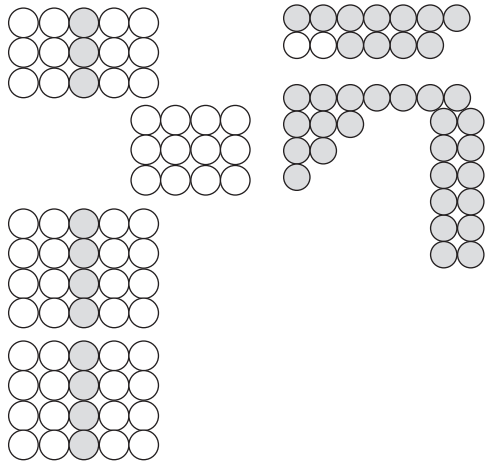

ตติยฌานจิต 11
มีเจ.ประกอบได้ 36 ดวงคือ
อัญญ.11 (เว้นวิตก วิจาร) โสภณ.25

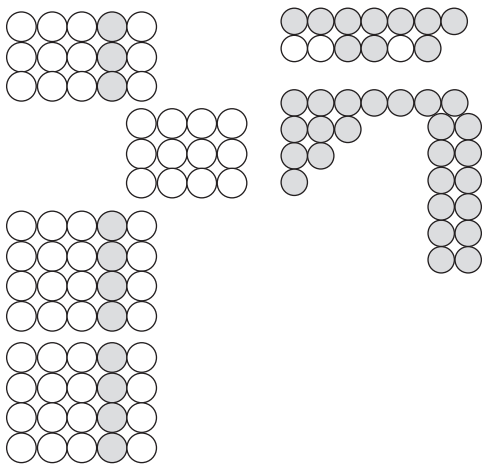

จตุตถฌานจิต 11
มีเจ.ประกอบได้ 35 ดวงคือ
อัญญ.10 (เว้นวิตก วิจาร ปีติ) โสภณ.25

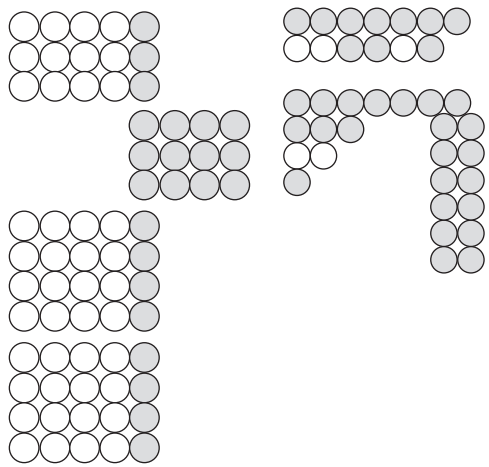

ปัญจมฌานจิต 23
มีเจ.ประกอบได้ 33 ดวงคือ
อัญญ.10 (เว้นวิตก วิจาร ปีติ) โสภณ.23 (เว้นอัปป.2)

ในรูปาวจรปฐมฌานจิต 3
มีเจ.ประกอบได้ 35 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

ในโลกุตตรปฐมฌานจิต 8
มีเจ.ประกอบได้ 36 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.23 (เว้นอัปป.2)

เมื่อรวม
รูปาวจรปฐมฌานจิต 3 + โลกุตตรปฐมฌานจิต 8 = ปฐมฌานจิต 11
มีเจ.ประกอบได้ 38 ดวงคือ อัญญ.13 โส.25

เจ.35 ในรูปาวจรปฐมฌานจิต + วิรตี.3 ที่ในโลกุตตรจิต = เจ.38
หรือ
เจ.36 ในโลกุตตรปฐมฌานจิต + อัปป.2 ที่ในรูปาวจรจิต = เจ.38

สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) - เภทนัยทั้ง 9

ชาติเภทนัย

อกุศลชาติ 12
มีเจ.ประกอบได้ 27 ดวงคือ
อัญญ.13 อกุ.14

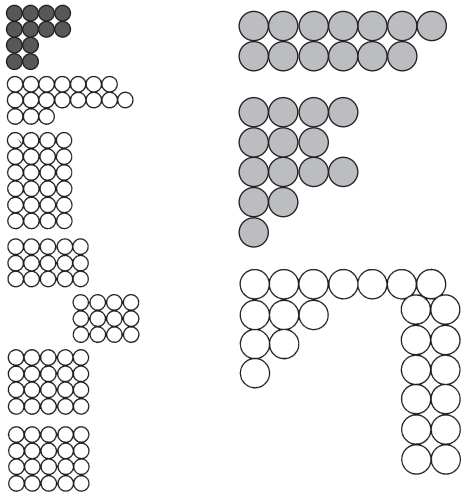

กุศลชาติ 21/37
มีเจ.ประกอบได้ 38 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.25

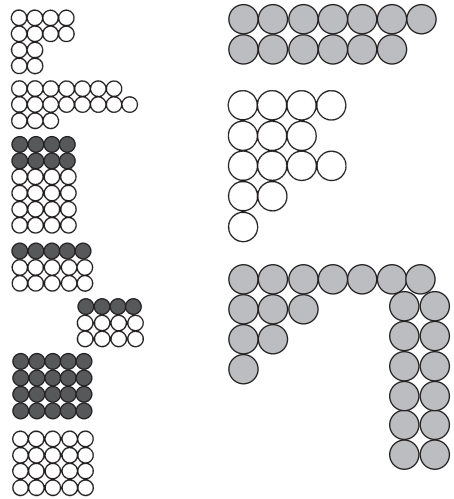

วิปากชาติ 36/52
มีเจ.ประกอบได้ 38 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.25

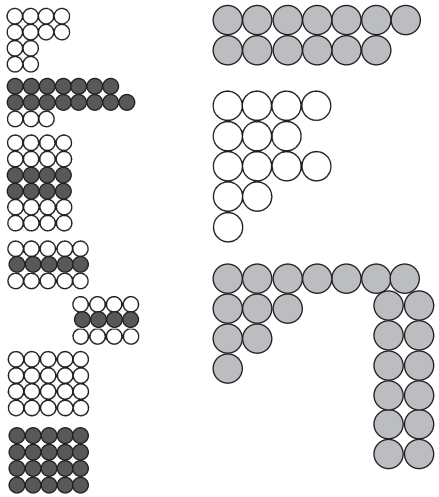

กิริยาชาติ 20
มีเจ.ประกอบได้ 35 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

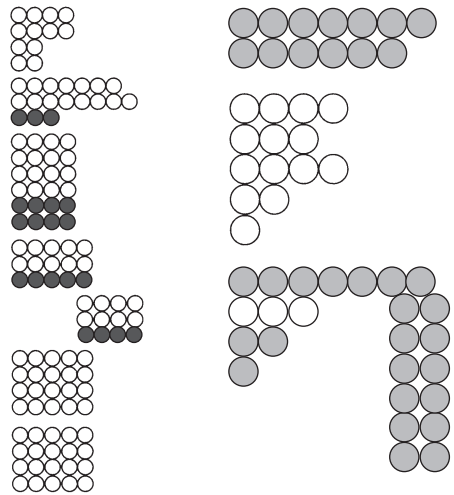

ภูมิเภทนัย

กามภูมิ 54
มีเจ.ประกอบได้ 52 ดวงคือ
อัญญ.13 อกุ.14 โสภณ.25

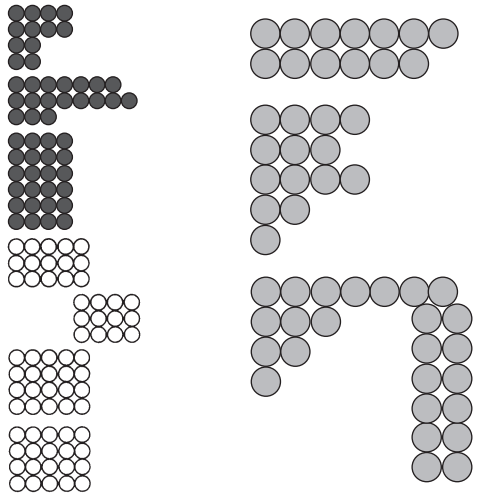

รูปภูมิ 15
มีเจ.ประกอบได้ 35 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

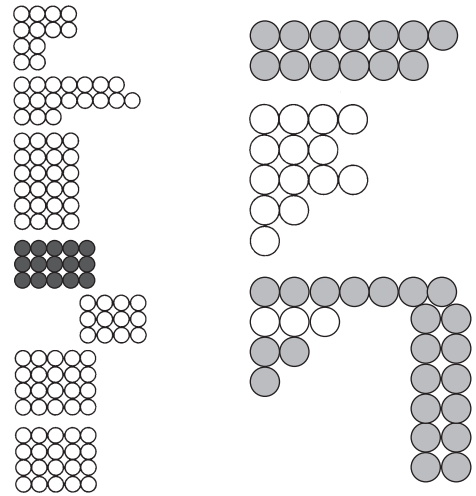

อรูปภูมิ 12
มีเจ.ประกอบได้ 30 ดวงคือ
อัญญ.10 (เว้นวิตก, วิจาร, ปีติ)
โสภณ.20 (เว้นวิรตี.3, อัปป.2)

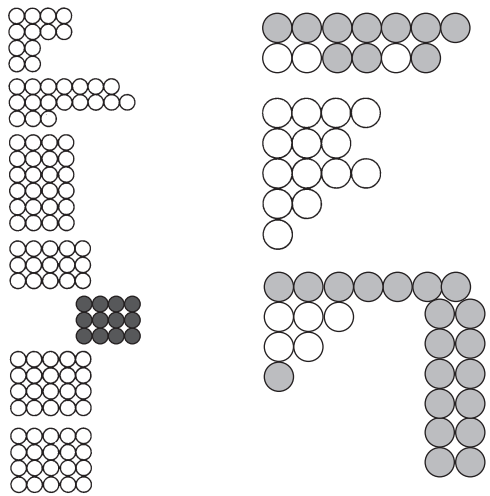

โลกุตตรภูมิ 8/40
มีเจ.ประกอบได้ 36 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.23 (เว้นอัปป.2)

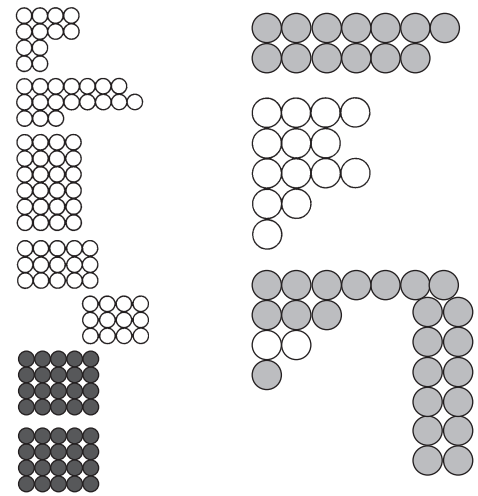

สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) - เภทนัยทั้ง 9 (ต่อ)

โสภณเภทนัย

อโสภณจิต 30
มีเจ.ประกอบได้ 27 ดวงคือ
อัญญ.13 อกุ.14

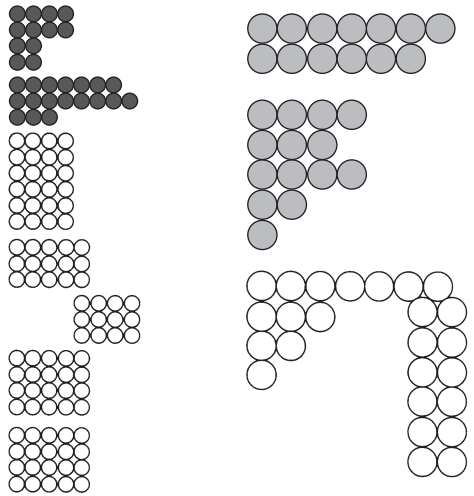

โสภณจิต 59/91
มีเจ.ประกอบได้ 38 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.25

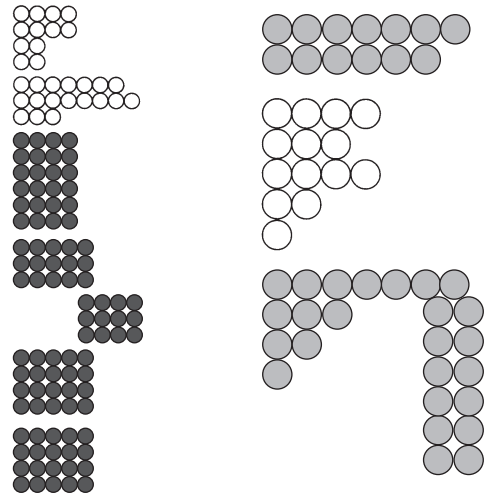

โลกเภทนัย

โลกียจิต 81
มีเจ.ประกอบได้ 52 ดวงคือ
อัญญ.13 อกุ.14 โสภณ.25

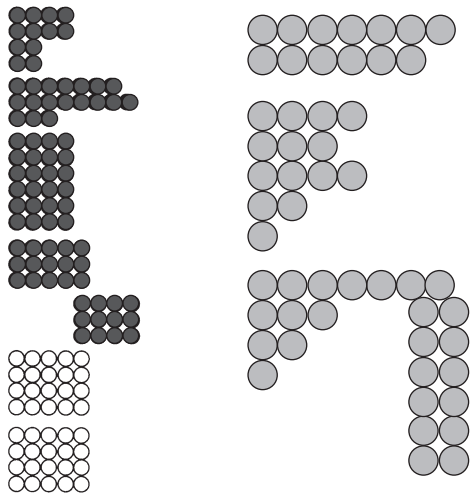

โลกุตตรจิต 8/40
มีเจ.ประกอบได้ 36 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.23 (เว้นอัปป.2)

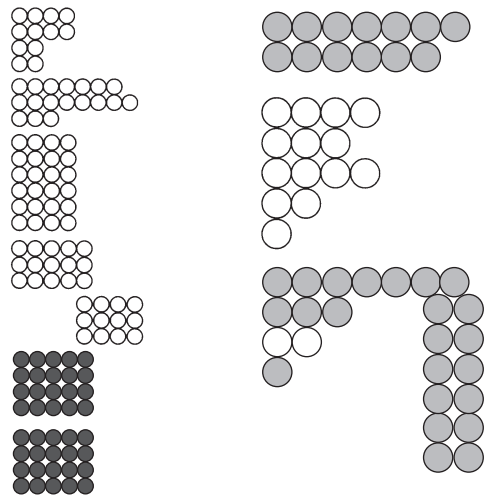

เหตุเภทนัย

อเหตุกจิต 18
มีเจ.ประกอบได้ 12 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นฉันทะ)

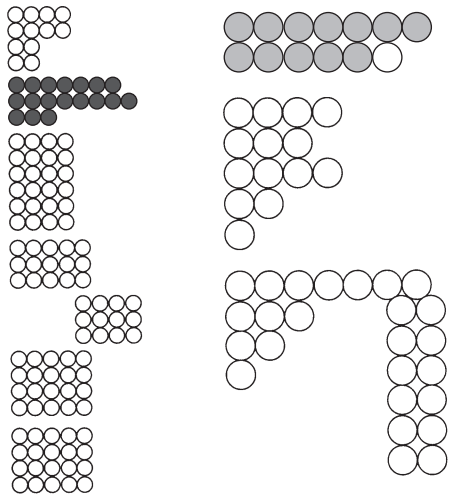

สเหตุกจิต 71/103
มีเจ.ประกอบได้ 52 ดวงคือ
อัญญ.13 อกุ.14 โสภณ.25

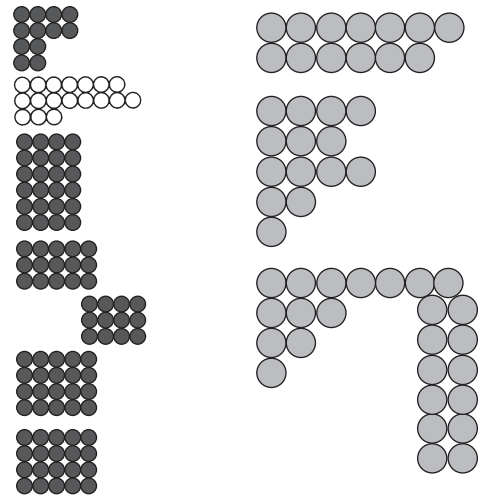

ฌานเภทนัย

อฌานจิต 54
มีเจ.ประกอบได้ 52 ดวงคือ
อัญญ.13 อกุ.14 โสภณ.25

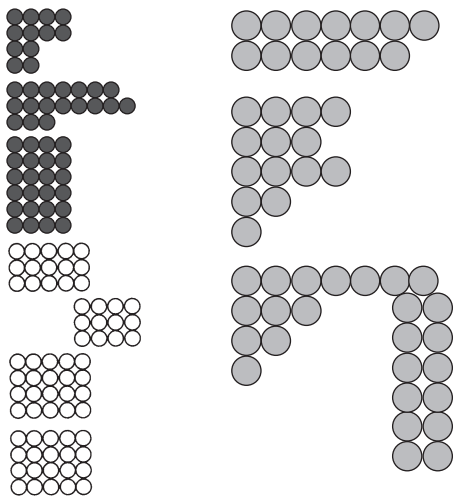

ฌานจิต 67
มีเจ.ประกอบได้ 38 ดวงคือ
อัญญ.13 โสภณ.25

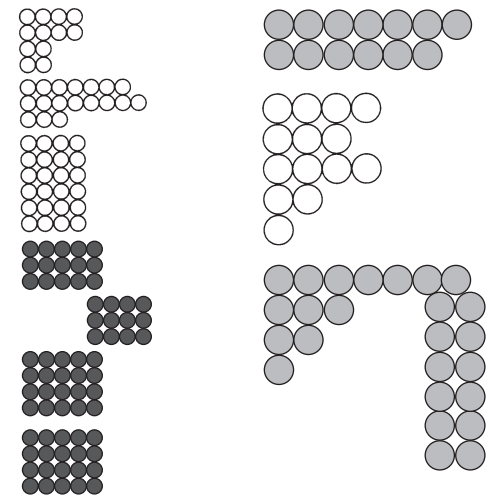

สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) - เภทนัยทั้ง 9 (ต่อ)

เวทนาเภทนัย

สุขสหคตจิต 1
มีเจ.ประกอบได้ 7 ดวงคือ
สัพพ.7

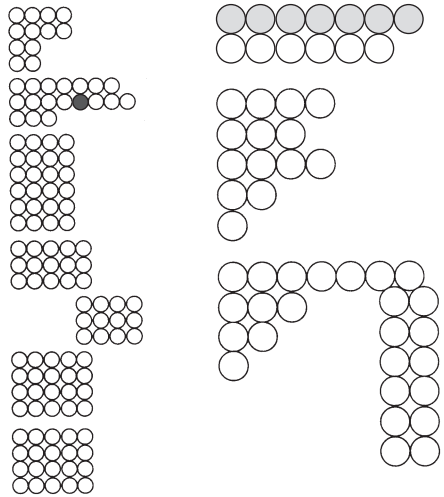

ทุกขสหคตจิต 1
มีเจ.ประกอบได้ 7 ดวงคือ
สัพพ.7

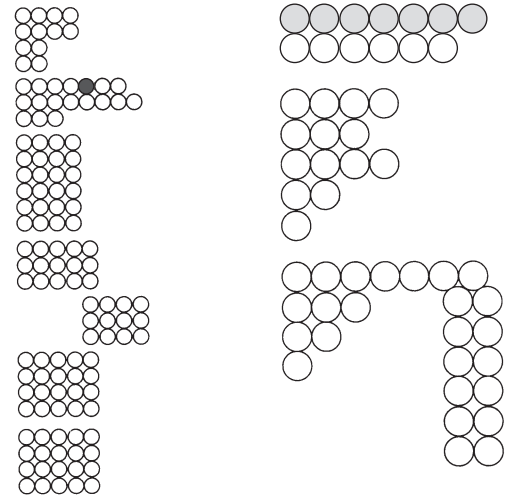

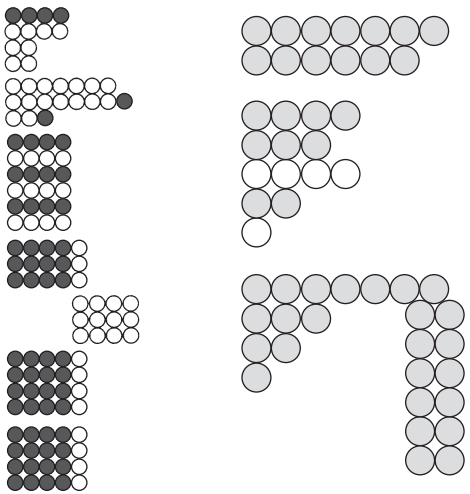

โสมนัสสสหคตจิต 62
มีเจ.ประกอบได้ 47 ดวงคือ
อัญญ.13 อกุ.9 (เว้นโทจ.4, วิจิ.1) โสภณ.25

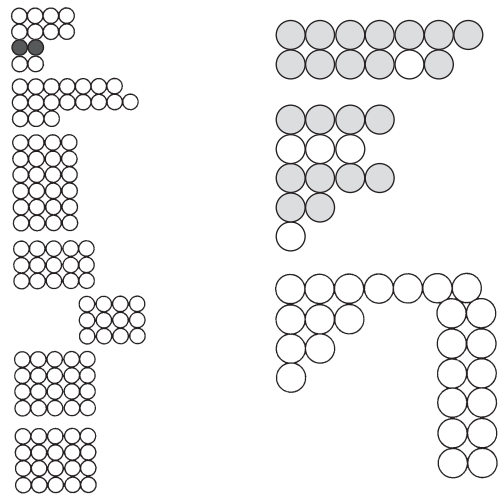

โทมนัสสสหคตจิต 2
มีเจ.ประกอบได้ 22 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) อกุ.10 (เว้นโลติก.3, วิจิ.1)

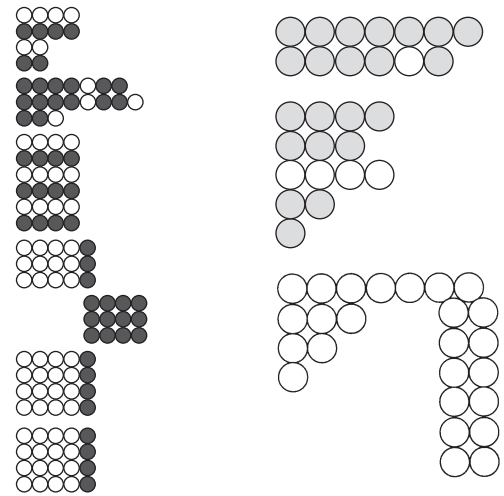

อุเบกขาสหคตจิต 55
มีเจ.ประกอบได้ 47 ดวงคือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) อกุ.10 (เว้นโทจ.4) โสภณ.25

สัมปโยคเภทนัย

สัมปยุตตจิต 87
มีเจ.ประกอบได้ 51 ดวงคือ
อัญญ.13 อกุ.13 (เว้นมาน.1)
โสภณ.25

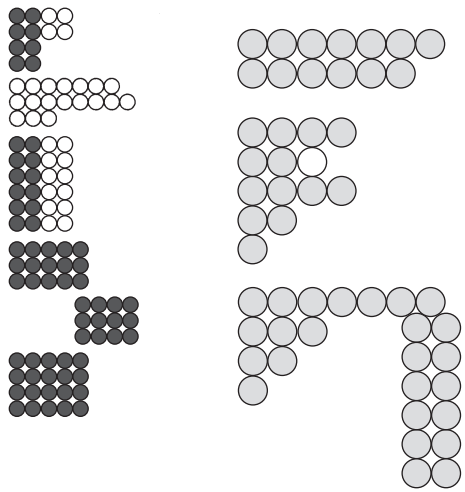

วิปปยุตตจิต 34
มีเจ.ประกอบได้ 45 ดวงคือ
อัญญ.13 อกุ.8 (เว้นทิฏฐิ.1 โทจ.4 วิจิ.1)
โสภณ 24 (เว้นปัญญา.1)

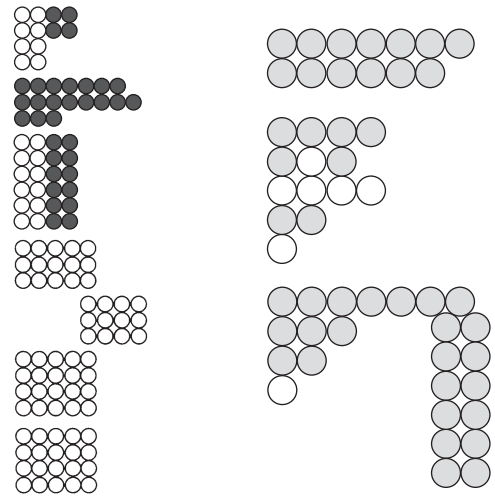

สังขารเภทนัย

อสังขาริกจิต 37
มีเจ.ประกอบได้ 50 ดวงคือ
อัญญ.13 อกุ.12 (เว้นถี.2)
โสภณ.25

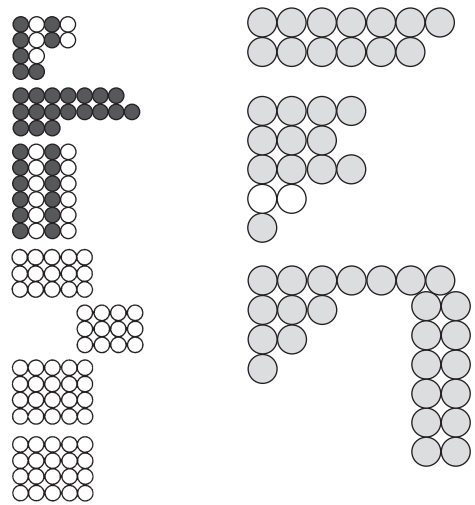

สสังขาริกจิต 84
มีเจ.ประกอบได้ 51 ดวงคือ
อัญญ.13 อกุ.13 (เว้นวิจิ.1)
โสภณ.25

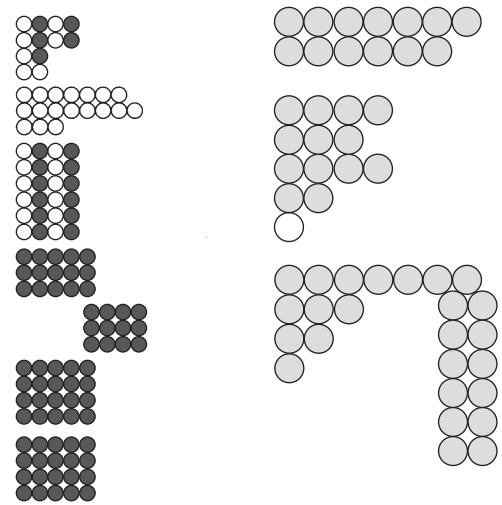

องค์มรรค 8 และมัคคังคะ 12

เจตสิกที่เป็นองค์มรรค 8 ประกอบได้ในจิตต่างๆ (สัมปโยคนัย : ยกเจ-หาจิต) ดังต่อไปนี้

องค์มรรค 8	...เป็นหนทางให้ถึงพระนิพพาน	องค์ธรรม ได้แก่...	
1) สัมมาทิฏฐิ	ความเห็นชอบ...	ปัญญาเจตสิก	ที่ในมรรคจิต 4
2) สัมมาสังกัปปะ	ความดำริชอบ...	วิตกเจตสิก	
3) สัมมาวาจา	การกล่าววาจาชอบ...	สัมมาวาจาเจตสิก	
4) สัมมากัมมันตะ	การทำการงานชอบ...	สัมมากัมมันตเจตสิก	
5) สัมมาอาชีวะ	การเลี้ยงชีพชอบ...	สัมมาอาชีวเจตสิก	
6) สัมมาวายามะ	ความเพียรชอบ...	วิริยเจตสิก	
7) สัมมาสติ	ความระลึกชอบ...	สติเจตสิก	
8) สัมมาสมาธิ	ความตั้งมั่นชอบ...	เอกัคคตาเจตสิก	

อธ. ใน องค์มรรค 8

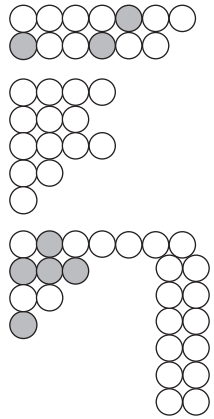

มัคคังคะ 12	...เป็นหนทางให้ถึงสุคติภูมิและทุคติภูมิ	องค์ธรรม ได้แก่...	
สัมมามรรค	**...เป็นหนทางให้ถึงสุคติภูมิ**		
1) สัมมาทิฏฐิ	ความเห็นชอบ...	ปัญญาเจตสิก	ที่ใน ญาณสัมปยุตตจิต 47/79
2) สัมมาสังกัปปะ	ความดำริชอบ...	วิตกเจตสิก	ที่ใน จิต 35 ได้แก่ กามาวจรโสภณจิต 24 ปฐมฌานจิต 11
3) สัมมาวาจา	การกล่าววาจาชอบ...	สัมมาวาจาเจตสิก	ที่ใน มหากุศลจิต 8 โลกุตตรจิต 40
4) สัมมากัมมันตะ	การทำการงานชอบ...	สัมมากัมมันตเจตสิก	ที่ใน มหากุศลจิต 8 โลกุตตรจิต 40
5) สัมมาอาชีวะ	การเลี้ยงชีพชอบ...	สัมมาอาชีวเจตสิก	ที่ใน มหากุศลจิต 8 โลกุตตรจิต 40
6) สัมมาวายามะ	ความเพียรชอบ...	วิริยเจตสิก	ที่ใน โสภณจิต 91
7) สัมมาสติ	ความระลึกชอบ...	สติเจตสิก	ที่ใน โสภณจิต 91
8) สัมมาสมาธิ	ความตั้งมั่นชอบ...	เอกัคคตาเจตสิก	ที่ใน โสภณจิต 91
มิจฉามรรค	**...เป็นหนทางให้ถึงทุคติภูมิ**		
9) มิจฉาทิฏฐิ	ความเห็นผิด...	**ทิฏฐิเจตสิก**	ที่ใน ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4
10) มิจฉาสังกัปปะ	ความดำริผิด...	วิตกเจตสิก	ที่ใน อกุศลจิต 12
11) มิจฉาวายามะ	ความเพียรผิด...	วิริยเจตสิก	ที่ใน อกุศลจิต 12
12) มิจฉาสมาธิ	ความตั้งมั่นผิด...	เอกัคคตาเจตสิก	ที่ใน อกุศลจิต 11 (เว้นวิจิ.1)

อธ. ใน มัคคังคะ มี 9

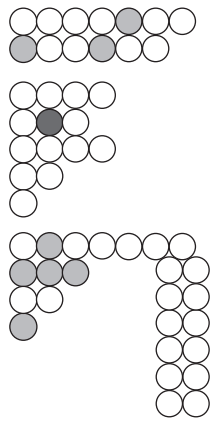

สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) - อริยมรรค

องค์มรรค 8 จะเกิดขึ้น 4 ครั้ง ต่อ 1 บุคคล โดยการประหาณอกุศลจิต ดังนี้

1. สมุจเฉทปหาน = ประหาณได้เด็ดขาด
2. ตนุกรปหาน = ประหาณโดยทำให้เบาบางลง

อกุศลจิตที่ถูกประหาณโดยองค์มรรค 8 ที่ในมรรคจิต 4 โดยอริยมรรคทั้ง 4 ครั้งนั้น อกุศลจิตนั้นๆ มีเจตสิกประกอบ **(สังคหนัย: ยกจิต-หาเจ.)** ดังต่อไปนี้

เกิดขึ้นครั้งที่ 1 โสดาปัตติมรรค

อกุศลจิตที่โสดาปัตติมรรคประหาณได้เด็ดขาด (สมุจเฉทปหาน) ได้แก่

ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4 วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1

มีเจตสิกประกอบได้ 22 ดวง คือ อัญญ.13 อกุ.9 (เว้นมาน.1, โทจ.4)

อกุศลจิตที่โสดาปัตติมรรคประหาณโดยทำให้เบาบางลง (ตนุกรปหาน) ได้แก่

ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4 โทสมูลจิต 2

มีเจตสิกประกอบได้ 25 ดวง คือ อัญญ.13 อกุ.12 (เว้นทิฏฐิ.1, วิจิ.1)

เกิดขึ้นครั้งที่ 2 สกทาคามิมรรค

การประหาณอกุศลจิตของสกทาคามิมรรคมีแต่ทำให้เบาบางลง (ตนุกรปหาน) ได้แก่

ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4, โทสมูลจิต 2 (ที่เป็นอย่างหยาบ)

มีเจตสิกมีเจตสิกประกอบได้ 25 ดวง คือ อัญญ.13 อกุ.12 (เว้นทิฏฐิ.1, วิจิ.1)

เกิดขึ้นครั้งที่ 3 อนาคามิมรรค

การประหาณอกุศลจิตของอนาคามิมรรคมีแต่สมุจเฉทปหานอย่างเดียว อกุศลจิตนั้น ได้แก่

ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4 (ที่เกี่ยวด้วยกามราคะ) และโทสมูลจิต 2

มีเจตสิกประกอบได้ 25 ดวง คือ อัญญ.13 อกุ.12 (เว้นทิฏฐิ.1, วิจิ.1)

เกิดขึ้นครั้งที่ 4 อรหัตตมรรค

การประหาณอกุศลจิตของอรหัตตมรรคนั้น มีแต่สมุจเฉทปหานอย่างเดียว อกุศลจิตนั้น ได้แก่

ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4 (ที่เกี่ยวด้วยรูปราคะ,อรูปราคะ) และอุทธัจจสัมปยุตตจิต 1

มีเจตสิกประกอบได้ 21 คือ อัญญ.13 อกุ.8 (เว้นทิฏฐิ.1, โทจ.4, วิจิ.1)

สรุปอกุศลจิตของบุคคลที่ประหาณโดยองค์มรรค 8

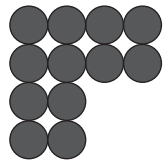

ปุถุชน 4
มีอกุศลจิต 12 ครบ

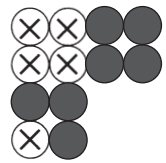

พระโสดาบันบุคคล
มีอกุศลจิต 7 ดวง
(ประหาณทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4,
วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1)

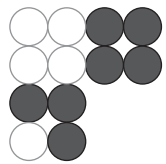

พระสกทาคามีบุคคล
มีอกุศลจิต 7 ดวง
จิตยังมีเท่าโสดาบันบุคคล
แต่ทำให้เบาบางลง (ตนุกรปหาน)

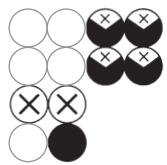

พระอนาคามีบุคคล
มีอกุศลจิต 5 ดวง
(ประหาณโทสมูลจิต 2 เพิ่มขึ้น,
ส่วนทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 2
ประหาณได้เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวด้วยกามราคะ)

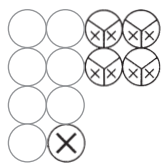

พระอรหันตบุคคล
ไม่มีอกุศลจิต
เพราะประหาณได้ทั้งหมด
(ประหาณทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4 ที่เกี่ยวด้วย
รูปราคะ, อรูปราคะ และอุทธัจจสัมปยุตตจิต 1)

สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) - อริยมรรค (ต่อ)

โสดาปัตติมรรค

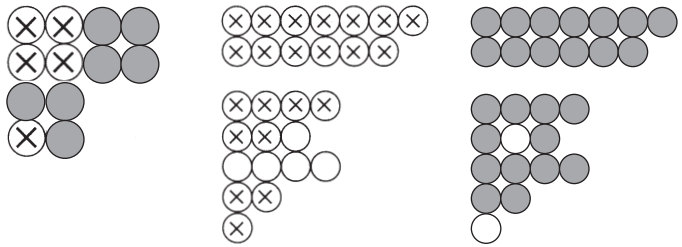

อกุศลจิตที่โสดาปัตติมรรคประหาณได้เด็ดขาด (สมุจเฉทปหาน) ได้แก่

ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4 วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต 1

มีเจตสิกประกอบได้ 22 ดวง คือ อัญญ.13 อกุ.9 (เว้นมาน.1, โทจ.4)

อกุศลจิตที่โสดาปัตติมรรคประหาณโดยทำให้เบาบางลง (ตนุกรปหาน) ได้แก่

ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4 โทสมูลจิต 2

มีเจตสิกประกอบได้ 25 ดวง คือ อัญญ.13 อกุ.12 (เว้นทิฏฐิ.1, วิจิ.1)

สกทาคามิมรรค

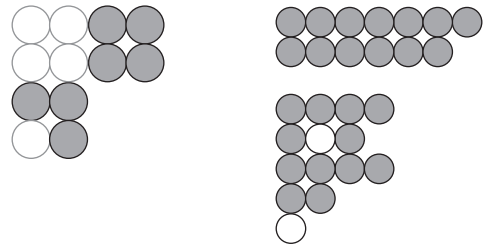

การประหาณอกุศลจิตของสกทาคามิมรรคมีแต่ทำให้เบาบางลง (ตนุกรปหาน) ได้แก่

ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4, โทสมูลจิต 2 (ที่เป็นอย่างหยาบ)

มีเจตสิกมีเจตสิกประกอบได้ 25 ดวง คือ อัญญ.13 อกุ.12 (เว้นทิฏฐิ.1, วิจิ.1)

อนาคามิมรรค

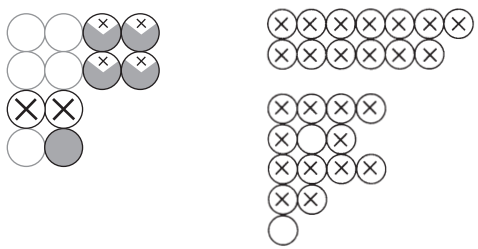

การประหาณอกุศลจิตของอนาคามิมรรคมีแต่สมุจเฉทปหานอย่างเดียว อกุศลจิตนั้น ได้แก่

ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4 (ที่เกี่ยวด้วยกามราคะ) และโทสมูลจิต 2

มีเจตสิกประกอบได้ 25 ดวง คือ อัญญ.13 อกุ.12 (เว้นทิฏฐิ.1, วิจิ.1)

อรหัตตมรรค

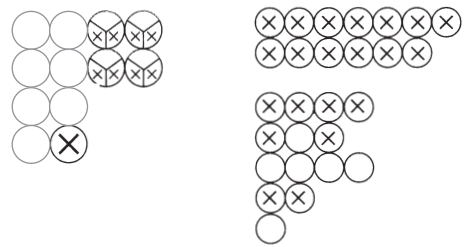

การประหาณอกุศลจิตของอรหัตตมรรคนั้น มีแต่สมุจเฉทปหานอย่างเดียว อกุศลจิตนั้น ได้แก่

ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4 (ที่เกี่ยวด้วยรูปราคะ, อรูปราคะ) และอุทธัจจสัมปยุตตจิต 1

มีเจตสิกประกอบได้ 21 คือ อัญญ.13 อกุ.8 (เว้นทิฏฐิ.1, โทจ.4, วิจิ.1)

สรุปสังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.)

สังคหนัย คือ การยกจิตขึ้นมากล่าวเป็นประธาน แล้วหาเจตสิกเข้าประกอบ

อกุศลจิต 12

โลภมูลจิต 8	โลภมูลจิต ดวงที่	1	มีเจตสิกประกอบได้	19	ดวงคือ	อัญญสมานเจตสิก 13 โมจตุกเจตสิก 4 โลภเจตสิก 1 ทิฏฐิเจตสิก 1
	" "	**2**	"	**21**	"	อัญญสมานเจตสิก 13 โมจตุกเจตสิก 4 โลภเจตสิก 1 ทิฏฐิเจตสิก 1 **ถีทุกเจตสิก 2**
	" "	3	"	19	"	อัญญสมานเจตสิก 13 โมจตุกเจตสิก 4 โลภเจตสิก 1 มานเจตสิก 1
	" "	**4**	"	**21**	"	อัญญสมานเจตสิก 13 โมจตุกเจตสิก 4 โลภเจตสิก 1 มานเจตสิก 1 **ถีทุกเจตสิก 2**
	" "	5	"	18	"	อัญญสมานเจตสิก12 (เว้นปีติ) โมจตุกเจตสิก 4 โลภเจตสิก 1 ทิฏฐิเจตสิก 1
	" "	**6**	"	**20**	"	อัญญสมานเจตสิก12 (เว้นปีติ) โมจตุกเจตสิก 4 โลภเจตสิก 1 ทิฏฐิเจตสิก 1 **ถีทุกเจตสิก 2**
	" "	7	"	18	"	อัญญสมานเจตสิก12 (เว้นปีติ) โมจตุกเจตสิก 4 โลภเจตสิก 1 มานเจตสิก 1
	" "	**8**	"	**20**	"	อัญญสมานเจตสิก12 (เว้นปีติ) โมจตุกเจตสิก 4 โลภเจตสิก 1 มานเจตสิก 1 **ถีทุกเจตสิก 2**
โทสมูลจิต 2	โทสมูลจิต ดวงที่	1	"	20	"	อัญญสมานเจตสิก12 (เว้นปีติ) โมจตุกเจตสิก 4 โทจตุกเจตสิก 4
	" "	**2**	"	**22**	"	อัญญสมานเจตสิก12 (เว้นปีติ) โมจตุกเจตสิก 4 โทจตุกเจตสิก 4 **ถีทุกเจตสิก 2**
โมหมูลจิต 2	โมหมูลจิต ดวงที่	1	"	15	"	อัญญสมานเจตสิก10 (เว้น อธิโมกข์ ปีติ ฉันทะ) โมจตุกเจตสิก 4 วิจิกิจฉาเจตสิก 1
	" "	2	"	15	"	อัญญสมานเจตสิก11 (เว้น ปีติ ฉันทะ) โมจตุกเจตสิก 4

อกุศลจิต 12 ดวง	มีเจตสิกประกอบได้	27	ดวงคือ	อัญญสมานเจตสิก 13 อกุศลเจตสิก 14
โลภมูลจิต 8	"	22	"	อัญญสมานเจตสิก 13 โมจตุกเจตสิก 4 โลติกเจตสิก 3 ถีทุกเจตสิก 2
โลภมูลจิต 8	**มีเจตสิกประกอบได้โดยเฉพาะ**	**3**	"	**โลภเจตสิก 1 ทิฏฐิเจตสิก 1 มานเจตสิก 1**
ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4	มีเจตสิกประกอบได้	21	"	อัญญสมานเจตสิก 13 โมจตุกเจตสิก 4 โลภเจตสิก 1 ทิฏฐิเจตสิก 1 ถีทุกเจตสิก 2
ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4	**มีเจตสิกประกอบได้โดยเฉพาะ**	**1**	"	**ทิฏฐิเจตสิก 1**
ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4	มีเจตสิกประกอบได้	21	"	อัญญสมานเจตสิก 13 โมจตุกเจตสิก 4 โลภเจตสิก 1 มานเจตสิก 1 ถีทุกเจตสิก 2
ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4	**มีเจตสิกประกอบได้โดยเฉพาะ**	**1**	"	**มานเจตสิก 1**
โทสมูลจิต 2	มีเจตสิกประกอบได้	22	"	อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นปีติ) โมจตุกเจตสิก 4 โทจตุกเจตสิก 4 ถีทุกเจตสิก 2

สรุปสังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) (ต่อ)

โทสมูลจิต 2 มีเจตสิกประกอบได้โดยเฉพาะ 4 ดวงคือ โทจตุกเจตสิก 4

โมหมูลจิต 2 มีเจตสิกประกอบได้ 16 " อัญญสมานเจตสิก 11 (เว้นปีติ ฉันทะ) โมจตุกเจตสิก 4 วิจิกิจฉาเจตสิก 1

โมหมูลจิต 2 มีเจตสิกประกอบได้โดยเฉพาะ 1 " วิจิกิจฉาเจตสิก 1

อกุศลอสังขาริกจิต 7 มีเจตสิกประกอบได้ 25 " อัญญสมานเจตสิก 13 โมจตุกเจตสิก 4 โลติกเจตสิก 3 โทจตุกเจตสิก 4 วิจิกิจฉาเจตสิก 1

อกุศลอสังขาริกจิต 7 มีเจตสิกประกอบได้โดยเฉพาะ 1 " วิจิกิจฉาเจตสิก 1

อกุศลสสังขาริกจิต 5 มีเจตสิกประกอบได้ 26 " อัญญสมานเจตสิก 13 อกุศลเจตสิก 13 (เว้นวิจิกิจฉา)

อกุศลสสังขาริกจิต 5 มีเจตสิกประกอบโดยเฉพาะ 2 ดวงคือ ถีทุกเจตสิก 2

เจตสิกที่ประกอบได้ในอกุศลจิต 12 ครบทุกดวงมี 14 ดวงคือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก 7 วิตกเจตสิก วิจารเจตสิก วิริยเจตสิก โมจตุกเจตสิก 4

เจตสิกที่ประกอบเฉพาะในอกุศลจิต 12 มี 14 ดวงคือ อกุศลเจตสิก 14

อเหตุกจิต 18

ทวิปัญจวิญญาณจิต 10		มีเจตสิกประกอบได้	7	ดวงคือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก 7 (มีเจตสิกประกอบน้อยที่สุดในอเหตุกจิต)
สัมปฏิจฉนจิต 2 อุเบกขาสันตีรณจิต 2 ปัญจทวาราวัชชนจิต 1	รวม 5 ดวง	"	10	" อัญญสมานเจตสิก 10 (เว้น วิริยะ ปีติ ฉันทะ)
โสมนัสสันตีรณจิต 1		"	11	" อัญญสมานเจตสิก 11 (เว้น วิริยะ ฉันทะ)
มโนทวาราวัชชนจิต 1		"	11	" อัญญสมานเจตสิก 11 (เว้น ปีติ ฉันทะ)
หสิตุปปาทจิต 1		"	12	" อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้น ฉันทะ) (มีเจตสิกประกอบมากที่สุดในอเหตุกจิต)

สรุปสังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) (ต่อ)

กามาวจรโสภณจิต 24

มหากุศลจิต	ดวงที่ 1	กับดวงที่ 2	มีเจตสิกประกอบได้	38	ดวงคือ	อัญญสมานเจตสิก 13	โสภณเจตสิก 25
"	ดวงที่ 3	กับดวงที่ 4	"	37	"	อัญญสมานเจตสิก 13	โสภณเจตสิก 24 (เว้นปัญญา 1)
"	ดวงที่ 5	กับดวงที่ 6	"	37	"	อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นปีติ)	โสภณเจตสิก 25
"	ดวงที่ 7	กับดวงที่ 8	"	36	"	อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นปีติ)	โสภณเจตสิก 24 (เว้นปัญญา 1)
มหาวิปากจิต	ดวงที่ 1	กับดวงที่ 2	"	33	"	อัญญสมานเจตสิก 13	โสภณสาธารณเจตสิก 19 ปัญญา 1
"	ดวงที่ 3	กับดวงที่ 4	"	32	"	อัญญสมานเจตสิก 13	โสภณสาธารณเจตสิก 19
"	ดวงที่ 5	กับดวงที่ 6	"	32	"	อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นปีติ)	โสภณสาธารณเจตสิก 19 ปัญญา 1
"	ดวงที่ 7	กับดวงที่ 8	"	31	"	อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นปีติ)	โสภณสาธารณเจตสิก 19
มหากิริยาจิต	ดวงที่ 1	กับดวงที่ 2	"	35	"	อัญญสมานเจตสิก 13	โสภณเจตสิก 22 (เว้นวิรตี 3)
"	ดวงที่ 3	กับดวงที่ 4	"	34	"	อัญญสมานเจตสิก 13	โสภณเจตสิก 21 (เว้นวิรตี.3 ปัญญา 1)
"	ดวงที่ 5	กับดวงที่ 6	"	34	"	อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นปีติ)	โสภณเจตสิก 22 (เว้นวิรตี.3)
"	ดวงที่ 7	กับดวงที่ 8	"	33	"	อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นปีติ)	โสภณเจตสิก 21 (เว้นวิรตี.3 ปัญญา 1)

มหัคคตจิต 27

รูปาวจรจิต 12	ปฐมฌานจิต 3	มีเจตสิกประกอบได้	35	ดวงคือ	อัญญสมานเจตสิก 13	โสภณเจตสิก 22 (เว้นวิรตี.3)
	ทุติยฌานจิต 3	"	34	"	อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นวิตก)	โสภณเจตสิก 22 (เว้นวิรตี.3)
	ตติยฌานจิต 3	"	33	"	อัญญสมานเจตสิก 11 (เว้นวิตก วิจาร)	โสภณเจตสิก 22 (เว้นวิรตี.3)
	จตุตถฌานจิต 3	"	32	"	อัญญสมานเจตสิก 10 (เว้นวิตก วิจาร ปีติ)	โสภณเจตสิก 22 (เว้นวิรตี.3)
รูปาวจรปัญจมฌานจิต 3 อรูปาวจรจิต 12	ปัญจมฌานจิต 15	"	30	"	อัญญสมานเจตสิก 10 (เว้นวิตก วิจาร ปีติ)	โสภณเจตสิก 20 (เว้นวิรตี.3 อัปปมัญญา 2)

โลกุตตรจิต 40

โลกุตตรจิต 40	ปฐมฌานจิต 8	มีเจตสิกประกอบได้	36	ดวงคือ	อัญญสมานเจตสิก 13	โสภณเจตสิก 23 (เว้นอัปปมัญญา 2)
	ทุติยฌานจิต 8	"	35	"	อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นวิตก)	โสภณเจตสิก 23 (เว้นอัปปมัญญา 2)
	ตติยฌานจิต 8	"	34	"	อัญญสมานเจตสิก 11 (เว้นวิตก วิจาร)	โสภณเจตสิก 23 (เว้นอัปปมัญญา 2)
	จตุตถฌานจิต 8	"	33	"	อัญญสมานเจตสิก 10 (เว้นวิตก วิจาร ปีติ)	โสภณเจตสิก 23 (เว้นอัปปมัญญา 2)
	ปัญจมฌาณจิต 8	"	33	"	อัญญสมานเจตสิก 10 (เว้นวิตก วิจาร ปีติ)	โสภณเจตสิก 23 (เว้นอัปปมัญญา 2)

สรุปสังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) (ต่อ)

จิตกลุ่มต่างๆ

โลภมูลจิต 8

โลภมูลโสมนัสสสหคตจิต 4	มีเจตสิกประกอบได้	22	ดวงคือ	อัญญสมานเจตสิก 13 โมจตุกเจตสิก 4 โลติกเจตสิก 3 ถีทุกเจตสิก 2
โลภมูลอุเบกขาสหคตจิต 4	"	21	"	อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นปีติ) โมจตุกเจตสิก 4 โลติกเจตสิก 3 ถีทุกเจตสิก 2
ทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต 4	"	21	"	อัญญสมานเจตสิก 13 โมจตุกเจตสิก 4 โลภเจตสิก 1 ทิฏฐิเจตสิก 1 ถีทุกเจตสิก 2
ทิฏฐิคตวิปปยุตตจิต 4	"	21	"	อัญญสมานเจตสิก 13 โมจตุกเจตสิก 4 โลภเจตสิก 1 มานเจตสิก 1 ถีทุกเจตสิก 2
โลภมูลอสังขาริกจิต 4	"	20	"	อัญญสมานเจตสิก 13 โมจตุกเจตสิก 4 โลติกเจตสิก 3
โลภมูลสสังขาริกจิต 4	"	22	"	อัญญสมานเจตสิก 13 โมจตุกเจตสิก 4 โลติกเจตสิก 3 ถีทุกเจตสิก 2

อกุศลจิต 12

โทสมูลจิต 2	มีเจตสิกประกอบได้	22	ดวงคือ	อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นปีติ) โมจตุกเจตสิก 4 โทจตุกเจตสิก 4 ถีทุกเจตสิก 2
โมหมูลจิต 2	"	16	"	อัญญสมานเจตสิก 11 (เว้นปีติ ฉันทะ) โมจตุกเจตสิก 4 วิจิกิจฉาเจตสิก 1
อกุศลอสังขาริกจิต 7	"	25	"	อัญญสมานเจตสิก 13 โมจตุกเจตสิก 4 โลติกเจตสิก 3โทจตุกเจตสิก 4 วิจิกิจฉาเจตสิก 1
อกุศลสสังขาริกจิต 5	"	26	"	อัญญสมานเจตสิก 13 อกุศลเจตสิก 13 (เว้นวิจิกิจฉา)
อกุศลอุเบกขาสหคตจิต 6	"	22	"	อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นปีติ) โมจตุกเจตสิก 4 โลติกเจตสิก 3 ถีทุกเจตสิก 2 วิจิกิจฉาเจตสิก 1
อกุศลจิต 12	"	27	"	อัญญสมานเจตสิก 13 อกุศลเจตสิก 14

อเหตุกจิต 18

อเหตุกวิปากจิต 15	มีเจตสิกประกอบได้	11	ดวงคือ	อัญญสมานเจตสิก 11 (เว้นวิริยะ ฉันทะ)
อเหตุกอุเบกขาสหคตจิต 14	"	11	"	อัญญสมานเจตสิก 11 (เว้นปีติ ฉันทะ)

สรุปสังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) (ต่อ)

มหากุศลจิต 8

มหากุศลโสมนัสสสหคตจิต 4	มีเจตสิกประกอบได้	38	ดวงคือ	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 25
มหากุศลอุเบกขาสหคตจิต 4	”	37	”	อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นปีติ) โสภณเจตสิก 25
มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต 4	”	38	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 25
มหากุศลญาณวิปปยุตตจิต 4	”	37	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 24 (เว้นปัญญา 1)
มหากุศลอสังขาริกจิต 4	”	38	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 25
มหากุศลสสังขาริกจิต 4	”	38	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 25

มหาวิปากจิต 8

มหาวิปากโสมนัสสสหคตจิต 4	มีเจตสิกประกอบได้	33	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณสาธารณเจตสิก 19 ปัญญา 1
มหาวิปากอุเบกขาสหคตจิต 4	”	32	”	อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นปีติ) โสภณสาธารณเจตสิก 19 ปัญญา 1
มหาวิปากญาณสัมปยุตตจิต 4	”	33	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณสาธารณเจตสิก 19 ปัญญา 1
มหาวิปากญาณวิปปยุตตจิต 4	”	32	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณสาธารณเจตสิก 19
มหาวิปากอสังขาริกจิต 4	”	33	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณสาธารณเจตสิก 19 ปัญญา 1
มหาวิปากสสังขาริกจิต 4	”	33	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณสาธารณเจตสิก 19 ปัญญา 1

มหากิริยาจิต 8

มหากิริยาโสมนัสสสหคตจิต 4	มีเจตสิกประกอบได้	35	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 22 (เว้นวิรตี.3)
มหากิริยาอุเบกขาสหคตจิต 4	”	34	”	อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นปีติ) โสภณเจตสิก 22 (เว้นวิรตี.3)
มหากิริยาญาณสัมปยุตตจิต 4	”	35	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 22 (เว้นวิรตี.3)
มหากิริยาญาณวิปปยุตตจิต 4	”	34	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 21 (เว้นวิรตี.3, ปัญญา 1)
มหากิริยาอสังขาริกจิต 4	”	35	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 22 (เว้นวิรตี.3)
มหากิริยาสสังขาริกจิต 4	”	35	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 22 (เว้นวิรตี.3)

สรุปสังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.) (ต่อ)

กามาวจรโสภณจิต 24

กามาวจรโสภณโสมนัสสสหคตจิต 12	มีเจตสิกประกอบได้	38	ดวงคือ	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 25
กามาวจรโสภณอุเปกขาสหคตจิต 12	”	37	”	อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นปีติ) โสภณเจตสิก 25
กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต 12	”	38	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 25
ญาณวิปปยุตตจิต 12	”	37	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 24 (เว้นปัญญา 1)
กามาวจรโสภณอสังขาริกจิต 12	”	38	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 25
กามาวจรโสภณสสังขาริกจิต 12	”	38	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 25
กามาวจรโสมนัสสสหคตจิต 18	”	47	”	อัญญสมานเจตสิก 13 โมจตุกเจตสิก 4 โลติกเจตสิก 3 ถีทุกเจตสิก 2 โสภณเจตสิก 25

ฌานจิต 67

ปฐมฌาณจิต 11	มีเจตสิกประกอบได้	38	ดวงคือ	อัญญสมานเจตสิก 13 โสภณเจตสิก 25
ทุติยฌาณจิต 11	”	37	”	อัญญสมานเจตสิก 12 (เว้นวิตก) โสภณเจตสิก 25
ตติยฌาณจิต 11	”	36	”	อัญญสมานเจตสิก 11 (เว้นวิตก วิจาร) โสภณเจตสิก 25
จตุตถฌาณจิต 11	”	35	”	อัญญสมานเจตสิก 10 (เว้นวิตก วิจาร ปีติ) โสภณเจตสิก 25
ปัญจมฌานจิต 23	”	33	”	อัญญสมานเจตสิก 10 (เว้นวิตก วิจาร ปีติ) โสภณเจตสิก 23 (เว้นอัปปมัญญา 2)

สรุปสังคหนัย (ยกจิต-หาเจ) - เภทนัยทั้ง 9

ชาติเภทนัย มี 4 คือ

1. อกุศลชาติ 12 มีเจ.ประกอบได้ 27 คือ อัญญ.13 อกุ.14
2. กุศลชาติ 21/37 " 38 คือ อัญญ.13 โสภณ.25
3. วิปากชาติ 36/52 " 38 คือ อัญญ.13 โสภณ.25
4. กิริยาชาติ 20 " 35 คือ อัญญ.13 โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)

ภูมิเภทนัย มี 4 คือ

1. กามภูมิ 54 มีเจ.ประกอบได้ 52 คือ อัญญ.13 อกุ.14 โสภณ.25
2. รูปภูมิ 15 " 35 คือ อัญญ.13 โสภณ.22 (เว้นวิรตี.3)
3. อรูปภูมิ 12 " 30 คือ อัญญ.10 (เว้นวิตก, วิจาร, ปีติ) โสภณ.20 (เว้นวิรตี.3, อัปป.2)
4. โลกุตตรภูมิ 8/40 " 36 คือ อัญญ.13 โสภณ.23 (เว้นอัปป.2)

โสภณเภทนัย มี 2 คือ

1. อโสภณจิต 30 มีเจ.ประกอบได้ 27 คือ อัญญ.13 อกุ.14
2. โสภณจิต 59/91 " 38 คือ อัญญ.13 โสภณ.25

โลกเภทนัย มี 2 คือ

1. โลกียจิต 81 มีเจ.ประกอบได้ 52 คือ อัญญ.13 อกุ.14 โสภณ.25
2. โลกุตตรจิต 8/40 " 36 คือ อัญญ.13 โสภณ.23 (เว้นอัปป.2)

เหตุเภทนัย มี 2 คือ

1. อเหตุกจิต 18 มีเจ.ประกอบได้ 12 คือ อัญญ.12 (เว้นฉันทะ)
2. สเหตุกจิต 71/103 " 52 คือ อัญญ.13 อกุ.14 โสภณ.25

ฌานเภทนัย มี 2 คือ

1. อฌานจิต 54 มีเจ.ประกอบได้ 52 คือ อัญญ.13 อกุ.14 โสภณ.25
2. ฌานจิต 67 " 38 คือ อัญญ.13 โสภณ.25

เวทนาเภทนัย มี 5 คือ

1. สุขสหคตจิต 1 มีเจ.ประกอบได้ 7 คือ สัพพ.7
2. ทุกขสหคตจิต 1 " 7 คือ สัพพ.7
3. โสมนัสสสหคตจิต 62 " 47 คือ อัญญ.13 อกุ.9 (เว้นโทจ.4, วิจิ.1) โสภณ.25
4. โทมนัสสสหคตจิต 2 " 22 คือ อัญญ.12 (เว้นปีติ) อกุ.10 (เว้นโลติก.3, วิจิ.1)
5. อุเบกขาสหคตจิต 55 " 47 คือ อัญญ.12 (เว้นปีติ) อกุ.10 (เว้นโทจ.4) โสภณ.25

สัมปโยคเภทนัย มี 2 คือ

1. สัมปยุตตจิต 87 มีเจ.ประกอบได้ 51 คือ อัญญ.13 อกุ.13 (เว้นมาน.1) โสภณ.25
2. วิปปยุตตจิต 34 " 45 คือ อัญญ.13 อกุ.8 (เว้นทิฏฐิ.1 โทจ.4 วิจิ.1) โสภณ 24 (เว้นปัญญา.1)

สังขารเภทนัย มี 2 คือ

1. อสังขาริกจิต 37 มีเจ.ประกอบได้ 50 คือ อัญญ.13 อกุ.12 (เว้นถี.2) โสภณ.25
2. สสังขาริกจิต 84 " 51 คือ อัญญ.13 อกุ.13 (เว้นวิจิ.1) โสภณ.25

สังคหนัย 33 นัย

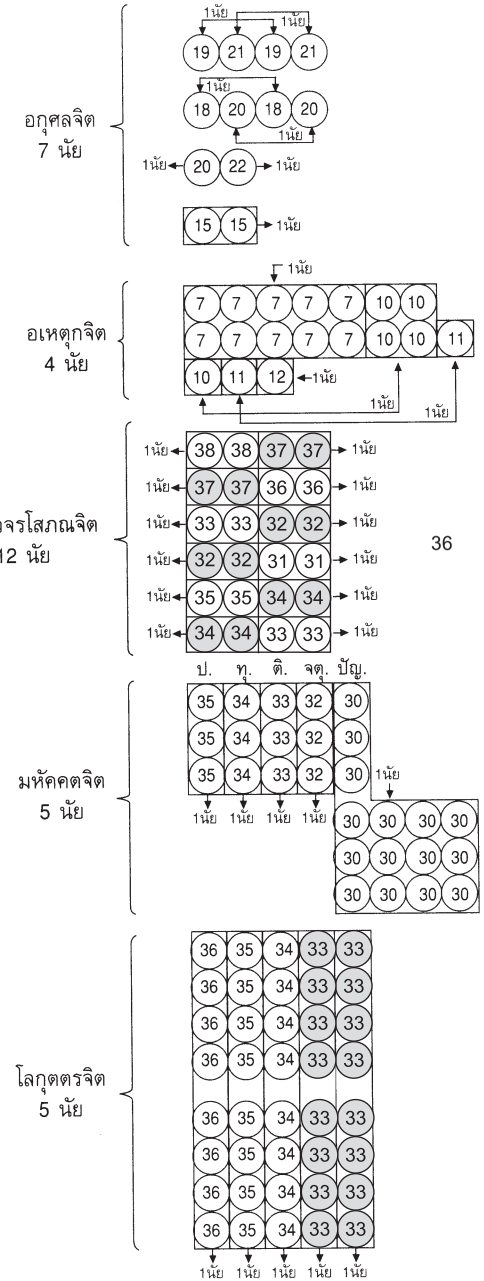

<u>หลักการนับนัยต่าง ๆ ในสังคหนัย เหมือนกับสัมปโยคนัย</u>

1. **จิต**กลุ่มเดียวกัน มี**เจตสิก**มาประกอบเหมือนกัน นับจิตกลุ่มนั้นเป็น 1 นัย เช่น
   ใน มหัคคตจิต มีสังคหนัย 5 นัย เช่น
   จำนวนเจตสิก 35 ที่ประกอบในปฐมฌานจิต 3 นับเป็น 1 นัย
   จำนวนเจตสิก 34 ที่ประกอบในทุติยฌานจิต 3 นับเป็น 1 นัย
   จำนวนเจตสิก 33 ที่ประกอบในตติยฌานจิต 3 นับเป็น 1 นัย
   จำนวนเจตสิก 32 ที่ประกอบในจตุตถฌานจิต 3 นับเป็น 1 นัย
   จำนวนเจตสิก 30 ที่ประกอบในปัญจมฌานจิต 15 นับเป็น 1 นัย เป็นต้น
2. **จิต**กลุ่มเดียวกัน มี**เจตสิก**มาประกอบจำนวนเท่ากัน แต่เจตสิกที่มาประกอบต่างกัน นับเป็นคนละนัย เช่น
   มหากุศลจิตดวงที่ 3 กับ ดวงที่ 4 มีเจตสิกประกอบ 37 ดวง คือ อัญญ.13, โสภณ.24 (เว้นปัญญา) = 1 นัย
   มหากุศลจิตดวงที่ 5 กับ ดวงที่ 6 มีเจตสิกประกอบ 37 ดวง คือ อัญญ.12 (เว้นปีติ) โสภณ.25 = 1 นัย
   ทั้ง 2 กลุ่มนี้ ถือเป็นคนละนัย ถึงแม้จะมีเจตสิกประกอบ 37 ดวง เท่ากัน แต่เจตสิกที่มาประกอบต่างกัน
   เช่นเดียวกับมหาวิปากจิตดวงที่ 3, 4 และ 5, 6 มหากิริยาจิตดวงที่ 3, 4 และ 5, 6 จตุตถฌานจิต 8 และ
   ปัญจมฌานจิต 8 มีเจตสิกมาประกอบจำนวนเท่ากัน แต่ต่างชนิดกัน ก็นับเป็นคนละนัย เป็นต้น
3. **จิต**กลุ่มเดียวกัน มี**เจตสิก**มาประกอบจำนวนเท่ากัน เจตสิกที่มาประกอบต่างกัน แต่เจตสิกนั้นอยู่ในกลุ่มเดียวกัน
   นับเป็น 1 นัย เช่น
   จำนวนเจตสิก 11 ดวง ที่ประกอบในโสมนัสสันตีรณจิต คือ อัญญ.11 (เว้นวิริยะ ฉันทะ)
   จำนวนเจตสิก 11 ดวง ที่ประกอบในมโนทวาราวัชชนจิต คือ อัญญ.11 (เว้นปีติ ฉันทะ) } = 1 นัย
   เจตสิก 2 ดวงนี้ นับเป็น 1 นัย เพราะเจตสิกที่เว้นนั้น ถึงแม้จะต่างกัน แต่ก็อยู่ในกลุ่มอัญญ.เหมือนกัน เป็นต้น

สรุปสังคหนัย มี 33 นัย คือ						
อกุศลจิต	มีสังคหนัย	7	นัย	กามาวจรโสภณจิต	มีสังคหนัย	12 นัย
อเหตุกจิต	มีสังคหนัย	4	นัย	มหัคคตจิต	มีสังคหนัย	5 นัย
				โลกุตตรจิต	มีสังคหนัย	5 นัย

รวมเป็นสังคหนัยทั้งสิ้น 33 นัย

หลักสำคัญของตทุภยมิสสกนัย

* ในเจตสิกกลุ่มอัญญสมานเจตสิก 13 หาเจตสิกเกิดร่วมและไม่เกิดร่วม รวมกันแล้วให้ครบเจตสิก 52 ในเจตสิกแต่ละดวง
* ในเจตสิกกลุ่มอกุศลเจตสิก 14 หาเจตสิกเกิดร่วมและไม่เกิดร่วม รวมกันแล้วให้ได้เจตสิกครบ 27 ในเจตสิกแต่ละดวง
* ในเจตสิกกลุ่มโสภณเจตสิก 25 หาเจตสิกเกิดร่วมและไม่เกิดร่วม รวมกันแล้วให้ได้เจตสิกครบ 38 ในเจตสิกแต่ละดวง

หมายเหตุ : ให้ระวังเจตสิกที่เป็น "นานากทาจิเจตสิก" มี อิส. มัจ. กุก. วิรตีเจ.3 อัปป.2 เวลาเกิดแล้ว เกิดพร้อมกันไม่ได้

พิเศษ : วิรตีเจ.3 ถ้าเกิดในโลกียจิต คือ ม.กุศลจิต นั้นเกิดพร้อมกันไม่ได้ แต่ถ้าเกิดในโลกตุตรจิต 8/40 นั้นต้องเกิดพร้อมกันเสมอ

วิธีการหาตทุภยมิสสกนัย

1. **สังคหนัย** - หาเจตสิกที่เกิดสูงสุดในจิตแต่ละดวง
   - กลุ่มอกุศลจิต 12
   1. โลภมูลจิต มีเจ.ประกอบสูงสุดดังนี้ อัญญ.13, โมจตุก.4 โลติก.3 ถีทุก.2 **(อัญ. โม. โล. ถี)** มาสูงสุด 22 ดวง
   2. โทสมูลจิต มีเจ.ประกอบสูงสุดดังนี้ อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจตุก.4 โทจตุก.4 ถีทุก.2 **(อัญ. โม. โท. ถี)** มาสูงสุด 22 ดวง } **เจตสิกมาสูงสุด 27**
   3. โมหมูลจิต มีเจ.ประกอบสูงสุดดังนี้ อัญญ.11 (เว้นปีติ ฉันทะ) โมจตุก.4 วิ.1 **(อัญ. โม. วิ.)** มาสูงสุด 16 ดวง

   - กลุ่มอเหตุกจิต 18 ไม่ต้องนำมาคิด เพราะกลุ่มอัญญ.ที่อยู่ในอเหตุกจิต 18 นั้น อยู่ในอกุศลจิตด้วย เมื่อนับอัญญ.ในอกุศลจิตแล้ว จึงไม่ต้องนับในอเหตุกจิตอีก

   - กลุ่มโสภณจิต 59/91 ให้พิจารณาเฉพาะ**มหากุศลจิตดวงที่ 1, 2** เพราะมีเจตสิกที่มาประกอบ**สูงสุด 38 ดวง** (อัญญ.13 + โสภณเจ.25) นอกนั้นต่ำกว่า

2. **สัมปโยคนัย** - นำกฎเกณฑ์ของเจตสิกดวงนั้นๆ มาพิจารณา เช่น
   อธิโมกข์ มีเจตสิกเกิดร่วม 50 เว้นตัวเอง และเว้นวิจิกิจฉา 1 เพราะอธิโมกข์ไม่ประกอบกับวิจิกิจฉา
   ปีติ มีเจตสิกเกิดร่วม 46 นอกจากเว้นตัวเองแล้ว ยังเว้นโทจตุก.4, วิจิ.1 เพราะปีติไม่ประกอบกับ สุข. ทุกข. โทสะ. อุเบกขา. และจตุตถฌานจิต 11
   ตามกฎเกณฑ์ของสัมปโยคนัย เป็นต้น

3. **อนิยตโยคีเจตสิก** นำหลักมาพิจารณา ดังนี้
   - **กลุ่มอกุศลเจตสิก 14** มี อิสสาเจ. มัจฉริยเจ. กุกกุจจเจ. เป็น**นานากทาจิ** ไม่ประกอบพร้อมกัน ส่วนถีนะ มิทธะ เป็น**สหกทาจิ** ประกอบพร้อมกัน ต้องนำมาพิจารณาในการหาตทุภยมิสสกนัยด้วย
   - **กลุ่มโสภณเจตสิก 25** มี วิรตี 3 และอัปป.2 เป็น**นานากทาจิ** ที่ไม่ประกอบพร้อมกัน แต่วิรตี 3 ประกอบได้ทั้ง**โลกียะ** และ**โลกุตตระ** ซึ่งมีหลักในการพิจารณาต่างกัน โดยวิรตี 3 ที่เป็น**โลกียะ** ไม่ประกอบพร้อมกัน แต่วิรตี 3 ที่เป็น**โลกุตตระ** ประกอบพร้อมกัน เพราะเป็น **มัคคสมังคี** ชื่อว่า **นิยตเอกโต** คือ มรรคมีองค์ 8 ที่ต้องประกอบพร้อมกัน ซึ่งวิรตี 3 ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ อยู่ในมรรค 8 นี้ด้วย ดังนั้น วิรตี 3 ที่เป็น**โลกุตตระ** จึงต้องประกอบพร้อมกันแน่นอน

หลักสำคัญของตทุภยมิสสกนัย (ต่อ)

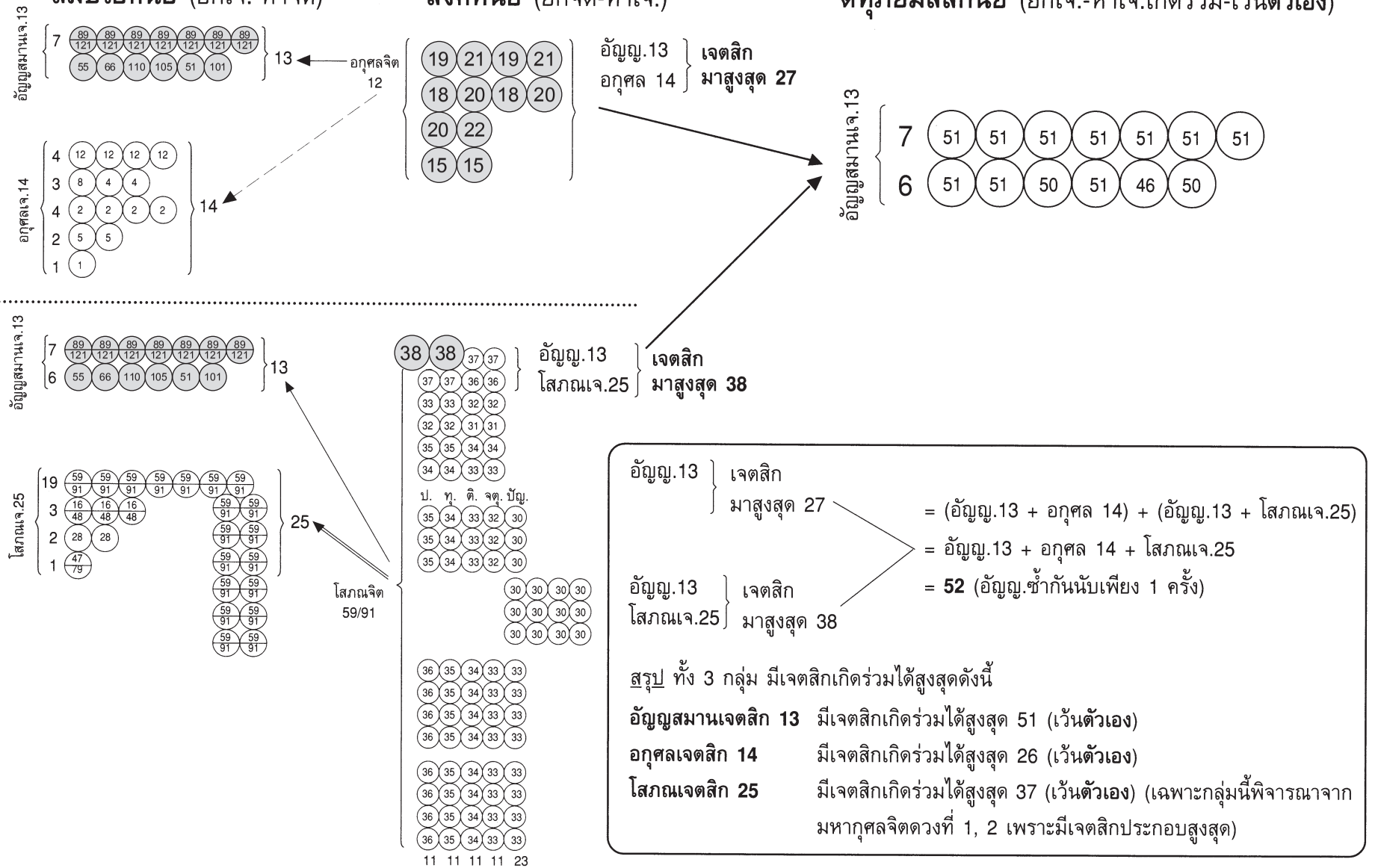

สรุป ทั้ง 3 กลุ่ม มีเจตสิกเกิดร่วมได้สูงสุดดังนี้

อัญญสมานเจตสิก 13 มีเจตสิกเกิดร่วมได้สูงสุด 51 (เว้น**ตัวเอง**)

อกุศลเจตสิก 14 มีเจตสิกเกิดร่วมได้สูงสุด 26 (เว้น**ตัวเอง**)

โสภณเจตสิก 25 มีเจตสิกเกิดร่วมได้สูงสุด 37 (เว้น**ตัวเอง**) (เฉพาะกลุ่มนี้พิจารณาจากมหากุศลจิตดวงที่ 1, 2 เพราะมีเจตสิกประกอบสูงสุด)

ตทุภยมิสสกนัย (ยกเจ.-หาเจ.เกิดร่วม-เว้นตัวเอง)

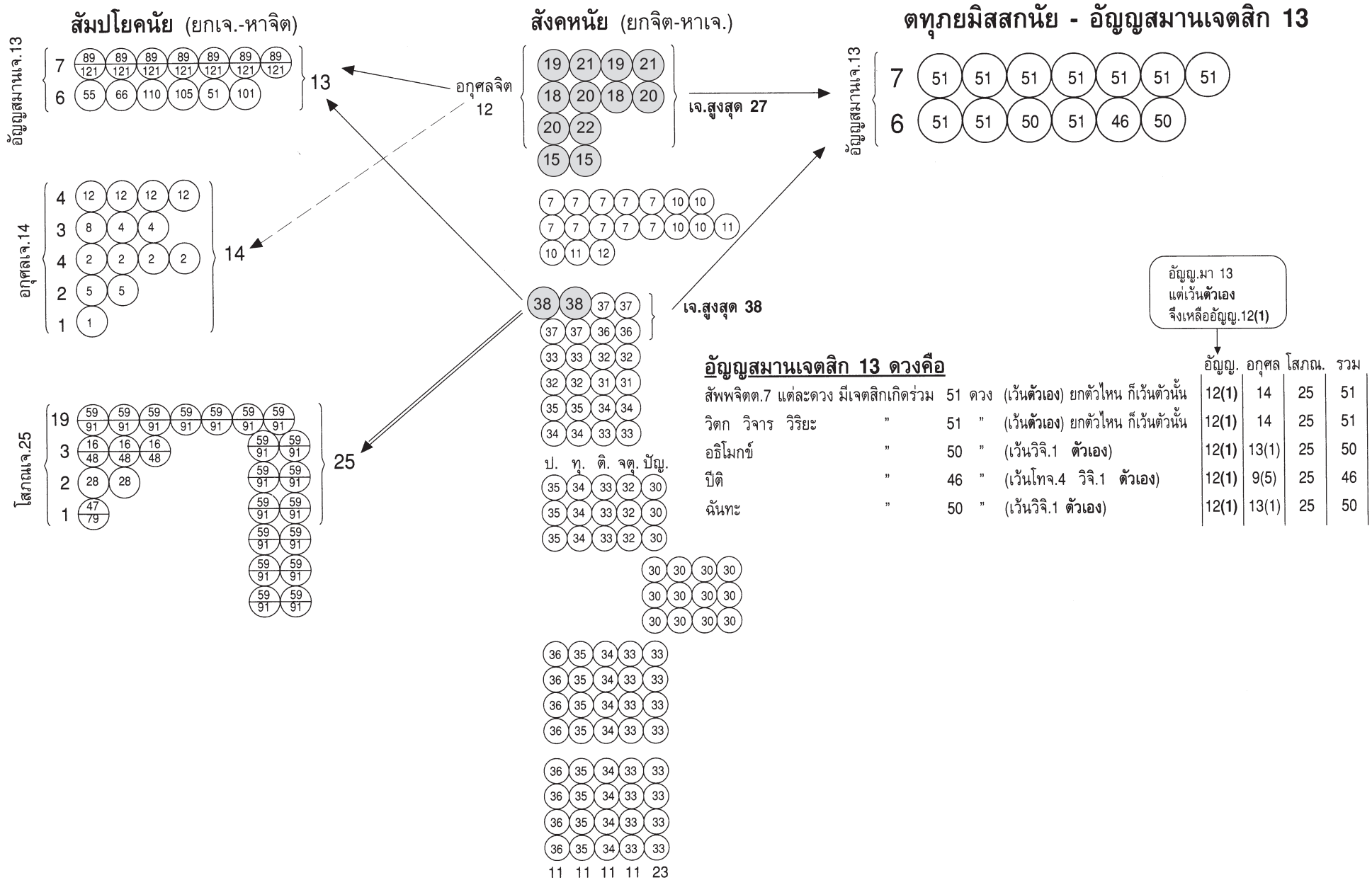

อัญญ.มา 13
แต่เว้นตัวเอง
จึงเหลืออัญญ.12**(1)**

อัญญสมานเจตสิก 13 ดวงคือ

				อัญญ.	อกุศล	โสภณ.	รวม
สัพพจิตต.7 แต่ละดวง มีเจตสิกเกิดร่วม	51 ดวง	(เว้น**ตัวเอง**) ยกตัวไหน ก็เว้นตัวนั้น		12**(1)**	14	25	51
วิตก วิจาร วิริยะ	" 51 "	(เว้น**ตัวเอง**) ยกตัวไหน ก็เว้นตัวนั้น		12**(1)**	14	25	51
อธิโมกข์	" 50 "	(เว้นวิจิ.1 **ตัวเอง**)		12**(1)**	13(1)	25	50
ปีติ	" 46 "	(เว้นโทจ.4 วิจิ.1 **ตัวเอง**)		12**(1)**	9(5)	25	46
ฉันทะ	" 50 "	(เว้นวิจิ.1 **ตัวเอง**)		12**(1)**	13(1)	25	50

ตทุภยมิสสกนัย (ยกเจ.-หาเจ.เกิดร่วม-เว้นตัวเอง) (ต่อ)

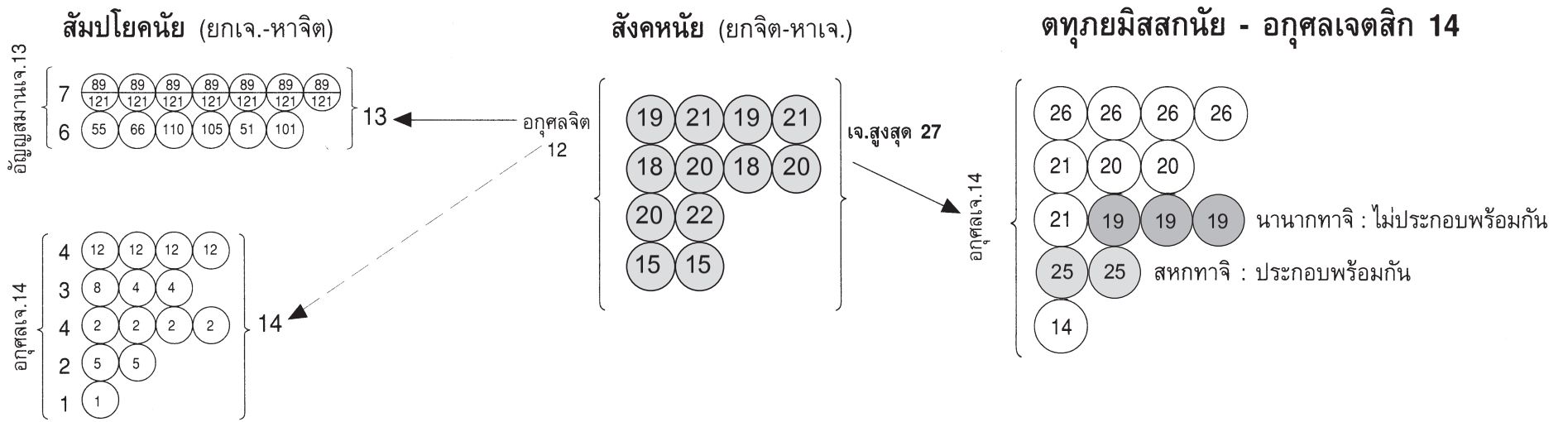

อกุศลเจตสิก 14 ดวงคือ

						อัญญ.	อกุศล	รวม
	โมจตุกเจตสิก 4 แต่ละดวงมีเจตสิกเกิดร่วม	26	ดวงคือ	อัญญ.13, อกุศล 13 (ยกตัวไหน ก็เว้นตัวนั้น) เช่น โมหะ มีเจตสิกเกิดร่วมได้ 26 ดวง (เว้น**ตัวเอง**) เป็นต้น		13	13**(1)**	26
	โลติกเจตสิก 3							
	- โลภเจตสิก มีเจตสิกเกิดร่วม	21	ดวงคือ	อัญญ.13 โมจตุก.4 ทิฏฐิ 1 มานะ 1 ถีทุกะ 2 (เว้นโทจ.4 วิจิ.1 และ**ตัวเอง**)		13	8(6)	21
	- ทิฏฐิเจตสิก "	20	"	อัญญ.13 โมจตุก.4 โลภะ 1 ถีทุกะ 2 (เว้นโทจ.4 วิจิ.1 มานะ 1 และ**ตัวเอง**)		13	7(7)	20
	- มานเจตสิก "	20	"	อัญญ.13 โมจตุก.4 โลภะ 1 ถีทุกะ 2 (เว้นโทจ.4 วิจิ.1 ทิฏฐิ 1 และ**ตัวเอง**)		13	7(7)	20
	โทจตุกเจตสิก 4							
	- โทสเจตสิก มีเจตสิกเกิดร่วม	21	ดวงคือ	อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจตุก.4 อิสสา 1 มัจฉ.1 กุก.1 ถีทุก 2 (เว้นโลติก 3 วิจิ.1 และ**ตัวเอง**)		12(1)	9(5)	21
นานากทาจิ	- อิสสาเจตสิก "	19	"	อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจตุก.4 โทสะ 1 ถีทุกะ 2 (เว้นโลติก.3 วิจิ.1 มัจฉริยะ 1 กุกกุจจ 1 และ**ตัวเอง**)		12(1)	7(7)	19
นานากทาจิ	- มัจฉริยเจตสิก "	19	"	อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจตุก.4 โทสะ 1 ถีทุกะ 2 (เว้นโลติก.3 วิจิ.1 อิสสา 1 กุกกุจจ 1 และ**ตัวเอง**)		12(1)	7(7)	19
นานากทาจิ	- กุกกุจจเจตสิก "	19	"	อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจตุก.4 โทสะ 1 ถีทุกะ 2 (เว้นโลติก.3 วิจิ.1 อิสสา 1 มัจฉริยะ 1 และ**ตัวเอง**)		12(1)	7(7)	19
	ถีทุกเจตสิก 2							
สหกทาจิ	- ถีนเจตสิก มีเจตสิกเกิดร่วม	25	ดวงคือ	อัญญ.13 อกุศลเจ.12 (เว้นวิจิ.1 และ**ตัวเอง**)		13	12(2)	25
สหกทาจิ	- มิทธเจตสิก "	25	"	อัญญ.13 อกุศลเจ.12 (เว้นวิจิ.1 และ**ตัวเอง**)		13	12(2)	25
	วิจิกิจฉาเจตสิก 1 "	14	"	อัญญ.10 (เว้นอธิโมกข์ ปีติ ฉันทะ) โมจ.4 (เว้นโลติก.3 โทจ.4 ถี.2 และ**ตัวเอง**)		10(3)	4(10)	14

ตทุภยมิสสกนัย (ยกเจ.-หาเจ.เกิดร่วม-เว้นตัวเอง) (ต่อ)

สัมปโยคนัย (ยกเจ.-หาจิต)

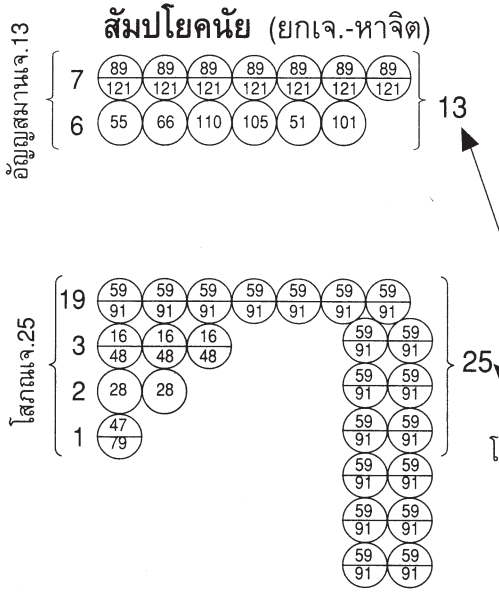

สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.)

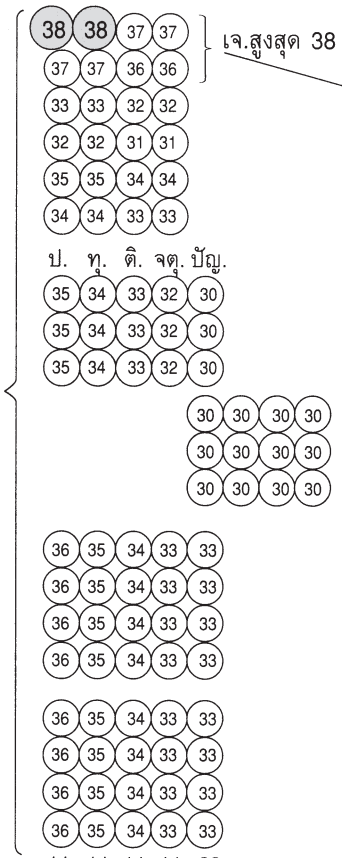

ตทุภยมิสสกนัย - โสภณเจตสิก 25

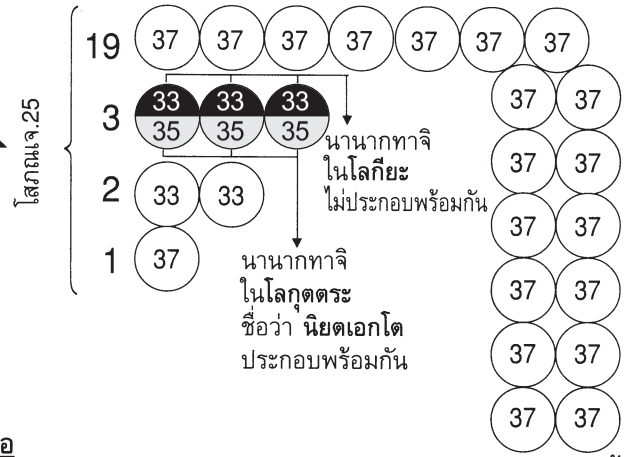

โสภณเจตสิก 25 ดวงคือ

	อัญญ.	โสภณ.	รวม
โสภณสาธารณเจตสิก 19 แต่ละดวง มีเจตสิกเกิดร่วม 37 ดวง (เว้น**ตัวเอง**) ยกตัวไหน ก็เว้นตัวนั้น			
วิรตีเจตสิก 3 (ที่เป็นโลกียะ ไม่เกิดพร้อมกัน)	13	24(1)	37
- สัมมาวาจา มีเจตสิกเกิดร่วม 33 ดวงคือ อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา 1 (เว้นอัปป.2 สัมมากัมมันตะ 1 สัมมาอาชีวะ 1 และ**ตัวเอง**)	13	20(5)	33
- สัมมากัมมันตะ " 33 " อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา 1 (เว้นอัปป.2 สัมมาวาจา 1 สัมมาอาชีวะ 1 และ**ตัวเอง**)	13	20(5)	33
- สัมมาอาชีวะ " 33 " อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา 1 (เว้นอัปป.2 สัมมาวาจา 1 สัมมากัมมันตะ 1 และ**ตัวเอง**)	13	20(5)	33
วิรตีเจตสิก 3 (ที่เป็นโลกุตตระ = นิยตเอกโต ที่เกิดพร้อมกันทั้ง 3 ดวง)			
- สัมมาวาจา มีเจตสิกเกิดร่วม 35 ดวงคือ อัญญ.13 โสสา.19 สัมมากัมมันตะ 1 สัมมาอาชีวะ 1 ปัญญา 1 (เว้นอัปป.2 และ**ตัวเอง**)	13	22(3)	35
- สัมมากัมมันตะ " 35 " อัญญ.13 โสสา.19 สัมมาวาจา สัมมาอาชีวะ ปัญญา 1 (เว้นอัปป.2 และ**ตัวเอง**)	13	22(3)	35
- สัมมาอาชีวะ " 35 " อัญญ.13 โสสา.19 สัมมาวาจา 1 สัมมากัมมันตะ 1 ปัญญา 1 (เว้นอัปป.2 และ**ตัวเอง**)	13	22(3)	35
อัปปมัญญาเจตสิก 2			
- กรุณา มีเจตสิกเกิดร่วม 33 ดวงคือ อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา 1 (เว้นวิรตี 3 มุทิตา และ**ตัวเอง**)	13	20(5)	33
- มุทิตา " 33 " อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา 1 (เว้นวิรตี 3 กรุณา และ**ตัวเอง**)	13	20(5)	33
ปัญญาเจตสิก 1 " 37 " อัญญ.13 โส.24 (เว้น**ตัวเอง**)	13	24(1)	37

ตทุภยมิสสกนัย (ยกเจ.-หาเจ.เกิดร่วม-เว้นตัวเอง) - อัญญสมานเจตสิก 13

สัพพจิตตสาธารณเจตสิก 7

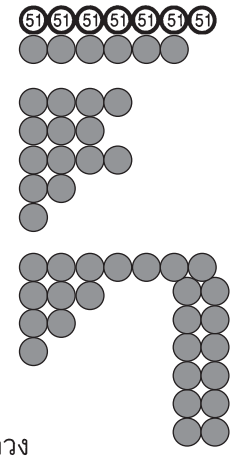

สัพพจิตต. 7 แต่ละดวง
มีเจ.เกิดร่วมได้ 51 ดวง (ยกตัวไหน ก็เว้นตัวนั้น)
เช่น **ผัสสะ** มีเจ.เกิดร่วมได้ 51 ดวง (เว้น**ตัวเอง**) เป็นต้น

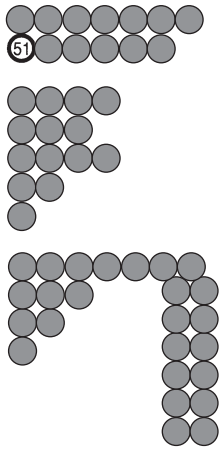

วิตก
มีเจ.เกิดร่วมได้ 51 ดวง (เว้น**ตัวเอง**)

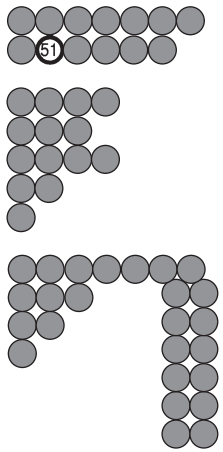

วิจาร
มีเจ.เกิดร่วมได้ 51 ดวง (เว้น**ตัวเอง**)

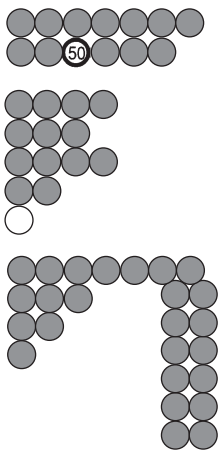

อธิโมกข์
มีเจ.เกิดร่วมได้ 50 ดวง
(เว้นวิจิ.1 และ**ตัวเอง**)

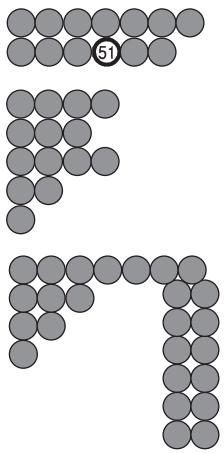

วิริยะ
มีเจ.เกิดร่วมได้ 51 ดวง
(เว้น**ตัวเอง**)

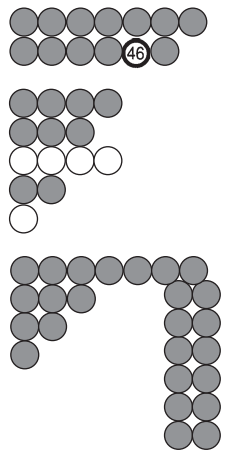

ปีติ
มีเจ.เกิดร่วมได้ 46 ดวง คือ
อัญญ.12 (เว้น**ตัวเอง**)
อกุศลเจ.9 (เว้นโทจ.4 วิจิ.1)
โสภณเจ.25

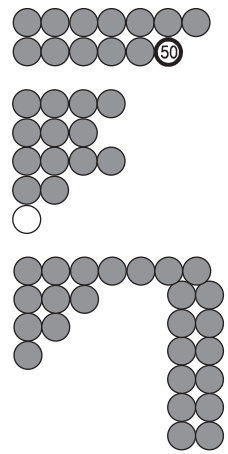

ฉันทะ
มีเจ.เกิดร่วมได้ 50 ดวง
(เว้นวิจิ.1 และ**ตัวเอง**)

ตทุภยมิสสกนัย (ยกเจ.-หาเจ.เกิดร่วม-เว้นตัวเอง) - อกุศลเจตสิก 14

โมจตุกเจตสิก 4

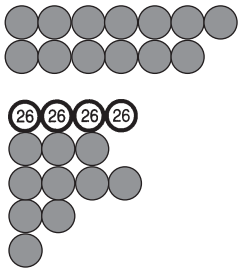

โมจตุกเจตสิก 4 แต่ละดวง
มีเจ.เกิดร่วมได้ 26 ดวง คือ
อัญญ.13 อกุศลเจ.13 (ยกตัวไหน ก็เว้นตัวนั้น)
เช่น **โมหะ** มีเจตสิกเกิดร่วมได้ 26 ดวง
(เว้น**ตัวเอง**) เป็นต้น

โลติกเจตสิก 3

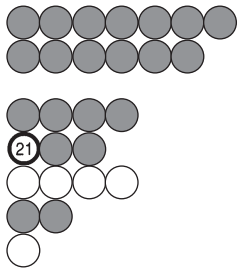

โลภเจตสิก
มีเจ.เกิดร่วมได้ 21 ดวง คือ
อัญญ.13, โมจตุก.4 ทิฏฐิ 1 มานะ 1
ถีทุกะ 2 (เว้นโทจ.4 วิจิ.1 และ**ตัวเอง**)

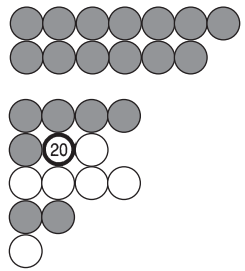

ทิฏฐิเจตสิก
มีเจ.เกิดร่วมได้ 20 ดวง คือ
อัญญ.13 โมจตุก.4 โลภะ 1 ถีทุกะ 2
(เว้นโทจ.4 วิจิ.1 มานะ 1 และ**ตัวเอง**)

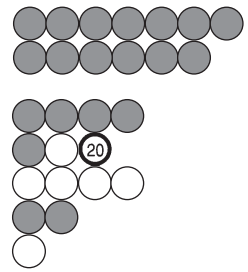

มานเจตสิก
มีเจ.เกิดร่วมได้ 20 ดวง คือ
อัญญ.13 โมจตุก.4 โลภะ 1 ถีทุกะ 2
(เว้นโทจ.4 วิจิ.1 ทิฏฐิ 1 และ**ตัวเอง**)

โทจตุกเจตสิก 4

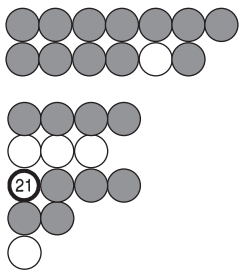

โทสเจตสิก
มีเจ.เกิดร่วมได้ 21 ดวง คือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจตุก.4 อิสสา.1
มัจฉริยะ 1 กุกกุจจะ 1 ถีทุกะ 2 (เว้นโลติก 3
วิจิ.1 และ**ตัวเอง**)

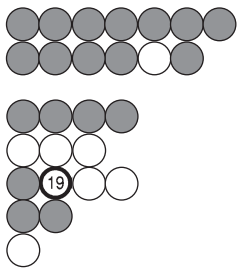

อิสสาเจตสิก
มีเจ.เกิดร่วมได้ 19 ดวง คือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจตุก.4 โทสะ 1
ถีทุกะ 2 (เว้นโลติก.3 วิจิ.1 มัจฉริยะ 1
กุกกุจจะ 1 และ**ตัวเอง**)

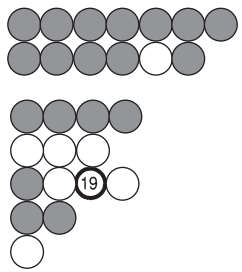

มัจฉริยเจตสิก
มีเจ.เกิดร่วมได้ 19 ดวง คือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจตุก.4 โทสะ 1
ถีทุกะ 2 (เว้นโลติก.3 วิจิ.1 อิสสา 1
กุกกุจจะ 1 และ**ตัวเอง**)

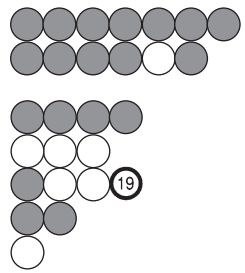

กุกกุจจเจตสิก
มีเจ.เกิดร่วมได้ 19 ดวง คือ
อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจตุก.4 โทสะ 1
ถีทุกะ 2 (เว้นโลติก.3 วิจิ.1 อิสสา.1
มัจฉริยะ 1 และ**ตัวเอง**)

หมายเหตุ : อิสสา มัจฉริยะ กุกกุจจะ เมื่อตัวใดมาอีก 2 ตัว เกิดร่วมไม่ได้ เพราะเป็นนานากทาจิ ไม่ประกอบพร้อมกัน

ตทุภยมิสสกนัย (ยกเจ.-หาเจ.เกิดร่วม-เว้นตัวเอง) - อกุศลเจตสิก 14 (ต่อ)

ถีทุกเจตสิก 2

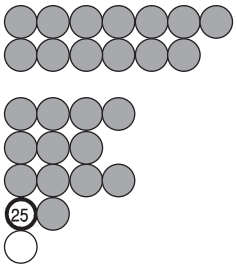

ถีนเจตสิก
มีเจ.เกิดร่วมได้ 25 ดวง คือ
อัญญ.13 อกุศลเจ.12 (เว้นวิจิ.1 และ**ตัวเอง**)

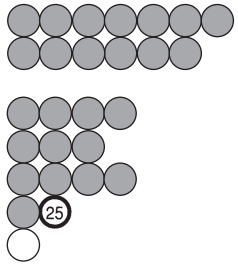

มิทธเจตสิก
มีเจ.เกิดร่วมได้ 25 ดวง คือ
อัญญ.13 อกุศลเจ.12 (เว้นวิจิ.1 และ**ตัวเอง**)

*หมายเหตุ : เมื่อ**ถีนะ** มา **มิทธะ** ต้องมาด้วย เพราะเป็นสหกทาจิ เกิดพร้อมกัน*

วิจิกิจฉา 1

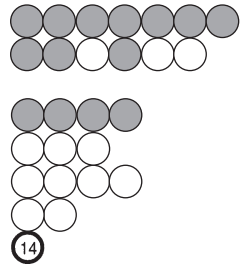

วิจิกิจฉาเจตสิก 1
มีเจ.เกิดร่วมได้ 14 ดวง คือ
อัญญ.10 (เว้นอธิโมกข์ ปีติ ฉัน)
โมจ.4 (เว้นโลติก.3 โทจ.4 ถีทุกะ 2 และ**ตัวเอง**)

ตทุภยมิสสกนัย (ยกเจ.-หาเจ.เกิดร่วม-เว้นตัวเอง) - โสภณเจตสิก 25

โสภณสาธารณเจตสิก 19

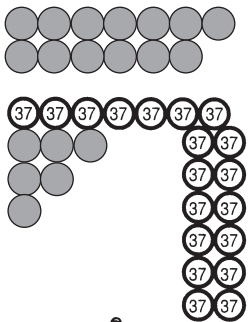

โสภณสาธารณเจตสิก 19
แต่ละดวง มีเจ.เกิดร่วมได้ 37 ดวง คือ
อัญญ.13 โสภณ.24 (เว้น**ตัวเอง**) ยกตัวไหน ก็เว้นตัวนั้น เช่น **ศรัทธา** มีเจตสิกเกิดร่วมได้ 37 ดวง (เว้น**ตัวเอง**) เป็นต้น

วิรตีเจตสิก 3 ที่เป็นโลกียะ

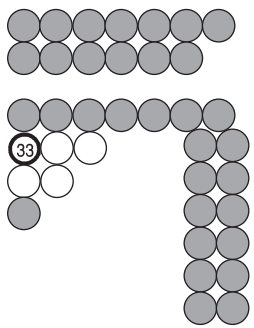

สัมมาวาจา มีเจ.เกิดร่วมได้ 33 ดวง คือ
อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา.1 (เว้นอัปป.2 สัมมากัมมันตะ 1 สัมมาอาชีวะ 1 และ**ตัวเอง**)

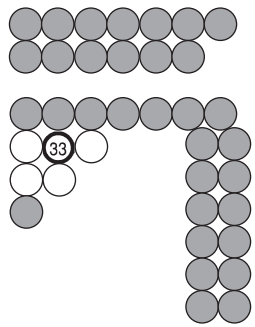

สัมมากัมมันตะ มีเจ.เกิดร่วมได้ 33 ดวง คือ
อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา.1 (เว้นอัปป.2 สัมมาวาจา 1 สัมมาอาชีวะ 1 และ**ตัวเอง**)

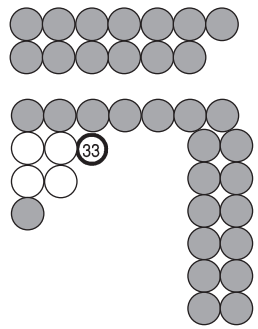

สัมมาอาชีวะ มีเจ.เกิดร่วมได้ 33 ดวง คือ
อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา.1 (เว้นอัปป.2 สัมมาวาจา 1 สัมมากัมมันตะ 1 และ**ตัวเอง**)

หมายเหตุ : เว้นอัปป.2 และวิรตี.อีก 2 ดวง เพราะเป็นนานากทาจิ ไม่สามารถเกิดร่วมกับตัวเองได้

ตทุภยมิสสกนัย (ยกเจ.-หาเจ.เกิดร่วม-เว้นตัวเอง) - โสภณเจตสิก 25

วิรตีเจตสิก 3 ที่เป็นโลกุตตระ

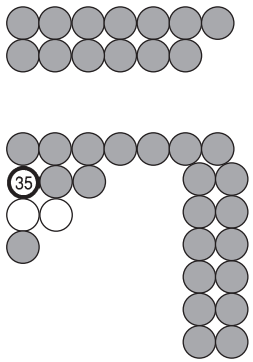

สัมมาวาจา
มีเจ.เกิดร่วมได้ 35 ดวง คือ
อัญญ.13 โสสา.19 สัมมากัมมันตะ 1
สัมมาอาชีวะ 1 ปัญญา 1 (เว้นอัปป.2 และ**ตัวเอง**)

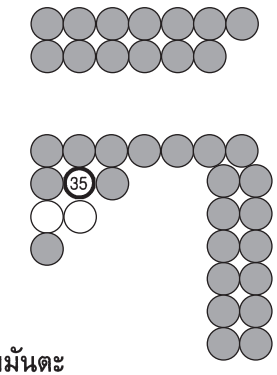

สัมมากัมมันตะ
มีเจ.เกิดร่วมได้ 35 ดวง คือ
อัญญ.13 โสสา.19 สัมมาวาจา 1 สัมมาอาชีวะ 1
ปัญญา 1 (เว้นอัปป.2 และ**ตัวเอง**)

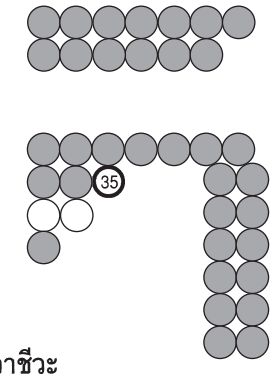

สัมมาอาชีวะ
มีเจ.เกิดร่วมได้ 35 ดวง คือ
อัญญ.13 โสสา.19 สัมมาวาจา 1
สัมมากัมมันตะ 1 ปัญญา 1 (เว้นอัปป.2 และ**ตัวเอง**)

หมายเหตุ : เว้นเฉพาะอัปป.2 เพราะเป็นนานากทาจิ แต่ไม่เว้นวิรตี.อีก 2 ดวง เพราะเป็นนิยตเอกโต ต้องประกอบพร้อมกัน

อัปปมัญญาเจตสิก 2

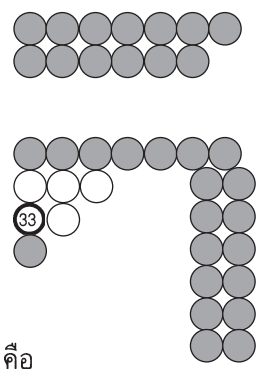

กรุณา
มีเจ.เกิดร่วมได้ 33 ดวง คือ
อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา 1 (เว้นวิรตี.3 มุทิตา และ**ตัวเอง**)

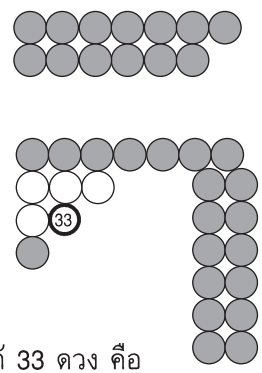

มุทิตา
มีเจ.เกิดร่วมได้ 33 ดวง คือ
อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา 1 (เว้นวิรตี.3 กรุณา และ**ตัวเอง**)

หมายเหตุ : อัปป.2 และวิรตี.3 แต่ละดวงไม่ประกอบพร้อมกัน เพราะเป็นนานากทาจิ

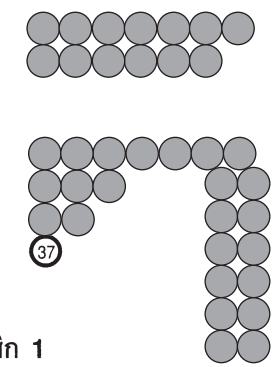

ปัญญาเจตสิก 1
มีเจ.เกิดร่วมได้ 37 ดวง คือ
อัญญ.13 โส.24 (เว้น**ตัวเอง**)

ตทุภยมิสสกนัย

อัญญสมานเจตสิก 13

สัพพจิตต.7 แต่ละดวง มีเจตสิกเกิดร่วมได้ 51 ดวง (ยกตัวไหน ก็เว้นตัวนั้น) เช่น ผัสสะ มีเจตสิกเกิดร่วมได้ 51 ดวง (เว้นตัวเอง) เป็นต้น

วิตก	"	51	"	(เว้น**ตัวเอง**)	อธิโมกข์	"	50	" (เว้นวิจิ.1 และ**ตัวเอง**)
วิจาร	"	51	"	(เว้น**ตัวเอง**)	ปีติ	"	46	" (เว้นโทจ.4 วิจิ.1 และ**ตัวเอง**)
วิริยะ	มีเจตสิกเกิดร่วมได้	51	"	(เว้น**ตัวเอง**)	ฉันทะ	"	50	" (เว้นวิจิ.1 และ**ตัวเอง**)

อกุศลเจตสิก 14

โมจตุกเจตสิก 4 แต่ละดวง มีเจตสิกเกิดร่วมได้ 26 ดวง คือ อัญญ.13, อกุศล 13 (ยกตัวไหน ก็เว้นตัวนั้น) เช่น โมหะ มีเจตสิกเกิดร่วมได้ 26 ดวง (เว้น**ตัวเอง**) เป็นต้น

โลติกเจตสิก 3

- โลภเจตสิก " 21 " คือ อัญญ.13 โมจตุก.4 ทิฏฐิ 1 มานะ 1 ถีทุกะ 2 (เว้นโทจ.4 วิจิ.1 และ**ตัวเอง**)
- ทิฏฐิเจตสิก " 20 " คือ อัญญ.13 โมจตุก.4 โลภะ 1 ถีทุกะ 2 (เว้นโทจ.4 วิจิ.1 มานะ 1 และ**ตัวเอง**)
- มานเจตสิก " 20 " คือ อัญญ.13 โมจตุก.4 โลภะ 1 ถีทุกะ 2 (เว้นโทจ.4 วิจิ.1 ทิฏฐิ 1 และ**ตัวเอง**)

โทจตุกเจตสิก 4

- โทสเจตสิก " 21 " คือ อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจตุก.4 อิสสา 1 มัจฉ.1 กุก.1 ถีทุกะ 2 (เว้นโลติก 3 วิจิ.1 และ**ตัวเอง**)

นานากทาจิ

- อิสสาเจตสิก " 19 " คือ อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจตุก.4 โทสะ 1 ถีทุกะ 2 (เว้นโลติก.3 วิจิ.1 มัจฉริยะ 1 กุกกุจจะ 1 และ**ตัวเอง**)
- มัจฉริยเจตสิก " 19 " คือ อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจตุก.4 โทสะ 1 ถีทุกะ 2 (เว้นโลติก.3 วิจิ.1 อิสสา 1 กุกกุจจะ 1 และ**ตัวเอง**)
- กุกกุจจเจตสิก " 19 " คือ อัญญ.12 (เว้นปีติ) โมจตุก.4 โทสะ 1 ถีทุกะ 2 (เว้นโลติก.3 วิจิ.1 อิสสา 1 มัจฉริยะ 1 และ**ตัวเอง**)

อิสสา มัจฉริยะ กุกกุจจะ เมื่อตัวใดมาอีก 2 ตัว เกิดร่วมไม่ได้ เพราะเป็นนานากทาจิ ไม่ประกอบพร้อมกัน

ถีทุกเจตสิก 2

สหกทาจิ

- ถีนเจตสิก " 25 " คือ อัญญ.13 อกุศลเจ.12 (เว้นวิจิ.1 และตัวเอง)
- มิทธเจตสิก " 25 " คือ อัญญ.13 อกุศลเจ.12 (เว้นวิจิ.1 และตัวเอง)

*เมื่อ**ถีนะ** มา **มิทธะ** ต้องมาด้วย เพราะเป็นสหกทาจิ เกิดพร้อมกัน*

วิจิกิจฉาเจตสิก 1 " 14 " คือ อัญญ.10 (เว้นอธิโมกข์ ปีติ ฉันทะ) โมจ.4 (เว้นโลติก.3 โทจ.4 ถีทุกะ 2 และ**ตัวเอง**)

โสภณเจตสิก 25

โสภณสาธารณเจตสิก 19 แต่ละดวง มีเจตสิกเกิดร่วมได้ 37 ดวง คือ อัญญ.13 โสภณ.24 (เว้นตัวเอง) ยกตัวไหน ก็เว้นตัวนั้น เช่น ศรัทธา มีเจตสิกเกิดร่วมได้ 37 ดวง (เว้น**ตัวเอง**) เป็นต้น

วิรตีเจตสิก 3 (ที่เป็นโลกียะ ไม่เกิดพร้อมกัน)

นานากทาจิ

- สัมมาวาจา
- สัมมากัมมันตะ
- สัมมาอาชีวะ

ขณะประกอบในโลกียจิต

"	33 ดวง คือ	อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา 1 (เว้นอัปป.2 สัมมากัมมันตะ 1 สัมมาอาชีวะ 1 และ**ตัวเอง**)	*เว้นอัปป.2 และวิรตี.อีก 2 ดวง*
"	33 ดวง คือ	อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา 1 (เว้นอัปป.2 สัมมาวาจา 1 สัมมาอาชีวะ 1 และ**ตัวเอง**)	*เพราะเป็นนานากทาจิ*
"	33 ดวง คือ	อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา 1 (เว้นอัปป.2 สัมมาวาจา 1 สัมมากัมมันตะ 1 และ**ตัวเอง**)	*ไม่สามารถเกิดร่วมกับตัวเองได้*

ตทุภยมิสสกนัย (ต่อ)

วิรตีเจตสิก 3 (ที่เป็นโลกุตตระ = นิยตเอกโต ที่เกิดพร้อมกันทั้ง 3 ดวง)

นานากทาจิ
- สัมมาวาจา ขณะประกอบในโลกุตตรจิต " 35 ดวง คือ อัญญ.13 โสสา.19 สัมมากัมมันตะ 1 สัมมาอาชีวะ 1 ปัญญา 1 (เว้นอัปป.2 และ**ตัวเอง**)
- สัมมากัมมันตะ ขณะประกอบในโลกุตตรจิต " 35 ดวง คือ อัญญ.13 โสสา.19 สัมมาวาจา 1 สัมมาอาชีวะ 1 ปัญญา 1 (เว้นอัปป.2 และ**ตัวเอง**)
- สัมมาอาชีวะ ขณะประกอบในโลกุตตรจิต " 35 ดวง คือ อัญญ.13 โสสา.19 สัมมาวาจา 1 สัมมากัมมันตะ 1 ปัญญา 1 (เว้นอัปป.2 และ**ตัวเอง**)

เว้นเฉพาะอัปป.2 เพราะเป็นนานากทาจิ แต่ไม่เว้นวิรตี.อีก 2 ดวง เพราะเป็นนิยตเอกโต ต้องประกอบพร้อมกัน

นานากทาจิ

อัปปมัญญาเจตสิก 2
- กรุณา " 33 ดวง คือ อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา 1 (เว้นวิรตี.3 มุทิตา และ**ตัวเอง**)
- มุทิตา " 33 ดวง คือ อัญญ.13 โสสา.19 ปัญญา 1 (เว้นวิรตี.3 กรุณา และ**ตัวเอง**)

อัปป.2 และวิรตี.3 แต่ละดวงไม่ประกอบพร้อมกัน เพราะเป็นนานากทาจิ

ปัญญาเจตสิก 1 " 37 ดวง คือ อัญญ.13 โส.24 (เว้น**ตัวเอง**)

.....

แสดงเจตสิกโดยพิสดาร 3,426

วิธีการหาเจตสิกโดยพิสดาร ให้พิจารณาว่าเจตสิกแต่ละดวงที่ประกอบกับจิตมีกี่ดวงก็ให้นับจำนวนเจตสิกตามที่ประกอบกับจิตได้นั้น เช่น ผัสสเจตสิก ประกอบได้ในจิต 121 ดวง = ผัสสเจตสิก 121 ดวง

ส่วนเจตสิกที่เหลือในกลุ่มสัพพจิตตสาธารณเจตสิกก็เช่นเดียวกัน ดังนั้นสัพพจิตต. ทั้ง 7 ดวง จึงได้เท่ากับ 7 x 121 = 847 รวมเป็นสัพพจิตต. 847 ดวง เป็นต้น

สัพพจิตตสาธารณเจตสิก	7	x 121	= 847	รวมเป็นสัพพจิตต. 847	รวมเป็นอัญญ. 1,335
วิตกเจตสิก	1	x 55	= 55		
วิจารเจตสิก	1	x 66	= 66	รวมเป็นปกิณณกฯ 488	
อธิโมกขเจตสิก	1	x 110	= 110		
วิริยเจตสิก	1	x 105	= 105		
ปีติเจตสิก	1	x 51	= 51		
ฉันทเจตสิก	1	x 101	= 101		

โสภณสาธารณเจตสิก	19	x 91	= 1,729	รวมเป็นโสภณเจตสิก 2,008
วิรตีเจตสิก	3	x 48	= 144	
อัปปมัญญาเจตสิก	2	x 28	= 56	
ปัญญาเจตสิก	1	x 79	= 79	

โมจตุกเจตสิก	4	x 12	= 48	รวมเป็นอกุศลเจตสิก 83
โลภเจตสิก	1	x 8	= 8	
ทิฏฐิเจตสิก	1	x 4	= 4	
มานเจตสิก	1	x 4	= 4	
โทจตุกเจตสิก	4	x 2	= 8	
ถีทุกเจตสิก	2	x 5	= 10	
วิจิกิจฉาเจตสิก	1	x 1	= 1	

สัมปโยคนัย - สังคหนัย - ตทุภยมิสสกนัย

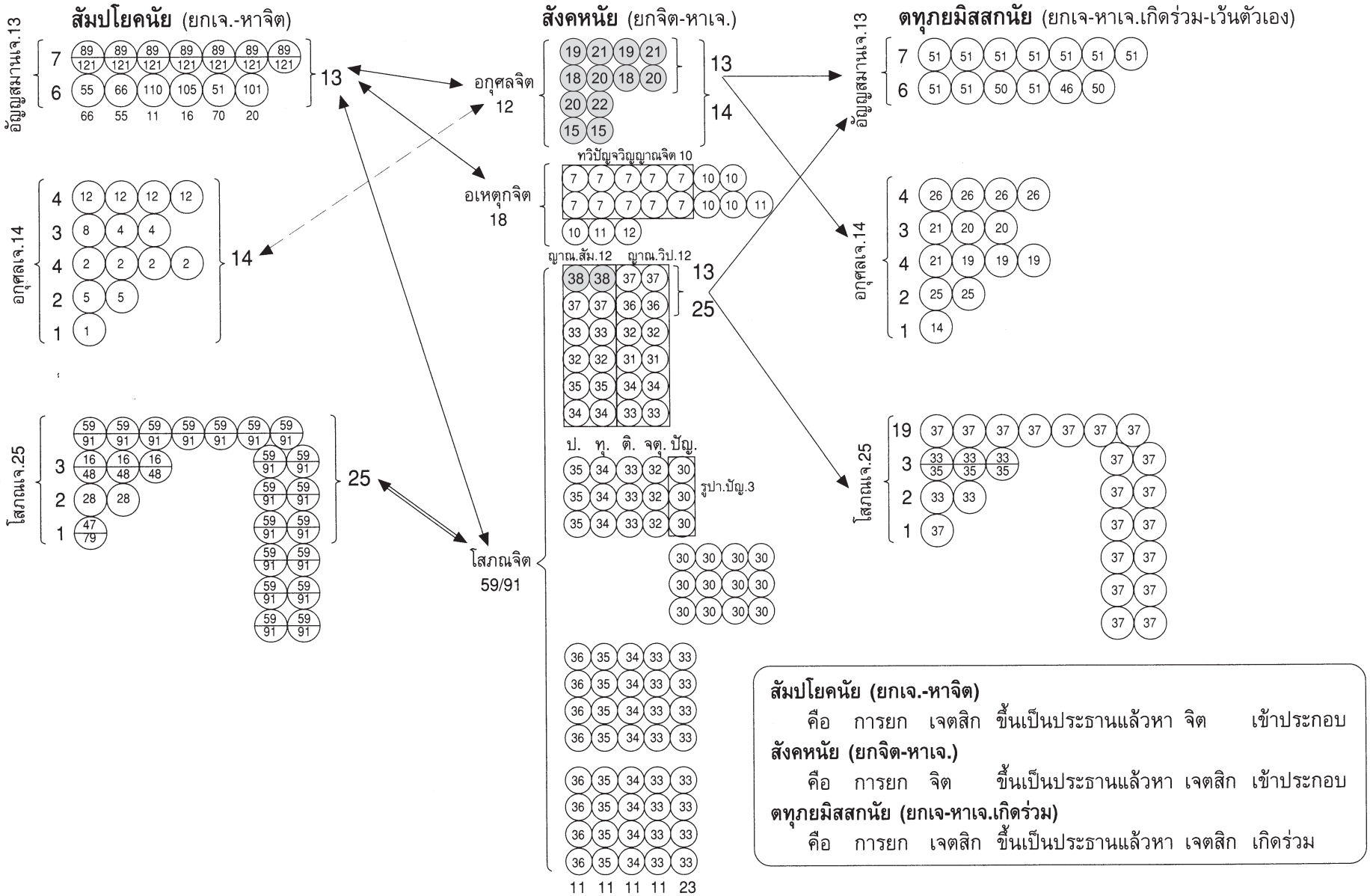

สัมปโยคนัย (ยกเจ.-หาจิต)
คือ การยก เจตสิก ขึ้นเป็นประธานแล้วหา จิต เข้าประกอบ

สังคหนัย (ยกจิต-หาเจ.)
คือ การยก จิต ขึ้นเป็นประธานแล้วหา เจตสิก เข้าประกอบ

ตทุภยมิสสกนัย (ยกเจ-หาเจ.เกิดร่วม)
คือ การยก เจตสิก ขึ้นเป็นประธานแล้วหา เจตสิก เกิดร่วม

ปริจเฉทที่ 6 รูปปรมัตถ์

หลักการเตรียมตัวก่อนศึกษาเรื่องรูป

① จำตัวเลขจำนวนรูป 28 ในแต่ละแถว และฝึกหัดเขียนให้คล่อง

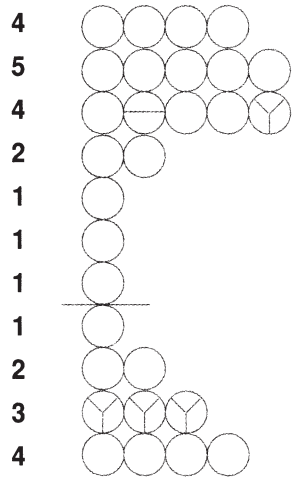

วิธีท่อง

4
5
4
2 } ท่อง 1 ชุด

1 ลง 4 ครั้ง

2
3
4 } ท่อง 1 ชุด

② เขียนภาพตามตัวเลข

ภาพที่ 1

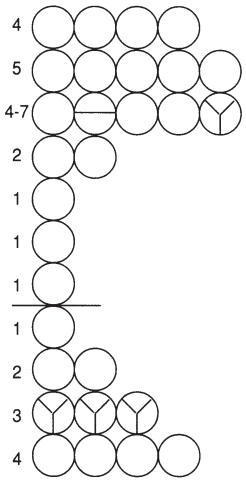

③ ฝึกหัดเขียนภาพรูป 28 อีก 4 ภาพนี้ให้ได้

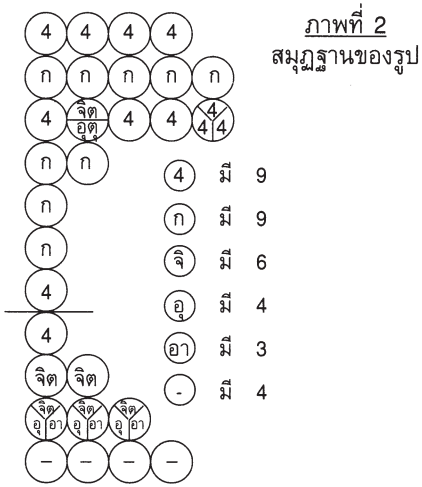

ภาพที่ 2
สมุฏฐานของรูป

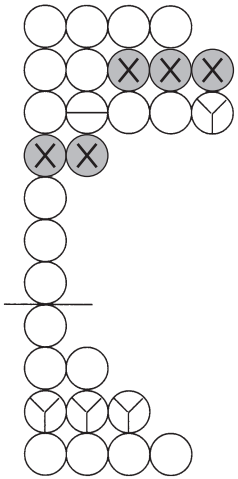

ภาพที่ 3
รูปที่เกิดได้และไม่ได้
ในรูปภูมิ 15
(เว้นอสัญญสัตตภูมิ)

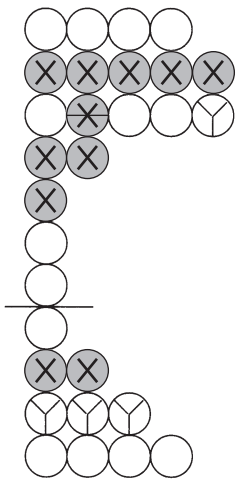

ภาพที่ 4
รูปที่เกิดได้และไม่ได้
ในอสัญญสัตตภูมิ

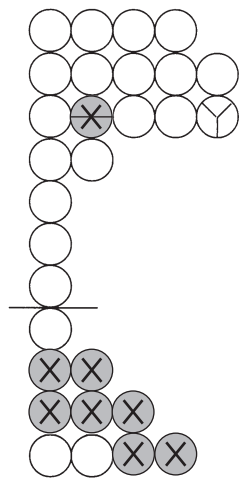

ภาพที่ 5
รูปที่เกิดไม่ได้
ในปฏิสนธิกาล
แต่เกิดได้ในปวัตติกาล

หมวดที่ 1 รูปสมุทเทสนัย : การแสดงรูปโดยสังเขป

คาถารูปปรมัตถ์

สมุทฺเทสา วิภาคา จ สมุฏฺฐานา กลาปโต
ปวตฺติกฺกมโต เจติ ปญฺจธา ตตฺถ สงฺคโห

การแสดงสงเคราะห์รูปในรูปปริจเฉทนี้ พระอนุรุทธาจารย์แสดงเป็น 5 นัย คือ

1. รูปสมุทเทสนัย การแสดงรูปโดยสังเขป
2. รูปวิภาคนัย การจำแนกรูปโดยพิสดาร
3. รูปสมุฏฐานนัย การแสดงสมุฏฐานของรูป
4. รูปกลาปนัย การแสดงรูปที่เกิดขึ้นเป็นหมวดๆ
5. รูปปวัตติกกมนัย การแสดงความเกิดขึ้นพร้อมด้วยความดับของรูปตามลำดับ

รูปสมุทเทสนัย การแสดงรูปโดยสังเขป

โดยประเภทใหญ่ มี 2 คือ

1. **นิปผันนรูป 18** คือ
   มหาภูตรูป 4
   ปสาทรูป 5
   วิสยรูป 4-7
   ภาวรูป 2
   หทยรูป 1
   ชีวิตรูป 1
   อาหารรูป 1
2. **อนิปผันนรูป 10** คือ
   ปริจเฉทรูป 1
   วิญญัติรูป 2
   วิการรูป 3
   ลักขณรูป 4

โดยประเภทเล็ก มี 11 คือ

1. มหาภูตรูป 4
2. ปสาทรูป 5
3. วิสยรูป 4-7
4. ภาวรูป 2
5. หทยรูป 1
6. ชีวิตรูป 1
7. อาหารรูป 1
8. ปริจเฉทรูป 1
9. วิญญัติรูป 2
10. วิการรูป 3
11. ลักขณรูป 4

โดยประเภท มี 2 คือ

1. **มหาภูตรูป 4**
2. **อุปาทายรูป 24** คือ
   ปสาทรูป 5
   วิสยรูป 4-7
   ภาวรูป 2
   หทยรูป 1
   ชีวิตรูป 1
   อาหารรูป 1
   ปริจเฉทรูป 1
   วิญญัติรูป 2
   วิการรูป 3
   ลักขณรูป 4

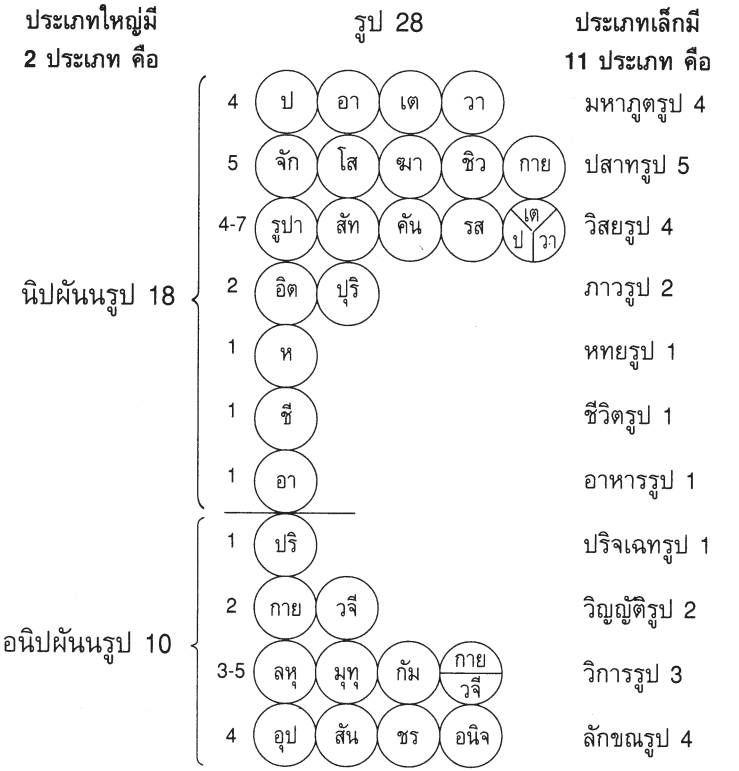

แสดงชื่อรูป 28 ตามลำดับ

1. **มหาภูตรูป 4** ได้แก่ ปถวี อาโป เตโช วาโย
2. **ปสาทรูป 5** " จักขุปสาท โสตปสาท ฆานปสาท ชิวหาปสาท กายปสาท
3. **วิสยรูป 4-7** " รูปารมณ์ สัททารมณ์ คันธารมณ์ รสารมณ์ โผฏฐัพพารมณ์ *(ปถวี เตโช วาโย)*
4. **ภาวรูป 2** " อิตถีภาวรูป ปุริสภาวรูป
5. **หทยรูป 1** " หทยวัตถุ
6. **ชีวิตรูป 1** " ชีวิตินทรีย์
7. **อาหารรูป 1** " อาหารรูป
8. **ปริจเฉทรูป 1** " ปริจเฉทรูป
9. **วิญญัติรูป 2** " กายวิญญัติ วจีวิญญัติ
10. **วิการรูป 3-5** " ลหุตา มุทุตา กัมมัญญตา
11. **ลักขณรูป 4** " อุปจยะ สันตติ ชรตา อนิจจตา

ชื่อรูปปรมัตถ์โดยแท้ 18 รูป มี 5 ชื่อ คือ

1. สภาวรูป คือ รูปที่มีสภาวะของตนๆ
2. สลักขณรูป คือ รูปที่มีลักษณะ อนิจจะ ทุกขะ อนัตตะ
3. นิปผันนรูป คือ รูปที่เกิดขึ้นจาก กรรม จิต อุตุ อาหาร
4. รูปรูป คือ รูปที่มีการเสื่อมสิ้นสลายไป
5. สัมมสนรูป คือ รูปที่พระโยคีบุคคล พิจารณาโดยความเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตาได้

ไม่ใช่รูปปรมัตถ์แท้ 10 รูป มี 5 ชื่อ คือ

1. อสภาวรูป คือ รูปที่ไม่มีสภาวะของตนๆ
2. อสลักขณรูป คือ รูปที่ไม่มีลักษณะ อนิจจะ ทุกขะ อนัตตะ
3. อนิปผันนรูป คือ รูปที่ไม่ได้เกิดขึ้นจาก กรรม จิต อุตุ อาหาร
4. อรูปรูป คือ รูปที่ไม่มีการเสื่อมสิ้นสลายไป
5. อสัมมสนรูป คือ รูปที่พระโยคีบุคคล พิจารณาโดยความเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่ได้

<u>องค์ธรรมของรูป 28</u>

ปถวี	ได้แก่	รูปแข็งและอ่อน
อาโป	”	รูปที่ไหลหรือเกาะกุม
เตโช	”	รูปที่เย็น ร้อน
วาโย	”	รูปที่หย่อน ตึง
จักขุปสาท	”	ความใสที่สามารถรับรูปารมณ์ได้
โสตปสาท	”	” สัททารมณ์ได้
ฆานปสาท	”	” คันธารมณ์ได้
ชิวหาปสาท	”	” รสารมณ์ได้
กายปสาท	”	” โผฏฐัพพารมณ์ได้
รูปารมณ์	”	สีต่างๆ
สัททารมณ์	”	เสียงต่างๆ
คันธารมณ์	”	กลิ่นต่างๆ
รสารมณ์	”	รสต่างๆ
โผฏฐัพพารมณ์	”	เย็น ร้อน อ่อน แข็ง หย่อน ตึง
อิตถีภาวรูป	”	รูปที่เป็นเหตุแห่งความเป็นหญิง
ปุริสภาวรูป	”	” ชาย
หทยรูป	ได้แก่	รูปที่เกิดอยู่ในหัวใจ และเป็นที่อาศัยเกิดของจิต เจตสิก ทั้งหลาย
ชีวิตรูป	”	รูปที่รักษากัมมชรูปทั้งหลาย
อาหารรูป	”	รูปที่นำให้อาหารชรูปเกิด
ปริจเฉทรูป	”	อากาสรูปที่คั่นระหว่างรูปกลาปต่อรูปกลาป
กายวิญญัติ	”	การเคลื่อนไหวต่างๆ ของร่างกาย
วจีวิญญัติ	”	” วาจา
ลหุตา	”	ความ เบา ของนิปผันนรูป
มุทุตา	”	” อ่อน ”
กัมมัญญตา	”	ความ ควร แก่การงานของนิปผันนรูป
อุปจยะ	”	ความเกิดขึ้นครั้งแรกและเกิดขึ้นครั้งหลังๆ จนครบรูปที่ควรเกิดขึ้นได้ของนิปผันนรูป
สันตติ	”	ความเกิดขึ้นสืบต่อกันของนิปผันนรูปจนถึงตาย
ชรตา	”	ความ แก่ ของนิปผันนรูป
อนิจจตา	”	” ดับ ”

เตโชธาตุ มี 5 อย่างคือ :-

ก. อุสฺมาเตโช คือ เตโชธาตุที่ประจำอยู่ในร่างกายของสัตว์ทั้งหลาย (ไออุ่น)
ข. สนฺตปฺปนเตโช คือ เตโชธาตุที่มีความร้อนมาก
ค. ทหนเตโช คือ เตโชธาตุที่มีความร้อนสูงจัด สามารถเผาผลาญร่างกายให้วิปริตไปได้
ฆ. ชิรณเตโช คือ เตโชธาตุที่ทำให้ร่างกายทรุดโทรมแก่ลง
ง. ปาจกเตโช คือ เตโชธาตุที่ทำหน้าที่ย่อยอาหาร

วาโยธาตุ มี 6 อย่าง คือ :-

ก. อุทฺธงฺคมวาโย คือ วาโยธาตุที่พัดขึ้นสู่เบื้องบน
ข. อโธคมวาโย คือ วาโยธาตุที่พัดลงสู่เบื้องล่าง
ค. กุจฺฉิฏฺฐวาโย คือ วาโยธาตุที่อยู่ในช่องท้อง
ฆ. โกฏฺฐาสยวาโย คือ วาโยธาตุที่อยู่ในลำไส้ใหญ่
ง. องฺคมงฺคานุสารีวาโย คือ วาโยธาตุที่อยู่ทั่วร่างกาย
จ. อสฺสาสปสฺสาสวาโย คือ วาโยธาตุลมหายใจเข้าออก

ปสาทรูป 5

ดวงตาทั้งหมดไม่ชื่อว่า **จักขุปสาท** ที่ชื่อว่า จักขุปสาท นี้คือ เป็นธรรมชาติรูปชนิดหนึ่งที่เกิดจากกรรม มีความใสดุจกระจกเงา เป็นเครื่องรับรูปารมณ์ ตั้งอยู่ในระหว่างกลางตาดำ มีเยื่อตา 7 ชั้นซับอยู่ ประดุจปุยสำลีที่อาบด้วยน้ำมันชุ่มอยู่ทั้ง 7 ชั้น โตประมาณเท่าหัวของเหา มีหน้าที่ให้สำเร็จกิจ 2 อย่าง คือ เป็นวัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งจักขุวิญญาณจิตอย่างหนึ่ง เป็นทวารอันเป็นที่เกิดแห่งจักขุทวารวิถีจิตอย่างหนึ่ง

โสตปสาทนี้เป็นธรรมชาติรูปชนิดหนึ่งที่เกิดจากกรรม มีความใสบริสุทธิ์ เป็นเครื่องรับเสียงต่างๆ ตั้งอยู่ภายในช่องหูที่มีสัณฐานเหมือนวงแหวน เป็นที่งอกแห่งขนแดงเส้นละเอียดโสตปสาทแผ่อยู่ทั่วบริเวณนั้น มีหน้าที่ให้สำเร็จกิจ 2 อย่าง คือ เป็นวัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งโสตวิญญาณจิตอย่างหนึ่ง เป็นทวารอันเป็นที่เกิดแห่งโสตทวารวิถีจิตอย่างหนึ่ง

ฆานปสาทนี้เป็นธรรมชาติรูปชนิดหนึ่งที่เกิดจากกรรม มีความใสบริสุทธิ์ เป็นเครื่องรับกลิ่นต่างๆ ตั้งอยู่ภายในช่องจมูกที่มีสัณฐานดังกีบแพะ มีหน้าที่ให้สำเร็จกิจ 2 อย่าง คือ เป็นวัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งฆานวิญญาณจิตอย่างหนึ่ง เป็นทวารอันเป็นที่เกิดแห่งฆานทวารวิถีจิตอย่างหนึ่ง

ชิวหาปสาทนี้เป็นธรรมชาติรูปชนิดหนึ่งที่เกิดจากกรรม มีความใสบริสุทธิ์ เป็นเครื่องรับรสต่างๆ ตั้งอยู่ในท่ามกลางลิ้นที่มีสัณฐานเหมือนปลาย กลีบดอกอุบล มีหน้าที่ให้สำเร็จกิจ 2 อย่าง คือ เป็นวัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่ง ชิวหาวิญญาณอย่างหนึ่ง และเป็นทวารอันเป็นที่เกิดแห่งชิวหาทวารวิถีจิตอย่างหนึ่ง

กายปสาทนี้เป็นธรรมชาติรูปชนิดหนึ่งที่เกิดจากกรรม มีความใสบริสุทธิ์ เป็นเครื่องรับสิ่งสัมผัสต่างๆ มีเย็น ร้อน อ่อน แข็ง หย่อน ตึง กายปสาทนี้เกิดอยู่ในร่างกายทั่วไป ยกเว้นแต่ปลายผม ขน เล็บ หนังที่หนา และที่รวมแห่งอาหารใหม่ใต้ไส้ใหญ่ อันเป็นสถานที่ของปาจกเตโช มีหน้าที่ให้สำเร็จกิจ 2 อย่าง คือ เป็นวัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งกายวิญญาณอย่างหนึ่ง และเป็นทวารอันเป็นที่เกิดแห่งกายทวารวิถีจิตอย่างหนึ่ง

ร่างกายของสัตว์ทั้งหลายที่มีอยู่ในโลกนี้ ที่จะรู้ได้ว่าเป็น**เพศหญิง**หรือ**เพศชาย**นั้นก็อาศัยเครื่องแสดงให้รู้ 4 อย่าง คือ

1.) ลิงฺค รูปร่างสัณฐาน มีแขน ขา หน้า ตา เพศ เป็นต้น
2.) นิมิตฺต เครื่องหมาย เช่น หนวด เครา เป็นต้น
3.) กุตฺต นิสัย เช่น การเล่น การกระทำต่างๆ
4.) อากปฺป กิริยาอาการ เช่น การเดิน ยืน นั่ง นอน การกิน การพูด เป็นต้น

หทยรูปนี้ มี 2 อย่าง คือ

1.) มังสหทยรูป ได้แก่ รูปหัวใจมีลักษณะคล้ายดอกบัวตูม
2.) วัตถุหทยรูป ได้แก่ กัมมชรูปชนิดหนึ่งที่เกิดอยู่ภายในมังสหทยรูป

คำว่า **กพฬีการาหาร** นี้ เป็นชื่อของอาหารทั้งหมด แต่ในที่นี้กำลังแสดงถึงอาหารรูป ฉะนั้น กพฬีการาหาร จึงได้แก่โอชา ที่อยู่ในอาหารต่างๆ

อากาศมี 4 อย่าง คือ

1.) อชฏากาส ได้แก่ อากาศที่ว่างเปล่า ข้างล่างนับตั้งแต่ใต้พื้นดินและน้ำที่รองรับพื้นแผ่นดินนั้นลงไป ข้างบนนับตั้งแต่อรูปภูมิขึ้นไป
2.) ปริจฺฉินฺนากาส ได้แก่ ช่องว่างที่มีขอบเขตกำหนดไว้ เช่น ช่องประตู ช่องหน้าต่าง ช่องหู ช่องจมูก ช่องปาก เป็นต้น
3.) กสิณุคฺฆาฏิมากาส ได้แก่ อากาศที่เพิกแล้วจากกสิณทั้ง 9
4.) ปริจฺเฉทากาส ได้แก่ ช่องว่างที่คั่นระหว่างรูปกลาปต่อรูปกลาป คือปริจเฉทรูปนั้นเอง

วิญญัติรูป มี 2 อย่าง คือ

1.) โพธนวิญญัติ หมายถึง การเคลื่อนไหวของร่างกายหรือวาจาที่ทำให้คนอื่นรู้ถึงความประสงค์
2.) ปวัตตนวิญญัติ หมายถึง การเคลื่อนไหวของร่างกายหรือวาจาที่เป็นไปตามปกติมิได้มุ่งหมายให้คนอื่นรู้ความประสงค์ของตน

ฉะนั้น ในวิญญัติรูปทั้ง 2 นั้น จึงแบ่งออกได้เป็น 4 คือ

1.) โพธนกายวิญญัติ
2.) ปวัตตนกายวิญญัติ
3.) โพธนวจีวิญญัติ
4.) ปวัตตนวจีวิญญัติ

ธรรมมี 2 อย่าง คือ สังขตธรรมอย่างหนึ่ง อสังขตธรรมอย่างหนึ่ง

สังขตธรรม หมายความว่า ธรรมทั้งหลายที่ถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัย 4 คือ กรรม จิต อุตุ อาหาร ได้แก่ จิต เจตสิก รูป

อสังขตธรรม หมายความว่า ธรรมทั้งหลายที่ไม่ถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัย 4 ได้แก่ นิพพาน บัญญัติ

ชรตารูปและอนิจจตารูป ทั้ง 2 นี้ มีอยู่ในนิปผันนรูปที่เกิดขึ้น นับตั้งแต่ปฏิสนธิขณะเป็นต้นไป จนกระทั่งสัตว์นั้นตายลง

ชรา มี 2 อย่าง คือ

ก. ปฏิจฺฉนฺนชรา หมายความว่า ความชราที่ไม่ปรากฏ
ข. ปากฏชรา หมายความว่า ความชราที่ปรากฏ

สัตว์ทั้งหลาย เมื่อคลอดจากครรภ์มารดาแล้ว จนกระทั่งเติบโตขึ้นเป็นหนุ่มเป็นสาวและยังไม่ปรากฏอาการผมหงอก ฟันหัก เป็นต้นนั้น ในระหว่างนี้ความชราก็มีอยู่แล้ว แต่เป็นความชราชนิด **ปฏิจฺฉนฺนชรา** คือความชราที่ไม่ปรากฏ เมื่อผู้นั้นพ้นจากวัยที่เป็นหนุ่มเป็นสาว เข้าสู่วัยที่มีอาการผมหงอก ฟันหัก เป็นต้น ปรากฏขึ้นแล้ว ความชราในตอนนี้เรียกว่า **ปากฏชรา** คือความชราที่ปรากฏ

ที่เกิดของรูป 28 ในร่างกายสัตว์

ในร่างกายของสัตว์ทั้งหลายนั้น ย่อมอาจพิจารณาหาที่เกิดของรูป 28 แต่ละรูปได้ดังต่อไปนี้

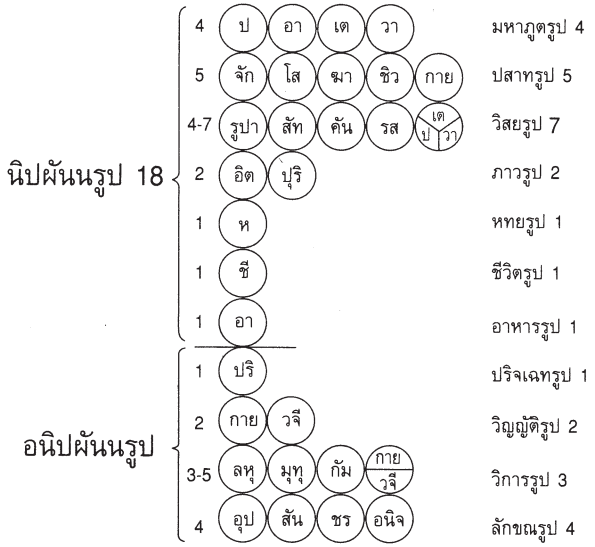

มหาภูตรูป 4	เกิดอยู่ใน	ร่างกายทั่วไป
จักขุปสาท	”	ลูกตา
โสตปสาท	”	รูหู
ฆานปสาท	”	รูจมูก
ชิวหาปสาท	เกิด**อยู่ที่**	ลิ้น
กายปสาท รูปารมณ์ คันธารมณ์ รสารมณ์ โผฏฐัพพารมณ์	เกิดอยู่ในร่างกายทั่วไป	

สัททารมณ์	เกิด**ได้ใน**	ร่างกายทั่วไป
อิตถีภาวรูป	เกิดอยู่ใน	ร่างกายทั่วไปของเพศหญิง
ปุริสภาวรูป	”	” ชาย
หทยวัตถุ	เกิด**อยู่ที่**	รูปหัวใจ
ชีวิตินทรีย์ กพฬีการาหาร อากาสรูป	เกิดอยู่ใน	ร่างกายทั่วไป
กายวิญญัติ	เกิด**ได้ใน**	ร่างกายทั่วไป
วจีวิญญัติ	เกิด**ได้ที่**	ปาก
วิการรูป 3	เกิด**ได้ใน**	ร่างกายทั่วไป
ลักขณรูป 4	เกิดอยู่ใน	ร่างกายทั่วไป

สรุป

เกิดอยู่ใน มี 20 รูปที่เหลือ

เกิด**อยู่ที่** มี 2 รูป คือ ชิวหาปสาท เกิดอยู่ที่ลิ้น
หทยวัตถุ เกิดอยู่ที่รูปหัวใจ

เกิด**ได้ใน** มี 5 รูป คือ สัททารมณ์ กายวิญญัติ วิการรูป 3
เกิดได้ในร่างกายทั่วไป

เกิด**ได้ที่** มี 1 รูป คือ วจีวิญญัติ : เกิดได้ที่ปาก

หมวดที่ 2 รูปวิภาคนัย : การจำแนกรูปโดยพิสดาร

รูป 28

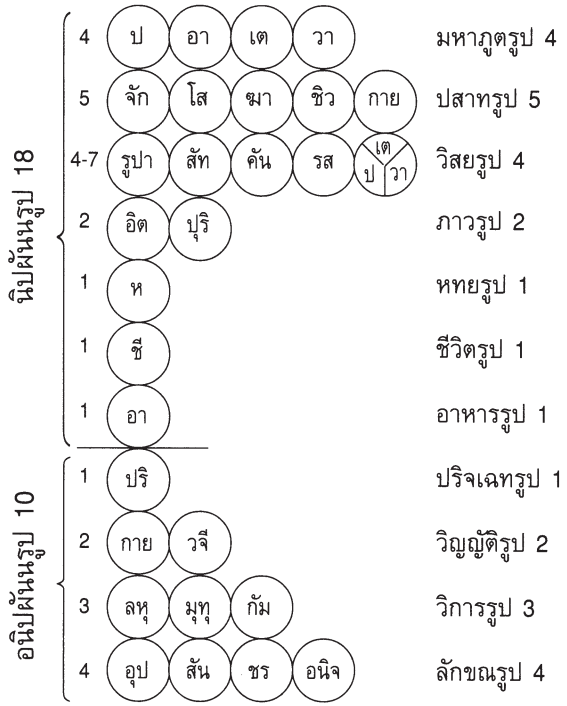

หลักการจำองค์ธรรมแต่ละคู่

1. ชื่อแรกจำตัวเลขเรียงแถว คือ 5, 6, 7, 8, 12 : 3 ครั้ง 18-40, 1, 5, 8
2. ชื่อที่ 2 เอา 28 ลบเลขแถวแรกจะเป็นจำนวนองค์ธรรมตรงกันข้ามแต่ละคู่ยกเว้น 18-40 ดังนี้

ตัวเลขในชื่อแรก		28 ลบแถวแรก	ตัวเลขในชื่อที่ 2
5		(28-5)	23
6		(28-6)	22
7		(28-7)	21
8		(28-8)	20
12	3 ครั้ง	(28-12)	16
12		(28-12)	16
12		(28-12)	16
18		**-**	**40**
1		(28-1)	27
5		(28-5)	23
8		(28-8)	20

ข้อสังเกต

คู่ 2 วัตถุ อ.ธ. 6 ได้แก่ ป 5 หทย 1
คู่ 3 ทวาร " 7 " ป 5 วิญญัติ 2
คู่ 4 อินทริย " 8 " ป 5 ภาว 2 ชี 1
คู่ 9 สนิทัส " 1 " รูปารมณ์ 1
} ตรงกันข้าม เติม **อ** นำหน้า ยกเว้นคู่ที่ 4 เติม **อน**

คู่ 5 โอฬาร
คู่ 6 สันติ
คู่ 7 สัป
} อ.ธ. 12 = ป 5 วิส 7 { สุขุม / ทูเร / อัปปฏิฆ } อ.ธ. 16

เอกมาติกา

รูป 28 มีชื่อเรียกตามสภาวะ 8 ชื่อ คือ

อ	1	ชื่อว่า	อเหตุกะ	เพราะไม่ประกอบด้วยเหตุ
ส	2	ชื่อว่า	สปัจจยะ	เพราะมีปัจจัย 4
สา	3	"	สาสวะ	เพราะเป็นอารมณ์ของอาสวะ
สัง	4	"	สังขตะ	เพราะถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัย 4
โล	5	"	โลกียะ	เพราะเป็นธรรมที่สงเคราะห์เข้าในสังขารโลก
กา	6	"	กามาวจระ	เพราะเป็นอารมณ์ของกามตัณหา
อนา	7	"	อนารัมมณะ	เพราะไม่สามารถรู้อารมณ์ได้
อัป	8	"	อัปปหาตัพพะ	เพราะไม่ใช่เป็นธรรมที่ควรประหาณ

รูป 28 ไม่มีชื่อเรียกตามสภาวะ คือ

1	ไม่ชื่อว่า	สเหตุกะ	เพราะประกอบด้วยเหตุ
2	"	อปัจจยะ	เพราะไม่มีปัจจัย 4
3	"	อนาสวะ	เพราะไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ
4	"	อสังขตะ	เพราะไม่ถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัย 4
5	"	โลกุตตระ	เพราะไม่เป็นธรรมที่สงเคราะห์เข้าในสังขารโลก
6	"	รูปาวจระ, อรูปาวจระ	เพราะไม่เป็นอารมณ์ของกามตัณหา
7	"	สารัมมณะ	เพราะสามารถรู้อารมณ์ได้
8	"	ปหาตัพพะ	เพราะเป็นธรรมที่ควรประหาณ
	"	ภาเวตัพพะ	เพราะเป็นธรรมที่ควรเจริญ

ปหาตัพพะ	ธรรมที่ควรประหาณ	ได้แก่ อกุ.12 เจ.27
อัปปหาตัพพะ	ธรรมที่ไม่ควรประหาณ	ได้แก่ วิปากจิต 36/52 กิริยาจิต 20 เจตสิก 38 รูป 28 นิพพาน
ภาเวตัพพะ	ธรรมที่ควรเจริญ	ได้แก่ กุศลจิต 21/37 เจตสิก 38

ทุกมาติก : จำแนกรูป 28 โดยแบ่งออกเป็น 11 คู่ คือ

คู่ที่	ชื่อ	คือ	มี	ได้แก่
1.	อัชฌัตติกรูป	รูปภายใน	5	ปสาทรูป 5
	พาหิรรูป	รูปภายนอก	23	รูปที่เหลือ 23
2.	วัตถุรูป	รูปที่เป็นที่อาศัยเกิดของจิต เจตสิก	6	ปสาทรูป 5, หทยรูป 1
	อวัตถุรูป	รูปที่**ไม่**เป็นที่อาศัยเกิดของจิต เจตสิก	22	รูปที่เหลือ 22
3.	ทวารรูป	รูปที่เป็นเหตุแห่งการเกิดขึ้นของปัญจทวารวิถีจิตและกายกรรม วจีกรรม	7	ปสาทรูป 5, วิญญัติรูป 2
	อทวารรูป	รูปที่**ไม่**เป็นเหตุแห่งการเกิดขึ้นของปัญจทวารวิถีจิตและกายกรรม วจีกรรม	21	รูปที่เหลือ 21
4.	อินทริยรูป	รูปที่เป็นใหญ่เป็นผู้ปกครองในการเห็น เป็นต้น	8	ปสาทรูป 5, ภาวรูป 2, ชีวิตรูป 1
	อนินทริยรูป	รูปที่**ไม่**เป็นใหญ่**ไม่**เป็นผู้ปกครองในการเห็น เป็นต้น	20	รูปที่เหลือ 20
5.	โอฬาริกรูป	รูปหยาบ หมายถึง รูปที่ปรากฏชัด	12	ปสาทรูป 5, วิสยรูป 7
	สุขุมรูป	รูปละเอียด หมายถึง รูปที่**ไม่**ปรากฏชัด	16	รูปที่เหลือ 16
6.	สันติเกรูป	รูปใกล้ หมายถึง รูปที่รู้ได้ง่าย	12	ปสาทรูป 5, วิสยรูป 7
	ทูเรรูป	รูปไกล หมายถึง รูปที่รู้ได้ยาก	16	รูปที่เหลือ 16
7.	สัปปฏิฆรูป	รูปที่กระทบซึ่งกันและกันได้	12	ปสาทรูป 5, วิสยรูป 7
	อัปปฏิฆรูป	รูปที่กระทบซึ่งกันและกัน**ไม่**ได้	16	รูปที่เหลือ 16
8.	อุปาทินนรูป	รูปที่เกิดจากอกุศลกรรมและโลกียกุศลกรรม	18	กัมมชรูป 18
	อนุปาทินนรูป	รูปที่**ไม่**ได้เกิดจากอกุศลกรรมและโลกียกุศลกรรม	40	จิตตชรูป 15, อุตุชรูป 13, อาหารชรูป 12
9.	สนิทัสสนรูป	รูปที่เห็นด้วยตาได้	1	รูปารมณ์ 1
	อนิทัสสนรูป	รูปที่เห็นด้วยตา**ไม่**ได้	27	รูปที่เหลือ 27
10.	โคจรัคคาหกรูป	รูปที่รับปัญจารมณ์ได้	5	ปสาทรูป 5
	อโคจรัคคาหกรูป	รูปที่รับปัญจารมณ์**ไม่**ได้	23	รูปที่เหลือ 23
11.	อวินิพโภครูป	รูปที่แยกกัน**ไม่**ได้	8	มหาภูตรูป 4, รูปารมณ์ 1 คันธารมณ์ 1 รสารมณ์ 1 อาหารรูป 1
	วินิพโภครูป	รูปที่แยกกันได้	20	รูปที่เหลือ 20

จำแนกรูป 28 โดยแบ่งออกเป็น 11 คู่

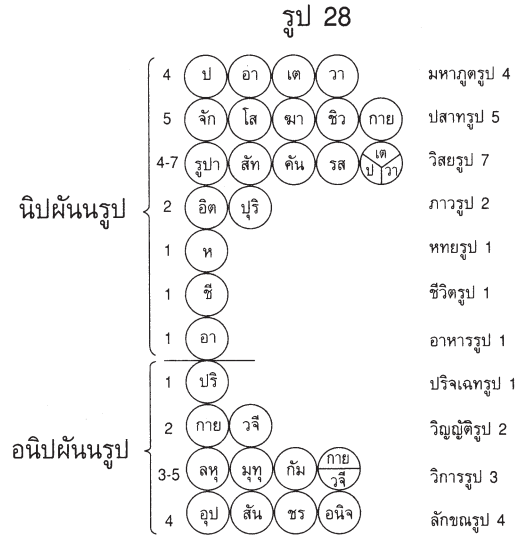

คู่ที่ 1 (คู่ที่ 1 = คู่ที่ 10)

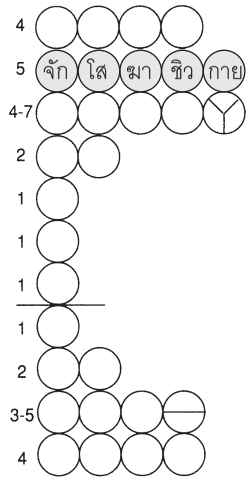

◯ อัชฌัตติกรูป คือ รูปภายใน มี 5 ได้แก่ ปสาทรูป 5

◯ พาหิรรูป คือ รูปภายนอก มี 23 ได้แก่ รูปที่เหลือ 23

คู่ที่ 2

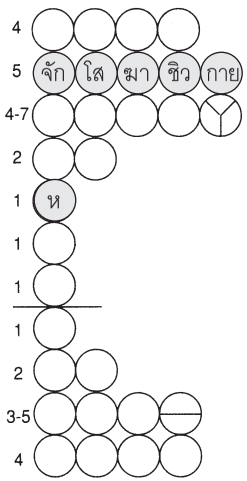

◯ วัตถุรูป คือ รูปที่เป็นที่อาศัยเกิดของจิตเจตสิก มี 6 ได้แก่ ปสาทรูป 5 หทยรูป 1

◯ อวัตถุรูป คือ รูปที่**ไม่**เป็นที่อาศัยเกิดของจิต เจตสิก มี 22 ได้แก่ รูปที่เหลือ 22

คู่ที่ 3

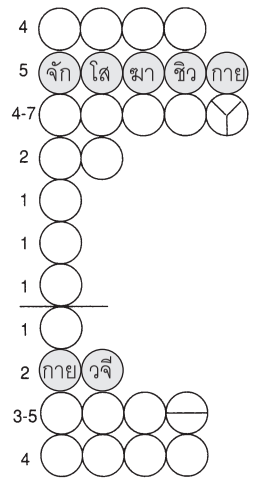

◯ ทวารรูป คือ รูปที่เป็นเหตุแห่งการเกิดขึ้นของปัญจทวารวิถีจิต และกายกรรม วจีกรรม มี 7 ได้แก่ ปสาทรูป 5 และวิญญัติรูป 2

◯ อทวารรูป คือ รูปที่**ไม่**เป็นเหตุแห่งการเกิดขึ้นของปัญจทวารวิถีจิต และกายกรรม วจีกรรม มี 21 ได้แก่ รูปที่เหลือ 21

คู่ที่ 4

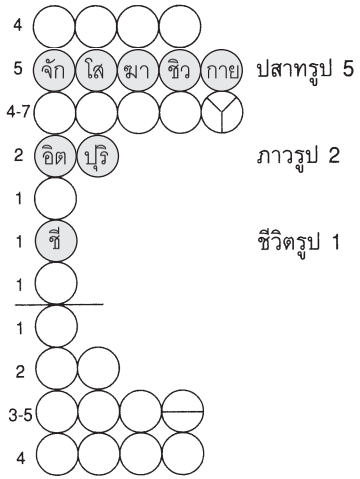

◯ อินทริยรูป คือ รูปที่เป็นใหญ่เป็นผู้ปกครองในการเห็น เป็นต้น มี 8 ได้แก่ ปสาทรูป 5 ภาวรูป 2 ชีวิตรูป 1

◯ อนินทริยรูป คือ รูปที่**ไม่**เป็นใหญ่**ไม่**เป็นผู้ปกครองในการเห็นเป็นต้น มี 20 ได้แก่ รูปที่เหลือ 20

คู่ที่ 6 (คู่ที่ 5 = คู่ที่ 6 = คู่ที่ 7)

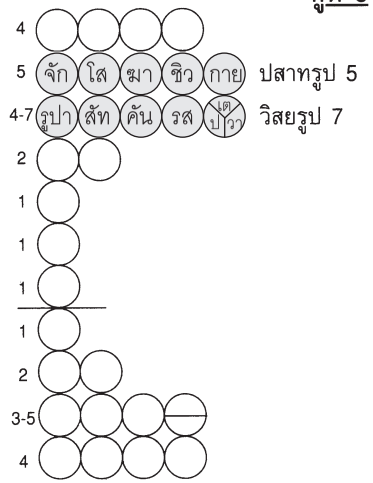

◯ สันติเกรูป คือ รูปใกล้ หมายถึง รูปที่รู้ได้ง่าย มี 12 ได้แก่ ปสาทรูป 5 วิสยรูป 7

◯ ทูเรรูป คือ รูปไกล หมายถึง รูปที่รู้ได้ยาก มี 16 ได้แก่ รูปที่เหลือ 16 (อาโป 1 ภาวรูป 2 หทยรูป 1 ชีวิตรูป 1 อาหารรูป 1 อนิปผันนรูป 10)

หมายเหตุ : คู่ที่ 5 = คู่ที่ 6 = คู่ที่ 7

โอ	สัน	สัป	องค์ธรรม 12 ได้แก่ ป 5 วิส 7
สุ	ทู	อัป	องค์ธรรม 16 ได้แก่ ที่เหลือ 16

คู่ที่ 5 (คู่ที่ 5 = คู่ที่ 6 = คู่ที่ 7) = องค์ธรรมเหมือนกัน

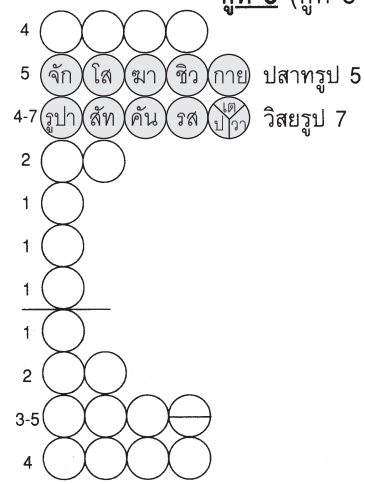

◯ โอฬาริกรูป คือ รูปหยาบ หมายถึง รูปที่ปรากฏชัด มี 12 ได้แก่ ปสาทรูป 5 วิสยรูป 7

◯ สุขุมรูป คือ รูปละเอียด หมายถึง รูปที่**ไม่**ปรากฏชัด มี 16 ได้แก่ รูปที่เหลือ 16 (อาโป 1 ภาวรูป 2 หทยรูป 1 ชีวิตรูป 1 อาหารรูป 1 อนิปผันนรูป 10)

หมายเหตุ : รูปที่เหลือ 16 ในมหาภูตรูป 4 มีเฉพาะอาโป เพราะปถวี เตโช วาโย มีใน วิสยรูป 7

คู่ที่ 7 (คู่ที่ 5 = คู่ที่ 6 = คู่ที่ 7)

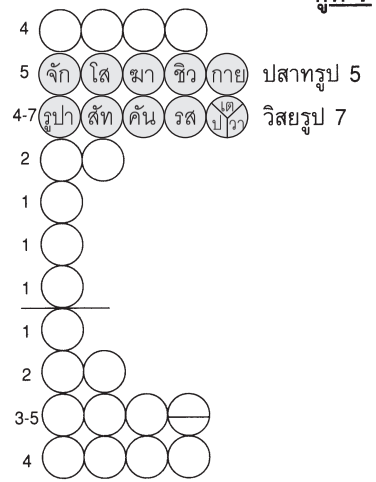

◯ สัปปฏิฆรูป คือ รูปที่กระทบซึ่งกันและกันได้ มี 12 ได้แก่ ปสาทรูป 5 วิสยรูป 7

◯ อัปปฏิฆรูป คือ รูปที่กระทบซึ่งกันและกัน**ไม่**ได้ มี 16 ได้แก่ รูปที่เหลือ 16 (อาโป 1 ภาวรูป 2 หทยรูป 1 ชีวิตรูป 1 อาหารรูป 1 อนิปผันนรูป 10)

หมายเหตุ : รูปที่เหลือ 16 ในมหาภูตรูป 4 มีเฉพาะอาโป เพราะปถวี เตโช วาโย มีใน วิสยรูป 7

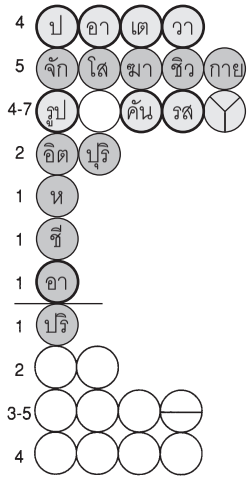

มหาภูตรูป 4
ปสาทรูป 5
ภาวรูป 2
หทยรูป 1
ชีวิตรูป 1
อาหารรูป 1
ปริจเฉทรูป 1

คู่ที่ 8

○ อุปาทินนรูป คือ รูปที่เกิดจากอกุศลกรรม และโลกียกุศลกรรม มี 18 ได้แก่ - กัมมชรูป 18

○ อนุปาทินนรูป คือ รูปที่**ไม่ได้**เกิดจากอกุศลกรรม และโลกียกุศลกรรม มี 40 ได้แก่ จิตตชรูป 15 อุตุชรูป 13 อาหารชรูป 12

● กัมมชรูป 18 : ปสาทรูป 5 ภาวรูป 2 หทยรูป 1 ชีวิตรูป 1 อวินิพโภครูป 8 ปริจเฉทรูป 1

○ อวินิพโภครูป 8 : มหาภูตรูป 4 รูปารมณ์ 1 คันธารมณ์ 1 รสารมณ์ 1 อาหารรูป 1

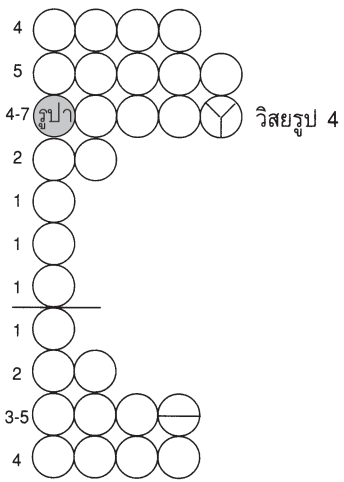

วิสยรูป 4

คู่ที่ 9

● สนิทัสสนรูป คือ รูปที่เห็นด้วยตาได้ มี 1 ได้แก่ รูปารมณ์ 1

○ อนิทัสสนรูป คือ รูปที่เห็นด้วยตา**ไม่**ได้ มี 27 ได้แก่ รูปที่เหลือ 27

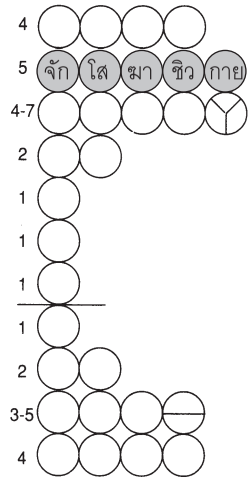

ปสาทรูป 5

คู่ที่ 10 (คู่ที่ 1 = คู่ที่ 10)

● โคจรัคคาหกรูป คือ รูปที่รับปัญจารมณ์ได้ มี 5 ได้แก่ ปสาทรูป 5

○ อโคจรัคคาหกรูป คือ รูปที่รับปัญจารมณ์**ไม่**ได้ มี 23 ได้แก่ รูปที่เหลือ 23

หมายเหตุ : คู่ 1 = 10

อัช	โค	องค์ธรรม 5	ได้แก่	ป 5
พา	อโค	องค์ธรรม 23	ได้แก่	ที่เหลือ 23

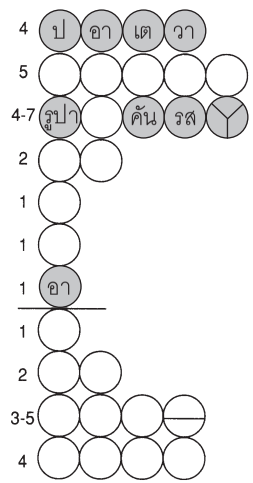

มหาภูตรูป 4
อาหารรูป 1

คู่ที่ 11

○ อวินิพโภครูป คือ รูปที่แยกกันไม่ได้ มี 8 ได้แก่ มหาภูตรูป 4 รูปารมณ์ 1 คันธารมณ์ 1 รสารมณ์ 1 อาหารรูป 1

○ วินิพโภครูป คือ รูปที่แยกกันได้ มี 20 ได้แก่ รูปที่เหลือ 20

หมวดที่ 3 รูปสมุฏฐานนัย : การแสดงสมุฏฐานของรูป

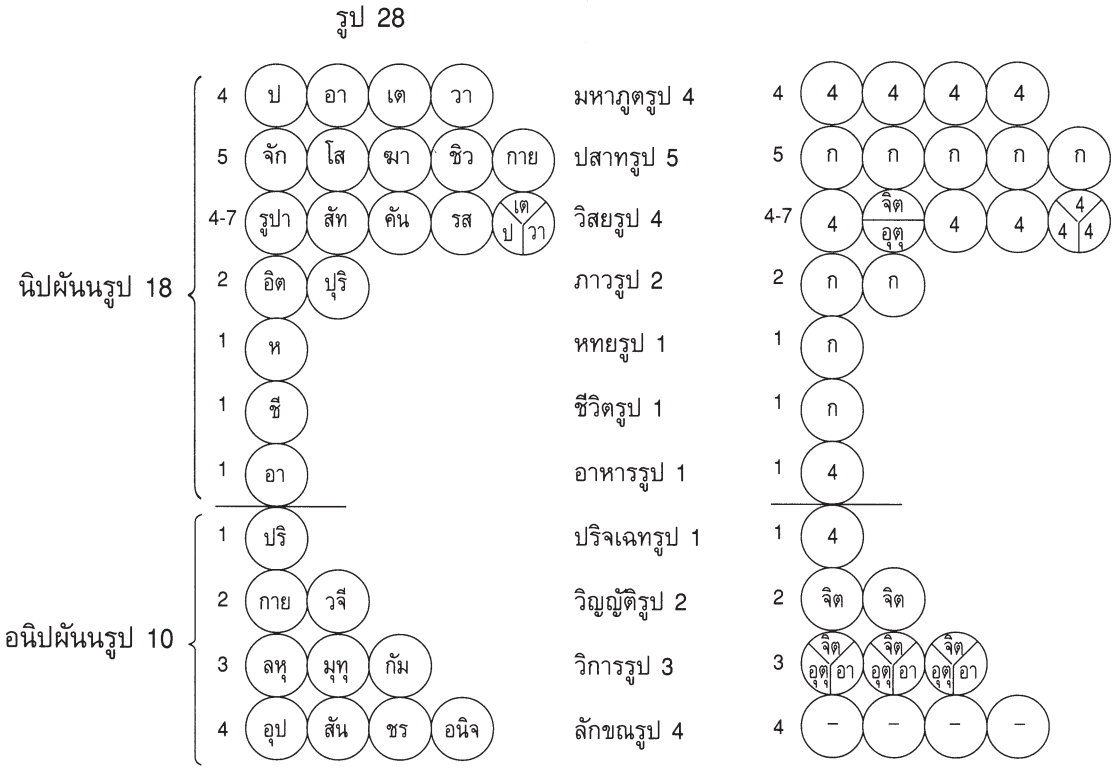

สมุฏฐาน แปลว่า ธรรมที่เป็นเหตุให้รูปเกิด

สมุฏฐาน ของรูป มีอยู่ 4 อย่างคือ

1. **กรรม** ได้แก่ กรรม 25 คือ เจตนาที่อยู่ในอกุศลจิต 12 มหากุศลจิต 8 รูปาวจรกุศลจิต 5 รวมเป็น 25
2. **จิต** ได้แก่ จิต 75 (เว้นทวิปัญจวิญญาณจิต 10 อรูปาวจรวิปากจิต 4 ปฏิสนธิจิตของสัตว์ทั้งหลาย และจุติจิตของพระอรหันต์) เจตสิก 52 ที่ในปัจจุบันภพ นับตั้งแต่อุปปาทักขณะของปฐมภวังค์ที่เกิดขึ้นต่อจากปฏิสนธิจิต
3. **อุตุ** ได้แก่ สีตเตโช (ความเย็น) อุณหเตโช (ความร้อน) ที่อยู่ภายในสัตว์ และภายนอกสัตว์
4. **อาหาร** ได้แก่ โอชาที่อยู่ในอาหารต่างๆ

(4) เกิดจาก **กรรม จิต อุตุ อาหาร** เป็นสมุฏฐาน
(ก) เกิดจาก **กรรม** เป็นสมุฏฐานอย่างเดียว
(จิต/อุตุ) เกิดจาก **จิต อุตุ** อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นสมุฏฐานก็ได้
(จิต) เกิดจาก **จิต** เป็นสมุฏฐานอย่างเดียว
(จิต/อุตุ/อา) เกิดจาก **จิต อุตุ อาหาร** อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นสมุฏฐานก็ได้
(–) ไม่เกิดจากสมุฏฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง

(4) มี 9 ได้แก่ **อวินิพโภครูป 8** (มหาภูตรูป 4 รูปารมณ์ 1 คันธารมณ์ 1 รสารมณ์ 1 อาหารรูป 1) **ปริจเฉทรูป 1**
(ก) มี 9 " ปสาทรูป 5 ภาวรูป 2 หทยรูป 1 ชีวิตรูป 1
(จิต) มี 6 " สัททารมณ์ 1 วิญญัติรูป 2 วิการรูป 3
(อุตุ) มี 4 " สัททารมณ์ 1 วิการรูป 3
(อา) มี 3 " วิการรูป 3
(–) มี 4 " ลักขณรูป 4

แสดงจำนวนรูปที่เกิดจากสมุฏฐานทั้ง 4

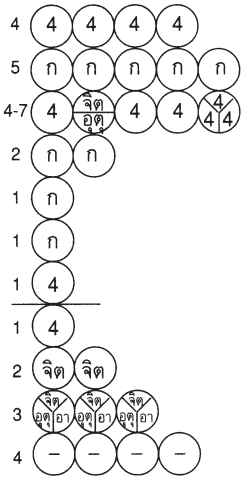

เอกันตะ แน่นอน		อเนกันตะ ไม่แน่นอน			
		จิต อุตุ	จิต อุตุ อา	4	
ก 9	+			8, 1	= กัมมชรูป 18
จิต 2	+	1	3	8, 1	= จิตตชรูป 15
		1	3	8, 1	= อุตุชรูป 13
			3	8, 1	= อาหารชรูป 12

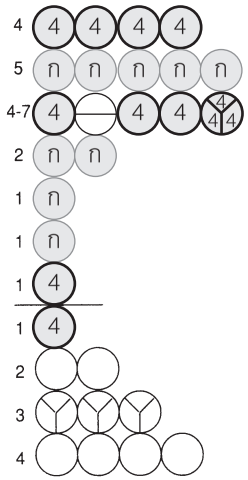

<u>กัมมชรูป 18 (ก + 4)</u> คือ รูปที่เกิดจากกรรม มี 18

แน่นอน (ก) มี 9 ได้แก่ ปสาทรูป 5
ภาวรูป 2
หทยรูป 1
ชีวิตรูป 1

ไม่แน่นอน (4) มี 9 ได้แก่ อวินิพโภครูป 8
ปริจเฉทรูป 1

รวมกัมมชรูป มี 18

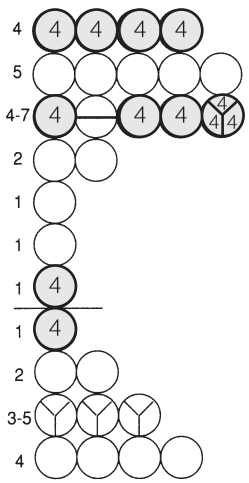

<u>อวินิพโภครูป 8 ปริจเฉทรูป 1</u>

(4) (ไม่แน่นอน) มี 9 ได้แก่

- อวินิพโภครูป 8 ได้แก่
  - มหาภูตรูป 4
  - รูปารมณ์ 1
  - คันธารมณ์ 1
  - รสารมณ์ 1
  - อาหารรูป 1
- ปริจเฉทรูป 1

<u>หมายเหตุ</u> : อวินิพโภครูป 8 คือ รูปที่แยกกันไม่ได้
ปริจเฉทรูป 1 คือ อากาสรูปที่คั่นระหว่างรูปกลาปต่อรูปกลาป

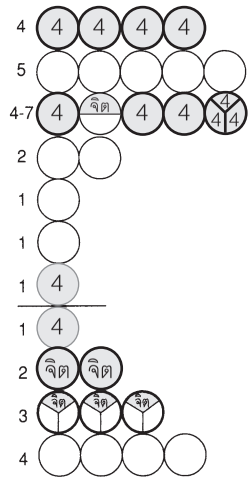

<u>จิตตชรูป 15 (จิต + 4)</u> คือ รูปที่เกิดจากจิต มี 15

แน่นอน (จิต) มี 2 ได้แก่ วิญญัติรูป 2

ไม่แน่นอน มี 4 ได้แก่ สัททารมณ์ 1
วิการรูป 3

" (4) มี 9 " อวินิพโภครูป 8
ปริจเฉทรูป 1

รวมจิตตชรูป มี 15

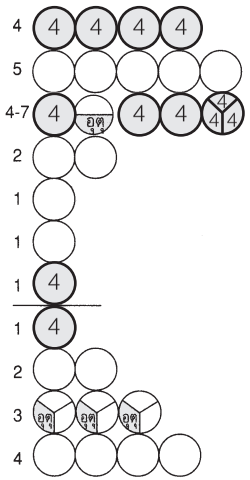

อุตุชรูป 13 (อุตุ + 4) คือ รูปที่เกิดจากอุตุ มี 13

แน่นอน - ไม่มี

ไม่แน่นอน มี 4 ได้แก่ สัททารมณ์ 1

วิการรูป 3

" มี 9 " อวินิพโภครูป 8

ปริจเฉทรูป 1

รวมอุตุชรูป มี 13

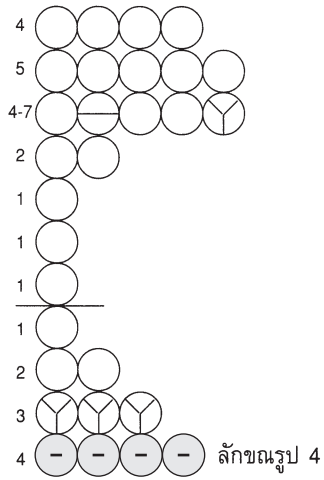

ลักขณรูป 4

นกุโตจิ คือ รูปที่ไม่ได้เกิดจากสมุฏฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง

มี 4 คือ ลักขณรูป 4

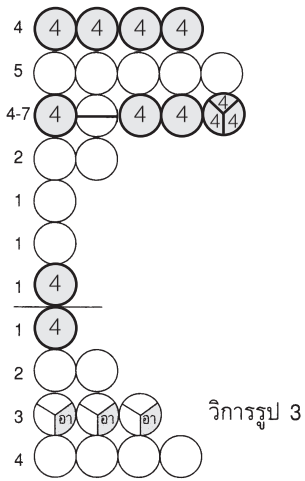

อาหารชรูป 12 (อา + 4) คือ รูปที่เกิดจากอาหาร มี 12

แน่นอน - ไม่มี

ไม่แน่นอน มี 3 ได้แก่ วิการรูป 3

" มี 9 " อวินิพโภครูป 8

ปริจเฉทรูป 1

รวมอาหารชรูป มี 12

สรุป สมุฏฐานและรูปที่เกิดจากสมุฏฐานทั้ง 4

กรรม	ที่ทำให้รูปเกิดมี	25	รูปที่เกิดจากกรรม	มี	18	แน่นอน	มี 9	ไม่แน่นอน มี 9
จิต	"	75	"	จิต	มี	15	แน่นอน มี 2	ไม่แน่นอน มี 13
อุตุ	"	2	"	อุตุ	มี	13	แน่นอน ไม่มี	ไม่แน่นอน มี 13
อาหาร	"	1	"	อาหาร	มี	12	แน่นอน ไม่มี	ไม่แน่นอน มี 12

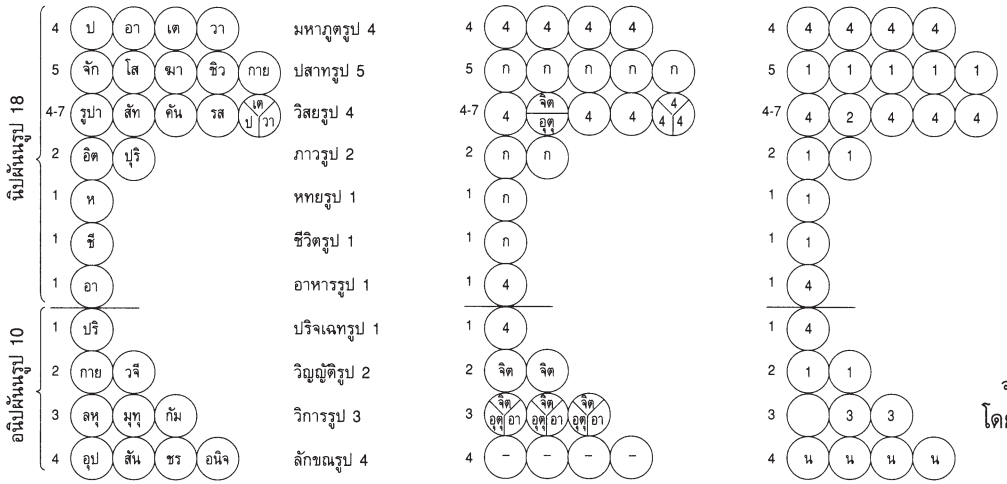

จำแนกรูป 28 โดยสมุฏฐานทั้ง 4 =

โดย =	เอกันตะ แน่นอน	อเนกันตะ ไม่แน่นอน					
สมุฏฐาน	**เอก.**	**ทวิ.**	**ติ.**	**จตุ.**	รวม แน่นอน	รวม ไม่แน่นอน	**นกุโตจิ**
กัมมชรูป 18	9	–	–	9	9	9	–
จิตตชรูป 15	2	1	3	9	2	13	–
อุตุชรูป 13	–	1	3	9	–	13	–
อาหารชรูป 12	–	–	3	9	–	12	–
รวม	**11**	**1**	**3**	**9**	–	–	**ลักขณรูป4**

จำแนก **กัมมชรูป 18** โดย เอกันตะ แน่นอน มี 9 ได้แก่ ปสาทรูป 5 ภาวรูป 2 หทยรูป 1 ชีวิตรูป 1 เกิดจาก **กรรม** เป็นสมุฏฐานแน่นอน

อเนกันตะ ไม่แน่นอน มี 9 ได้แก่ อวินิพโภครูป 8 ปริจเฉทรูป 1 เกิดจาก **กรรม** เป็นสมุฏฐานไม่แน่นอน

จำแนก **จิตตชรูป 15** โดย เอกันตะ แน่นอน มี 2 ได้แก่ วิญญัติรูป 2 เกิดจาก **จิต** เป็นสมุฏฐานแน่นอน

อเนกันตะ ไม่แน่นอน มี 13 ได้แก่ สัททารมณ์ 1 วิการรูป 3 อวินิพโภครูป 8 ปริจเฉทรูป 1 เกิดจาก **จิต** เป็นสมุฏฐานไม่แน่นอน

จำแนก **อุตุชรูป 13** โดย เอกันตะ แน่นอน ไม่มี

อเนกันตะ ไม่แน่นอน มี 13 ได้แก่ สัททารมณ์ 1 วิการรูป 3 อวินิพโภครูป 8 ปริจเฉทรูป 1 เกิดจาก **อุตุ** เป็นสมุฏฐานไม่แน่นอน

จำแนก **อาหารชรูป 12** โดย เอกันตะ แน่นอน ไม่มี

อเนกันตะ ไม่แน่นอน มี 12 ได้แก่ วิการรูป 3 อวินิพโภครูป 8 ปริจเฉทรูป 1 เกิดจาก **อาหาร** เป็นสมุฏฐานไม่แน่นอน

จำแนกรูป 28 โดยสมุฏฐานทั้ง 4

1. **เอก**สมุฏฐานิกรูป คือ รูปที่เกิดจากสมุฏฐานอย่างเดียวมี **11** ได้แก่ ปสาทรูป 5 ภาวรูป 2 หทยรูป 1 ชีวิตรูป 1 วิญญัติรูป 2
   เกิดจาก **กรรม** เป็นสมุฏฐานอย่างเดียว
   เกิดจาก **จิต** เป็นสมุฏฐานอย่างเดียว
2. **ทวิ**สมุฏฐานิกรูป คือ รูปที่เกิดจากสมุฏฐานทั้ง 2 ได้ มี **1** ได้แก่ สัททารมณ์
   เกิดจาก **จิต อุตุ** เป็นสมุฏฐาน
3. **ติ**สมุฏฐานิกรูป คือ รูปที่เกิดจากสมุฏฐานทั้ง 3 ได้ มี **3** ได้แก่ วิการรูป 3
   เกิดจาก **จิต อุตุ อาหาร** เป็นสมุฏฐาน
4. **จตุ**สมุฏฐานิกรูป คือ รูปที่เกิดจากสมุฏฐานทั้ง 4 ได้ มี **9** ได้แก่ อวินิพโภครูป 8 ปริจเฉทรูป 1
   เกิดจาก **กรรม จิต อุตุ อาหาร** เป็นสมุฏฐาน
5. **นกุโตจิ**สมุฏฐานิกรูป คือ รูปที่ไม่ได้เกิดจากสมุฏฐานอย่างใดอย่างหนึ่งเลย มี 4 ได้แก่ **ลักขณรูป 4**

ความเป็นไปของรูปทั้ง 4 ที่อยู่ในร่างกาย

ในร่างกายของมนุษย์และสัตว์ดิรัจฉานทั้งหลายที่มีรูปร่างสัณฐานอวัยวะต่างๆ ปรากฏขึ้นได้นั้น ย่อมอาศัยกัมมชรูปเป็นพื้นก่อน แล้วรูปอื่นๆ จึงช่วยปรับปรุงให้รูปร่างสัณฐานและอวัยวะปรากฏชัดเจนขึ้นได้ ถ้าไม่มีกัมมชรูปเป็นพื้นรองรับแล้ว ร่างกายของสัตว์นั้นๆ ก็ไม่ผิดอะไรกับต้นไม้หรือท่อนไม้

รูปที่เป็นผู้ช่วยปรับปรุงให้รูปร่างสัณฐานอวัยวะปรากฏได้ชัดเจนนั้น ได้แก่ **อุตุชรูป 4** อย่าง และ**อาหารชรูป**

อุตุชรูป 4 อย่างคือ

1. **กัมม**ปัจจยอุตุชรูป	รูปที่เกิดจากอุตุที่มี	**กรรม**	เป็นสมุฏฐาน
2. **จิตต**ปัจจยอุตุชรูป	”	**จิต**	”
3. **อุตุ**ปัจจยอุตุชรูป	”	**อุตุ**	”
4. **อาหาร**ปัจจยอุตุชรูป	”	**อาหาร**	”

จะเห็นได้ว่า ในร่างกายของมนุษย์และสัตว์ดิรัจฉานทั้งหลายนั้น จะมีอุตุชรูปปกคลุมอยู่ทั่วไปทั้งหมด และเมื่อสัตว์ตายลง อุตุชรูปก็ยังปรากฏอยู่ตลอดไป ส่วนกัมมชรูปและอาหารชรูปนั้น ปรากฏอยู่ได้ในระหว่างที่สัตว์ยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น เมื่อสัตว์นั้นตายลงแล้วรูปทั้ง 2 นี้ ก็ดับสิ้นไปหมด

ส่วนจิตตชรูปนั้นปรากฏขึ้นไม่ได้ โดยเฉพาะตนเอง ต้องอาศัยกัมมชรูป อุตุชรูป อาหารชรูป ทั้ง 3 นี้ เป็นที่ตั้งจึงเกิดขึ้นได้

จิตตชรูปมี 7 อย่าง คือ

1. **จิตตชรูปสามัญ** หมายถึง จิตตชรูปที่เป็นไปอย่างธรรมชาติ เช่น การหายใจเข้าออก จิตที่ทำให้จิตตชรูปสามัญเกิดขึ้นได้นั้น ได้แก่ จิต 75 ทั้งหมด
2. **จิตตชรูป ที่เกี่ยวกับการหัวเราะ** จิตที่ทำให้การหัวเราะเกิดได้นั้น มี 13 ดวง คือ โลภมูลโสมนัส 4 หสิตุปปาทจิต 1 มหากุศลโสมนัส 4 มหากิริยาโสมนัส 4
3. **จิตตชรูป ที่เกี่ยวกับการร้องไห้** จิตที่ทำให้การร้องไห้เกิดขึ้นได้นั้น มี 2 ดวง คือ โทสมูลจิต 2
4. **จิตตชรูป ที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวอิริยาบถน้อย**
5. **จิตตชรูป ที่เกี่ยวกับการพูด**
6. **จิตตชรูป ที่เกี่ยวกับอิริยาบถใหญ่ทั้ง 4** (ได้แก่ การเดิน ยืน นั่ง นอน)

   จิตที่ทำให้เกิดขึ้นได้นั้น มี 32 ดวง คือ มโนทวาราวัชชนจิต 1 กามชวนจิต 29 อภิญญาจิต 2
7. **จิตตชรูปที่เกี่ยวกับอิริยาบถใหญ่ทั้ง 4 ตั้งมั่น** ได้แก่ การเดิน ยืน นั่ง นอน ได้เป็นปกติ จิตที่อุดหนุนให้อิริยาบถใหญ่ทั้ง 4 ตั้งมั่นได้นั้น มี 58 ดวง คือ มโนทวาราวัชชนจิต 1 กามชวนจิต 29 อภิญญาจิต 2 อัปปนาชวนจิต 26

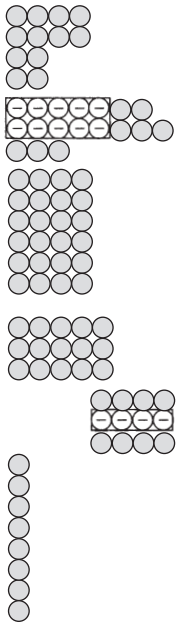

1. จิตตชรูปสามัญ ○

จิตที่ทำให้จิตตชรูปสามัญเกิดขึ้นได้นั้น ได้แก่
จิต 75 ทั้งหมด
(⊖ เว้นทวิปัญจวิญญาณจิต 10
อรูปาวิปากจิต 4)

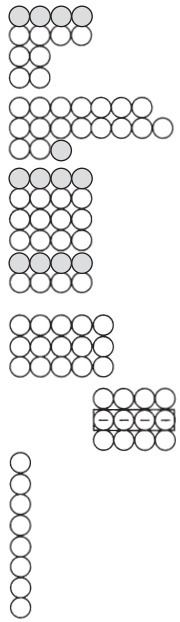

2. จิตตชรูปที่เกี่ยวกับการหัวเราะ ○

จิตที่ทำให้จิตตชรูปที่เกี่ยวกับการหัวเราะเกิดขึ้นได้นั้น มี 13 ดวง
ได้แก่ โลภมูลโสมนัส 4
หสิตุปปาทจิต 1
มหากุศลโสมนัส 4
มหากิริยาโสมนัส 4

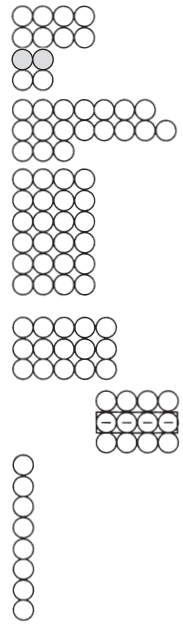

3. จิตตชรูปที่เกี่ยวกับการร้องไห้ ○

จิตที่ทำให้จิตตชรูปที่เกี่ยวกับการร้องไห้เกิดขึ้นได้นั้น มี 2 ดวง
ได้แก่ โทสมูลจิต 2

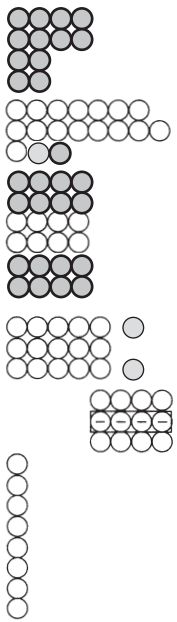

4. จิตตชรูปที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวอิริยาบถน้อย

5. จิตตชรูปที่เกี่ยวกับการพูด

6. จิตตชรูปที่เกี่ยวกับอิริยาบถใหญ่ทั้ง 4

แต่ละรูป จิตที่ทำให้เกิดขึ้นได้นั้น มี 32 ดวง
ได้แก่ ○ มโนทวาราวัชชนจิต 1
● กามชวนจิต 29
● อภิญญาจิต 2

กามชวนจิต 29
อกุศลจิต 12 หสิตุปปาทจิต 1 มหากุศลจิต 8 มหากิริยาจิต 8

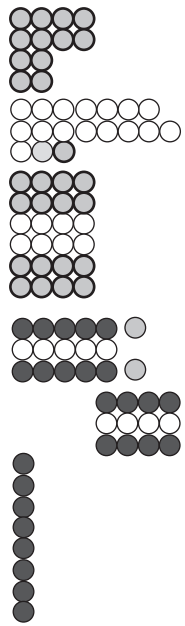

7. จิตตชรูปที่เกี่ยวกับอิริยาบถใหญ่ทั้ง 4 ตั้งมั่น

จิตที่ทำให้จิตตชรูปที่เกี่ยวกับอิริยาบถใหญ่ทั้ง 4 ตั้งมั่นเกิดขึ้นได้นั้น มี 58 ดวง
ได้แก่ ○ มโนทวาราวัชชนจิต 1
● กามชวนจิต 29
● อภิญญาจิต 2
● อัปปนาชวนจิต 26

อัปปนาชวนจิต 26	
รูปาวจรกุศลจิต 5 อรูปาวจรกุศลจิต 4	มหัคคตกุศลจิต 9
รูปาวจรกิริยาจิต 5 อรูปาวจรกิริยาจิต 4	มหัคคตกิริยาจิต 9
โลกุตตรจิต 8	

จิตตชรูป มี 7 อย่าง คือ

1. จิตตชรูปสามัญ จิตที่ทำให้เกิด มี 75
2. จิตตชรูปที่เกี่ยวกับการหัวเราะ จิตที่ทำให้เกิด มี 13
3. จิตตชรูปที่เกี่ยวกับการร้องไห้ จิตที่ทำให้เกิด มี 2
4. จิตตชรูปที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวอิริยาบถน้อย
5. จิตตชรูปที่เกี่ยวกับการพูด
6. จิตตชรูปที่เกี่ยวกับอิริยาบถใหญ่ทั้ง 4

} จิตที่ทำให้เกิด มี 32

7. จิตตชรูปที่เกี่ยวกับอิริยาบถใหญ่ทั้ง 4 ตั้งมั่น จิตที่ทำให้เกิด มี 58

.....

(6) จิตที่ทำให้จิตตชรูป 6 อย่าง เกิดขึ้นได้ (เว้นข้อ 3 ร้องไห้)
(6) " 6 " (เว้นข้อ 2 หัวเราะ)
(5) " 5 " (เว้นข้อ 2 หัวเราะ, ข้อ 3 ร้องไห้)
(2) " 2 " คือ

ข้อ 1 จิตตชรูปสามัญและ ข้อ 7 จิตตชรูปที่เกี่ยวกับอิริยาบถใหญ่ 3 (ยืน นั่ง นอน) ตั้งมั่นอยู่ได้นาน

(1) จิตที่ทำให้จิตตชรูปสามัญ (ข้อ 1) เกิดขึ้นได้อย่างเดียว
(–) จิตที่ไม่สามารถทำให้จิตตชรูปอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นได้เลย

จิต 75 (เว้น ทวิ. 10 อรูปา.วิปาก 4)

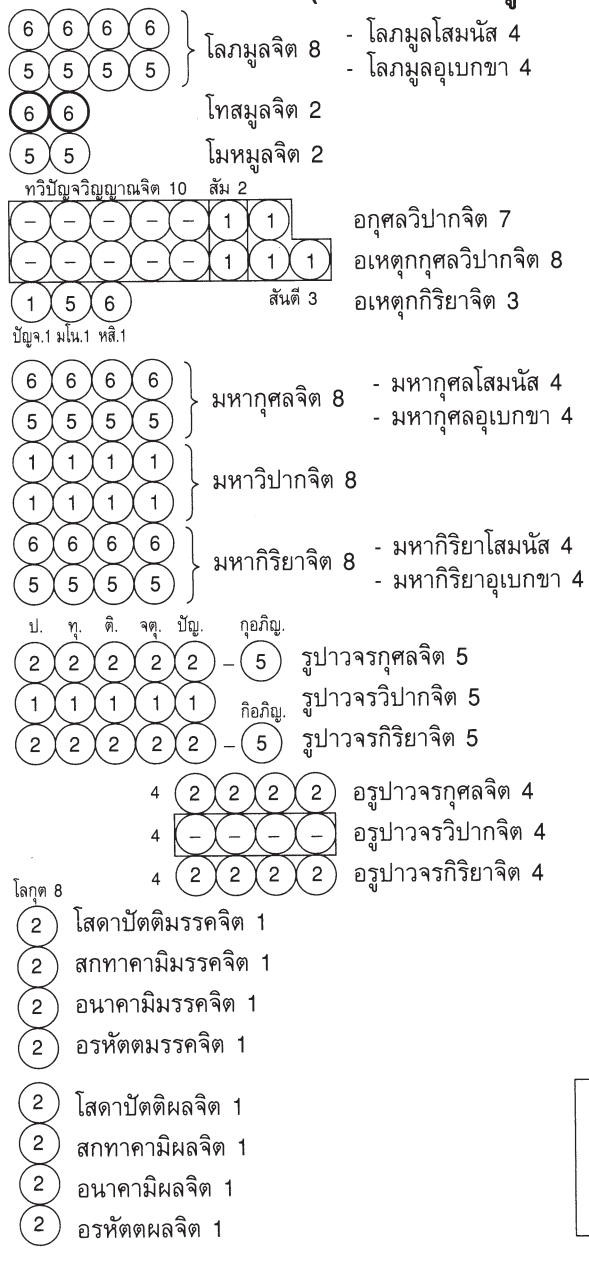

อภิญญาจิต 2 ดวง คือ
ปัญจมฌานกุศลจิต 1
ปัญจมฌานกิริยาจิต 1

จำแนกจิต 75 โดยจิตตชรูป 7 อย่าง

จิต 75	เจตสิกที่ประกอบ	จิตตชรูป 7
1. โลภมูลโสมนัส 4	22	มี 6 อย่าง (เว้นร้องไห้)
2. โลภมูลอุเบกขา 4	21	มี 5 อย่าง (เว้นหัวเราะ ร้องไห้)
3. โทสมูลจิต 2	22	มี 6 อย่าง (เว้นหัวเราะ)
4. โมหมูลจิต 2	16	มี 5 อย่าง (เว้นหัวเราะ ร้องไห้)
5. ทวิปัญจวิญญาณจิต 10	7	ไม่มี
6. สัมปฏิจฉนจิต 2 สันตีรณจิต 3 ปัญจทวาราวัชชนจิต 1	11	มี 1 อย่าง คือ จิตตชรูปสามัญ
7. มโนทวาราวัชชนจิต 1	11	มี 5 อย่าง (เว้นหัวเราะ ร้องไห้)
8. หสิตุปปาทจิต 1	12	มี 6 อย่าง (เว้นร้องไห้)
9. มหากุศลโสมนัส 4 มหากิริยาโสมนัส 4	38	มี 6 อย่าง (เว้นร้องไห้)
10. มหากุศลอุเบกขา 4 มหากิริยาอุเบกขา 4	37	มี 5 อย่าง (เว้นหัวเราะ ร้องไห้)
11. มหาวิปากจิต 8	33	มี 1 อย่าง คือ จิตตชรูปสามัญ
12. *อัปปนาชวนจิต = 26 (เว้นอภิญญาจิต 2)	38	มี 2 อย่าง คือ จิตตชรูปสามัญ และจิตตชรูปที่ทำให้อิริยาบถทั้ง 3 (การยืน นั่ง นอน) ที่เกิดจาก มโนทวาราวัชชนจิต 1 กามชวนจิต 29 อภิญญาจิต 2 ตั้งมั่นอยู่ได้นาน
13. รูปาวจรวิปากจิต 5	35	มี 1 อย่าง คือ จิตตชรูปสามัญ
14. อรูปาวจรวิปากจิต 4	30	ไม่มี
15. อภิญญาจิต 2	30	มี 5 อย่าง (เว้นหัวเราะ ร้องไห้)

แยกอัปปนาชวนจิต 26 ดวง ดังนี้ (ข้อ 12)

จิต 75	เจตสิกที่ประกอบ	จิตตชรูป 7
รูปาวจรกุศลจิต 5 อรูปาวจรกุศลจิต 4 มหัคคตกุศลจิต 9 มรรคจิตเบื้องต่ำ 3 ผลจิตเบื้องต่ำ 3 โลกุตตรจิตเบื้องต่ำ 6	38	มี 2 อย่าง คือ จิตตชรูปสามัญ และจิตตชรูปที่ทำให้อิริยาบถใหญ่ทั้ง 3 (การยืน นั่ง นอน) ที่เกิดจากมโนทวาราวัชชนจิต 1 มหากุศลจิต 8 กุศลอภิญญาจิต 1 ตั้งมั่นอยู่ได้นาน
รูปาวจรกิริยาจิต 5 อรูปาวจรกิริยาจิต 4 มหัคคตกิริยาจิต 9	35	มี 2 อย่าง คือ จิตตชรูปสามัญ และจิตตชรูปที่ทำให้อิริยาบถใหญ่ทั้ง 3 (การยืน นั่ง นอน) ที่เกิดจากมโนทวาราวัชชนจิต 1 มหากิริยาจิต 8 กิริยาอภิญญาจิต 1 ตั้งมั่นอยู่ได้นาน
อรหัตตมรรคจิต 1 อรหัตตผลจิต 1 โลกุตตรจิตเบื้องสูง 2	36	มี 2 อย่าง คือ จิตตชรูปสามัญ และจิตตชรูปที่ทำให้อิริยาบถใหญ่ทั้ง 3 (การยืน นั่ง นอน) ที่เกิดจากมโนทวาราวัชชนจิต 1 มหากิริยาจิต 8 หสิตุปปาทจิต 1 กิริยาอภิญญาจิต 1 ตั้งมั่นอยู่ได้นาน

อัปปนาชวนจิต 26

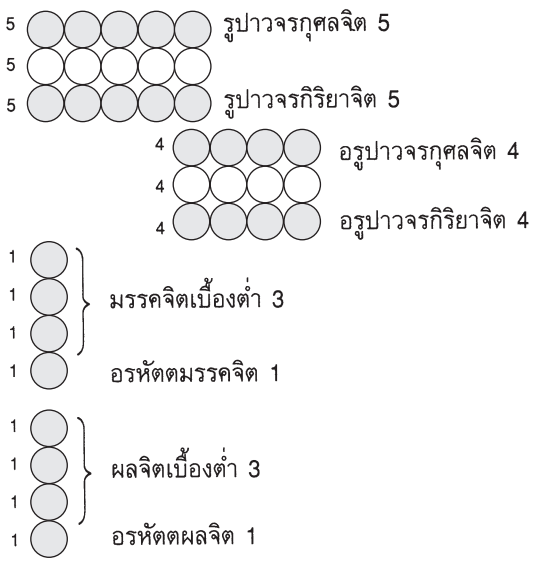

อัปปนาชวนจิต 26 ดวง
มหัคคตกุศลจิต 9
มหัคคตกิริยาจิต 9
โลกุตตรจิต 8

กามชวนจิต 29

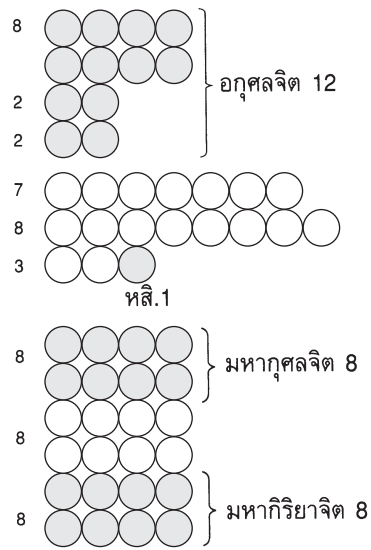

กามชวนจิต 29
อกุศลจิต 12
หสิตุปปาทจิต 1
มหากุศลจิต 8
มหากิริยาจิต 8

จำแนกจิต 75 โดยจิตตชรูป 7 อย่าง และจำแนกจิตตชรูป 7 อย่างตามประเภทของจิต

จิตตชรูป 7 อย่าง ตามประเภทของจิต / จิต 75 โดยจิตตชรูป 7 อย่าง	จิตตชรูป 6 อย่างที่เกิดจาก		จิตตชรูป 5 อย่างที่เกิดจาก	จิตตชรูป 2 อย่างที่เกิดจาก	จิตตชรูป 1 อย่างที่เกิดจาก	รวมจิตที่ทำให้จิตตชรูปแต่ละอย่างเกิด
	โลภมูลโสมนัส 4 *หสิตุปปาท 1* *มหากุศลโสมนัส 4* *มหากิริยาโสมนัส 4*	*โทสมูลจิต 2*	*โลภมูลอุเบกขา 4* *โมหมูลจิต 2* มโนทวาราวัชชนจิต 1 มหากุศลอุเบกขา 4 มหากิริยาอุเบกขา 4 อภิญญา 2	อัปปนาชวนจิต 26 (เว้นอภิญญา)	*สัมปฏิจฉนจิต 2* สันตีรณจิต 3 ปัญจทวาราวัชชนจิต 1 มหาวิปากจิต 8 รูปาวจรวิปากจิต 5	
	13	2	17	26	19	
1. จิตที่ทำให้จิตตชรูปสามัญเกิดขึ้น	13	2	17	26	19	75*
2. จิตที่ทำให้การหัวเราะเกิดขึ้น	13	–	–	–	–	13
3. จิตที่ทำให้การร้องไห้เกิดขึ้น	–	2	–	–	–	2
4. จิตที่ทำให้การเคลื่อนไหวอิริยาบถน้อยเกิดขึ้น	13	2	17	–	–	32
5. จิตที่ทำให้การพูดเกิดขึ้น	13	2	17	–	–	32
6. จิตที่ทำให้อิริยาบถใหญ่ 4 เกิดขึ้น	13	2	17	–	–	32
7. จิตที่อุดหนุนให้อิริยาบถใหญ่ 4 ตั้งมั่น	13	2	17	**26	–	58

หมายเหตุ ชื่อประเภทของจิต *ที่ใช้อักษรตัวเอน* หมายถึง *กามชวนจิต*

* ไม่นับรวมอภิญญาจิต 2 ด้วย (จึงได้ 75) เพราะจิต 2 ดวงนี้เป็นจิตประเภทเดียวกันกับรูปาวจรปัญจมฌานกุศล-กิริยา

** อัปปนาชวนจิต (เว้นอภิญญาจิต) อุดหนุนให้อิริยาบถใหญ่ 3 (เว้นการเดิน) ซึ่งเกิดจากมโนทวาราวัชชนจิต 1 กามชวนจิต 29 และอภิญญาจิต 2 ตั้งมั่นอยู่ได้นาน

กามชวนจิต 29

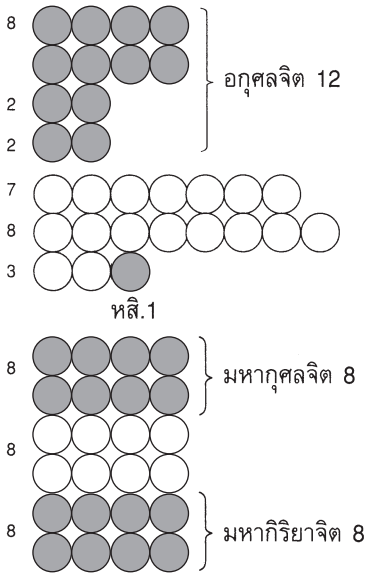

กามโสมนัสสสหคตจิต 18

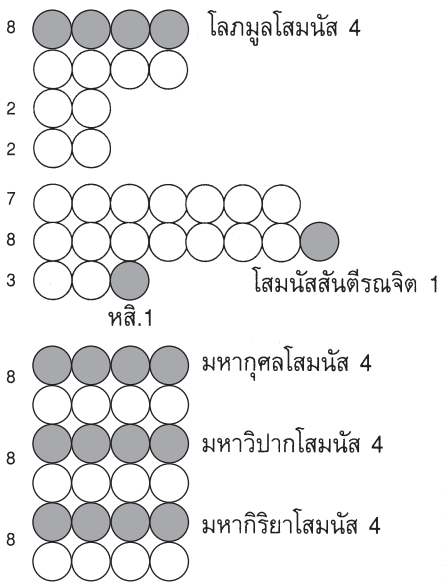

โสมนัสกามชวนจิต 13

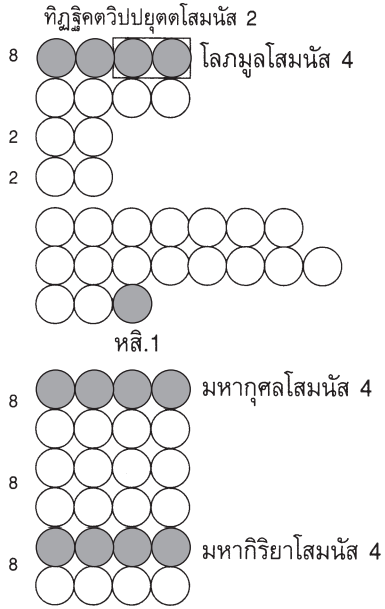

หมายเหตุ :
ในกามโสมนัสสสหคตจิต 18 นั้น
โสมนัสสสหคตจิต ที่ทำให้
การหัวเราะเกิดขึ้นได้นั้น ต้องประกอบด้วย

1. เป็นกามจิต
2. เป็นโสมนัสเวทนา
3. ทำหน้าที่ชวนะ
4. รับอารมณ์ที่เป็นกาม

ฉะนั้น โสมนัสกามชวนจิต
จึงมีได้เพียง 13 ดวง เท่านั้น
(เว้นโสมนัสสันตีรณจิต 1 มหาวิปากโสมนัส 4
ซึ่งไม่สามารถที่จะทำให้การหัวเราะเกิดขึ้นได้)

จำแนกโสมนัสกามชวนจิต 13 โดยบุคคล 3 จำพวก

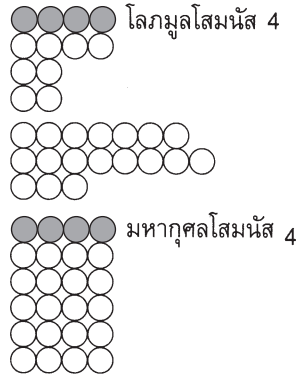

ปุถุชน 4
- ทุคติอเหตุกบุคคล 1
- สุคติอเหตุกบุคคล 1
- ทวิเหตุกบุคคล 1
- ติเหตุกปุถุชน 1

หัวเราะด้วยจิต 8 ดวง คือ
- โลภมูลโสมนัส 4
- มหากุศลโสมนัส 4

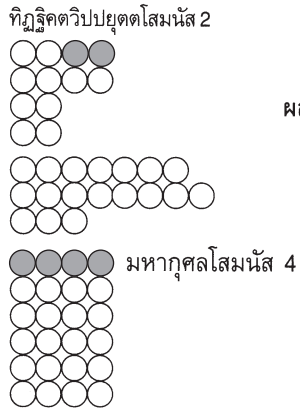

ผลเสกขบุคคล 3
- โสดาบันบุคคล 1
- สกาทาคามิบุคคล 1
- อนาคามิบุคคล 1

หัวเราะด้วยจิต 6 ดวง คือ
- ทิฏฐิคตวิปปยุตตโสมนัส 2
- มหากุศลโสมนัส 4

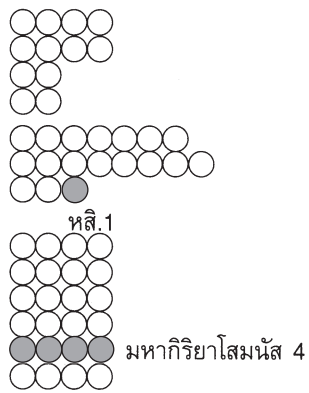

พระอรหันต์ : อรหันตบุคคล

หัวเราะด้วยจิต 5 ดวง คือ
- หสิตุปปาทจิต 1
- มหากิริยาโสมนัส 4

หมวดที่ 4 รูปกลาปนัย : การแสดงรูปที่เกิดขึ้นเป็นหมวดๆ

กลาป แปลว่า หมวด หมู่ มัด

รูปกลาปหนึ่งๆ จะต้องมีสภาพความเป็นไปพร้อมกัน 3 อย่าง ที่เรียกว่า **สหวุตฺติ** คือ

1. **เอกุปปาทะ** เกิดพร้อมกัน
2. **เอกนิโรธะ** ดับพร้อมกัน
3. **เอกนิสสยะ** มีที่อาศัย คือ มหาภูตรูปอย่างเดียวกัน

รูปกลาป มีอยู่ 23 กลาป คือ กัมมชกลาป 9 จิตตชกลาป 8 อุตุชกลาป 4 อาหารชกลาป 2 รวมเป็น 23 กลาป

รูปกลาปเหล่านี้ เมื่อนับจำนวนรูปแล้วได้รูป 23 คือ รูป 28 ยกเว้นปริจเฉทรูป 1 และลักขณรูป 4 คงเหลือ 23

ที่เว้น**ปริจเฉทรูป** 1 ก็เพราะปริจเฉทรูปเป็นรูปที่กำหนดขอบเขตระหว่างรูปกลาปต่อรูปกลาป ฉะนั้นจึงไม่นับเข้าอยู่ในองค์กลาป

ส่วน**ลักขณรูป** 4 ก็เป็นรูปที่เป็นเครื่องหมายของรูปกลาป ฉะนั้น จึงไม่นับเข้าอยู่ในองค์กลาปเช่นเดียวกัน

ข้อสังเกตในการแสดงจตุชกลาป 4

- กัมมชกลาป 9 แสดงโดยการยกเอารูปที่เกิดจากกรรมโดยแน่นอนขึ้นมาเป็นประธาน แล้วบวกด้วย อวินิพโภครูป 8 ชีวิตรูป 1
- จิตตชกลาป 8
- อุตุชกลาป 4
- อาหารชกลาป 2

แสดงโดยความเป็นมูละ : บทตั้ง และมูลี : บทตาม ซึ่งมีบทปรุงแต่งด้วยวิการรูป 3 โดยใช้ศัพท์ว่า **ลหุตาทิ** แทนวิการรูป 3

จำนวนเลขเป็นบาลีสังขยาในรูปกลาป

จำนวนเลข	บาลีสังขยา
8	อฏฺ
9	นว
10	ทส
11	เอกาทส
12	ทฺวาทส
13	เตรส (เต-ระ-สะ)

อักษร ก

ท้ายบาลีสังขยานั้น มาจาก **ก** สะกัด แปลว่า มี เช่น จักขุทส**ก**กลาป หมายถึง กลาปที่**มี**จำนวนรูป 10 มีจักขุปสาท เป็นประธาน เป็นต้น

กัมมชกลาป 9 องค์ธรรม ได้แก่ กัมมชรูป 17 (เว้นปริจเฉทรูป 1)

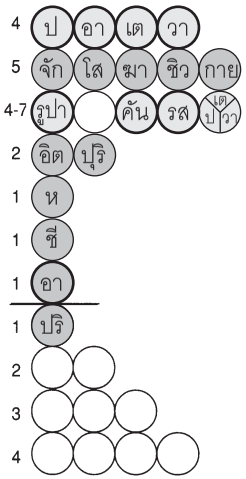

มหาภูตรูป 4
ปสาทรูป 5
วิสยรูป 7
ภาวรูป 2
หทยรูป 1
ชีวิตรูป 1
อาหารรูป 1

กัมมชรูป 17 (เว้นปริจเฉทรูป 1) ได้แก่

◯ ปสาทรูป 5 ภาวรูป 2 หทยรูป 1 ชีวิตรูป 1

◯ อวินิพโภครูป 8 ได้แก่ มหาภูตรูป 4
รูปารมณ์ 1
คันธารมณ์ 1
รสารมณ์ 1
อาหารรูป 1

<u>หมายเหตุ</u> : อวินิพโภครูป 8 ต้องมีในกัมมชกลาป 9 ทุกข้อ

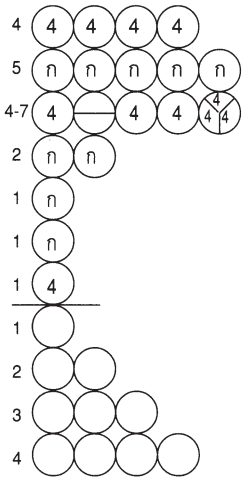

<u>กัมมชรูป 17</u> (เว้นปริจเฉทรูป 1) **<u>กัมมชกลาป 9</u>**

ปสาทรูป 5	จักขุทสกกลาป	จักขุปสาท	เป็นประธาน	ชีวิตรูป 1	อวินิพโภครูป 8
	โสตทสกกลาป	โสตปสาท	”	”	”
	ฆานทสกกลาป	ฆานปสาท	”	”	”
	ชิวหาทสกกลาป	ชิวปสาท	”	”	”
	กายทสกกลาป	กายปสาท	”	”	”
ภาวรูป 2	อิตถีภาวทสกกลาป	อิตถีภาวรูป	”	”	”
	ปุริสภาวทสกกลาป	ปุริสภาวรูป	”	”	”
หทยรูป 1	วัตถุทสกกลาป	หทยวัตถุ	”	”	”
ชีวิตรูป 1	ชีวิตนวกกลาป	ชีวิตรูป	”	”	”
อวินิพโภครูป 8					

กัมมชรูป 17 (1)	อวินิพโภครูป 8	ชีวิตรูป 1	สหวุตฺติ	กัมมชกลาป 9										
1. จักขุ 1	8	1	10	จักขุทสกกลาป	มถ.	กลาปที่มีจำนวนรูป	10	มี	จักขุปสาท	เป็นประธาน	ได้แก่	อวินิพโภครูป 8	ชีวิตรูป 1	จักขุปสาท 1
2. โสต 1	8	1	10	โสตทสกกลาป	”	”	10	”	โสตปสาท	”	”	”	”	โสตปสาท 1
3. ฆาน 1	8	1	10	ฆานทสกกลาป	”	”	10	”	ฆานปสาท	”	”	”	”	ฆานปสาท 1
4. ชิวหา 1	8	1	10	ชิวหาทสกกลาป	”	”	10	”	ชิวหาปสาท	”	”	”	”	ชิวหาปสาท 1
5. กาย 1	8	1	10	กายทสกกลาป	”	”	10	”	กายปสาท	”	”	”	”	กายปสาท 1
6. อิตถี 1	8	1	10	อิตถีภาวทสกกลาป	”	”	10	”	อิตถีภาวรูป	”	”	”	”	อิตถีภาวรูป 1
7. ปุริส 1	8	1	10	ปุริสภาวทสกกลาป	”	”	10	”	ปุริสภาวรูป	”	”	”	”	ปุริสภาวรูป 1
8. หทย 1	8	1	10	วัตถุทสกกลาป	”	”	10	”	หทยวัตถุ	”	”	”	”	หทยวัตถุ 1
9. ชีวิต 1	8	–	9	ชีวิตนวกกลาป	”	”	9	”	ชีวิตรูป	เป็นประธาน	ได้แก่	อวินิพโภครูป 8	ชีวิตรูป 1	

หมายเหตุ :

กัมมชกลาป 9 ได้แก่ รูปที่เกิดจากกรรม จึงเกิดได้เฉพาะแต่ในสิ่งที่มีชีวิตเท่านั้น ในคนๆ หนึ่ง เกิดได้อย่างมาก 8 กลาป เพราะอิตถีภาวทสกกลาปและปุริสภาวทสกกลาป ทั้ง 2 นี้ จะเกิดพร้อมกันในคนๆ เดียวไม่ได้ ถ้าเป็นหญิงก็ต้องเว้นปุริสภาวทสกกลาป ถ้าเป็นชายก็ต้องเว้นอิตถีภาวทสกกลาป

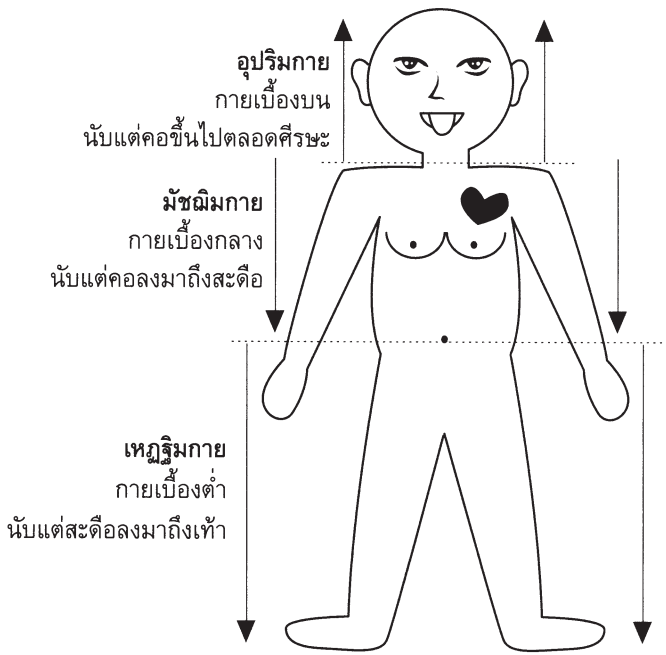

จำแนกกัมมชกลาป 9 โดยกาย 3 ส่วน

1. **อุปริมกาย** มี กัมมชกลาปเกิดได้ 7 กลาป คือ
   1. จักขุทสกกลาป 2. โสตทสกกลาป 3. ฆานทสกกลาป
   4. ชิวหาทสกกลาป 5. กายทสกกลาป
   6. ภาวทสกกลาป (อิตถีภาวทสกกลาป หรือ ปุริสภาวทสกกลาป)
   7. ชีวิตนวกกลาป
2. **มัชฌิมกาย** มี กัมมชกลาปเกิดได้ 4 กลาป คือ
   1. กายทสกกลาป
   2. ภาวทสกกลาป (อิตถีภาวทสกกลาป หรือ ปุริสภาวทสกกลาป)
   3. วัตถุทสกกลาป
   4. ชีวิตนวกกลาป
3. **เหฏฐิมกาย** มี กัมมชกลาปเกิดได้ 3 กลาป คือ
   1. กายทสกกลาป
   2. ภาวทสกกลาป (อิตถีภาวทสกกลาป หรือ ปุริสภาวทสกกลาป)
   3. ชีวิตนวกกลาป

กลาปที่เกิดได้ในกายทุกส่วน มี 3 กลาป คือ
กายทสกกลาป ภาวทสกกลาป ชีวิตนวกกลาป

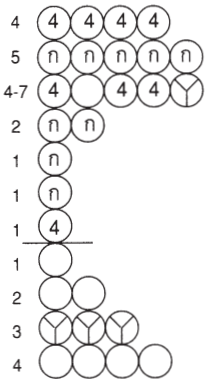

กัมมชรูป 17 (เว้นปริจเฉทรูป 1)
ได้แก่ ปสาทรูป 5 ภาวรูป 2
หทยรูป 1 ชีวิตรูป 1
อวินิพโภครูป 8

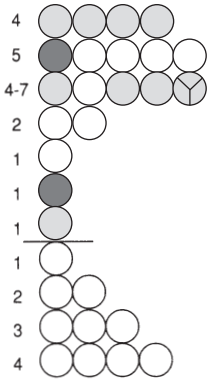

1. จักขุทสกกลาป หมายถึง
กลาปที่มีจำนวนรูป 10
มีจักขุปสาทเป็นประธาน
ได้แก่ อวินิพโภครูป 8
ชีวิตรูป 1 จักขุปสาท 1

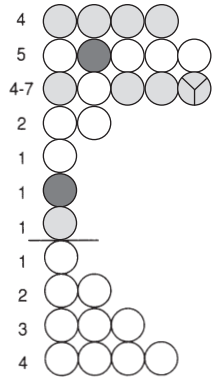

2. โสตทสกกลาป หมายถึง
กลาปที่มีจำนวนรูป 10
มีโสตปสาทเป็นประธาน
ได้แก่ อวินิพโภครูป 8
ชีวิตรูป 1 โสตปสาท 1

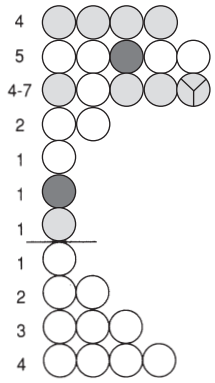

3. ฆานทสกกลาป หมายถึง
กลาปที่มีจำนวนรูป 10
มีฆานปสาทเป็นประธาน
ได้แก่ อวินิพโภครูป 8
ชีวิตรูป 1 ฆานปสาท 1

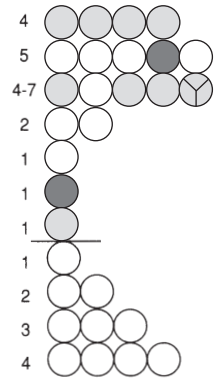

4. ชิวหาทสกกลาป หมายถึง
กลาปที่มีจำนวนรูป 10
มีชิวหาปสาทเป็นประธาน
ได้แก่ อวินิพโภครูป 8 ชีวิตรูป 1
ชิวหาปสาท 1

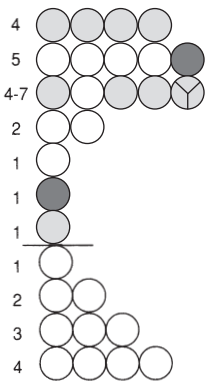

5. กายทสกกลาป หมายถึง
กลาปที่มีจำนวนรูป 10
มีกายปสาทเป็นประธาน
ได้แก่ อวินิพโภครูป 8
ชีวิตรูป 1
กายปสาท 1

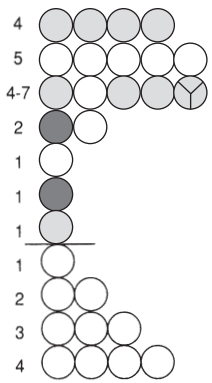

6. อิตถีภาวทสกกลาป หมายถึง
กลาปที่มีจำนวนรูป 10
มีอิตถีภาวรูปเป็นประธาน
ได้แก่ อวินิพโภครูป 8
ชีวิตรูป 1
อิตถีภาวรูป 1

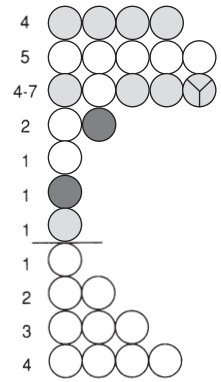

7. ปุริสภาวทสกกลาป หมายถึง
กลาปที่มีจำนวนรูป 10
มีปุริสภาวรูปเป็นประธาน
ได้แก่ อวินิพโภครูป 8
ชีวิตรูป 1
ปุริสภาวรูป 1

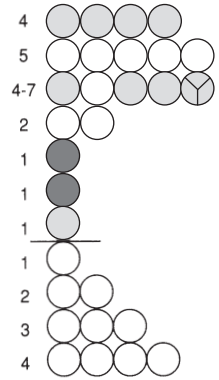

8. วัตถุทสกกลาป หมายถึง
กลาปที่มีจำนวนรูป 10
มีหทยวัตถุเป็นประธาน
ได้แก่ อวินิพโภครูป 8
ชีวิตรูป 1
หทยวัตถุ 1

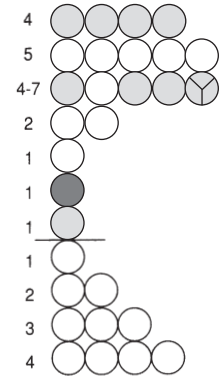

9. ชีวิตนวกกลาป หมายถึง
กลาปที่มีจำนวนรูป 9
มีชีวิตรูปเป็นประธาน
ได้แก่ อวินิพโภครูป 8
ชีวิตรูป 1

จิตตชรูป 14 (เว้นปริจเฉทรูป 1)

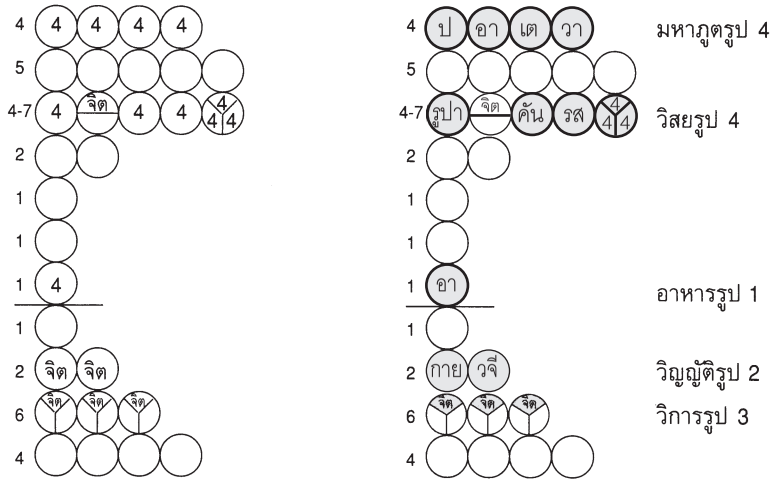

จิตตชกลาป 8

องค์ธรรม ได้แก่ จิตตชรูป 14 (เว้นปริจเฉทรูป 1)

คือ ◯ สัททรูป 1 วิญญัติรูป 2 วิการรูป 3

◯ อวินิพโภครูป 8

จิตตชกลาป 8 แสดงโดยความเป็นมูละ คือ บทตั้ง มี 4 และมูลี คือ บทตาม มี 4 หรือบทปรุงแต่ง ด้วยวิการรูป 3 โดยใช้ศัพท์ว่า **ลหุตาทิ** แทน วิการรูป 3

	อวินิพโภครูป 8	สัททะ 1	วิญญัติรูป 2	วิการรูป 3 (ลหุตาทิ)	สหวุตติ	จิตตชกลาป 8						
มูละ : บทตั้ง	8	–	–	–	8	1. สุทธัฏฐกกลาป	มถ. กลาปที่มีจำนวนรูป		8	ได้แก่	อวินิพโภครูป 8	โดยเฉพาะ
	8	1	–	–	9	2. สัททนวกกลาป	”	”	9	”	อวินิพโภครูป 8	สัททะ 1
	8	–	1 (กาย)	–	9	3. กายวิญญัตินวกกลาป	”	”	9	”	อวินิพโภครูป 8	กายวิญญัติ 1
	8	1	1 (วจี)	–	10	4. วจีวิญญัติสัทททสกกลาป	”	”	10	”	อวินิพโภครูป 8	วจีวิญญัติ 1 สัททะ 1
มูลี : บทตาม	8	–	–	3	11	5. ลหุตาทิเอกาทสกกลาป	”	”	11	”	อวินิพโภครูป 8	วิการรูป 3
	8	1	–	3	12	6. สัททลหุตาทิทวาทสกกลาป	”	”	12	”	อวินิพโภครูป 8	สัททะ 1 วิการรูป 3
	8	–	1 (กาย)	3	12	7. กายวิญญัติลหุตาทิทวาทสกกลาป	”	”	12	”	อวินิพโภครูป 8	กายวิญญัติ 1 วิการรูป 3
	8	1	1 (วจี)	3	13	8. วจีวิญญัติสัททลหุตาทิเตรสกกลาป	”	”	13	”	อวินิพโภครูป 8	วจีวิญญัติ1 สัททะ1 วิการรูป 3

จำแนกจิตตชกลาป 8 โดยกาย 3 ส่วน ใน**อุปริมกาย** มีจิตตชกลาปเกิดได้ทั้ง 8 กลาป

ใน**มัชฌิมกาย**และ**เหฏฐิมกาย** มีจิตตชกลาปเกิดได้ 4 กลาป คือ มูละ 1. สุทธัฏฐกกลาป 2. กายวิญญัตินวกกลาป

มูลี 3. ลหุตาทิเอกาทสกกลาป 4. กายวิญญัติลหุตาทิทวาทสกกลาป

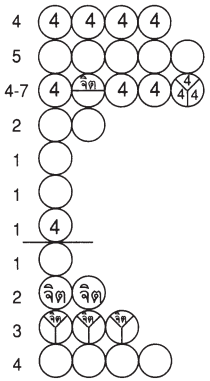

จิตตชรูป 14 (เว้นปริจเฉทรูป 1)
ได้แก่ สัททรูป 1
วิญญัติรูป 2
วิการรูป 3
อวินิพโภครูป 8

มูล : บทตั้ง

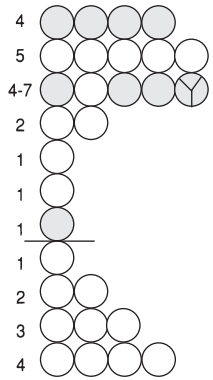

1. สุทธัฏฐกกลาป หมายถึง
กลาปที่มีจำนวน 8 รูป
ได้แก่ อวินิพโภครูป 8
โดยเฉพาะ

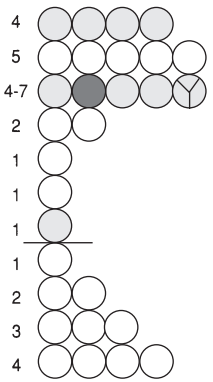

2. สัททนวกกลาป หมายถึง
กลาปที่มีจำนวน 9 รูป
ได้แก่ อวินิพโภครูป 8
สัททะ 1

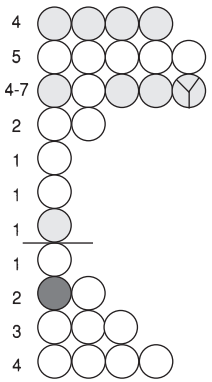

3. กายวิญญัตินวกกลาป หมายถึง
กลาปที่มีจำนวน 9 รูป
ได้แก่ อวินิพโภครูป 8
กายวิญญัติ 1

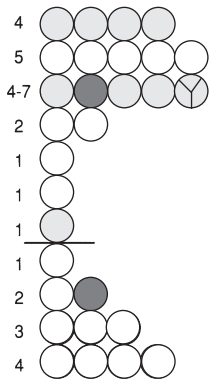

4. วจีวิญญัติสัทททสกกลาป หมายถึง
กลาปที่มีจำนวน 10 รูป
ได้แก่ อวินิพโภครูป 8
วจีวิญญัติ 1 สัททะ 1

เลข	บาลี
8	อฏฺจ
9	นว
10	ทส
11	เอกาทส
12	ทฺวาทส
13	เตรส

อักษร ก มาจาก อิก
แปลว่า มี

ใช้คำศัพท์ว่า **ลหุตาทิ**
แทน วิการรูป 3

มูล : บทตามด้วยลหุตาทิ (วิการรูป 3)

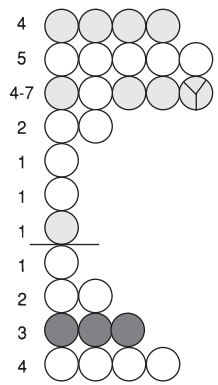

5. ลหุตาทิเอกาทสกกลาป หมายถึง
กลาปที่มีจำนวน 11 รูป
ได้แก่ อวินิพโภครูป 8
วิการรูป 3

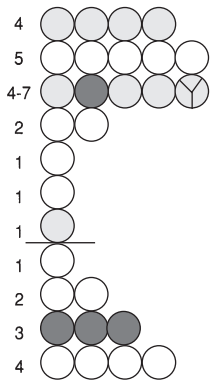

6. สัททลหุตาทิทวาทสกกลาป
หมายถึง กลาปที่มีจำนวน 12 รูป
ได้แก่ อวินิพโภครูป 8
สัททะ 1
วิการรูป 3

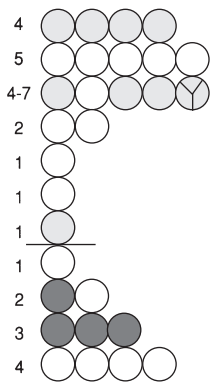

7. กายวิญญัติลหุตาทิทวาทสกกลาป
หมายถึง กลาปที่มีจำนวน 12 รูป
ได้แก่ อวินิพโภครูป 8
กายวิญญัติ 1
วิการรูป 3

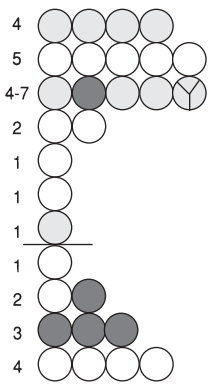

8. วจีวิญญัติสัททลหุตาทิเตรสกกลาป
หมายถึง กลาปที่มีจำนวน 13 รูป
ได้แก่ อวินิพโภครูป 8
วจีวิญญัติ 1 สัททะ 1
วิการรูป 3

จิตตชกลาปทั้ง 8 นั้นย่อมเกิดได้ในสิ่งที่มีชีวิตเท่านั้น ดังนี้

1. **สุทธัฏฐกกลาป** เกิดขึ้นเมื่อเวลาที่ไม่ได้เกี่ยวกับการเคลื่อนไหว การพูด หรือมีเสียงอย่างหนึ่งอย่างใดปรากฏออกมา และในขณะที่จิตใจอ่อนเพลีย หรือไม่เข้มแข็ง ได้แก่ อาการที่หายใจเข้าออก มีลักษณะอาการพองขึ้น ยุบลงที่ท้อง ในเวลาที่เสียใจ โกรธ มีลักษณะอาการ หน้าแดง หน้าซีด ในเวลาที่เกลียด กลัว มีลักษณะอาการขนลุก ขนพอง เป็นต้น

   สุทธัฏฐกกลาปนี้ เมื่อมีวิการรูป 3 เกิดร่วมอยู่ด้วย ก็เรียกว่า **ลหุตาทิเอกาทสกกลาป** เกิดขึ้นในเวลาที่จิตใจสบายหรือเข้มแข็ง ได้แก่ อาการที่หายใจเข้าออก ในเวลาที่ดีใจ มีลักษณะอาการหน้าตาชื่นบานในเวลาที่ปีติเกิด มีลักษณะอาการขนลุก ขนพอง เป็นต้น

2. **สัททนวกกลาป** เกิดเมื่อเวลาที่มีเสียงปรากฏโดยไม่เกี่ยวกับการพูดและเกิดในเวลาที่จิตใจอ่อน ท้อถอย ไม่เข้มแข็ง ได้แก่ เสียงที่เกิดจากลมหายใจเข้าออก เสียงไอ จาม เรอ หาว เสียงละเมอที่ไม่รู้เรื่อง

   สัททนวกกลาปนี้ เมื่อมีวิการรูป 3 เกิดร่วมอยู่ด้วย ก็เรียกว่า **สัททลหุตาทิทวาทสกกลาป** และเกิดในเวลาที่จิตใจสบาย เข้มแข็ง ได้แก่ เสียงชนิดเดียวกันกับสัททนวกกลาป แต่เสียงนั้นแจ่มใสกว่า และเสียงละเมอก็เป็นเรื่องเป็นราว

3. **กายวิญญัตินวกกลาป** เกิดเมื่อเวลาเคลื่อนไหวร่างกายต่างๆ ที่ไม่เป็นปกติ คือ ในเวลาที่จิตอ่อน ไม่เข้มแข็ง ได้แก่ การเดิน ยืน นั่ง นอน คู้ เหยียด เหลียวซ้ายและขวา เดินหน้า ถอยหลัง กระพริบตา เป็นต้น

   กายวิญญัตินวกกลาปนี้ เมื่อวิการรูป 3 เกิดร่วมอยู่ด้วย ก็เรียกว่า **กายวิญญัติลหุตาทิทวาทสกกลาป** และเกิดในเวลาที่จิตใจสะดวกสบาย หรือเข้มแข็ง ได้แก่ การเดิน ยืน นั่ง นอน เป็นต้น ที่คล่องแคล่วสะดวกสบาย

4. **วจีวิญญัติสัทททสกกลาป** เกิดเมื่อเวลาพูด อ่านหนังสือ ร้องเพลง สวดมนต์ เป็นต้น ที่ไม่เป็นปกติ คือ ในเวลาที่รู้สึกไม่ค่อยสบาย หรือในเวลาที่จิตใจท้อถอย ไม่เต็มใจพูด ไม่เต็มใจอ่าน เป็นต้น

   วจีวิญญัติสัทททสกกลาปนี้ เมื่อมีวิการรูป 3 เกิดร่วมอยู่ด้วย ก็เรียกว่า **วจีวิญญัติสัททลหุตาทิเตรสกกลาป** เกิดในเวลาปกติ หรือเวลาที่จิตใจสบาย การพูด การอ่านเหล่านั้น ก็เป็นไปได้โดยสะดวก

อุตุชรูป 12 (เว้นปริจเฉทรูป 1)

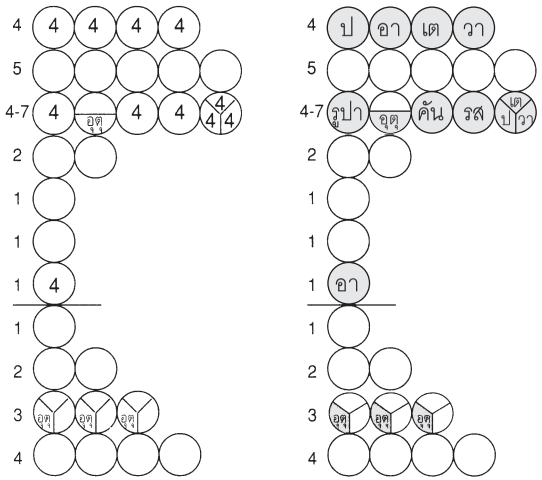

อุตุชกลาป 4

องค์ธรรม ได้แก่ อุตุชรูป 12 (เว้นปริจเฉทรูป 1) คือ สัททะ 1 วิการรูป 3 อวินิพโภครูป 8

อุตุชกลาป 4

มูลกลาป	1. สุทธัฏฐกกลาป	มถ. กลาปที่มีจำนวนรูป	8	ได้แก่	อวินิพโภครูป 8 โดยเฉพาะ
	2. สัททนวกกลาป	” ”	9	”	อวินิพโภครูป 8 สัททะ 1
มูลีกลาป	3. ลหุตาทิเอกาทสกกลาป	” ”	11	”	อวินิพโภครูป 8 วิการรูป 3
	4. สัททลหุตาทิทวาทสกกลาป	” ”	12	”	อวินิพโภครูป 8 สัททะ 1 วิการรูป 3

อุตุชกลาป 4 เกิดภายในร่างกายสัตว์ได้ทั้ง 4 กลาป
เกิดภายนอกสัตว์คือสิ่งที่ไม่มีชีวิต เกิดได้เพียง 2 กลาป คือ สุทธัฏฐกกลาป สัททนวกกลาป

อุตุชกลาป 4 ที่เกิดภายในสัตว์

1. **สุทธัฏฐกกลาป** ได้แก่ ร่างกายของสัตว์ทั้งหลายนั้นเอง เพราะอุตุชกลาปนี้เป็นกลาปที่เป็นพื้นรองรับกลาปอื่นๆ อีกทีหนึ่ง ถ้าไม่มีอุตุชกลาปแล้ว กลาปอื่นๆ มีกัมมชกลาป เป็นต้น ก็ไม่สามารถปรากฏขึ้นได้ และสุทธัฏฐกกลาปนี้เกิดเมื่อเวลาที่ร่างกายของสัตว์นั้นๆ ไม่เป็นปกติ เช่น อ่อนเพลีย ไม่สบาย

สุทธัฏฐกกลาปนี้ เมื่อมีวิการรูป 3 เกิดร่วมอยู่ด้วย ก็เรียกว่า **ลหุตาทิเอกาทสกกลาป** ได้แก่ ร่างกายของสัตว์ทั้งหลาย เวลาที่เป็นปกติสบาย

2. **สัททนวกกลาป** เกิดเมื่อเวลาที่มีเสียงปรากฏออกมาจากร่างกายบางส่วน เช่น ท้องร้อง กรน หรือเสียงที่เกิดจากการตบมือ ดีดมือ และเสียงที่เกิดจากการตีลงในส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย แต่เสียงเหล่านั้นไม่สู้จะชัดเจนนัก

สัททนวกกลาปนี้ เมื่อมีวิการรูป 3 เกิดร่วมอยู่ด้วย ก็เรียกว่า **สัททลหุตาทิทวาทสกกลาป** ได้แก่เสียงต่างๆ ที่กล่าวในสัททนวกกลาปนั้นเอง แต่เสียงนั้นปรากฏแจ่มใสชัดเจน

อุตุชกลาป 2 ที่เกิดภายนอกสัตว์

1. **สุทธัฏฐกกลาป** ได้แก่ วัตถุสิ่งของต่างๆ ที่มีอยู่ในโลกนี้ และภูเขา ต้นไม้ แม่น้ำ ไฟ ลม พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาว แสงสว่าง เงา เป็นต้น

2. **สัททนวกกลาป** ได้แก่ เสียงลมพัด เสียงฟ้าร้อง เสียงน้ำไหล เสียงรถ เรือ ระฆัง เหล่านี้เป็นต้น

จำแนกอุตุชกลาป 1 โดยกาย 3 ส่วน

ในกาย 3 ส่วนนั้น อุตุชกลาปทั้ง 4 ย่อมเกิดได้

สำหรับสุทธัฏฐกกลาป หรือลหุตาทิเอกาทสกกลาป เกิดเป็นประจำอยู่แล้ว

ส่วนสัททนวกกลาปหรือสัททลหุตาทิทวาทสกกลาป ทั้ง 2 นี้ เกิดเป็นบางเวลา ไม่ใช่เป็นประจำ

อาหารชรูป 11 (เว้นปริจเฉทรูป 1)

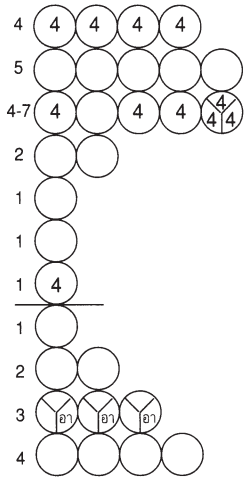

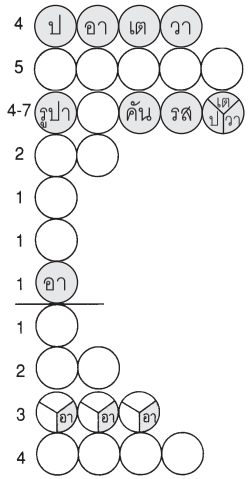

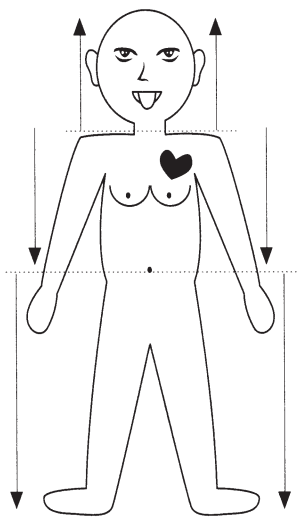

กาย 3 ส่วน	กัม 9	จิต 8	อุตุ 4	อา 2
อุปริมกาย กายเบื้องบน นับตั้งแต่คอขึ้นไปตลอดศีรษะ	7	8	4	2
มัชฌิมกาย กายเบื้องกลาง นับตั้งแต่คอลงมาถึงสะดือ	4	4	4	2
เหฏฐิมกาย กายเบื้องต่ำ นับตั้งแต่สะดือลงมาถึงเท้า	3	4	4	2

อาหารชกลาป 2

มูละ 1. สุทธัฏฐกกลาป หมายถึง กลาปที่มีจำนวนรูป 8 ได้แก่ อวินิพโภครูป 8 โดยเฉพาะ
มูลี 2. ลหุตาทิเอกาทสกกลาป หมายถึง กลาปที่มีจำนวนรูป 11 ได้แก่ อวินิพโภครูป 8 วิการรูป 3

อาหารชกลาปทั้ง 2 นี้ ได้แก่ อาหารชรูป 11 (เว้นปริจเฉทรูป 1) นั้นเอง และอาหารชกลาปทั้ง 2 นี้ ย่อมเกิดเฉพาะภายในร่างกายของสัตว์เท่านั้น และความเป็นไปของอาหารชกลาปทั้ง 2 มีดังนี้ คือ

1. **สุทธัฏฐกกลาป** เกิดเมื่ออาหารต่างๆ หรือ ยาต่างๆ จะดีก็ตาม ไม่ดีก็ตาม เมื่อกินลงไปแล้วไม่ทำให้ร่างกายรู้สึกสดชื่น แข็งแรง กระปรี้กระเปร่า หรือ เมื่อกินลงไปแล้วทำให้ร่างกายรู้สึกไม่สบาย แน่นอึดอัด เช่นนี้ หมายความว่า อาหารชกลาปที่เกิดจากยา หรือ อาหารเหล่านี้ ยังไม่ได้ประกอบด้วยวิการรูป 3

2. **ลหุตาทิเอกาทสกกลาป** เกิดเมื่ออาหารต่างๆ หรือ ยาต่างๆ เมื่อกินลงไปแล้วทำให้ร่างกายรู้สึกสดชื่น แข็งแรง กระปรี้กระเปร่า สบาย เช่นนี้ หมายความว่า อาหารชกลาปที่เกิดจากยา หรือ อาหารเหล่านี้ ประกอบด้วยวิการรูปทั้ง 3

อาหารชกลาปทั้ง 2 นี้ เกิดภายนอกสัตว์ไม่ได้ เพราะอาหารชกลาปจะเกิดได้นั้นต้องอาศัยกัมมชโอชาที่อยู่ในร่างกายของสัตว์เป็นผู้อุปการะแก่พหิทธโอชา คือ โอชาที่อยู่ในอาหารต่างๆ นั้นอีกทีหนึ่ง ฉะนั้น รูปกลาปที่อยู่ในอาหารต่างๆ ที่ยังไม่ได้บริโภคเข้าไปนั้น ไม่ใช่เป็นอาหารชกลาป เป็นอุตุชกลาปทั้งสิ้น

ต้นไม้ต่างๆ ที่เจริญงอกงามเติบโต ออกดอก ออกผลได้ โดยอาศัยดิน น้ำ และปุ๋ย เหล่านี้ เข้าใจกันว่า ดิน น้ำ และปุ๋ย นั้น ทำให้อาหารชกลาปเกิดแก่ต้นไม้มาก ความจริงดิน น้ำ และปุ๋ยเหล่านั้น ไม่ได้ทำให้อาหารชกลาปเกิดแก่ต้นไม้ได้แต่อย่างใดเลย เพียงแต่ทำให้อุตุชกลาปเกิดต่างหาก เพราะต้นไม้บริโภคอาหารอย่างสัตว์ไม่ได้ ดิน และน้ำ หรือปุ๋ยที่รดให้ต้นไม้นั้น ย่อมซึมเข้าไปในลำต้นโดยทางรากแก้วและรากฝอยของต้นไม้ที่เป็นไปตามธรรมชาติเท่านั้น ถ้าจะเรียกว่าต้นไม้กินอาหารก็เรียกได้ แต่เรียกตามโวหารหาใช่เป็นสภาวปรมัตถ์ไม่ ทำนองเดียวกันกับที่เราพูดกันว่า *"รถคันนี้กินน้ำมันมาก รถคันนี้กินน้ำมันน้อย"* ซึ่งความจริงนั้นรถหาได้กินน้ำมันเข้าไปได้ไม่ ใช้กล่าวเรียกกันโดย **โวหารสมมุติ** เท่านั้น

จำแนกอาหารชกลาป 2 โดยกาย 3 ส่วน

ในกายทั้ง 3 ส่วนนั้น อาหารชกลาปทั้ง 2 ย่อมเกิดได้

มูลฯ : บทตั้ง

อวินิพโภครูป 8	สัททะ 1	วิญญัติรูป 2	วิการรูป 3	สหวุตติ	จิตตชกลาป 8
8	–	–	–	8	1. สุทธัฏฐกกลาป มถ. กลาปที่มีจำนวนรูป 8 ได้แก่ อวินิพโภครูป 8 โดยเฉพาะ
8	1	–	–	9	2. สัททนวกกลาป " " 9 " อวินิพโภครูป 8 สัททะ 1
8	–	1 (กาย)	–	9	3. กายวิญญัตินวกกลาป " " 9 " อวินิพโภครูป 8 กายวิญญัติ 1
8	1	1 (วจี)	–	10	4. วจีวิญญัติสัทททสกกลาป " " 10 " อวินิพโภครูป 8 วจีวิญญัติ 1 สัททะ 1
8	–	–	3	11	5. ลหุตาทิเอกาทสกกลาป " " 11 " อวินิพโภครูป 8 วิการรูป 3
8	1	–	3	12	6. สัททลหุตาทิทวาทสกกลาป " " 12 " อวินิพโภครูป 8 สัททะ 1 วิการรูป 3
8	–	1 (กาย)	3	12	7. กายวิญญัติลหุตาทิทวาทสกกลาป " " 12 " อวินิพโภครูป 8 กายวิญญัติ 1 วิการรูป 3
8	1	1 (วจี)	3	13	8. วจีวิญญัติสัททลหุตาทิเตรสกกลาป " " 13 " อวินิพโภครูป 8 วจีวิญญัติ1 สัททะ1 วิการรูป 3

มูลฯ : บทตั้ง

อวินิพโภครูป 8	สัททะ 1	วิญญัติรูป 2	วิการรูป 3	สหวุตติ	อุตุชกลาป 4
8	–	–	–	8	1. สุทธัฏฐกกลาป มถ. กลาปที่มีจำนวนรูป 8 ได้แก่ อวินิพโภครูป 8 โดยเฉพาะ
8	1	–	–	9	2. สัททนวกกลาป " " 9 " อวินิพโภครูป 8 สัททะ 1
8	–	1 (กาย)	–	9	3. กายวิญญัตินวกกลาป " " 9 " อวินิพโภครูป 8 กายวิญญัติ 1
8	1	1 (วจี)	–	10	4. วจีวิญญัติสัทททสกกลาป " " 10 " อวินิพโภครูป 8 วจีวิญญัติ 1 สัททะ 1
8	–	–	3	11	5. ลหุตาทิเอกาทสกกลาป " " 11 " อวินิพโภครูป 8 วิการรูป 3
8	1	–	3	12	6. สัททลหุตาทิทวาทสกกลาป " " 12 " อวินิพโภครูป 8 สัททะ 1 วิการรูป 3
8	–	1 (กาย)	3	12	7. กายวิญญัติลหุตาทิทวาทสกกลาป " " 12 " อวินิพโภครูป 8 กายวิญญัติ 1 วิการรูป 3
8	1	1 (วจี)	3	13	8. วจีวิญญัติสัททลหุตาทิเตรสกกลาป " " 13 " อวินิพโภครูป 8 วจีวิญญัติ1 สัททะ1 วิการรูป 3

มูลฯ : บทตั้ง

อวินิพโภครูป 8	สัททะ 1	วิญญัติรูป 2	วิการรูป 3	สหวุตติ	อาหารชกลาป 2
8	–	–	–	8	1. สุทธัฏฐกกลาป มถ. กลาปที่มีจำนวนรูป 8 ได้แก่ อวินิพโภครูป 8 โดยเฉพาะ
8	1	–	–	9	2. สัททนวกกลาป " " 9 " อวินิพโภครูป 8 สัททะ 1
8	–	1 (กาย)	–	9	3. กายวิญญัตินวกกลาป " " 9 " อวินิพโภครูป 8 กายวิญญัติ 1
8	1	1 (วจี)	–	10	4. วจีวิญญัติสัทททสกกลาป " " 10 " อวินิพโภครูป 8 วจีวิญญัติ 1 สัททะ 1
8	–	–	3	11	5. ลหุตาทิเอกาทสกกลาป " " 11 " อวินิพโภครูป 8 วิการรูป 3
8	1	–	3	12	6. สัททลหุตาทิทวาทสกกลาป " " 12 " อวินิพโภครูป 8 สัททะ 1 วิการรูป 3
8	–	1 (กาย)	3	12	7. กายวิญญัติลหุตาทิทวาทสกกลาป " " 12 " อวินิพโภครูป 8 กายวิญญัติ 1 วิการรูป 3
8	1	1 (วจี)	3	13	8. วจีวิญญัติสัททลหุตาทิเตรสกกลาป " " 13 " อวินิพโภครูป 8 วจีวิญญัติ1 สัททะ1 วิการรูป 3

หมวดที่ 5 รูปปวัตติกกมนัย : การแสดงความเกิดขึ้นพร้อมด้วยความดับของรูปตามลำดับ

รูปปวัตติกกมนัย มีอยู่ 3 นัย คือ 1. ตามนัยแห่งภูมิ 2. ตามนัยแห่งกาล 3. ตามนัยแห่งกำเนิด

1. ตามนัยแห่งภูมิ

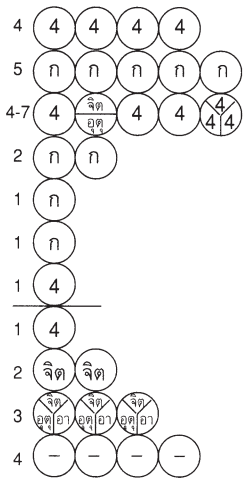

ในกามภูมิ 11
รูปทั้ง 28 ย่อมเกิดได้

มี 4 สมุฏฐาน คือ กัมมชรูป 18
จิตตชรูป 15
อุตุชรูป 13
อาหารชรูป 12

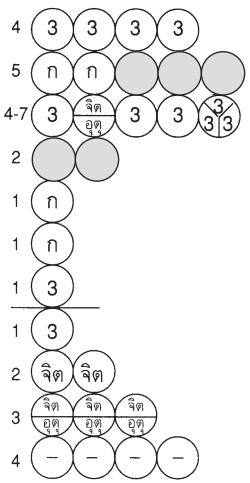

ในรูปภูมิ 15 (เว้นอสัญญสัตตภูมิ)
รูป 23 (เว้นฆานะ ชิวหา กายะ ภาวรูป 2)
ย่อมเกิดได้

มี 3 สมุฏฐาน คือ กัมมชรูป 13 (เว้นฆานะ
ชิวหา กายะ ภาวรูป 2)
จิตตชรูป 15
อุตุชรูป 13

หมายเหตุ : รูปที่เว้นทั้ง 5 สนับสนุนกามคุณอารมณ์ ซึ่งพรหมปราศจากกามฉันทะอยู่แล้ว จึงไม่มีรูปทั้ง 5 นี้ ในรูปภูมิ 15 ซึ่งเป็นภูมิที่เกิดของพรหม

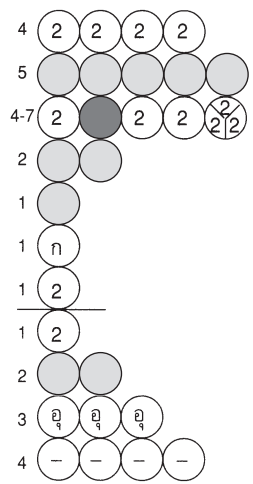

ในอสัญญสัตตภูมิ 1
รูป 17 (เว้นปสาทรูป 5 สัททรูป 1
ภาวรูป 2 หทยรูป 1 วิญญัติรูป 2)
ย่อมเกิดได้

มี 2 สมุฏฐาน
คือ กัมมชรูป 10 ได้แก่ อวินิพโภครูป 8
ปริจเฉทรูป 1
ชีวิตรูป 1
อุตุชรูป 12 (เว้นสัททะ)

คาถาแสดงรูปที่เกิดได้และไม่ได้ใน 31 ภูมิ
อฏฺจวีสติ กาเมสุ โหนฺติ เตวีส รูปิสุ
สตฺตรเสวสญฺญีนำ อรูเป นตฺถิ กิญฺจิปิ

ในกามภูมิ 11 รูปทั้ง 28 ย่อมเกิดได้

ในรูปภูมิ 15 (เว้นอสัญญสัตตภูมิ) รูป 23 (เว้นฆานะ ชิวหา กายะ ภาวรูป 2) ย่อมเกิดได้

ในอสัญญสัตตภูมิ 1 รูป 17 (เว้นปสาทรูป 5 สัททรูป 1 ภาวรูป 2 หทยรูป 1 วิญญัติรูป 2) ย่อมเกิดได้

ในอรูปภูมิ ไม่มีรูปอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดเลย

ในอรูปภูมิ
ไม่มีรูปอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดเลย

ภูมิ	สมุฏฐานทั้ง 4			
	กัมม	จิต	อุตุ	อา
กามภูมิ 11	18	15	13	12
รูปภูมิ 15 (1)	13	15	13	-
อสัญฯ 1	10	-	12	-

จำแนกรูปที่เกิดในภูมิต่างๆ โดยสมุฏฐานทั้ง 4

กามภูมิ 11

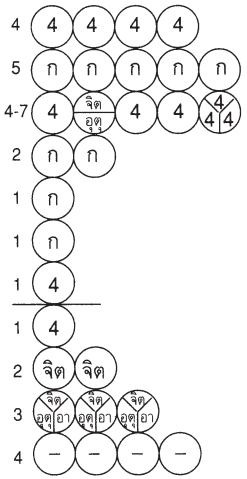

จำแนกรูป 28 ที่เกิดในกามภูมิ 11 โดยสมุฏฐานทั้ง 4

รูป 28 ที่เกิดได้ในกามภูมิทั้งหมดนั้น เมื่อจำแนกโดยสมุฏฐานแล้ว ก็ได้ครบทั้ง 4 สมุฏฐาน ทั้งจำนวนรูปสมุฏฐานก็เกิดได้ครบ คือ
กัมมชรูป 18 จิตตชรูป 15 อุตุชรูป 13 อาหารชรูป 12 รวมเป็น 58 และในจำนวนรูปสมุฏฐานทั้ง 4 สมุฏฐานเหล่านี้ แต่ละสมุฏฐานๆ ย่อมมีลักขณรูปทั้ง 4 ประการอยู่ด้วยทุกๆ สมุฏฐาน คือ ในกัมมชรูป 18 ก็มีลักขณรูปทั้ง 4 ได้แก่ อุปจยกัมมชรูป สันตติกัมมชรูป ชรตากัมมชรูป อนิจจตากัมมชรูป รวมเป็น 4

ในจิตตชรูป อุตุชรูป อาหารชรูป ก็เป็นไปในทำนองเดียวกันนี้ ฉะนั้น เมื่อรวมลักขณรูปทั้ง 4 ที่อยู่ในรูป 4 อย่าง ดังกล่าวมาแล้ว จึงเป็น 16 และเมื่อนับรวมเข้ากับจำนวนรูป 58 จึงเป็นจำนวนรูปที่เกิดได้ในกามภูมิ 74 ในจำนวนรูป 74 เหล่านี้ ถ้านับอย่างสามัญแล้ว ก็คงมีจำนวน 28 นั้นเอง

กามภูมิ 11	สมุฏฐาน	ลักขณรูป	รวม
กัมมชรูป	18	4	**22**
จิตตชรูป	15	4	**19**
อุตุชรูป	13	4	**17**
อาหารชรูป	12	4	**16**
รวม	**58**	**16**	**74**

รูปภูมิ 15 (เว้นอสัญญสัตตภูมิ)

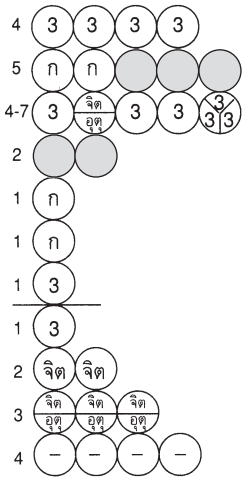

จำแนกรูป 23 ที่เกิดในรูปภูมิ 15 (เว้นอสัญญ - สัตตภูมิ) โดยสมุฏฐานทั้ง 4

รูป 23 ที่เกิดได้ในรูปภูมิ 15 นั้น เมื่อจำแนกโดยสมุฏฐานแล้ว ย่อมได้เพียง 3 สมุฏฐาน (เว้นอาหารสมุฏฐาน) เพราะบรรดารูปพรหมทั้งหลายไม่ได้กินอาหารอย่างพวกมนุษย์หรือเทวดา รูปพรหมทั้งหลายย่อมอิ่มอยู่ได้ด้วยปีติ ฉะนั้น ปีติจึงเท่ากับเป็นอาหารของพวกรูปพรหม ด้วยเหตุนี้ในจำนวน 23 นั้นจึงไม่มีอาหารชรูปอยู่ด้วยเลย

ในจำนวนรูปสมุฏฐานทั้ง 3 นั้น กัมมชรูปย่อมเกิดได้ 13 (เว้น ฆานะ ชิวหา กายะ ภาวรูป 2) จิตตชรูปเกิดได้ทั้งหมด 15 อุตุชรูปเกิดได้ทั้งหมด 13 รวมเป็น 41 และเมื่อรวมกับลักขณรูป 12 แล้ว คงเป็นจำนวนรูปที่เกิดได้ในรูปภูมิ 53 ถ้านับอย่างสามัญแล้วก็คงได้จำนวนรูป 23 นั้นเอง

รูปภูมิ (-1)	สมุฏฐาน	ลักขณรูป	รวม
กัมมชรูป	13(5)	4	**17**
จิตตชรูป	15	4	**19**
อุตุชรูป	13	4	**17**
อาหารชรูป	-	-	**-**
รวม	**41**	**12**	**53**

จำแนกรูปที่เกิดในภูมิต่างๆ โดยสมุฏฐานทั้ง 4 (ต่อ)

อสัญญสัตตภูมิ 1

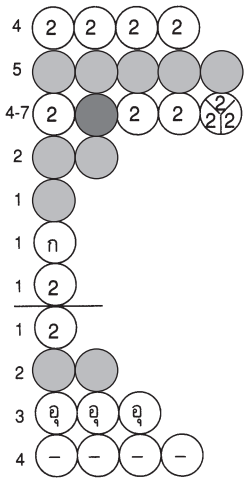

จำแนกรูป 17 ที่เกิดในอสัญญสัตตภูมิ โดยสมุฏฐานทั้ง 4

รูป 17 ที่เกิดได้ในอสัญญสัตตภูมินั้น เมื่อจำแนกโดยสมุฏฐานแล้ว ย่อมได้เพียง 2 สมุฏฐาน คือ กัมมสมุฏฐาน และอุตุสมุฏฐาน เพราะพวกอสัญญสัตตพรหม เป็นพรหมที่ไม่มีจิตและเจตสิก ฉะนั้น รูปที่เกิดจากจิตเป็นสมุฏฐานจึงไม่มี ส่วนรูปที่เกิดจากอาหารเป็นสมุฏฐานนั้น ไม่มีเป็นธรรมดาสำหรับพวกพรหมอยู่แล้ว

ในจำนวนรูปสมุฏฐานทั้ง 2 นั้น กัมมชรูปย่อมเกิดได้ 10 คือ อวินิพโภครูป 8 ปริจเฉทรูป 1 ชีวิตรูป 1 อุตุชรูปเกิดได้ 12 (เว้นสัททะ) รวมเป็น 22 และเมื่อรวมกับ ลักขณรูป 8 แล้ว คงเป็นจำนวนรูปที่เกิดได้ในอสัญญสัตตภูมิ 30 ถ้านับอย่างสามัญแล้ว ก็คงได้จำนวนรูป 17 นั้นเอง

อสัญญสัตตภูมิ 1	สมุฏฐาน	ลักขณรูป	รวม
กัมมชรูป	10(8)	4	**14**
จิตตชรูป	-	-	**-**
อุตุชรูป	12(1)	4	**16**
อาหารชรูป	-	-	**-**
รวม	**22**	**8**	**30**

กามภูมิ 11

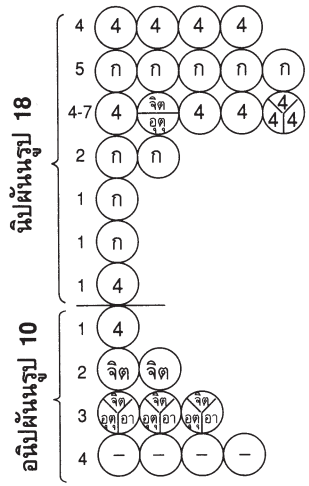

หมายเหตุ ที่นับลักขณรูป 4 เข้าไปรวมกับรูปที่เกิดจากสมุฏฐานทั้ง 4 นั้น นับโดยส่วนรวม คือ กัมมชรูป 18 รวมกับลักขณรูป 4 เป็น 22 จิตตชรูป 15 รวมกับลักขณรูป 4 เป็น 19 ดังนี้เป็นต้น แต่ถ้าจะนับเอาลักขณรูป 4 ที่เกิดอยู่กับนิปผันนรูปโดยเฉพาะๆ แล้ว ในกัมมชรูป 18 นั้น มีนิปผันนรูป 17 (เว้นปริจเฉทรูป) ในนิปผันนรูป 17 นั้น รูปหนึ่งๆ มีลักขณรูป 4 เกิดอยู่ด้วย ฉะนั้น จึงรวมเป็นลักขณรูป 68 และเมื่อรวมกับกัมมชรูป 18 แล้วจึงคงเป็นกัมมชรูป 86

ในจิตตชรูป 15 มีนิปผันนรูป 9 คือ อวินิพโภค รูป 8 สัททรูป 1 นิปผันนรูป 9 รูปหนึ่งๆ มีลักขณรูป 4 รวมเป็นลักขณรูป 36 และเมื่อรวมกับจิตตชรูป 15 แล้ว คงเป็นจิตตชรูป 51

ในอุตุชรูป 13 มีนิปผันนรูป 9 เช่นเดียวกัน ฉะนั้น ลักขณรูปจึงมี 36 และเมื่อรวมกับอุตุชรูป 13 แล้ว คงเป็นอุตุชรูป 49

ในอาหารชรูป 12 มีนิปผันนรูป 8 คือ อวินิพโภครูป 8 ฉะนั้น ลักขณรูปคงมี 32 และเมื่อรวมกับอาหารชรูป 12 แล้ว คงเป็นอาหารชรูป 44 ดังนี้

กามภูมิ 11	สมุฏฐาน	นิปผันนรูป x	ลักขณรูป	เท่ากับ	รวม
กัมมชรูป	18	*17*	*x 4*	= 68	**86**
จิตตชรูป	15	*9*	*x 4*	= 36	**51**
อุตุชรูป	13	*9*	*x 4*	= 36	**49**
อาหารชรูป	12	*8*	*x 4*	= 32	**44**
รวม	**58**				**230**

ภาพแสดง 31 ภูมิ

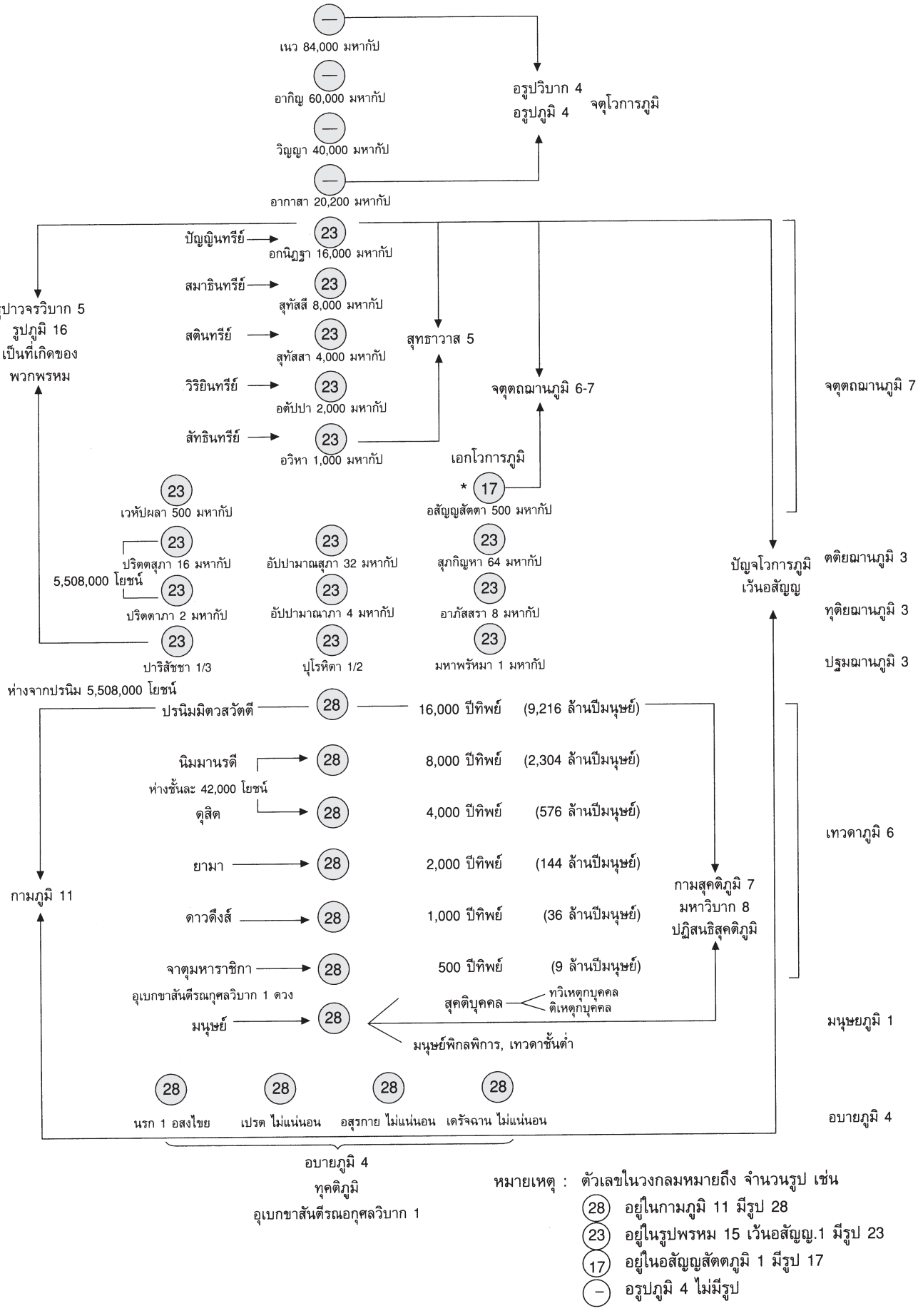

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงกลมหมายถึง จำนวนรูป เช่น

- (28) อยู่ในกามภูมิ 11 มีรูป 28
- (23) อยู่ในรูปพรหม 15 เว้นอสัญญ.1 มีรูป 23
- (17) อยู่ในอสัญญสัตตภูมิ 1 มีรูป 17
- (—) อรูปภูมิ 4 ไม่มีรูป

2. <u>ตามนัยแห่งกาล</u>

ว่าโดยกาล มี 3 คือ

ปฏิสนธิกาล	กาลเกิดขึ้น
ปวัตติกาล	กาลสืบต่อ
จุติกาล	กาลตาย

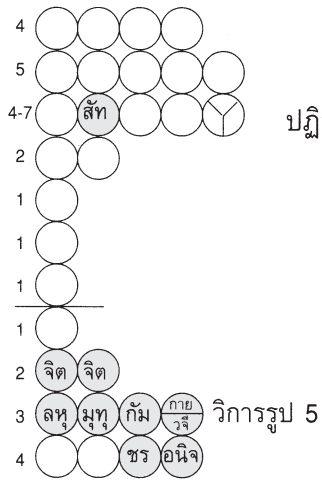

วิการรูป 5

คาถาแสดงรูปที่เกิดไม่ได้ในปฏิสนธิกาล แต่เกิดได้ในปวัตติกาล

สทฺโท วิกาโร ชรตา มรณญฺโจปปตฺติยํ
น ลพฺภนฺติ ปวตฺเต ตุ น กิญฺจิปิ น ลพฺภติ

สัททรูป 1 วิการรูป 5 ชรตารูป 1 อนิจจตารูป 1 รวม 8 รูปนี้ เกิดไม่ได้ในปฏิสนธิกาล คือ อุปปาทักขณะของปฏิสนธิจิต ส่วนในปวัตติกาลนั้น รูปใดรูปหนึ่งที่จะเกิดไม่ได้นั้นไม่มีเลย ย่อมเกิดได้ทั้งหมด

ภาพวิถีจิตประกอบกาลทั้ง 3 ในภพหนึ่งๆ

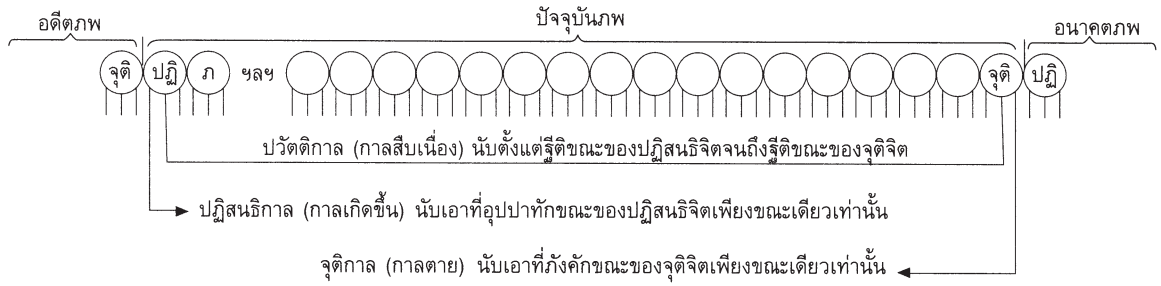

แสดงการเกิดครั้งแรกและครั้งสุดท้ายของ กัมมชรูป

- **กัมมชรูป**
  - **เกิดครั้งแรก**ที่อุปปาทักขณะของปฏิสนธิจิต และย่อมเกิดขึ้นทุกๆ ขณะของจิตติดต่อกันเรื่อยไป
  - **ดับครั้งแรก**ที่ภังคักขณะของภวังคจิตดวงที่ 16 และดับเรื่อย ไปทุกๆ ขณะ
  - **เกิดครั้งสุดท้าย**ที่อุปปาทักขณะของจิตดวงที่ 17 ที่นับถอยหลังจากจุติจิตขึ้นไป
  - **ดับครั้งสุดท้าย**ที่ภังคักขณะของจุติจิต

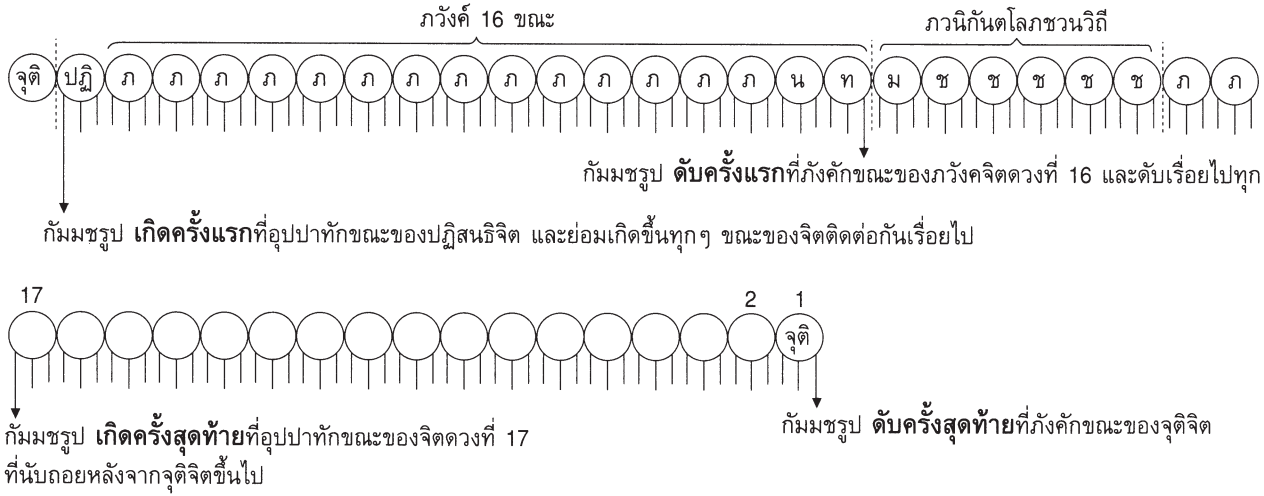

แสดงการเกิดครั้งแรกและครั้งสุดท้ายของ จิตตชรูป

- **จิตตชรูป**
  - **เกิดครั้งแรก**ที่อุปปาทักขณะของปฐมภวังค์ (หรือทุติยจิต คือจิตดวงที่สองในภพใหม่) และย่อมเกิดขึ้นต่อไปทุกๆ อุปปาทักขณะของจิต
  - **ดับครั้งแรก**ที่ภังคักขณะของมโนทวาราวัชชนจิตในภวนิกันตโลภชวนวิถี
  - (ของพระอรหันต์) **เกิดครั้งสุดท้าย**ที่อุปปาทักขณะของจิตดวงที่ 2 ที่นับถอยหลังจากจุติจิตขึ้นไป และตั้งอยู่ต่อไปได้อีก = จิต 15 ดวง ต่อจากจุติจิต
  - (ของพระอรหันต์) **ดับครั้งสุดท้าย**ที่ภังคักขณะของจิตดวงที่ 15 ต่อจากจุติจิต
  - (ของปุถุชนและผลเสกขบุคคล) **เกิดครั้งสุดท้าย**ที่อุปปาทักขณะของจุติจิตและยังตั้งอยู่ต่อไปได้อีก = จิต 16 ดวง ต่อจากจุติจิต
  - (ของปุถุชนและผลเสกขบุคคล) **ดับครั้งสุดท้าย**ที่ภังคักขณะของจิตดวงที่ 16 ต่อจากจุติจิต

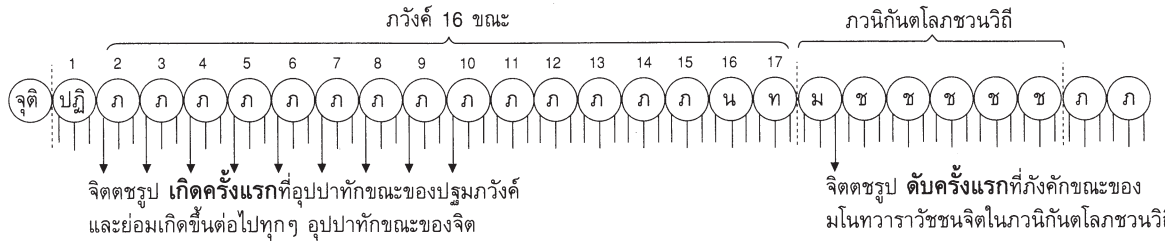

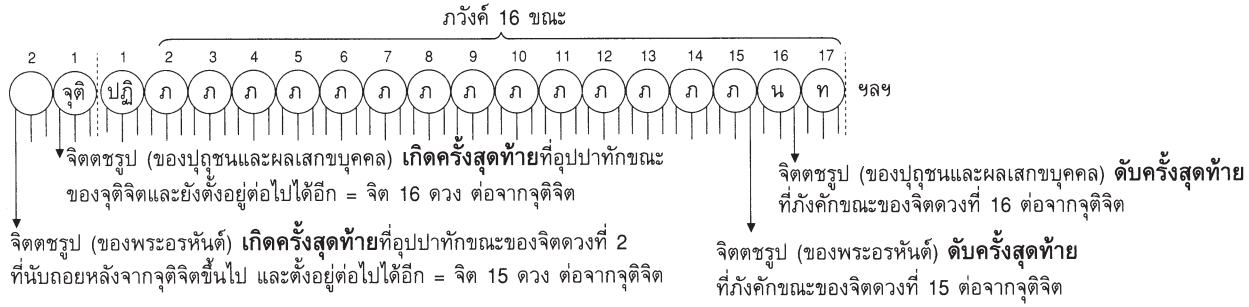

แสดงการเกิดครั้งแรกและครั้งสุดท้ายของ อุตุชรูป

- **อุตุชรูป**
  - **เกิดครั้งแรก**ที่ฐีติขณะของปฏิสนธิจิต และย่อมเกิดขึ้นต่อไปทุกๆ ขณะของจิตตลอดไปจนถึงตาย แม้ว่าสัตว์นั้นตายแล้วเป็นซากศพ เป็นกระดูก ขี้เถ้าหรือดินก็ตาม เกิดไปจนกระทั่งโลกถูกทำลาย

แสดงการเกิดครั้งแรกและครั้งสุดท้ายของ อาหารชรูป

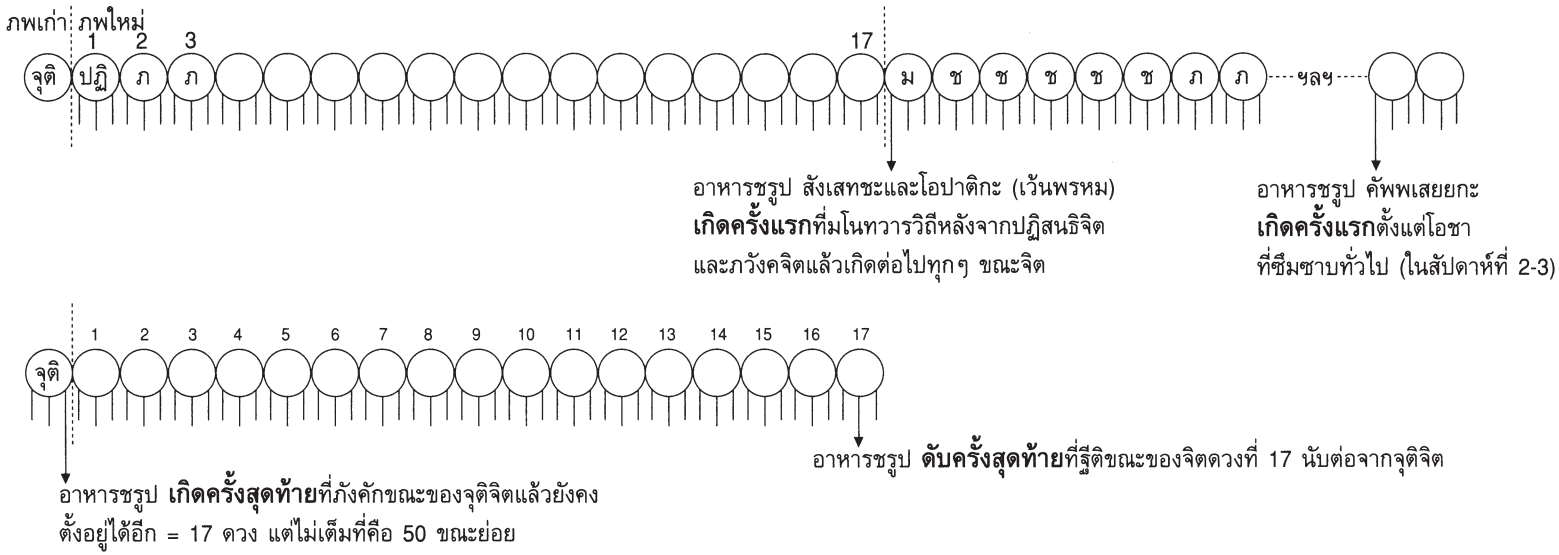

- **อาหารชรูป**
  - (พวกคัพภเสยยกะ) **เกิดครั้งแรก**ตั้งแต่โอชาที่ซึมซาบทั่วไป (ในสัปดาห์ที่ 2-3) นับตั้งแต่ปฏิสนธิและย่อมเกิดต่อไปทุกๆ ขณะจิต
  - (พวกสังเสทชะและโอปปาติกะ เว้นพรหม) **เกิดครั้งแรก** ที่มโนทวารวิถีหลังจากปฏิสนธิจิตและภวังคจิตแล้วเกิดต่อไปทุกๆ ขณะจิต
  - **เกิดครั้งสุดท้าย**ที่ภังคักขณะของจุติจิตแล้วยังคงตั้งอยู่ได้อีก = 17 ดวง แต่ไม่เต็มที่คือ 50 ขณะย่อย
  - **ดับครั้งสุดท้าย**ที่ฐีติขณะของจิตดวงที่ 17 นับต่อจากจุติจิต

> อาหารชรูป พวกสังเสทชะ และโอปปาติกะ เมื่อปฏิสนธิแล้วก็กินอาหารได้ทันที
>
> พวกคัพพเสยยกะบุคคลนั้น อาหารชรูป เกิดเมื่อสัปดาห์ที่ 2 หรือที่ 3 คือเมื่อมารดาบริโภคอาหารเข้าไปแล้วก็แผ่ซึมซาบเข้าไปในทารกนั้น
>
> (เมื่ออาหารชรูปเกิดแล้ว อาหารปัจจยอุตุชรูปก็เกิดตามลำดับ)

สรุปแสดงการเกิดครั้งแรก การเกิดครั้งสุดท้าย และ การดับไปของจตุชรูป

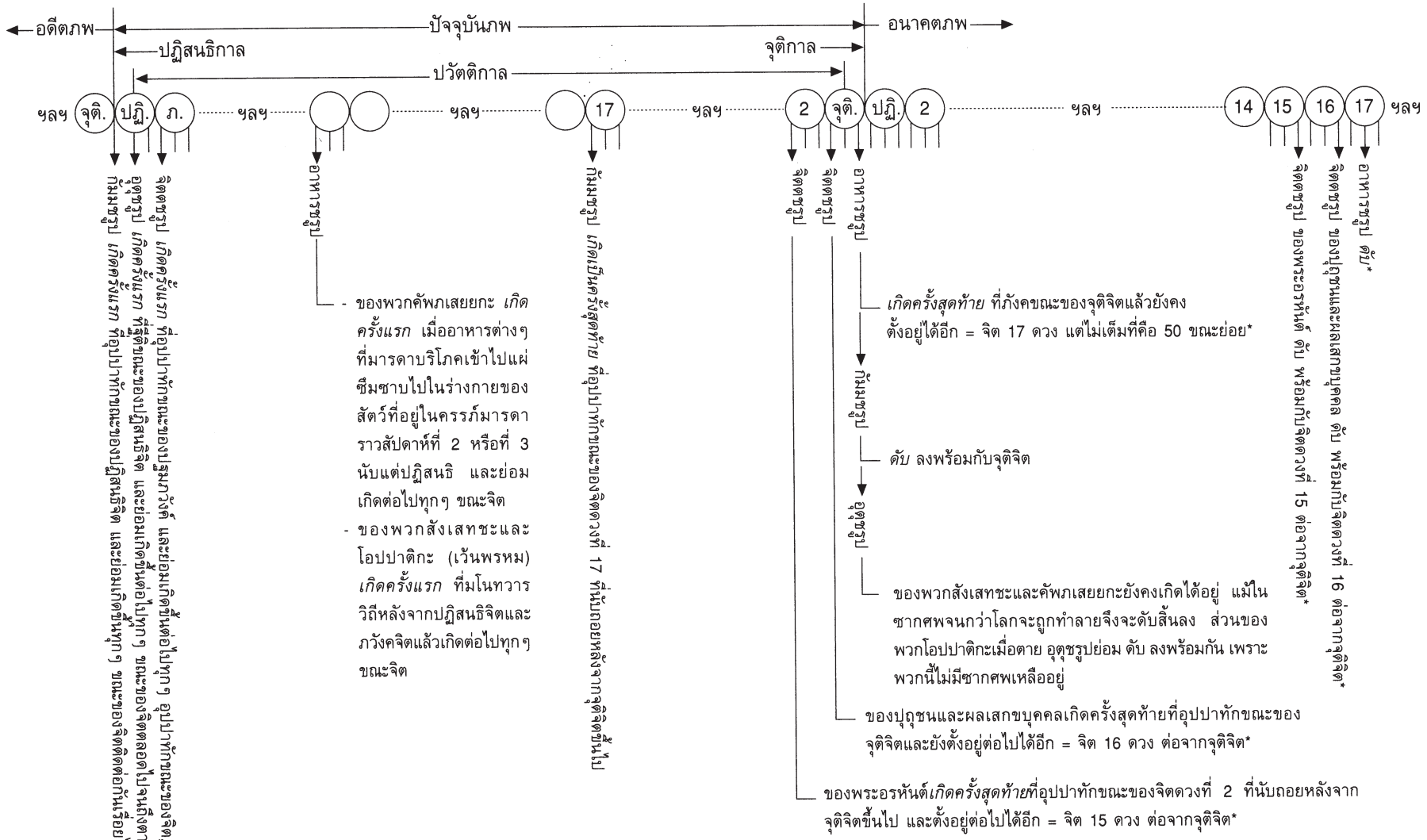

*นี้เป็นการเทียบอายุของรูป (ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งสุดท้ายในปัจจุบันภาพ) ที่จะดับกับจำนวนจิตเท่านั้น มิได้หมายความว่ารูปเหล่านี้จะไปดับลงในอนาคตภพ และไม่เกี่ยวข้องกับจิตในอนาคตภพแต่อย่างใด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระอรหันต์นั้น จิต เจตสิก รูป ย่อมไม่เกิดขึ้นในภพใหม่อีกโดยแน่นอน

3. <u>ตามนัยแห่งกำเนิด</u> กำเนิดของสัตว์ทั้งหลาย มี 4 คือ 1. สังเสทชะกำเนิด หมายถึง เกิดในที่ที่มียางเหนียว
2. โอปปาติกะกำเนิด " เกิดผุดขึ้นโตทันที คล้ายกับว่าตกลงมาจากที่สูง
3. อัณฑชะกำเนิด " เกิดในฟอง } คัพภเสยยกะกำเนิด หมายถึง เกิดในครรภ์มารดา
4. ชลาพุชะกำเนิด " เกิดในมดลูก }

ความเจริญแห่งรูปตั้งแต่ปฏิสนธิ จนกระทั่งถึงมีอวัยวะครบถ้วน
ในสัปดาห์แรกแห่งการปฏิสนธินั้น เกิดเป็น**กลลรูป** คือเป็นหยาดน้ำใสเหมือนน้ำมันงา
ในสัปดาห์ที่ 2 หลังจากกลลรูป เกิดเป็น**อัพพุทรูป** มีลักษณะเป็นฟองสีเหมือนน้ำล้างเนื้อ
ในสัปดาห์ที่ 3 หลังจากอัพพุทรูป เกิดเป็น**เปสิรูป** มีลักษณะเหมือนชิ้นเนื้อที่เหลวๆ สีแดง
ในสัปดาห์ที่ 4 หลังจากเปสิรูป เกิดเป็น**ฆนรูป** มีลักษณะเป็นก้อน มีสัณฐานเหมือนไข่ไก่
ในสัปดาห์ที่ 5 หลังจากฆนรูป เกิดเป็น**ปัญจสาขา** คือ รูปนั้นแตกออกเป็นปุ่ม 5 ปุ่ม (ตโต ปรำ) ต่อจากนั้น คือ ระหว่างสัปดาห์ที่ 12 ถึงสัปดาห์ที่ 42 ผม ขน เล็บ เหล่านี้ก็ปรากฏ

จำแนกภูมิโดยกำเนิด 4 และจำแนกกำเนิด 4 โดยกัมมชกลาป 9

กำเนิด	ภูมิ	กัมมชกลาป					
		เกิดได้			ขาดตกบกพร่อง		
		ปฏิสนธิกาล	ปวัตติกาล	รวม	ปฏิสนธิกาล	ปวัตติกาล	รวม
สังเสทชะ	เดรัจฉาน, เปรต (เว้นนิชฌาม.), อสุรกาย มนุษย์ จาตุม. เฉพาะภุมมัฏฐ.	จักฺ.โส.ฆา.ชิว. กาย.*ภาว. วัตถุ.	ชี.	8	จักฺ.โส.ฆา.ภาว.		4
โอปปาติกะ	กามภูมิ: ทุคติ: เดรัจฉาน, ***สัตว์นรก, นิชฌามตัณหิกเปรต,*** เปรตที่มิใช่นิชฌามตัณหิก, อสุรกาย	จักฺ.โส.ฆา.ชิว. กาย.*ภาว. วัตถุ.	ชี.	8	จักฺ.โส.ภาว.		3
	กามภูมิ: สุคติ: มนุษย์ (สมัยต้นกัป)	จักฺ.โส.ฆา.ชิว. กาย.*ภาว. วัตถุ.	ชี.	8	ภาว.		1
	กามภูมิ: สุคติ: ***ภุมมัฏฐ., เทวดาที่อยู่ในจาตุม. (เว้นภุมมัฏฐ.,)*** *เทวดาที่อยู่ในเทวภูมิเบื้องบน 5*	จักฺ.โส.ฆา.ชิว. กาย.*ภาว. วัตถุ.	ชี.	8			
	รูปภูมิ: ***รูปภูมิ 15***	จักฺ.โส.วัตถุ.ชี.	ไม่มีโดยเฉพาะ	4			
	รูปภูมิ: ***อสัญญสัตตภูมิ 1***	ชี.	ไม่มีโดยเฉพาะ	1			
คัพภเสยยกะ: อัณฑชะ, ชลาพุชะ	เดรัจฉาน, เปรต (เว้นนิชฌาม.), อสุรกาย มนุษย์ จาตุม. เฉพาะภุมมัฏฐ.	กาย.*ภาว. วัตถุ.	จักฺ.โส.ฆา.ชิว.ชี.**	8	ภาว.	จักฺ.โส.ฆา.	4

<u>หมายเหตุ</u> : ในช่องภูมิตรงที่ใช้ *อักษรตัวเอน หมายถึง ผู้ที่เกิดในภูมินั้นๆ เป็นพวกโอปปาติกะกำเนิดได้อย่างเดียว* ส่วนในภูมิอื่นๆ ที่นอกจากนี้ได้กำเนิดทั้ง 4

* ถ้าเป็นเพศชาย ก็เว้นอิตถีภาวทสกกลาป ถ้าเป็นเพศหญิง ก็เว้นปุริสภาวทสกกลาป

** จักฺ.โส.ฆา.ชิว.ของพวกคัพภเสยยกะกำเนิดในปวัตติกาลเกิดขึ้นในสัปดาห์ที่ 11 แต่ไม่จำกัดว่ากลาปไหนเกิดก่อนหรือหลัง ส่วน ชี. เกิดขึ้นในสัปดาห์แรกหลังจากปฏิสนธิจิต

จำแนกภูมิโดยกำเนิด 4 และจำแนกกำเนิด 4 โดยกัมมชกลาป 9
(เฉพาะผู้ที่กำเนิดโดยโอปปาติกะอย่างเดียว)

ภูมิ	กำเนิด	กัมมชกลาป					
		เกิดได้			ขาดตกบกพร่อง		
		ปฏิสนธิกาล	ปวัตติกาล	รวม	ปฏิสนธิกาล	ปวัตติกาล	รวม
สัตว์นรก	โอปปาติกะกำเนิด	จักขุ โสต ฆาน ชิว กาย *ภาว วัตถุ	ชีวิต	8	จักขุ โสต ภาว		3
นิชฌามตัณหิกเปรต	โอปปาติกะกำเนิด	จักขุ โสต ฆาน ชิว กาย ภาว วัตถุ	ชีวิต	8	จักขุ โสต ภาว		3
เทวดาที่อยู่ในจาตุมหาราชิกา (เว้นภุมมัฏฐเทวดา)	โอปปาติกะกำเนิด	จักขุ โสต ฆาน ชิว กาย ภาว วัตถุ	ชีวิต	8			
เทวดาที่อยู่ในเทวภูมิเบื้องบน 5	โอปปาติกะกำเนิด	จักขุ โสต ฆาน ชิว กาย ภาว วัตถุ	ชีวิต	8			
รูปพรหม 15	โอปปาติกะกำเนิด	จักขุ โสต วัตถุ ชีวิต	ไม่มีโดยเฉพาะ	4			
อสัญญสัตตพรหม 1	โอปปาติกะกำเนิด	ชีวิต	ไม่มีโดยเฉพาะ	1			

**ภาว ถ้าเป็นเพศชายก็เว้นอิตถีภาวทสกกลาป ถ้าเป็นเพศหญิงก็เว้นปุริสภาวทสกกลาป*

จำแนกภูมิโดยกำเนิด 4 และจำแนกกำเนิด 4 โดยกัมมชกลาป 9
(เฉพาะผู้ที่เกิดได้ในกำเนิดทั้ง 4)

ภูมิ	กำเนิด	กัมมชกลาป					
		เกิดได้			ขาดตกบกพร่อง		
		ปฏิสนธิกาล	ปวัตติกาล	รวม	ปฏิสนธิกาล	ปวัตติกาล	รวม
สัตว์ดิรัจฉาน	สังเสทชะกำเนิด	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา กาย *ภาว วัตถุ	ชีวิต	8	จักขุ โสต ฆาน ภาว		4
	โอปปาติกะกำเนิด	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา กาย ภาว วัตถุ	ชีวิต	8	จักขุ โสต ภาว		3
	อัณฑชะกำเนิด	กาย ภาว วัตถุ	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา ชีวิต	8	ภาว	จักขุ โสต ฆาน	4
	ชลาพุชะกำเนิด	กาย ภาว วัตถุ	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา ชีวิต	8	ภาว	จักขุ โสต ฆาน	4
เปรต (เว้นนิชฌามตัณหิกเปรต)	สังเสทชะกำเนิด	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา กาย ภาว วัตถุ	ชีวิต	8	จักขุ โสต ฆาน ภาว		4
	โอปปาติกะกำเนิด	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา กาย ภาว วัตถุ	ชีวิต	8	จักขุ โสต ภาว		3
	อัณฑชะกำเนิด	กาย ภาว วัตถุ	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา ชีวิต	8	ภาว	จักขุ โสต ฆาน	4
	ชลาพุชะกำเนิด	กาย ภาว วัตถุ	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา ชีวิต	8	ภาว	จักขุ โสต ฆาน	4
อสุรกาย	สังเสทชะกำเนิด	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา กาย ภาว วัตถุ	ชีวิต	8	จักขุ โสต ฆาน ภาว		4
	โอปปาติกะกำเนิด	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา กาย ภาว วัตถุ	ชีวิต	8	จักขุ โสต ภาว		3
	อัณฑชะกำเนิด	กาย ภาว วัตถุ	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา ชีวิต	8	ภาว	จักขุ โสต ฆาน	4
	ชลาพุชะกำเนิด	กาย ภาว วัตถุ	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา ชีวิต	8	ภาว	จักขุ โสต ฆาน	4
มนุษย์ (สมัยต้นกัป)	สังเสทชะกำเนิด	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา กาย ภาว วัตถุ	ชีวิต	8	จักขุ โสต ฆาน ภาว		4
	โอปปาติกะกำเนิด	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา กาย ภาว วัตถุ	ชีวิต	8	ภาว		1
	อัณฑชะกำเนิด	กาย ภาว วัตถุ	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา ชีวิต	8	ภาว	จักขุ โสต ฆาน	4
	ชลาพุชะกำเนิด	กาย ภาว วัตถุ	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา ชีวิต	8	ภาว	จักขุ โสต ฆาน	4
ภุมมัฏฐเทวดา	สังเสทชะกำเนิด	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา กาย ภาว วัตถุ	ชีวิต	8	จักขุ โสต ฆาน ภาว		4
	โอปปาติกะกำเนิด	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา กาย ภาว วัตถุ	ชีวิต	8			
	อัณฑชะกำเนิด	กาย ภาว วัตถุ	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา ชีวิต	8	ภาว	จักขุ โสต ฆาน	4
	ชลาพุชะกำเนิด	กาย ภาว วัตถุ	จักขุ โสต ฆาน ชิวหา ชีวิต	8	ภาว	จักขุ โสต ฆาน	4

**ภาว ถ้าเป็นเพศชายก็เว้นอิตถีภาวทสกกลาป ถ้าเป็นเพศหญิงก็เว้นปุริสภาวทสกกลาป*

สรุปสัตว์ที่เกิดได้ในกำเนิดทั้ง 4

	สังเสทชะกำเนิด	โอปปาติกะกำเนิด		คัพพเสยยกะกำเนิด	
		แน่นอน มี 24 จำพวก	ไม่แน่นอน	อัณฑชะกำเนิด	ชลาพุชะกำเนิด
สัตว์นรก	-	◯	-	-	-
เปรต (เว้นนิชฌามตัณหิกเปรต)	△	-	△	△	△
นิชฌามตัณหิกเปรต	-	◯	-	-	-
อสุรกาย	△	-	△	△	△
สัตว์ดิรัจฉาน	△	-	△	△	△
*มนุษย์	△	-	△	△	△
เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา 1 (เว้นภุมมัฏฐเทวดา)	-	◯	-	-	-
ภุมมัฏฐเทวดา	△	-	△	△	△
เทวดาที่อยู่ในเทวภูมิเบื้องบน 5	-	◯	-	-	-
รูปพรหม 16	-	◯	-	-	-

**เฉพาะมนุษย์ต้นกัปเท่านั้นที่เกิดโดยโอปปาติกะกำเนิด ส่วนมนุษย์ทั่วไปนับจากต้นกัปเป็นต้นมา เกิดได้ในกำเนิดทั้ง 4*

นิชฌานตัณหิกเปรต - เปรตที่ถูกไฟเผาตลอดเวลา

เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา - อยู่ที่พื้นดิน ชื่อ ภุมมัฏฐเทวดา มี กำเนิด 4 อย่าง
- อยู่ที่ต้นไม้ ชื่อ รุกขเทวดา
- อยู่ที่อากาส ชื่อ อากาสเทวดา

} เป็นโอปปาติกะ กำเนิด

สรุป

โอปปาติกะกำเนิด
สัตว์ที่เกิดขึ้นโตทีเดียวโดยแน่นอน มี 24 จำพวก คือ ◯ สัตว์นรก 1 ◯ นิชฌามตัณหิกเปรต 1 ◯ เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา 1 (เว้นภุมมัฏฐเทวดา) ◯ เทวดาที่อยู่ในเทวภูมิเบื้องบน 5 ◯ รูปพรหม 16
สัตว์ที่เกิดได้ในกำเนิดทั้ง 4 คือ สังเสทชะ, โอปปาติกะ (ไม่แน่นอน), อัณฑชะ, ชลาพุชะ อย่างใดอย่างหนึ่ ได้แก่ △ เปรต (เว้นนิชฌามตัณหิกเปรต) △ อสุรกาย △ สัตว์ดิรัจฉาน △ มนุษย์ △ ภุมมัฏฐเทวดา

สรุป : รูปปรมัตถ์ มี 5 นัย คือ

1. รูปสมุทเทสนัย มีว่าโดยประเภทใหญ่ - เล็ก - ชื่อ พร้อมองค์ธรรม และที่เกิดในร่างกายสัตว์ **อยู่ใน** 20 **อยู่ที่** 2 (ชิวหา 1 หทย 1)
ได้ใน 5 (สัททะ 1 กายวิญญัติ 1 วิการ 3) **ได้ที่** 1 (วจีวิญญัติ 1)

2. รูปวิภาคนัย มี 8 ชื่อ อ (อเหตุกะ), ส (สปัจจยะ), สา (สาสวะ), สัง (สังขตะ), โล (โลกียะ), กา (กามาวจระ), อนา (อนารัมมณะ), อัป (อัปปหาตัพพะ) 11 คู่

3. รูปสมุฏฐานนัย มี

กัมมชรูป 18 คือ	จิตตชรูป 15 คือ	อุตุชรูป 13 คือ	อาหารชรูป 12 คือ
ปสาท5 ภาว 2	วิญญัติ 2 สัททะ 1	สัททะ 1 วิการ 3	วิการ 3
หทย1 ชีวิต 1	วิการ 3 อวินิพ 8	อวินิพ 8	อวินิพ 8
อวินิพ8 ปริจ 1	ปริจ 1	ปริจ 1	ปริจ 1

จำแนกรูป 28 โดยสมุฏฐานทั้ง 4
1. เอกสมุฏฐานิกรูป 11 ได้แก่ (ปสาท 5 ภาว 2 หทย 1 ชีวิต 1) - **กรรม** (วิญญัติ 2) - **จิต**
2. ทวิ " 1 " สัททะ - **จิต, อุตุ**
3. ติ " 3 " วิการ 3 - **จิต, อุตุ, อาหาร**
4. จตุ " 9 " อวินิพ 8 - ปริจ 1 - **กรรม, จิต, อุตุ, อาหาร**
5. นกุโตจิ " 4 " ลักขณะ 4

4. รูปกลาปนัย มี

ในรูปทั้ง 9 นี้ เกิดกับสิ่งมีชีวิตเท่านั้น

กัม 9 คือ					จิต 8 คือ		อุตุ 4 คือ	อาหาร 2 คือ	อ.ธ. ได้แก่	
1. จักขุทสกกลาป	10	8	1	1	ปัญจ.	1. สุทธัฏฐก	1. สุทธัฏฐก	1. สุทธัฏฐก	8 อัฏฐก	อวิ.8 โดยเฉพาะ
2. โสต "	10	8	1	1	ปัญจ.	2. สัททะ	2. สัททะ		9 นวก	8 + 1
3. ฆาน "	10	8	1	1	ปัญจ.	3. กายวิญญัติ			9 นวก	8 + 1
4. ชิวหา "	10	8	1	1	ปัญจ.	4. วจีวิญญัติสัทท			10 ทสก	8 + 1 + 1
5. กาย "	10	8	1	1	มโน.	5. ลหุตาทิ	3. 1 + ลหุตาทิ	2. 1 + ลหุตาทิ	11 เอกาทสก	8 + 3
6. อิตถีภาว "	10	8	1	1	มโน.	6. 2 + ลหุตาทิ	4. 2 + ลหุตาทิ		12 ทวาทสก	8 + 1 + 3
7. ปุริสภาว "	10	8	1	1	มโน.	7. 3 + ลหุตาทิ			12 ทวาทสก	8 + 1 + 3
8. วัตถุ "	10	8	1	1	มโน.	8. 4 + ลหุตาทิ			13 เตรส	8 + 1 + 1 + 3
9. ชีวิตนวกกลาป	9	8	–	1						

5. รูปปวัตติกกมนัย มี

	นัยแห่งภูมิ : ในกามภูมิ 11	ในรูปภูมิ 15 (เว้นอสัญ)	ในอสัญญสัตตภูมิ 1	ในอรูปภูมิ	**นัยแห่งกาล**	**นัยแห่งกำเนิด**
1. ตามนัยแห่งภูมิ 2. " กาล 3. " กำเนิด	รูปทั้ง 28 ย่อมเกิดได้ มี 4 อย่าง คือ กัมมชรูป 18 จิตตชรูป 15 อุตุชรูป 13 อาหารชรูป 12	รูป 23 (เว้นฆาน, ชิวหา, กาย, ภาว...2) ย่อมเกิดได้ มี 3 อย่าง คือ กัมมชรูป 13 จิตตชรูป 15 อุตุชรูป 13	รูป 17 (เว้นปสาท.5, สัททะ.1, ภาว.2, หทย.1, วิญญัติ.2) ย่อมเกิดได้ มี 2 อย่าง คือ กัมมชรูป 10, อุตุชรูป 12	ไม่มีรูปอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดเลย	สัททะ 1 วิการ 5 ชรตา 1 อนิจจ 1 เกิดไม่ได้ในปฏิสนธิกาล ในปวัตติกาล เกิดได้ทั้งหมด	1. สังเสทชะ 2. โอปปาติกะ 3. อัณฑชะ 4. ชลาพุชะ (ในสังเสทชะ)

รูปวิภาคนัย 11 คู่

1	อัชฌัตติก 5	พาหิร 23
2	วัตถุ 6	อวัตถุ 22
3	ทวาร 7	อทวาร 21
4	อินทริย 8	อนินทริย 20
5	โอฬาริก 12	สุขุม 16
6	สันติเก 12	ทูเร 16
7	สัปปฏิฆ 12	อัปปฏิฆ 16
8	อุปาทินน 18	อนุปาทินน 40
9	สนิทัสสน 1	อนิทัสสน 27
10	โคจรัคคาหก 5	อโคจรัคคาหก 23
11	อวินิพโภ 8	วินิพโภค 20

ปริจเฉท 6 นิพพานปรมัตถ์

คาถา **ปทมจฺจุตมจฺจนฺตํ อสงฺขตมนุตฺตรํ**

(ฉบับพระราชทาน น.125) **นิพฺพานมิติ ภาสนฺติ วานมุตฺตา มเหสโย**

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย ผู้แสวงหาซึ่งคุณอันยิ่งใหญ่ คือ ศีลขันธ์ สมาธิขันธ์ ปัญญาขันธ์ ผู้พ้นแล้วจากตัณหาเครื่องร้อยรัด ย่อมกล่าวสภาวธรรมชนิดหนึ่งที่เข้าถึงได้ มีอยู่โดยเฉพาะไม่เกี่ยวด้วยสังขตธรรม ไม่มีความตายและก้าวล่วงไปจากขันธ์ 5 เสียได้ ไม่ถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัย 4 อย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นธรรมที่ประเสริฐสุดนั้นว่า **นิพพาน**

การพรรณนาคุณของพระนิพพานในคาถานี้มี 5 บท คือ

1. **ปทำ** แปลว่า **"ส่วนหนึ่ง"** หมายความว่า สภาวธรรมชนิดหนึ่งที่เข้าถึงได้ มีอยู่โดยเฉพาะไม่เกี่ยวด้วยสังขตธรรม ได้แก่ พระนิพพาน
2. **อจฺจุตำ** แปลว่า **"ธรรมที่ไม่ตาย"** หมายความว่า ไม่มีเกิด ไม่มีตาย ได้แก่ พระนิพพาน
3. **อจฺจนฺตำ** แปลว่า **"ธรรมที่ก้าวล่วงขันธ์ 5 ที่เป็นอดีตและอนาคต"** หมายความว่า พระนิพพานนั้นก้าวล่วงจากขันธ์ 5 ที่ดับไปแล้ว และก้าวล่วงขันธ์ 5 ที่จะเกิดข้างหน้า
4. **อสงฺขตำ** แปลว่า **"ธรรมที่ไม่ถูกปรุงแต่งด้วยปัจจัย 4 อย่างใดอย่างหนึ่ง"** หมายความว่า พระนิพพานนี้เป็นธรรมที่ไม่ใช่จิต เจตสิก รูป เพราะ จิต เจตสิก รูป เหล่านี้ เกิดขึ้นได้ก็โดยมีปัจจัย 4 คือ กรรม จิต อุตุ อาหาร อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นผู้ปรุงแต่ง
5. **อนุตฺตรำ** แปลว่า **"เป็นธรรมที่ประเสริฐ"** หมายความว่า ธรรมอื่นๆ ที่จะประเสริฐกว่าพระนิพพานนั้นไม่มีเลย

.....

แสดงวจนัตถะ และอธิบายในคำว่า นิพพาน

คำว่า **นิพพาน** เมื่อแยกออกแล้วมี 2 บท คือ **นิ + วาน** *(ฉบับพระราชทาน น.126)*
นิ แปลว่า **พ้น**
วาน แปลว่า **ธรรมที่เป็นเครื่องเกี่ยวโยงไว้** หมายถึง ตัณหา
เมื่อรวม 2 บทเข้ากันแล้วเป็น **นิวาน** แปลว่า **ธรรมที่พ้นจากเครื่องเกี่ยวโยง** หมายถึง **พ้นจากตัณหา**

ดังมี วจนัตถะแสดงว่า

วินติ สสิพฺพตีติ = วานำ ธรรมชาติใดย่อมเป็นผู้เกี่ยวไว้ ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า **วาน** ได้แก่ **ตัณหา**

วานโต นิกฺขนฺตนฺติ = นิพฺพานำ ธรรมชาติใดย่อมพ้นจากเครื่องเกี่ยวโยง คือ **ตัณหา** ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า **นิพพาน**

สำหรับพระนิพพานนั้น เป็นธรรมชาติที่พ้นจากตัณหาไปแล้ว ฉะนั้น จึงชื่อว่า **นิวาน** คำว่า **วาน** เป็นชื่อของธรรมที่ไม่ดี แต่เมื่อมีคำว่า **นิ** ประกอบอยู่ข้างหน้าแล้วก็กลายเป็นชื่อธรรมที่ดีที่สุดไป เช่นเดียวกับผู้ที่ได้ชื่อว่า **พระขีณาสพ** คำว่า **ขีณาสพนี้** เมื่อแยกออกแล้วได้ 2 บท คือ **ขีณ + อาสว, ขีณ** = หมด **อาสว** ธรรมที่ไหลไปได้ใน 31 ภูมิ ได้แก่ โลภะ ทิฏฐิ โมหะ ชื่ออาสวะเป็นชื่อที่ไม่ดี แต่เมื่อเอาคำว่า **ขีณะ** เติมลงข้างหน้าแล้ว กลายเป็นสิ่งที่ดีไป ว่าโดยบุคคล ได้แก่พระอรหันต์ทั้งหลายมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นต้น

ประเภทของพระนิพพาน

(ฉบับพระราชทาน น.127-129)

1. **นิพพาน เมื่อว่าโดยสภาวะลักขณะแล้วมี 1 คือ**

   สันติลักขณะ แปลว่า มีลักษณะสงบ มว. สงบจากกิเลสและขันธ์ 5 ทั้งหลาย

2. **นิพพาน เมื่อว่าโดยปริยายแห่งเหตุแล้วมี 2 คือ**

   สอุปาทิเสสนิพพาน มว. นิพพานที่เป็นไปกับขันธ์ 5 คือ วิบากและกัมมชรูป ที่เหลือจากกิเลสทั้งหลาย ได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่

   อนุปาทิเสสนิพพาน มว. นิพพานที่ไม่มีขันธ์ 5 คือ วิบากและกัมมชรูปเหลืออยู่ ได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ที่ปรินิพพานแล้ว

3. **นิพพาน เมื่อว่าโดยอาการที่เป็นอยู่แล้วมี 3 คือ**

   สุญญตนิพพาน มว. ความเป็นอยู่ของพระนิพพานนั้นสูญสิ้นจากกิเลส และขันธ์ 5 ไม่มีอะไรเหลืออยู่แล้ว

   อนิมิตตนิพพาน มว. ความเป็นอยู่ของพระนิพพานนั้น ไม่มีนิมิต เครื่องหมาย รูปร่างสัณฐาน สีสัน วรรณะ อย่างใดเลย

   อัปปณิหิตนิพพาน มว. ความเป็นอยู่ของพระนิพพานนั้น ไม่มีอารมณ์ที่น่าปรารถนาด้วยโลภะ และ ไม่มีตัณหาที่เป็นตัวต้องการอยู่ในนิพพานนั้น

(ฉบับพระราชทาน น.128)

หมายเหตุ : **สอุปาทิเสสนิพพาน** จะเรียกว่า **ทิฏฐธัมมนิพพาน** ก็ได้ เพราะพระอรหันต์ทั้งหลายผู้ซึ่งเข้าไปรู้แจ้งพระนิพพาน ยังมีชีวิตอยู่ ยังไม่ได้ปรินิพพาน

อนุปาทิเสสนิพพาน จะเรียกว่า **สัมปรายิกนิพพาน** ก็ได้ เพราะพระอรหันต์ทั้งหลายเมื่อปรินิพพานแล้ว จึงเข้าถึงพระนิพพานนั้น

(ฉบับพระราชทาน น.127)

คำว่า **"อุปาทิ"** ที่มาในสอุปาทิเสสนิพพานนั้น เมื่อว่าโดยองค์ธรรมแล้วได้แก่อะไร? จัดเป็นขันธ์ ได้เท่าไร?

ตอบ : องค์ธรรมได้แก่ วิบากและกัมมชรูป จัดเป็นขันธ์ ได้ 5 ขันธ์

ความปรารถนาพระนิพพานที่จัดว่าเป็นวิภวตัณหา

(ฉบับพระราชทาน น.129)

ผู้ที่ไม่เข้าใจสภาวะความเป็นอยู่ของพระนิพพานดีพอ เมื่อได้ยินว่า พระนิพพานนั้น ไม่มีความทุกข์กาย ทุกข์ใจแต่ประการใด มีแต่ความสุขล้วนๆ เพราะเป็นธรรมที่พ้นจากโลกเช่นนี้แล้วก็เกิดความอยากได้พระนิพพาน เพราะต้องการความสุขกายสุขใจที่ไม่เกี่ยวกับโลก และไม่ต้องการความเกิด แก่ เจ็บ ตาย แต่คิดไม่ถึงว่าสภาพความไม่เกิดของพระนิพพานนั้นคืออะไร? (ธรรมดาความสุขกายสุขใจจะเกิดขึ้นโดยไม่เกี่ยวกับการเกิดเป็นมนุษย์ เทวดา พรหม ที่อยู่ในโลกนั้นไม่มี)

ฉะนั้น ความปรารถนาพระนิพพานของบุคคลจำพวกนี้จัดเป็น **วิภวตัณหา**

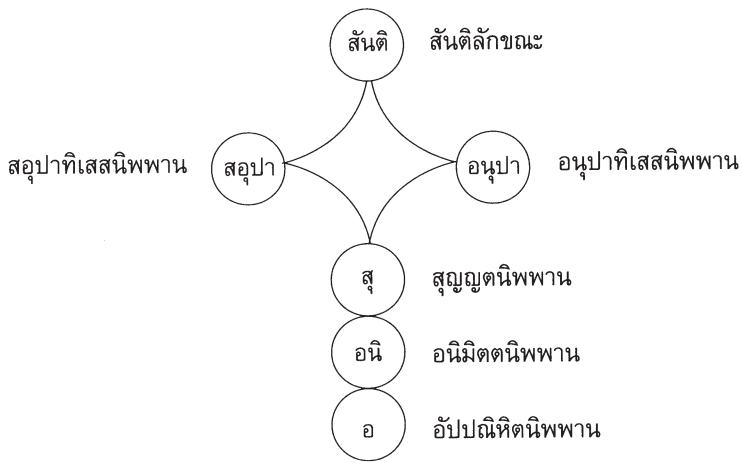

1. นิพพานว่าโดย **สภาวลักขณะ** มี 1 ได้แก่ 1. สันติลักขณะ
2. นิพพานว่าโดย **ปริยายแห่งเหตุ** มี 2 ได้แก่ 1. สอุปาทิเสสนิพพาน
   2. อนุปาทิเสสนิพพาน
3. นิพพานว่าโดย **อาการที่เป็นอยู่แล้ว** มี 3 ได้แก่ 1. สุญญตนิพพาน
   2. อนิมิตตนิพพาน
   3. อัปปณิหิตนิพพาน

สาระเพิ่มเติม

อภิวาท

(เล่มสีฟ้าหน้า 5)

อภิวาท คือ การกราบของบุคคล มี 4 ประเภท คือ

1.	**ลาภวันทนา**	กราบไหว้เพราะต้องการลาภ
2.	**ภยวันทนา**	กราบไหว้เพราะกลัว
3.	**กุลาจารวันทนา**	กราบไหว้ตามประเพณี
4.	**อภิวันทนา**	กราบไหว้นอบน้อมเป็นพิเศษ คือในศีลคุณ สมาธิคุณ ปัญญาคุณ

พยสน

(เล่มสีฟ้าหน้า 21)

พยสน 5 ประการ คือ (ญา โภ โร สี ทิ)

1.	**ญาติพยสน**	ความเสื่อมญาติ หรือสูญเสียญาติ
2.	**โภคพยสน**	ความเสื่อมจากโภคทรัพย์สมบัติทั้งหลาย
3.	**โรคพยสน**	ความเป็นโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ
4.	**สีลพยสน**	ความถึงความวิบัติแห่งศีล
5.	**ทิฏฐิพยสน**	ความเสื่อมอันเกิดจากความเห็นผิดจากสัมมาทิฏฐิ

บุญกิริยาวัตถุ

(เล่มสีฟ้าหน้า 31)

บุญกิริยาวัตถุ แปลว่า เรื่องทำความดีที่ควรกระทำ

บุญกิริยาวัตถุมีอยู่ 10 ประการ คือ

1. **ทานมัย** บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน คือ การให้สิ่งที่เป็นประโยชน์สุขแก่ผู้ที่ได้รับ
2. **สีลมัย** บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล คือ รักษากายวาจาให้เป็นปรกติ ไม่เป็นการเบียดเบียนผู้อื่น
3. **ภาวนามัย** บุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา คือ การอบรมจิตใจให้กุศลอันประเสริฐเกิดขึ้นและให้เจริญยิ่งขึ้นด้วย
4. **อปจายนมัย** บุญสำเร็จด้วยประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ คือ การแสดงความคารวะ และอ่อนน้อมแก่ผู้ที่เจริญด้วย ชาติวุฒิ วัยวุฒิ และคุณวุฒิ
5. **เวยยาวัจจมัย** บุญสำเร็จด้วยการขวนขวายในกิจที่ชอบ คือ สงเคราะห์ช่วยเหลือกิจการที่เกี่ยวแก่ปริยัติและปฏิบัติ

6. **ปัตติทานมัย** บุญสำเร็จด้วยการแบ่งส่วนบุญให้แก่ผู้อื่น คือ อุทิศส่วนกุศลให้ผู้มีคุณตลอดจนสรรพสัตว์ทั้งหลาย
7. **ปัตตานุโมทนามัย** บุญสำเร็จด้วยการอนุโมทนาส่วนบุญของผู้อื่น คือ การเห็นดีเห็นชอบและคล้อยตามด้วยความอิ่มใจในส่วนบุญที่มีผู้อุทิศให้นั้น
8. **ธัมมัสสวนมัย** บุญสำเร็จด้วยการฟังธรรม คือ ตั้งใจสดับตรับฟังพระธรรมเทศนา แม้ฟังการสั่งสอนวิชาทางโลกที่ไม่มีโทษ ก็สงเคราะห์เข้าในข้อนี้
9. **ธัมมเทสนามัย** บุญสำเร็จด้วยการแสดงธรรมให้ผู้อื่นฟัง คือ การแสดงธรรม แก่ผู้ที่ประสงค์จะฟังธรรม แม้การสั่งสอนวิชาทางโลกที่ไม่มีโทษก็สงเคราะห์เข้าในข้อนี้
10. **ทิฏฐุชุกัมม์** การทำความเห็นให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง อย่างน้อยก็ต้องถึงความเห็นที่เป็น **กัมมัสสกตาปัญญา** คือ รู้ว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตน ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น

บุญกิริยาวัตถุ 10 นี้ เมื่อสงเคราะห์ลงในประเภท ทาน ศีล ภาวนา (บุญกิริยาวัตถุ 3) แล้วได้ดังนี้

ปัตติทานมัย กับ ปัตตานุโมทนามัย สงเคราะห์ลงใน **ทานมัย**

อปจายนมัย กับ เวยยาวัจจมัย สงเคราะห์ลงใน **ศีลมัย**

ธัมมัสสวนมัย ธัมมเทสนามัย และทิฏฐุชุกัมม์ สงเคราะห์ลงใน **ภาวนามัย**

ปฏิสัมภิทา

(เล่มสีฟ้าหน้า 39)

ปฏิสัมภิทาทั้ง 4 คือ

1. **อัตถปฏิสัมภิทา** แตกฉานในอรรถ (เนื้อความ)
2. **ธัมมปฏิสัมภิทา** แตกฉานในธรรม (สภาวะ)
3. **นิรุตติปฏิสัมภิทา** แตกฉานในภาษา
4. **ปฏิภาณปฏิสัมภิทา** แตกฉานในปฏิภาณ

ความไม่รู้

(เล่มสีฟ้าหน้า 67)

ความไม่รู้ ในที่นี้หมายเฉพาะไม่มีความรู้ในธรรม 8 ประการ คือ

1. **ทุกฺเข อญาณ์**	ไม่รู้ในทุกข์
2. **ทุกฺขสมุทเย อญาณ์**	ไม่รู้เหตุให้เกิดทุกข์
3. **ทุกฺขนิโรเธ อญาณ์**	ไม่รู้การดับทุกข์
4. **ทุกฺขนิโรธคามินีปฏิปทาย อญาณ์**	ไม่รู้หนทางที่จะให้เข้าถึงความดับทุกข์
5. **ปุพฺพนฺเต อญาณ์**	ไม่รู้ในขันธ์ อายตนะ ธาตุ เป็นต้น ในส่วนที่เป็นอดีต (อเหตุกทิฏฐิ ไม่เชื่อเหตุ)
6. **อปรนฺเต อญาณ์**	ไม่รู้ในขันธ์ อายตนะ ธาตุ เป็นต้น ในส่วนที่เป็นอนาคต (อุจเฉททิฏฐิ เห็นว่าสูญ และนัตถิทิฏฐิ ไม่เชื่อผล)

7. ปุพฺพนฺตาปรนฺเต อญาณ์	ไม่รู้ในขันธ์ อายตนะ ธาตุ ทั้งในส่วนที่เป็นอดีตและอนาคต (อกริยทิฏฐิ ไม่เชื่อทั้งเหตุทั้งผล)
8. อิทปฺปจฺจยตาปฏิจฺจสมุปฺปนฺเนสุ ธมฺเมสุ อญาณ์	ไม่รู้ในธรรมที่มีเหตุให้เกิดผลอันต่อเนื่องกัน (อัตตทิฏฐิ เชื่อว่าเป็นตัวเป็นตน)

มานเจตสิก

(เล่มสีฟ้าหน้า 69)

มานเจตสิก มีโลภมูลจิตที่เป็นทิฏฐิคตวิปปยุตตจิตเป็นเหตุใกล้ให้เกิดขึ้น

มานะ ท่านจัดให้เป็น 9 ประการ คือ

1.	เป็นผู้เลิศกว่าเขา	สำคัญตัวว่า	เลิศกว่าเขา
2.	"	"	เสมอเขา
3.	"	"	เลวกว่าเขา
4.	เป็นผู้เสมอเขา	"	เลิศกว่าเขา
5.	"	"	เสมอเขา
6.	"	"	เลวกว่าเขา
7.	เป็นผู้เลวกว่าเขา	"	เลิศกว่าเขา
8.	"	"	เสมอเขา
9.	"	"	เลวกว่าเขา

อติมานะ ดูหมิ่นท่าน, สารัมภะ แข่งดี, ถัมภะ หัวดื้อ, สาเถยยะ โอ้อวด เหล่านี้จัดเป็นมานะทั้งสิ้น

ข้อที่ควรสังเกตก็คือ ไม่ว่าการเปรียบเทียบนั้นจะเป็นการเปรียบเทียบด้วยชาติ โคตร สกุล รูป สมบัติ ทรัพย์ ศิลปวิทยา การงาน หรือความเฉลียวฉลาดก็ตาม ถ้าเกิดมีการเปรียบเทียบขึ้นเมื่อใดก็เป็นมานะเมื่อนั้น

วิจิกิจฉาเจตสิก

(เล่มสีฟ้าหน้า 71)

วิจิกิจฉาเจตสิก นี้ หมายเอาความสงสัย 8 ประการ คือ (มาในอภิธรรมปิฎก)

1. พุทฺเธ กงฺขติ	สงสัยในพระพุทธคุณทั้ง 9 มี อรหำ เป็นต้น ว่าจะเป็นจริงดังที่กล่าวมานั้นหรือไม่
2. ธมฺเม กงฺขติ	สงสัยในพระธรรมคุณทั้ง 6 สวากขาโต เป็นต้น ว่าจะเป็นจริงดังที่กล่าวมานั้นหรือไม่
3. สงฺเฆ กงฺขติ	สงสัยในพระสังฆคุณทั้ง 9 มี สุปฏิปนฺโน เป็นต้น ว่าจะเป็นจริงหรือไม่

4. สิกฺขาย กงฺขติ	สงสัยในสิกขา คือ ข้อปฏิบัติที่เกี่ยวกับศีล สมาธิ ปัญญา ว่าข้อปฏิบัติต่างๆ ที่พระพุทธโคดมได้ตรัสไว้นั้น จะผิดถูกประการใด และจะได้รับประโยชน์หรือไม่
5. ปุพฺพนฺเต กงฺขติ	สงสัยในขันธ์ 5 ที่เป็นอดีต คือ ที่ว่าสัตว์ทั้งหลายได้เคยเกิดมาแล้วแต่ในอดีตนั้น จริงหรือไม่
6. อปรนฺเต กงฺขติ	สงสัยในขันธ์ 5 ที่เป็นอนาคต คือ ที่ว่าเมื่อสัตว์ทั้งหลายตายแล้วจะเกิดต่อไปอีกนั้นจะเป็นจริงหรือไม่
7. ปุพฺพนฺตาปรนฺเต กงฺขติ	สงสัยในขันธ์ 5 ที่เป็นอดีตและอนาคต คือ สัตว์ทั้งหลายที่กำลังปรากฏอยู่ในบัดนี้นั้นกล่าวกันว่าได้เคยเกิดมาแล้วและจะเกิดต่อไปอีกนั้น จะเป็นจริงหรือไม่
8. อิทปฺปจฺจยตา ปฏิจฺจสมุปฺปนฺเนสุ ธมฺเมสุ กงฺขติ	สงสัยในปฏิจจสมุปปันนธรรมมีสังขาร เป็นต้น โดยปฏิจจสมุปปันนธรรมมีอวิชชา เป็นต้น เป็นปัจจัย คือ ในเรื่องบุญบาปและการสืบต่อแห่งภพใหม่ การเห็นการได้ยินของสัตว์ทั้งหลาย เป็นต้น ที่เกี่ยวเนื่องมาจากความหลงและการจัดปรุงแต่งกาย เป็นต้น ซึ่งเป็นสาเหตุนั้น จะเป็นจริงหรือไม่

ปัญญา

(เล่มสีฟ้าหน้า 75)

ปัญญามี 3 นัย คือ

1. กัมมสกตาปัญญา	ปัญญาที่รู้ว่ากรรมเป็นสมบัติของตน
2. วิปัสสนาปัญญา	ปัญญาที่รู้รูปนามขันธ์ 5 เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา
3. โลกุตตรปัญญา	ปัญญาที่รู้แจ้งแทงตลอดในอริยสัจจะ 4

บุคคล

(เล่มสีฟ้าหน้า 100)

ในวิสุทธิมรรคอรรถกถากล่าวว่า

บุคคลที่หนาด้วย	**ราคจริต**	น้ำเลี้ยงของหัวใจย่อมมีสีแดง	
”	**โทสจริต**	”	สีดำ
”	**โมหจริต**	”	สีหม่นเหมือนน้ำล้างเนื้อ
”	**วิตกจริต**	”	สีน้ำเยื่อถั่วพู
”	**ศรัทธาจริต**	”	สีเหลืองอ่อน คล้ายสีดอกกรรณิการ์
”	**พุทธิจริต**	”	สีขาว เหมือนสีแก้วเจียรนัย

รายชื่อผู้ร่วมพิมพ์หนังสือเป็นธรรมทานเพื่อน้อมถวายเป็น พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา เพื่อเป็นปัจจัยสู่ มรรค ผล นิพพาน ในกาลอันสมควร อนุโมทนา สาธุ สาธุ สาธุ

๑.	คุณพนิดา ชอบวณิชชา	๘๐,๐๐๐ บาท
๒.	คุณพิรพร คล่องเวสสะ และคุณบุญล้อม ศุภานุสนธิ์	๖๐,๐๐๐ บาท
๓.	ดร.ประชา แสงทองสุข	๕๐,๐๐๐ บาท
๔.	คุณวรมน - คุณคเณศ - ด.ช.ธรรม์ สุจริตกุล	๑๐,๐๐๐ บาท
๕.	คุณประณีตศจี เจริญจิตต์	๕,๐๐๐ บาท
๖.	คุณจิราพร เลาหพัชรินทร์ และครอบครัว	๕,๐๐๐ บาท
๗.	คุณวัชรี วิมุกตายน	๕,๐๐๐ บาท
๘.	คุณวรพล - คุณเจราดล - ดช.ปิยพัทธ์ - ดญ.พัทธนันท์ - ด.ญ.นรกมล ศุภานุสนธิ์	๕,๐๐๐ บาท
๙.	คุณปิยะรัตน์ กัลปนายุทธ - พ.ต.ท.อติชาต แย้มผกา - ด.ญ.อรกฤตยา แย้มผกา	๕,๐๐๐ บาท
๑๐.	คุณศิริวรรณ - คุณศิลป์ชัย ศรีขจรลาภ	๔,๐๐๐ บาท
๑๑.	คุณณัชชา ไชยโย	๓,๐๐๐ บาท
๑๒.	คุณกัญญา สุวรรณกรสกุล	๓,๐๐๐ บาท
๑๓.	นางชิโนรส - นายกมล - นางสาวณัฐมน - นายโอฬาร เอกมโนชัย	๓,๐๐๐ บาท
๑๔.	คุณสสิมน คล่องเวสสะ และครอบครัว	๓,๐๐๐ บาท
๑๕.	กลุ่มคุณแป้น (ราษี) และเพื่อนๆ	๓,๐๐๐ บาท
๑๖.	คุณวันทนีย์ บุตรงามดี และครอบครัว	๓,๐๐๐ บาท
๑๗.	คุณภาคย์ เหล่าสุวรรณวัฒน์	๓,๐๐๐ บาท
๑๘.	รศ.ดร.วิไลรัตน์ ลี้อนันต์ศักดิ์ศิริ ผศ.ดร.นพ.ชวบูลย์ เดชสุขุม	๒,๐๐๐ บาท
๑๙.	คุณปิยดา ธราธิป และครอบครัว	๒,๐๐๐ บาท
๒๐.	คุณประถิมา-ชาญวิทย์ อุเทนพิทักษ์ และครอบครัว	๒,๐๐๐ บาท
๒๑.	คุณพิกุล ศรีศาสตรา และครอบครัว	๒,๐๐๐ บาท
๒๒.	คุณทิพาภรณ์ อูนากูล	๒,๐๐๐ บาท
๒๓.	คุณสุวรรณ - คุณนฤมล ภานุนำภา	๒,๐๐๐ บาท
๒๔.	คุณวนิดา โรจนสโรช	๒,๐๐๐ บาท
๒๕.	นางไตรทิพย์ ภูลพิพัฒน์	๒,๐๐๐ บาท
๒๖.	คุณประสิทธิ์ - คุณปราณี ภานุนำภา	๒,๐๐๐ บาท
๒๗.	พระมหาเจริญ ชุตินฺธโร	๒,๐๐๐ บาท
๒๘.	คุณสุมนา เกิดสินธุ์ชัย พร้อมครอบครัว	๒,๐๐๐ บาท
๒๙.	คุณวิบูลรัก มูลรากุล	๑,๕๕๕ บาท
๓๐.	คุณพิชัย - สุพรจันทร์ - เนติ - นที สาครยุทธเดช	๑,๕๐๐ บาท
๓๑.	คุณจันทร์ฉาย ทองมนต์ และครอบครัว	๑,๕๐๐ บาท
๓๒.	นางสาววิไลวรรณ หฤทัยธนาสันติ์	๑,๑๐๐ บาท
๓๓.	คุณแม่บุญยงค์-วิภา ตั้งสมบัติวิสิทธิ์	๑,๐๐๙ บาท
๓๔.	ดร.อัจฉราภรณ์ สนามพล	๑,๐๐๙ บาท
๓๕.	คุณสมศรี ประกรแก้ว	๑,๐๐๐ บาท
๓๖.	คุณรัตมณี เศรษฐวงศ์	๑,๐๐๐ บาท
๓๗.	คุณวิทูรย์ ชนสิริไกรศรี	๑,๐๐๐ บาท
๓๘.	คุณวรรณพร ลาภเกิน	๑,๐๐๐ บาท
๓๙.	คุณพัชรินทร์ ตงศิริ	๑,๐๐๐ บาท
๔๐.	นายชัยศักดิ์ - นางสมคิด ศศิโอภาส	๑,๐๐๐ บาท
๔๑.	คุณพรรณงาม นิลประภา	๑,๐๐๐ บาท

๔๒. คุณประทุม พุทธิวนิช ๑,๐๐๐ บาท
๔๓. นายราเชนทร์ พงษ์วิทยานุสรณ์ ๑,๐๐๐ บาท
๔๔. คุณธิดา เกิดกำไร ๑,๐๐๐ บาท
๔๕. คุณภัทรภร บำรุงตระกูลสุข ๑,๐๐๐ บาท
๔๖. คุณกาญจนา - วรพล ธราธิป ๑,๐๐๐ บาท
๔๗. นางสาวมนี คงเกษม ๑,๐๐๐ บาท
๔๘. คุณสุภา พฤฒิพฤกษ์ และครอบครัว ๑,๐๐๐ บาท
๔๙. คุณพีรเกียรติ - พจนีย์ พฤฒิพฤกษ์ และครอบครัว ๑,๐๐๐ บาท
๕๐. ดร.สุพรรณ - พรรณี กาญจนสุธรรม ๑,๐๐๐ บาท
๕๑. คุณภาวนา ภูสุวรรณ ๑,๐๐๐ บาท
๕๒. คุณอาภาภรณ์ อุดมผลภักดี ๑,๐๐๐ บาท
๕๓. คุณจันทิมา ดวงแก้ว ๑,๐๐๐ บาท
๕๔. คุณวิมล สำราญวานิช ๑,๐๐๐ บาท
๕๕. คุณพงษ์ศักดิ์ - คุณเกศิณี เวชพาณิชย์ ๑,๐๐๐ บาท
๕๖. คุณภาวิดา ศรีสุนทร ๑,๐๐๐ บาท
๕๗. พตท.หญิงณัฐฐานันท์ ประสพสันติ ๑,๐๐๐ บาท
๕๘. คุณธารา ตั้งกนกวิทยา ๑,๐๐๐ บาท
๕๙. คุณอัญชลี ตั้งกนกวิทยา ๑,๐๐๐ บาท
๖๐. คุณชุตินันท์ - คุณธัญวรัชต์ แช่มโชติ ๑,๐๐๐ บาท
๖๑. คุณวราภรณ์ คำน่านใจสอน ๑,๐๐๐ บาท
๖๒. คุณกุญชลี จันทร์วิเชียร ๑,๐๐๐ บาท
๖๓. คุณรุ่งนภา สุธาสี ๑,๐๐๐ บาท
๖๔. คุณอรุณี เลิศสินไพศาล ๑,๐๐๐ บาท
๖๕. นพ.พิศิษฐ์ สุกไสว ๑,๐๐๐ บาท
๖๖. คุณพรกมล โตรุ่ง ๑,๐๐๐ บาท
๖๗. คุณรัศมี คุ้มไพโรจน์ ๑,๐๐๐ บาท
๖๘. คุณกองศักดิ์ ชูระมาน - คุณสุภัทรี เปรมจิต ๑,๐๐๐ บาท
๖๙. คุณปิยสนธิ์ ไชยสุต ๑,๐๐๐ บาท
๗๐. คุณลดาทิพย์ สุวรรณ ๑,๐๐๐ บาท
๗๑. นพ.สมหมาย คุปต์นิรัติศัยกุล ๑,๐๐๐ บาท
๗๒. คุณจินตนา เทียนรัตน์ และคุณอัญชลา ตั้งกนกวิทยา ๑,๐๐๐ บาท
๗๓. คุณศิริพร อุตตมะเวทิน ๑,๐๐๐ บาท
๗๔. คุณกานต์รดา เรืองรัตน์ ๑,๐๐๐ บาท
๗๕. คุณสุกัญญา โพธิเสถียร ๑,๐๐๐ บาท
๗๖. ท.พญ.โสภา ชื่นชูจิตต์ ๑,๐๐๐ บาท
๗๗. คุณเสาวลักษณ์ สายไทย ๑,๐๐๐ บาท
๗๘. ครอบครัวจารุพศิน ๑,๐๐๐ บาท
๗๙. คุณอนุรัตน์ ธัมมอัญญา และครอบครัว ๑,๐๐๐ บาท
๘๐. คุณวรวุฒิ กายวิจิตร ๑,๐๐๐ บาท
๘๑. คุณเพ็ญศรี อุดมนาค ๑,๐๐๐ บาท
๘๒. คุณสุมิตรา พิริยพลพงศ์ ๑,๐๐๐ บาท
๘๓. คุณมัลลิกา สุขก้อน ๑,๐๐๐ บาท
๘๔. คุณปทุมมาศ เพชรแสงใส ๑,๐๐๐ บาท
๘๕. คุณลัดดา เลิศรัตนวัลลภ ๑,๐๐๐ บาท

๘๖. คุณพิชัย พุ่มกระจ่าง ๑,๐๐๐ บาท
๘๗. คุณพงศ์พัฒน์ เปี่ยมปัญญาศิลป์ ๑,๐๐๐ บาท
๘๘. คุณสิริกร สุประดิษฐ์ ณ อยุธยา ๑,๐๐๐ บาท
๘๙. คุณสุรินทร์ อภิรักษ์ ๑,๐๐๐ บาท
๙๐. คุณสง่า สมบูรณ์หรรษา ๑,๐๐๐ บาท
๙๑. คุณอรวรรณ จันทร์โส ๑,๐๐๐ บาท
๙๒. คุณสุภา แสงฤทธิ์เดช ๑,๐๐๐ บาท
๙๓. คุณพนารัตน์ เฮงสกุล ๑,๐๐๐ บาท
๙๔. คุณสุภาพ จันทร์นามวงศ์ ๑,๐๐๐ บาท
๙๕. คุณผ่องศรี ตั้งกิติวงศ์พร ๑,๐๐๐ บาท
๙๖. คุณจุ้ย เจริญจิตต์ ๑,๐๐๐ บาท
๙๗. คุณทองสุข เจริญจิตต์ ๑,๐๐๐ บาท
๙๘. คุณคเณศร์ เจริญจิตต์ ๑,๐๐๐ บาท
๙๙. เรือตรีหญิงฐิติยา ทาโต ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๐. อาจารย์ธรา อมตธรรมธารา ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๑. อาจารย์วิมลรัตน์ พุทธาศรี ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๒. คุณศิริพรรณ บุญเกิด ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๓. คุณภัทรประภา วิชิตะกุลขอ ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๔. คุณฉัตรกมล ศุภานุสนธิ์ ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๕. นางธีรดา ทรัพย์เจริญกุล - นายพัชรชัย พัฒนสุข ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๖. คุณมันทนา เลิศชัยทวี ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๗. คุณบุญหลาย พูทอน ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๘. คุณวันชัย - คุณสุดา สุขวิบูลย์ ๑,๐๐๐ บาท
๑๐๙. คุณสมิตานันท์ พรหมพินิจ ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๐. Mr.Saw San Thin Auung, Mrs.Khin Nu, Mr.Saw Hein San ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๑. คุณวรมน สุจริตกุล ขออุทิศให้ นางสาววนัสดา ถนัดค้า (หมิว) ผู้ล่วงลับ ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๒. คุณกำจัด - คุณวรรณประภา ดิศวัฒน์ ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๓. คุณปรีชา ปยัตตกูล - คุณศิริพร อดุลย์วิทยากร ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๔. คุณสายเพ็ญ โรจนเสถียร ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๕. คุณปรีดิ์เปรม ป ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๖. คุณพัราวลัย ด ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๗. คุณสมบูรณ์ ชีพพานิชไพศาล ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๘. คุณทรงวุฒิ ฐิติบุญสุวรรณ ๑,๐๐๐ บาท
๑๑๙. คุณโฉลก สัมพันธารักษ์ ๑,๐๐๐ บาท
๑๒๐. คุณทิตยาวดี สัมพันธารักษ์ ๑,๐๐๐ บาท
๑๒๑. คุณขนิษฐา โรจนเสถียร ๑,๐๐๐ บาท
๑๒๒. คุณนิลวรรณา อึ้งอัมพร ๑,๐๐๐ บาท
๑๒๓. คุณจอห์นสัน ม่วงทอง และคุณสุนันท์ แสงโชติ ๙๙๙ บาท
๑๒๔. นายบุญญฤทธิ์ เยี่ยมฉวี และครอบครัว และญาติกา ๙๙๙ บาท
๑๒๕. พล.อ.ท.ฐานิตย์ เจริญจิตต์ ๙๙๙ บาท
๑๒๖. คุณสรรค์ ฉัตรแก้ววรกุล ๙๐๐ บาท
๑๒๗. คุณสุวรรณนี สุตตปัญญา ๙๐๐ บาท
๑๒๘. คุณมนสิชา สุวรรณกูฏ ๙๐๐ บาท
๑๒๙. คุณประภาภรณ์ โพดพลัด ๘๘๘ บาท
๑๓๐. นางนันทพัทธ์ ธีระวัฒนานนท์ และครอบครัว ๖๒๖ บาท

๑๓๑. พ.ท.วัฒนชัย - วรณี วิสุทธิเพ็ญ ๖๐๐ บาท
๑๓๒. อ.แม่ชี ดร.จำเนียร แสงสิน ๖๐๐ บาท
๑๓๓. คุณแม่ศศรส อยู่รุ่งเรืองศักดิ์ ๕๓๐ บาท
๑๓๔. คุณแปะอี่ แซ่ลี้ ๕๐๐ บาท
๑๓๕. คุณสมจิตต์ ตั้งชัยวัฒนา ๕๐๐ บาท
๑๓๖. พอจ.มหาวชิรวิทย์ ฤทธิ์คำรพ ๕๐๐ บาท
๑๓๗. คุณรวมพร เพ็งสอน และครอบครัว ๕๐๐ บาท
๑๓๘. คุณอุไรวรรณ ณัฐตระกูลเลิศ ๕๐๐ บาท
๑๓๙. นางสาวมณีรัตน์ เพ็งเสนพะเนา ๕๐๐ บาท
๑๔๐. นางสาววีนัส จันมา ๕๐๐ บาท
๑๔๑. คุณสุจิตรา ล้อทวีสวัสดิ์ ๕๐๐ บาท
๑๔๒. นางนงลักษณ์ สระแก้ว ๕๐๐ บาท
๑๔๓. นางอัศนีย์ บนไม้กลาง ๕๐๐ บาท
๑๔๔. คุณสกนธ์ จินดาวรรณ ๕๐๐ บาท
๑๔๕. พลโทหญิงพรฑิตา ชัยอำนวย ๕๐๐ บาท
๑๔๖. คุณอุไรรัตน์ ศรีวิบูลย์ ๕๐๐ บาท
๑๔๗. คุณเตียบักยู้ ปอเฮียง ชัญญานุช ภูวนเจริญ และครอบครัว ๕๐๐ บาท
๑๔๘. คุณวิชัย - นิตยา วงศ์แพทย์ และครอบครัว ๕๐๐ บาท
๑๔๙. นางสาวสุวัฒนา อุดมธนาภรณ์ ๕๐๐ บาท
๑๕๐. คุณชญาภา ประกิจโชคชัย ๕๐๐ บาท
๑๕๑. คุณกอบกุล กาญจนาลัย ๕๐๐ บาท
๑๕๒. คุณเบ็ญจมาศ จิตรสมบูรณ์ ๕๐๐ บาท
๑๕๓. แม่ชีณัฐรำไพ พจณิชาวงศ์ ๕๐๐ บาท
๑๕๔. คุณจุรี ตาปนานนท์ ๕๐๐ บาท
๑๕๕. คุณพีรพัฒน์ - สินี - รุ่งทิณี พฤฒิพฤกษ์ ๕๐๐ บาท
๑๕๖. คุณนิธิพล - เนธิศดา - นิธิดล ธรรมภูษิต ๕๐๐ บาท
๑๕๗. คุณพีระศักดิ์ อรอนงค์ อาทิตย์ พฤฒิพฤกษ์ ๕๐๐ บาท
๑๕๘. คุณศรัณย์พงศ์ อภิญญา ศรัญญา พันธ์สุวรรณ ๕๐๐ บาท
๑๕๙. อ.แม่ชีวิไล ลักษณ์แก้วมณีศรี ๕๐๐ บาท
๑๖๐. คุณวรบุตร - รัชพร ทวีรุจจนะ และครอบครัว ๕๐๐ บาท
๑๖๑. นางสาวสุนันทา พรหมโรจน์ ๕๐๐ บาท
๑๖๒. นางสาวกมลมาศ กำจรกิจการ ๕๐๐ บาท
๑๖๓. น.อ.(ญ)พรรณวดี จตุภมรศรี ๕๐๐ บาท
๑๖๔. คุณฉัตรชัย ภางาม ๕๐๐ บาท
๑๖๕. นายวัชระ อยู่รุ่งเรืองศักดิ์ ๕๐๐ บาท
๑๖๖. คุณอมรรัตน์ เล็งวัฒนากิจ ๕๐๐ บาท
๑๖๗. คุณศิริมาลย์ วีระวิทย์ ๕๐๐ บาท
๑๖๘. คุณปาริชาต ผ่องเจริญ ๕๐๐ บาท
๑๖๙. คุณเมธา ศุภธีระนนท์ ๕๐๐ บาท
๑๗๐. คุณสุมน สุธรรมนิรันดร์ ๕๐๐ บาท
๑๗๑. คุณพัชรี ฉายภมร ๕๐๐ บาท
๑๗๒. คุณสิริกาญจน์ วิวัฒน์ศิริพงศ์ ๕๐๐ บาท
๑๗๓. นางสาวปทุมวรรณ นามบุตร ๕๐๐ บาท
๑๗๔. อ.ปกรณ์ เจ็ดคัมภีร์ ๕๐๐ บาท
๑๗๕. อ.สุพาณี สุพงศ์พัฒนกิจ ๕๐๐ บาท

๑๗๖. ทพญ.ศรีรัตน์ สวัสดิ์อำไพรักษ์ และนายพล จริตไวทย์ ๕๐๐ บาท
๑๗๗. คุณวรินทร สมบุญมา ๕๐๐ บาท
๑๗๘. คุณพรรณา ชุ่มบัวทอง ๕๐๐ บาท
๑๗๙. ผศ.ดร.วิสิทธิ์ ล้อธรรมจักร และ ผศ.ดร.สุภาพร แสงศรีจันทร์ ๕๐๐ บาท
๑๘๐. ภญ.เพียงจันทร์ ศรีชัยวิทย์ ๕๐๐ บาท
๑๘๑. นาวาเอกหญิงวนิดา จันทร์ทอง ๕๐๐ บาท
๑๘๒. รศ.ดร.มณสิชา ป้องป้อม และนายณัชสิทธิ์ บุญแปลง ๕๐๐ บาท
๑๘๓. คุณปกศักดิ์ - คุณสุพจี นิลอุบล ๕๐๐ บาท
๑๘๔. คุณพิสมัย ธงชัย ๕๐๐ บาท
๑๘๕. ป.วิทยา มาสุข ๕๐๐ บาท
๑๘๖. คุณกัมพล จินดา ๕๐๐ บาท
๑๘๗. คุณธนภัทร ไพรวัลย์ ๕๐๐ บาท
๑๘๘. คุณดาหวัน อับดุลย์ ๕๐๐ บาท
๑๘๙. คุณรุ่งทิพย์ วรเมธามาศ ๕๐๐ บาท
๑๙๐. คุณเฉลิมขวัญกมล เป็งจันทร์ ๕๐๐ บาท
๑๙๑. แม่ชีสุชาดา ปุณย์จรีย์ ๕๐๐ บาท
๑๙๒. คุณกัญญา ภัทรสุทธหลวง ๕๐๐ บาท
๑๙๓. คุณพัชนี กาญจนภักดีกุล ๕๐๐ บาท
๑๙๔. คุณนภาภรณ์ เจียเจริญ ๕๐๐ บาท
๑๙๕. คุณดลหทัย มหาอัมพรพฤกษ์ ๕๐๐ บาท
๑๙๖. คุณจุฑารัตน์ อนิญชัยวัฒนา ๕๐๐ บาท
๑๙๗. คุณอุษา มั่นประเสริฐ และครอบครัว ๕๐๐ บาท
๑๙๘. คุณสมศักดิ์ อัศวยุทธพล ๕๐๐ บาท
๒๙๙. คุณเด่น นุชอนงค์ ๕๐๐ บาท
๒๐๐. คุณภูริทัต เจริญจิตต์ ๕๐๐ บาท
๒๐๑. คุณชนสิษฎ์ เพ็งปาน ๕๐๐ บาท
๒๐๒. คุณปรางวดี ปาลกะวงศ์ ๕๐๐ บาท
๒๐๓. คุณพรพิศ ประดิษฐ์พงษ์ ๕๐๐ บาท
๒๐๔. อาจารย์พรรษมน ศิริกุล ๕๐๐ บาท
๒๐๕. นายซิวเต็ก แซ่อึ้ง - นางชังจู แซ่เจี่ย ๕๐๐ บาท
๒๐๖. คุณรุจาภา ไตรบรรจงศิลป์ ๕๐๐ บาท
๒๐๗. อาจารย์สุรินทร์ อยู่ยง ๕๐๐ บาท
๒๐๘. คุณสุนีรัช สิริประภาพรรณ ๕๐๐ บาท
๒๐๙. คุณโชติมา เหลืองนภา ๕๐๐ บาท
๒๑๐. คุณเรวดี จิรพณิช ๕๐๐ บาท
๒๑๑. คุณสุจิตรา หอมกรุ่น ๕๐๐ บาท
๒๑๒. คุณจริยา พ่วงเผ่า ๕๐๐ บาท
๒๑๓. คุณนานัฐฐ์ อังคกมลเศรษฐ์ ๕๐๐ บาท
๒๑๔. คุณนวลจันทร์ สุขวิบูลย์ ๕๐๐ บาท
๒๑๕. คุณสนธิภัทร ศุภานุสนธิ์ ๕๐๐ บาท
๒๑๖. คุณฉัฐมณฑน์ สิรกุลวัฒน์ ๕๐๐ บาท
๒๑๗. คุณฉันทนา ฉันทดิสร ๕๐๐ บาท
๒๑๘. คุณสุดารัตน์ โรจนเสถียร ๕๐๐ บาท
๒๑๙. คุณปรารถนา ส ๕๐๐ บาท
๒๒๐. คุณสิทธิไกร เห็นใจชน ๕๐๐ บาท

๒๒๑. คุณจิรเดช ธนพัฒน์ชัยพงศ์ ๕๐๐ บาท
๒๒๒. คุณเธียรทิพย์ เตชะทิพย์มณี ๕๐๐ บาท
๒๒๓. นางดวงณหทัย เส้นทอง และครอบครัว ๔๙๙ บาท
๒๒๔. คุณพรพรรณ์ น้อยสุทธิ์ ๔๐๐ บาท
๒๒๕. คุณเตชทัต - คุณโชติกา - คุณเจริญ รอดทรัพย์ และคุณนทีกานต์ สุเมธสิทธิกุล ๔๐๐ บาท
๒๒๖. นางปารามิตตรา แสงวิสุทธิ์เสถียร ๔๐๐ บาท
๒๒๗. คุณเฉลา อุไรวรรณ ๔๐๐ บาท
๒๒๘. คุณภรณี เจริญจิตต์ ๔๐๐ บาท
๒๒๙. คุณศรีประชา เจริญจิตต์ ๔๐๐ บาท
๒๓๐. คุณวิเชียร แก้วงาม ๔๐๐ บาท
๒๓๑. คุณฉันทนา ทรัพย์ศฤงคาร ๔๐๐ บาท
๒๓๒. คุณเสาวลักษณ์ มูลิกา ๓๙๙ บาท
๒๓๓. คุณทัศนีย์ นิลเทศ และน้องแมมมอธ ๓๖๗ บาท
๒๓๔. คุณวิทยา บุญยัง และครอบครัว ๓๐๐ บาท
๒๓๕. คุณพัชรี ภาคาสัตย์ ๓๐๐ บาท
๒๓๖. นางบุญตัว ปูแอล และครอบครัว ๓๐๐ บาท
๒๓๗. นางรัชนี นาคณรงค์ ๓๐๐ บาท
๒๓๘. นศ.แม้นมาศ ศรีสุชาต ๓๐๐ บาท
๒๓๙. นายธนกฤต อุบลเฉลา นายสมพร ยืนสุข และครอบครัว ๓๐๐ บาท
๒๔๐. คุณภาวิดา สุขสุผิว และครอบครัว ๓๐๐ บาท
๒๔๑. คุณสุรีย์รัตน์ เล็งวัฒนากิจ ๓๐๐ บาท
๒๔๒. อาจารย์อัญชลีวันท์ นิลสนธิ ๓๐๐ บาท
๒๔๓. นางมลิวัลย์ ชุนถนอม ๓๐๐ บาท
๒๔๔. นางธนัญญา วงศ์ปัญจะ ๓๐๐ บาท
๒๔๕. คุณหยดฝน ปรีย์มาโนช ๓๐๐ บาท
๒๔๖. คุณพาสนา สง่าพงษ์ ๓๐๐ บาท
๒๔๗. คุณฉัฐรักข์ วัยเจริญ ๓๐๐ บาท
๒๔๘. คุณรัตนา ภูไพบูลย์ ๓๐๐ บาท
๒๔๙. ไม่ประสงค์ออกนาม ๓๐๐ บาท
๒๕๐. คุณณัชชา พร้อมดวงแก้ว ๓๐๐ บาท
๒๕๑. คุณอัศณีย์ สิงหลกะ ๓๐๐ บาท
๒๕๒. คุณประเสริฐพร บุญสิทธิ์ ๓๐๐ บาท
๒๕๓. คุณฉัตรา อนามนารถ ๓๐๐ บาท
๒๕๔. คุณปรีชา สุวรรณนิเวศน์ ๓๐๐ บาท
๒๕๕. คุณสุวรรณ ลอลือเลิศ ๓๐๐ บาท
๒๕๖. นายเมธา อินเรือน ๓๐๐ บาท
๒๕๗. คุณชาฏิ วิโนทัย ๓๐๐ บาท
๒๕๘. คุณฝนทิพย์ มงคลธาดา ๓๐๐ บาท
๒๕๙. คุณอรสา ซื่อสัตย์ ๓๐๐ บาท
๒๖๐. Mr.Saw Kyaw Myint San ๓๐๐ บาท
๒๖๑. คุณประไพทิพย์ เกื้อกูลเกียรติ์ ๒๕๐ บาท
๒๖๒. คุณวารินี เกื้อกูลเกียรติ์ ๒๕๐ บาท
๒๖๓. ผศ.ดร.ภราดร กาญจนสุธรรม ๒๐๐ บาท
๒๖๔. คุณวิศิษฐ์ ธราธิป และครอบครัว ๒๐๐ บาท
๒๖๕. คุณมุ่นฮุ่ย แซ่หลี และครอบครัว ๒๐๐ บาท

๒๖๖. คุณอัจฉรา - มาลี โพธิ์ศรีทอง และครอบครัว ๒๐๐ บาท
๒๖๗. คุณนิตยา นิลชาติ และครอบครัว ๒๐๐ บาท
๒๖๘. คุณอัยรินทร์ อุดมโชควิจิตร์ ๒๐๐ บาท
๒๖๙. คุณณัฐชามญช์ จวนขาว ๒๐๐ บาท
๒๗๐. คุณมนธิรา ศรีสด ๒๐๐ บาท
๒๗๑. คุณจันทนา อารยสมบูรณ์ ๒๐๐ บาท
๒๗๒. คุณนำชัย องค์ธนะสุข ๒๐๐ บาท
๒๗๓. คุณวิจิตรา ภูธนชัย ๒๐๐ บาท
๒๗๔. คุณกาญจนา ด่านตระกูล ๒๐๐ บาท
๒๗๕. คุณอรุณี พิชัยพัฒนโสภณ ๒๐๐ บาท
๒๗๖. คุณพิริยะ กิ่งขจี ๒๐๐ บาท
๒๗๗. คุณธิติยา อนันต์คุณูปการณ์ ๒๐๐ บาท
๒๗๘. คุณจารุวรรณ เย็นเสมอ ๒๐๐ บาท
๒๗๙. คุณมุกดา สุทธพรรณ ๒๐๐ บาท
๒๘๐. คุณสุรพล สกุลเรืองศรี ๒๐๐ บาท
๒๘๑. นายก้องภพ เต็งอำนวย ๒๐๐ บาท
๒๘๒. นางสาวชลธร ภัทรเสรี ๒๐๐ บาท
๒๘๓. คุณ WANNE C ๑๐๘ บาท
๒๘๔. คุณด๊าส ณ สงขลา ๑๐๘ บาท
๒๘๕. คุณรัตนาภรณ์ โสภา ๑๐๐ บาท
๒๘๖. คุณพีรยุทธ์ อยู่ยงเวชช์ ๑๐๐ บาท
๒๘๗. ไม่ประสงค์ออกนาม ๑๐๐ บาท
๒๘๘. พระอาจารย์มหาวินัย จิตฺตสำโร ๑๐๐ บาท
๒๘๙. คุณสิริพรรณ หฤทัยปรีย์ ๑๐๐ บาท
๒๙๐. คุณเจริญ ตรงวรานนท์ ๑๐๐ บาท
๒๙๑. คุณสุนารี พลัตถเดช ๑๐๐ บาท
๒๙๒. คุณพัชนี ชุมศิริ ๑๐๐ บาท
๒๙๓. คุณลัดดาวัลย์ ศรีดำรงค์ ๑๐๐ บาท
๒๙๔. คุณทิพย์วิมล เชี่ยวชาญสกุล ๑๐๐ บาท
๒๙๕. คุณปัญญา ออกกิจวัตร ๑๐๐ บาท
๒๙๖. คุณตุ้ม บุญพาทำ ๑๐๐ บาท
๒๙๗. คุณทัศนีย์ ทิศาชัยประเสริฐ ๑๐๐ บาท
๒๙๘. คุณเบญญาภา ทรัพย์บุตร ๑๐๐ บาท
๒๙๙. คุณทิพวรรณ สุขดี ๑๐๐ บาท
๓๐๐. ไม่ประสงค์ออกนาม ๑๐๐ บาท
๓๐๑. คุณจิรัญญา ๑๐๐ บาท
๓๐๒. คุณจิรัญญา โตวงศ์ศรีเจริญ ๑๐๐ บาท
๓๐๓. คุณอุษณีย์ ชิตตระการ ๑๐๐ บาท
๓๐๔. คุณไพฑูรย์ ลีลาเลิศประเสริฐ ๙๙ บาท
๓๐๕. คุณเสฏฐวุฒิ คิวเจริญวงษ์ ๘๐ บาท
๓๐๖. คุณนัยนา พนาวรานันท์ ๕๐ บาท
๓๐๗. คุณนุชนก โพธิ์เศษ ๔๐ บาท
๓๐๘. คุณมุ่ย ฮาเว และครอบครัว ๒๐ บาท

ปรมัตถธรรม ๔

จิต ๘๙/๑๒๑

กามาวจรจิต ๕๔

อกุศลจิต ๑๒

- โส สัม อสํ ๑๙ / โส สัม สสํ ๒๑ / โส วิป อสํ ๑๙ / โส วิป สสํ ๒๑ / อุ สัม อสํ ๑๘ / อุ สัม สสํ ๒๐ / อุ วิป อสํ ๑๘ / อุ วิป สสํ ๒๐ — โลภมูลจิต ๘
- โท ปฏิ อสํ ๒๐ / โท ปฏิ สสํ ๒๒ — โทสมูลจิต ๒
- อุ/วิจิ ๑๕ / อุ/อุท ๑๕ — โมหมูลจิต ๒

อเหตุกจิต ๑๘

- อุ/อกุ จักขุ ๗ / อุ/อกุ โสต ๗ / อุ/อกุ ฆาน ๗ / อุ/อกุ ชิวหา ๗ / ทุกข อกุ/กาย ๗ / อุ/อกุ สัมปฏิจ ๑๐ / อุ/อกุ สันตีรณ ๑๐ — อกุศลวิปากจิต ๗
- อุ/กุศล จักขุ ๗ / อุ/กุศล โสต ๗ / อุ/กุศล ฆาน ๗ / อุ/กุศล ชิวหา ๗ / สุข กุศล/กาย ๗ / อุ/กุศล สัมปฏิจ ๑๐ / อุ/กุศล สันตีรณ ๑๐ / โส/กุศล สันตีรณ ๑๑ — อเหตุกกุศลวิปากจิต ๘
- อุ/ปัญจ ๑๐ / อุ/มโน ๑๑ / โส หสิตุป ๑๒ — อเหตุกกิริยาจิต ๓

กามาวจรโสภณจิต ๒๔

- โส สัม อสํ ๓๘ / โส สัม สสํ ๓๘ / โส วิป อสํ ๓๗ / โส วิป สสํ ๓๗ / อุ สัม อสํ ๓๗ / อุ สัม สสํ ๓๗ / อุ วิป อสํ ๓๖ / อุ วิป สสํ ๓๖ — มหากุศลจิต ๘
- โส สัม อสํ ๓๓ / โส สัม สสํ ๓๓ / โส วิป อสํ ๓๒ / โส วิป สสํ ๓๒ / อุ สัม อสํ ๓๒ / อุ สัม สสํ ๓๒ / อุ วิป อสํ ๓๑ / อุ วิป สสํ ๓๑ — มหาวิปากจิต ๘
- โส สัม อสํ ๓๕ / โส สัม สสํ ๓๕ / โส วิป อสํ ๓๔ / โส วิป สสํ ๓๔ / อุ สัม อสํ ๓๔ / อุ สัม สสํ ๓๔ / อุ วิป อสํ ๓๓ / อุ วิป สสํ ๓๓ — มหากิริยาจิต ๘

มหัคคตจิต ๒๗

รูปาวจรจิต ๑๕

- ๕ ปฐม/กุศล ๓๕ / ๔ ทุติย/กุศล ๓๔ / ๓ ตติย/กุศล ๓๓ / ๒ จตุต/กุศล ๓๒ / ๒ ปัญจ/กุศล ๓๐ — รูปาวจรกุศลจิต ๕
- ๕ ปฐม/วิปาก ๓๕ / ๔ ทุติย/วิปาก ๓๔ / ๓ ตติย/วิปาก ๓๓ / ๒ จตุต/วิปาก ๓๒ / ๒ ปัญจ/วิปาก ๓๐ — รูปาวจรวิปากจิต ๕
- ๕ ปฐม/กิริยา ๓๕ / ๔ ทุติย/กิริยา ๓๔ / ๓ ตติย/กิริยา ๓๓ / ๒ จตุต/กิริยา ๓๒ / ๒ ปัญจ/กิริยา ๓๐ — รูปาวจรกิริยาจิต ๕

อรูปาวจรจิต ๑๒

จตุโวการภูมิ (มีแต่นามขันธ์ ๔) อรูปภูมิ ๔ ภูมิ

อากาฯ มีกสิณุคฆาฏิมากาสบัญญัติเป็นอารมณ์
วิญญาฯ มีอากาสานัญจายตนฌานเป็นอารมณ์
อากิญฯ มีนัตถิภาวบัญญัติเป็นอารมณ์
เนวฯ มีอากิญจัญญายตนฌานเป็นอารมณ์
อรูปาวจรวิปากจิต ๔ นำเกิดในอรูปภูมิ ๔ ตามสมควร

- ๒ อากา/กุศล ๓๐ / ๒ วิญญา/กุศล ๓๐ / ๒ อากิญ/กุศล ๓๐ / ๒ เนว/กุศล ๓๐ — อรูปาวจรกุศลจิต ๔
- ๒ อากา/วิปาก ๓๐ / ๒ วิญญา/วิปาก ๓๐ / ๒ อากิญ/วิปาก ๓๐ / ๒ เนว/วิปาก ๓๐ — อรูปาวจรวิปากจิต ๔
- ๒ อากา/กิริยา ๓๐ / ๒ วิญญา/กิริยา ๓๐ / ๒ อากิญ/กิริยา ๓๐ / ๒ เนว/กิริยา ๓๐ — อรูปาวจรกิริยาจิต ๔

โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐

มรรคจิต ๔/๒๐

- ๕ ปฐม/โสดา ๓๖ / ๔ ทุติย/โสดา ๓๕ / ๓ ตติย/โสดา ๓๔ / ๒ จตุต/โสดา ๓๓ / ๒ ปัญจ/โสดา ๓๓ — โสดาปัตติมรรคจิต ๑ หรือ ๕
- ๕ ปฐม/สกท ๓๖ / ๔ ทุติย/สกท ๓๕ / ๓ ตติย/สกท ๓๔ / ๒ จตุต/สกท ๓๓ / ๒ ปัญจ/สกท ๓๓ — สกทาคามิมรรคจิต ๑ หรือ ๕
- ๕ ปฐม/อนา ๓๖ / ๔ ทุติย/อนา ๓๕ / ๓ ตติย/อนา ๓๔ / ๒ จตุต/อนา ๓๓ / ๒ ปัญจ/อนา ๓๓ — อนาคามิมรรคจิต ๑ หรือ ๕
- ๕ ปฐม/อรห ๓๖ / ๔ ทุติย/อรห ๓๕ / ๓ ตติย/อรห ๓๔ / ๒ จตุต/อรห ๓๓ / ๒ ปัญจ/อรห ๓๓ — อรหัตตมรรคจิต ๑ หรือ ๕

ผลจิต ๔/๒๐

- ๕ ปฐม/โสดา ๓๖ / ๔ ทุติย/โสดา ๓๕ / ๓ ตติย/โสดา ๓๔ / ๒ จตุต/โสดา ๓๓ / ๒ ปัญจ/โสดา ๓๓ — โสดาปัตติผลจิต ๑ หรือ ๕
- ๕ ปฐม/สกท ๓๖ / ๔ ทุติย/สกท ๓๕ / ๓ ตติย/สกท ๓๔ / ๒ จตุต/สกท ๓๓ / ๒ ปัญจ/สกท ๓๓ — สกทาคามิผลจิต ๑ หรือ ๕
- ๕ ปฐม/อนา ๓๖ / ๔ ทุติย/อนา ๓๕ / ๓ ตติย/อนา ๓๔ / ๒ จตุต/อนา ๓๓ / ๒ ปัญจ/อนา ๓๓ — อนาคามิผลจิต ๑ หรือ ๕
- ๕ ปฐม/อรห ๓๖ / ๔ ทุติย/อรห ๓๕ / ๓ ตติย/อรห ๓๔ / ๒ จตุต/อรห ๓๓ / ๒ ปัญจ/อรห ๓๓ — อรหัตตผลจิต ๑ หรือ ๕

โสมนัสเวทนา ๖๒ / อุเบกขาเวทนา ๕๕ / สุขเวทนา ๑ / โทมนัสเวทนา ๒ / ทุกขเวทนา ๑

อกุศลชาติ ๑๒ / กุศลชาติ ๒๑ / ๓๗ / วิปากชาติ ๓๖ / ๕๒ / กิริยาชาติ ๒๐

เจตสิก ๕๒

สัพพจิตตสาธารณ

อัญญสมานเจตสิก ๑๓

- ผัสสะ ๘๙/๑๒๑ / เวทนา ๘๙/๑๒๑ / สัญญา ๘๙/๑๒๑ / เจตนา ๘๙/๑๒๑ / เอกัคค ๘๙/๑๒๑ / ชีวิตินฺ ๘๙/๑๒๑ / มนสิการ ๘๙/๑๒๑ — เจตสิก ๗
- วิตก ๕๕ / วิจาร ๖๖ / อธิโมก ๗๘/๑๑๐ / วิริยะ ๗๓/๑๐๕ / ปีติ ๕๑ / ฉันทะ ๖๙/๑๐๑ — ปกิณณกเจตสิก ๖

อกุศลเจตสิก ๑๔

- โมหะ ๑๒ / อหิริก ๑๒ / อโนตตัป ๑๒ / อุทธัจจ ๑๒ — โมจตุกเจตสิก ๔ (สัพพากุศลสาธารณเจตสิก) (สัพพ+อกุศลสาธารณเจตสิก)
- โลภะ ๘ / ทิฏฐิ ๔ / มานะ ๔ — โลติกเจตสิก ๓
- โทสะ ๒ / อิสสา ๒ / มัจฉริย ๒ / กุกกุจจ ๒ — โทจตุกเจตสิก ๔
- ถีนะ ๕ / มิทธะ ๕ — ถีทุกเจตสิก ๒
- วิจิกิจ ๑ — วิจิกิจฉาเจตสิก ๑

กิเลส ๑๐ (อักษรขาว)

โสภณเจตสิก ๒๕

- สัทธา ๕๙/๙๑ / สติ ๕๙/๙๑ / หิริ ๕๙/๙๑ / โอตตัป ๕๙/๙๑ / อโลภะ ๕๙/๙๑ / อโทสะ ๕๙/๙๑ / ตัตตร ๕๙/๙๑
- สัมมาวาจา ๑๖/๔๘ / สัมมากัมมัน ๑๖/๔๘ / สัมมาอาชีวะ ๑๖/๔๘ — วิรตี ๓
- กรุณา ๒๘ / มุทิตา ๒๘ — อัปปมัญญา ๒
- ปัญญา ๔๗/๗๙ — ปัญญินทรีย์ ๑

ยุคลธรรม ๖ คู่

- กายปัส ๕๙/๙๑ / จิตตปัส ๕๙/๙๑
- กายลหุ ๕๙/๙๑ / จิตตลหุ ๕๙/๙๑
- กายมุทุ ๕๙/๙๑ / จิตตมุทุ ๕๙/๙๑
- กายกัมมัญ ๕๙/๙๑ / จิตตกัมมัญ ๕๙/๙๑
- กายปาคุญ ๕๙/๙๑ / จิตตปาคุญ ๕๙/๙๑
- กายุชุก ๕๙/๙๑ / จิตตุชุก ๕๙/๙๑

โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙

- อนิยตโยคีเจตสิก ๑๑
- อธ.เจตสิกที่ในองค์มรรค ๘

รูป ๒๘

นิปผันนรูป ๑๘

- ปถวี / อาโป / เตโช / วาโย — มหาภูตรูป ๔
- จักขุ / โสต / ฆาน / ชิวหา / กาย — ปสาทรูป ๕
- รูปา / สัทท / คันธ / รสา — โคจรรูป ๔ (วิสยรูป ๗)
- ปถวี เตโช วาโย — โผฏฐัพพารมณ์
- อิตถี / ปุริส — ภาวรูป ๒

โอพาริกรูป ๑๒

อนิปผันนรูป ๑๐

- หทัย — หทยรูป ๑
- ชีวิต — ชีวิตรูป ๑
- อาหาร — อาหารรูป ๑
- ปริจ — ปริจเฉทรูป ๑
- กายวิญญัติ / วจีวิญญัติ — วิญญัติรูป ๒
- ลหุตา / มุทุตา / กัมมัญ — วิการรูป ๓
- อุปจย / สันตติ / ชรตา / อนิจจตา — ลักขณรูป ๔

สมุฏฐาน ๔: กรรม ๑๘ / จิต ๑๕ / อาหาร ๑๒ / อุตุ ๑๓

อวินิพโภครูป ๘

อุปาทายรูป ๒๔

นิพพาน

สันติ / สอุปาทิ / อนุปาทิ / สุญญต / อนิมิตต / อัปปณิหิต

โดย สภาวลักษณะ ๑ | โดย ปริยายแห่งเหตุ ๒ | โดย อาการเข้าถึง ๓